

T.C.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ASKERİ YAPILANMA

VE

SİVİL KRİZ YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÜMİT ÇELİK

ANABİLİM DALI : ULUSLARARASI İLİŞKİLER

PROGRAMI : SİYASİ TARİH

KOCAELİ - 2009

T.C.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ASKERİ YAPILANMA

VE

SİVİL KRİZ YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÜMİT ÇELİK

ANABİLİM DALI : ULUSLARARASI İLİŞKİLER

PROGRAMI : SİYASİ TARİH

DANIŞMAN : DOÇ. DR. İRFAN KAYA ÜLGER

KOCAELİ - 2009

T.C.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ASKERİ YAPILANMA

VE

SİVİL KRİZ YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: ÜMİT ÇELİK

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarihi ve No: 09/06/2009 2009/13

Prof. Dr. Hasret ÇOMAK

Doç. Dr. İrfan Kaya
JİGER

Yrd. Doç. Dr. Bekir
GÜNAY

KOCAELİ - 2009

SUNUŞ

Avrupa Birliği artık askeri bir kimliğe sahiptir ve giderek daha kusursuz askeri kurumlar, yetenekler ve araçlarla donatılmaktadır. AB Barış Güçlerinin yaratılması süreci, Amsterdam Antlaşması'nın benimsenmesinden Nice Antlaşması'nın uygulamaya koyulmasına dek uzanır. AB sadece kendi yürüttüğu değil, aynı zamanda Birleşmiş Milletler ve NATO'nun yürüttüğu harekâtlarda da görev alabilen, kuvvet bileşimi katkı sağlayan ülkelerin harekât yeteneklerinin biraraya getirilmesiyle sağlanan ve AB Muharebe Grupları olarak adlandırılan bir Avrupa barış gücü oluşturmaktadır.

Bu araştırmada, AB Barış Güçlerinin NATO'ya rakip bir güç olarak mı yoksa NATO'yu tamamlayıcı bir unsur olarak mı geliştirildiğinin yanıtı aranmaktadır. AB Sivil Kriz Yönetimi'nin ve AB askeri ve sivil operasyonlarının ne amaçla, hangi kapsamda, neye dayanarak ve nasıl yürütüldüğu, sonuçlarının küresel ve bölgesel dengeler açısından ne olduğu, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası için ne gibi derslerin çıkarıldığı ve Avrupa askeri reformları aracılığıyla, gelecekte AB'nin dünya politikasında hangi hedeflere ulaşmak istediği tüm yönleriyle okuyucuya sunulmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin Avrupa'nın askeri dönüşümündeki yeri, bu sürece katkıları, Türk-Amerikan ilişkilerinin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'na yansımaları gibi bir çok nokta da işlenen konular arasındadır.

Bu çalışma uzun ve geniş kapsamlı bir araştırmanın ardından meydana getirildi. Çalışmanın çeşitli yerlerinde geçen başta tarihler olmak üzere diğer bilgiler ve tablolarda yer alan veriler; AB, BM ve NATO gibi örgütlerin resmi belgelerine, AB kurumlarının süreli yayınlarına, uluslararası antlaşmaların metinlerine ya da sözkonusu konuyla ilgili çok taraflı güvenilir kaynaklara dayanılarak kullanıldı. Birinci elden kaynak kullanımına özen gösterilerek, sözkonusu sorun ya da konuya taraf olan devlet, kurum veya görüş çevrelerinin tezleri karşılaştırmalı olarak verildi.

Son olarak, çalışmamın hazırlanmasında bana yardımlarından dolayı, Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden Danışman Hocam Doç. Dr. İrfan Kaya Ülger, İtalya ve Almanya'daki araştırmam sırasında yardımları olan Milano Üniversitesi Ekonomi ve

Uluslararası İlişkiler Yüksek Okulu'ndan Dr. Andrea Locatelli, Cenova Üniversitesi Avrupa Hukuku bölümünden Prof. Dr. Giampiero Cama, Prof. Dr. Aristide Canepa ve Amerikalı sosyolog arkadaşım Pum Ho Shin'e teşekkür ederim. Avrupa Birliği'nin ve Avrupa politikalarının daha iyi anlaşılmasına araştırmamın katkıda bulunacağına inanıyorum. Araştırmamın bu alandaki kaynak gereksinimini karşılaması ve yararlı olması dileğiyle ...

Kocaeli, Haziran 2009

İÇİNDEKİLER

ÖZET	13
ABSTRACT	14
HARİTALAR VE TABLOLAR	15
KISALTMALAR	16
GİRİŞ	21

I. BÖLÜM

BARIŞI KORUMA KAVRAMI VE ASKERİ MÜDAHALELERİN EVRİMİ

1.1. ÇOK ULUSLU KUVVET KULLANIMI VE AVRUPA	32
1.1.1. Avrupa'nın Savunma Anlayışındaki Dönüşüm	32
1.1.2. Askeri Strateji ve Siyaset	35
1.1.2.1. Topyekün Strateji Düzeyi	36
1.1.2.2. Genel Strateji ve Harekât Taktik Düzeyi	41
1.1.3. Barışı Koruma Kavramı ve BM Barış Harekâtları	46
1.2. BARIŞI KORUMA HAREKATLARININ HUKUKİ DAYANAĞI	52
1.2.1. Askeri Müdahale ve Kriz Yönetimine İlişkin Düzenlemeler	52
1.2.1.1. Barışı Koruma Harekâtlarının BM Sözleşmesi Kapsamında Dayandığı Genel İlkeler	53
1.2.1.2. AB - BM İlişkilerinin Askeri Boyutu	57
1.2.2. AB Askeri ve Polis Güçlerinin Görev Tanımı	61
1.2.2.1. Barışa Karşı Tehdit Durumunda Uygulanacak Yöntem	62
1.2.2.2. AB Kriz Yönetimi ve AGSP.....	64

II. BÖLÜM

SAINT MALO BİLDİRİSİ ÖNCESİ AVRUPA SAVUNMASI

2.1. AVRUPA SİYASİ VE ASKERİ İŞBİRLİĞİNİN KÖKENLERİ	68
2.2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN SONRA AVRUPA SAVUNMASI	72
2.2.1. NATO'nun Kuruluşu ve Avrupa Savunma Topluluğu Girişimi	72
2.2.2. BAB'ın Kuruluşu ve Gelişimi	75
2.2.3. BAB'ın Yeniden İşlevsel Hale Getirilmesi ve Petersberg Görevleri	78
2.2.4. BAB'ın Kriz Yönetimi İşlevlerinin AB'ye Devredilmesi	80
2.3. BAB ÜYELİK STATÜLERİ VE ÜYE DEVLETLERİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ	82
2.3.1. BAB Kurucu Antlaşması ve Üye Devletlerin Yükümlülükleri	82
2.3.2. Tam Üyelik Statüsü ve Gözlemci Ülkeler	85
2.3.3. Ortak Üyelik Statüsü	86
2.3.4. Kirchberg Bildirisi ve Ortaklık Üyeleri Statüsü	87
2.3.5. Türkiye'nin BAB'da Sahip Olduğu Hak ve Yükümlülükler	88
2.4. BATI AVRUPA BİRLİĞİ OPERASYONLARI	91
2.4.1. Basra Körfezi'ndeki Mayın Temizleme Operasyonu (Cleansweep)	92
2.4.2. BAB'ın Körfez Savaşı'ndaki Rolü	93
2.4.3. Yugoslavya İç Savaşı ve BAB'ın Adriyatik Denizi'ndeki Ambargoyu Kontrol Görevi	94
2.4.4. BAB'ın Tuna Nehri'ndeki Ambargoyu Kontrol Görevi	96
2.4.5. Mostar'daki BAB Polis Gücü	98
2.4.6. Arnavutluk'taki BAB Çokuluslu Polis Danışma Birimi	100

2.4.7. BAB'ın Hırvatistan'a Mayın Tarama Yardımı ve Kosova'daki Genel Güvenliğin Gözetilmesi Görevleri	102

III. BÖLÜM

SAINT MALO'DAN AB MUHAREBE GRUPLARINA:

AB'NİN ASKERİ DÖNÜŞÜMÜ VE SİVİL KRİZ YÖNETİMİ

3.1. AVRUPA ASKERİ REFORMLARI	104
3.1.1. Saint Malo Süreci	105
3.1.2. Helsinki Temel Hedefi	109
3.1.2.1. Avrupa Acil Müdahale Gücü Girişimi	109
3.1.2.2. Helsinki Kuvvet Kataloğu	110
3.1.2.3. Avrupa Yetenekler Eylem Planı	114
3.1.3. Berlin Ek Düzenlemeleri	117
3.1.4. Tervuren Girişimi	121
3.1.5. Avrupa Savunma Sanayiinde Artan İşbirliği ve Silahlanma Örgütleri	123
3.1.5.1. BAB Bünyesindeki Silahlanma Örgütleri	124
3.1.5.2. Avrupa Savunma Ajansı	125
3.1.6. Avrupa Askeri Yeteneklerinin Gelişimi	129
3.1.6.1. Avrupa ve NATO Yetenekleri Arasındaki Farkı Kapatma Girişimleri ..	130
3.1.6.2. Savunma Bütçeleri Sorunu	139
3.2. AGSP ORGANLARI	141
3.2.1. Siyasi ve Güvenlik Komitesi	141
3.2.2. AB Askeri Komitesi	143
3.2.3. AB Askeri Personeli	144

3.2.3.1 Örgütlenme	145
3.2.3.2. AB Askeri Personeli'nin Temel Nitelikleri ve İşlevleri	146
3.2.4. AB Harekât Merkezi	148
3.2.5. Sivil Planlama ve İdare Yeteneği (CPCC)	150
3.3. AVRUPA'DAKİ ÇOKULUSLU ASKERİ GÜÇLER	152
3.3.1. NATO Stratejisinde Dönüşüm ve Birleşik Ortak Görev Gücü	152
3.3.2. Avrupa Kolordusu – Eurocorps	155
3.3.3. EUROFOR ve EUROMARFOR	160
3.4. AB MUHAREBE GRUPLARI:	
KURULUŞ, KAVRAM VE KUVVET BİLEŞİMİ	164
3.4.1. Kuruluş	164
3.4.2. Kavram	167
3.4.3. Standartlar ve Kıstaslar	169
3.4.3.1. Karşılıklı Uygulanabilirlik	170
3.4.3.2. Konuşlandırılabilirlik ve Sürdürülebilirlik	172
3.4.3.3. Karar Alma Süreci ve NATO Girişimleriyle Karşılıklı Güçlendirme	173
3.4.4. Görev Kapsamı	174
3.4.5. Kuvvet Bileşimi ve Muharebe Gruplarına Yönelik Taahhütler	176
3.5. SİVİL KRİZ YÖNETİMİ	180
3.5.1. Avrupa Sivil Kriz Yönetimi Yetenekleri	181
3.5.2. Sivil Kriz Yönetimi Organları	186
3.5.3. Sivil Kriz Yönetiminde AB ve NATO'nun Tamamlayıcı İşlevi	188
3.5.4. Asker-Sivil İlişkilerinde Bütünleşme: Çatışma Sonrası Yeniden İmar	191

3.5.5. Avrupa Polis Teşkilâtı (Europol)	194
3.5.6. Avrupa Jandarma Gücü	198
3.6. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KÜRESEL VE BÖLGESEL BARIŞIN KORUNMASINDA ÜSTLENDİĞİ ROL	203
3.6.1. AB Askeri Harekâtları	203
3.6.1.1. Balkanlar	203
3.6.1.1.1. Concordia Harekâtı (Makedonya)	203
3.6.1.1.2. EUFOR Althea Harekâtı (Bosna Hersek)	206
3.6.1.2. Afrika	213
3.6.1.2.1. Artemis Harekâtı (Kongo Demokratik Cumhuriyeti)	213
3.6.1.2.2. EUFOR Kongo DC Harekâtı (Kongo Demokratik Cumhuriyeti)	215
3.6.1.2.3. EUFOR Çad/OAC Harekâtı (Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti)	216
3.6.1.2.4. Atalanta Harekâtı – EU NAVFOR Somali	219
3.6.2. AB Sivil Görevleri	223
3.6.2.1. Avrupa	223
3.6.2.1.1. Bosna Hersek'teki AB Polis Görevi – EUPM	223
3.6.2.1.2. Makedonya'daki AB Polis Görevi – EUPOL Proxima	226
3.6.2.1.3. Makedonya'daki AB Polis Danışma Ekibi – EUPAT	228
3.6.2.1.4. Moldova ve Ukrayna'ya AB Sınır Yardımı Görevi – EUBAM ...	229
3.6.2.1.5. Kosova'daki AB Hukukun Üstünlüğü Görevi – EULEX Kosova	231
3.6.2.2. Afrika	234
3.6.2.2.1. Kinşasa'daki AB Polis Görevi – EUPOL Kinşasa (Kongo Demokratik Cumhuriyeti)	234

3.6.2.2.2. Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki Güvenlik Reformu İçin AB Danışma ve Yardım Görevi – EUSEC Kongo DC	236
3.6.2.2.3. AB Polis Görevi EUPOL Kongo DC (Kongo Demokratik Cumhuriyeti)	238
3.6.2.2.4. Darfur'daki Afrika Birliği Görevi'ne AB Desteği – AMIS (Sudan)	239
3.6.2.2.5. Gine Bissau Cumhuriyeti'ndeki Güvenlik Alanı Reformuna Destek İçin AB Görevi – EU SSR Guinea – Bissau	241
3.6.2.3. Orta Doğu	244
3.6.2.3.1. Irak İçin AB Bütünleşmiş Hukukun Üstünlüğü Görevi – EUJUST LEX	244
3.6.2.3.2. Rafah Geçiş Noktası İçin AB Sınır Yardımı Görevi – EU BAM Rafah (Filistin).....	245
3.6.2.3.3. Filistin Polisine Destek İçin AB Polis Eşgüdüm Ofisi – EUPOL COPPS	248
3.6.2.4. Asya	251
3.6.2.4.1. Gürcistan'daki AB Hukukun Üstünlüğü Görevi – EUJUST THEMIS	251
3.6.2.4.2. Gürcistan'daki AB Gözetim Görevi – EUMM	253
3.6.2.4.3. Aceh'teki AB Gözetim Görevi (Endonezya)	257
3.6.2.4.4. Afganistan'daki AB Polis Görevi – EUPOL Afganistan	261

IV. BÖLÜM

AVRUPA SAVUNMASI ABD VE TÜRKİYE

4.1. AVRUPA GÜVENLİK SİSTEMİ	264
4.1.1. Avrupa Kimliğinin Sınırları	264
4.1.2. Avrupa Güvenlik Sisteminin Temelleri ve ABD'nin Rolü	267
4.2. TÜRKİYE - AB İLİŞKİLERİNDE ABD FAKTÖRÜ	269
4.2.1. Türkiye'nin Avrupa'daki Konumu	269
4.2.2. Türkiye'nin Avrupa Güvenliğindeki Rolü	272
4.2.3. Türk – Amerikan İlişkilerinin Güvenlik Boyutu	277
4.2.3.1. İttifak İlişkileri ve Stratejik Ortaklık	278
4.2.3.2. Irak Savaşı ve Bunalım Dönemi	280
4.2.4. Türkiye'nin AB Üyeliği İçin ABD'nin Diplomatik Girişimleri	282
4.2.5. AGSP Ekseninde Türk - Amerikan İlişkileri	285
4.2.6. ABD'nin Türkiye'nin AB Üyeliğini Desteklemesinin Nedenleri	287

V. BÖLÜM

AB KRİZ YÖNETİMİNİN GELECEĞİ VE TEMEL HEDEFLER

5.1. TEMEL HEDEF 2010	291
5.1.1. Karşılıklı Uygulanabilirlik	292
5.1.2. Konuşlandırılabilirlik ve Sürdürülebilirlik	294
5.1.3. Karar Alma	295
5.2. SİVİL TEMEL HEDEF 2010	295
5.2.1. Hedefler	297
5.2.2. Uygulama	300
SONUÇ	302
KAYNAKÇA	314

ÖZET

Bu çalışmanın esas amacı, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın arka planında yer alan, AGSP'yi belli bir ciddiyet seviyesine ulaştıran ve dengeleyici özelliklere sahip bulunan Avrupa Kriz Yönetimi'nin askeri ve sivil yönünü, AB'nin üç kıtada üstlendiği tüm askeri ve sivil operasyonları analiz etmek ve AB'de askeri yapılanmanın tarihten günümüze dek geldiği noktayı göstermektir.

Ayrıca Birlik'in güvenlik ve savunma alanında devrim yaratan askeri dönüşümü, Avrupa'daki çokuluslu askeri güçler, Avrupa askeri kurumları, AB Sivil Kriz Yönetimi'yle ilgili kurumlar, AB Muharebe Grupları, Birlik'in küresel ve bölgesel barışın korunmasında üstlendiği rol, Batı Avrupa Birliği'nin Avrupa askeri reformlarına etkisi, ABD ve NATO'nun Avrupa savunmasındaki rolü ve AB'nin askeri yapılanma sürecine etkisi, AB-BM ilişkilerinin askeri boyutu ve BM barışı koruma harekâtları, Avrupa Kriz Yönetimi'nin geleceği ve AB'nin askeri-sivil temel hedefleri gibi AB'de askeri yapılanma ve Sivil Kriz Yönetimi'ni doğrudan etkileyen konuların incelenmesi de çalışmanın amaçları arasındadır.

ABSTRACT

The main aim of this study is to analyze European Crisis Management's military and civilian aspects which is staying at the background of European Security and Defence Policy and reaching it to a level of solemnity and having some balancing qualities and all the military and civilian operations committed by EU in three continents and to show the amount of EU's military construction from past to present day.

The other topics to be studied here are the epoch making military transformation of EU in the area of security and defense, multi-national powers in Europe, European military institutions, institutions related to EU Civilian Crisis Management, EU Battlegroups, Union's role in proceeding global and regional peace, Western European Union's effects on military reforms, USA's and NATO's role in European defense and effects on the process of military construction of EU, the military dimension of the relations between EU and UN and UN peace-keeping operations, the future of European Crisis Management and EU's military and civilian headline goals and some other topics directly affecting EU's military construction and Civilian Crisis Management.

HARİTALAR VE TABLOLAR

Harita 1: Gürcistan'daki AB Gözetim Görevi Karargâh ve Bağlı Birimleri	256
Tablo 1: Fransa Ulusal Meclisi'ndeki Avrupa Savunma Topluluğu Oy Dağılımı (30 Ağustos 1954)	74
Tablo 2: Avrupa Yetenekler Eylem Planı Panelleri	115
Tablo 3: Avrupa Yetenekler Eylem Planı Proje Grupları	116
Tablo 4: NATO Ülkelerinin Asker Sayılarındaki Değişim (1990–2004)	138
Tablo 5: Savunma Harcamalarındaki Değişim (1990–2004)	140
Tablo 6: Avrupa'daki Çokuluslu Askeri Güçlerin Kuvvet Bileşimi	158
Tablo 7: EUROFOR ve EUROMARFOR'un Komuta Çatısı.....	162
Tablo 8: Muharebe Gruplarına Yönelik Taahhütler	177
Tablo 9: Muharebe Gruplarını Oluşturan Ülkeler ve Operasyonel Karargâhlar	179
Tablo 10: Europol Örgütlenme Şeması	196
Tablo 11: Avrupa Jandarma Gücü Örgütlenme Şeması (2007–2009)	202
Tablo 12: Makedonya'daki Concordia Harekâtı'na Katılan Personel Sayıları	204
Tablo 13: Bosna Hersek'teki EUFOR Harekâtı'na Katılan Personel Sayıları (Eylül 2006)	208
Tablo 14: EUFOR Althea Komuta Zinciri	211
Tablo 15: EUFOR Çad/OAC Harekâtı Askeri Gücü	218

KISALTMALAR

AAMG	: Avrupa Acil Müdahale Gücü
ABAK	: Avrupa Birliği Askeri Komitesi
ABAP	: Avrupa Birliği Askeri Personeli
ABPG	: Avrupa Bağımsız Programlar Grubu
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AGSK	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AKF	: Avrupa Kalkınma Fonu
AJG	: Avrupa Jandarma Gücü
AMIS	: African Union Mission in the Darfur Region of Sudan (Sudan'ın Darfur Bölgesi'ndeki Afrika Birliği Görevi)
AMISOM	: African Union Military Mission to Somalia (Somali'deki Afrika Birliği Askeri Görevi)
ASA	: Avrupa Savunma Ajansı
ASEAN	: Association of South East Asian Nations (Güney Doğu Asya Milletleri Birliği)
AST	: Avrupa Savunma Topluluğu
AYEP	: Avrupa Yetenekler Eylem Planı
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BAH	: Bağımsız Aceh Hareketi
BASG	: Batı Avrupa Silahlanma Grubu

BASÖ	: Batı Avrupa Silahlanma Örgütü
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BOGG	: Birleşik Ortak Görev Gücü
C3I	: Command, Control, Communications and Ingelligence (Komuta, Kontrol, İletişim ve İstihbarat)
CARDS	: Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation (Yeniden İnşa, Geliştirme ve İstikrar İçin Topluluk Yardımı)
CIMIN	: Comité Interministériel de haut Niveau (Avrupa Jandarma Gücü Bakanlararası Komitesi)
COC	: Committee of Contributors (Katkı Sağlayanlar Komitesi)
CPCC	: Civilian Planning and Conduct Capability (Sivil Planlama ve İdare Yeteneği)
ÇOGG	: Çokuluslu Ordulararası Güçler Grubu
ÇUMT	: Çok Uluslu Manevra Taburu
DPKO	: Department of Peacekeeping Operations (Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtları Dairesi)
DSACEUR	: Deputy Supreme Allied Commander Europe (NATO Avrupa Müttefik Yüksek Komutan Yardımcısı)
ECHO	: European Community Humanitarian Office (Avrupa Topluluğu İnsani Yardım Ofisi)
EUFOR	: European Union Force (Avrupa Birliği Gücü)
EUPM	: European Union Police Mission (Bosna Hersek'teki Avrupa Birliği

	Polis Görevi)
EUROFOR	: European Operational Rapid Reaction Force (Avrupa Operasyonel Acil Müdahale Gücü)
EUROMARFOR	: European Maritime Force (Avrupa Deniz Gücü)
EUROPOL	: European Police Office (Avrupa Polis Teşkilatı)
GAERC	: General Affairs & External Relations Council (Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi)
GAR	: Güvenlik Alanı Reformu
IPTF	: International Police Task Force (Birleşmiş Milletler Uluslararası Polis Görev Gücü)
IPU	: Integrated Police Unit (Bütünleşmiş Polis Birimi)
ISAF	: International Security Assistance Force (Uluslararası Güvenlik Destek Gücü)
İİT	: İl İmar Timleri
KDC	: Kongo Demokratik Cumhuriyeti
KFOR	: Kosovo Force (Kosova'daki NATO Gücü)
LOTFA	: Law and Order Trust Fund (Hukuk ve Düzen Kredi Fonu)
MG	: Muharebe Grubu
MGEK	: Muharebe Grubu Eşgüdüm Konferansları
MINURCAT	: United Nations Mission in the Central African Republic and Chad (Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki Birleşmiş Milletler Görevi)
MONUC	: United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo (Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki Birleşmiş Milletler

	Organizasyon Görevi)
NAC	: North Atlantic Council (Kuzey Atlantik Konseyi)
NATO	: North Atlantic Treaty Organisation (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
ODGP	: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
OSiÖ	: Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü
PCC	: Prag Capabilities Commitment (Prag Yetenekler Taahhütü)
SACEUR	: Supreme Allied Commander Europe (NATO Avrupa Müttefik Başkomutanlığı)
SFOR	: Stabilisation Force (İstikrar Gücü)
SGK	: Siyasi ve Güvenlik Komitesi
SHAPE	: Supreme Headquarters Allied Powers Europe (NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargâhı)
SME	: Sivil Müdahale Ekipleri
STH	: Sivil Temel Hedef
SYG	: Savunma Yetenekleri Girişimi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UNIFIL	: United Nations Interim Force in Lebanon (Lübnan'daki Birleşmiş Milletler Geçici Gücü)
UNIFIL DGG	: UNIFIL Deniz Görev Gücü
UNMIK	: United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetimi)
UNOSOM II	: United Nations Operation in Somalia II (Somali'deki Birleşmiş Milletler Harekâtı)

UNPROFOR : United Nations Protection Force (Birleşmiş Milletler Koruma
Gücü)

GİRİŞ

1990'lı yıllar boyunca Balkanlarda yaşanan savaşlar ve trajediler, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın ancak Avrupa Birliği çatısı altında görev yapacak bir askeri müdahale gücü olduğunda etkili ve inandırıcı olabileceğini göstermiştir. AGSP eğer belli bir ciddiyet seviyesine ulaşacaksa, arka planda her zaman dengeleyici ve caydırıcı özelliklere sahip bir askeri güç kullanabilme olasılığının bulunması gerekir. Avrupa ordularının büyük ölçüde ulusal topraklarını geniş kapsamlı saldırılara karşı savunmak için oluşturulmuş olması, AB'nin yabancı ülkelerdeki krizlerin çözümünde askeri yapı ve teçhizat bakımından yetersiz kalmasına neden olmuştur. Diğer yandan bu güçler, geleneksel şekilde yabancı ülkelere gönderilen birlikler halinde örgütlenmiş olan Amerikan ordusuyla birlikte çalışmakta zorlanmıştır. 1990'lı yıllarda, geniş kapsamlı bir değişim sürecine giren Amerikan ordusu esnek ve acil mukabele yeteneğine ulaşmıştır.

ABD ve NATO'nun askeri dönüşümünün çok gerisinde kalan Avrupa orduları, Avrupa'nın Amerikan politikalarını etkileme gücünü de azaltmış ve Atlantik ötesi bağların zayıflamasına yol açmıştır. Avrupa'nın askeri yetersizliklerinin sebep olduğu sorunlar, AGSP'nin kuruluş aşaması olan Aralık 1998 *St. Malo Bildirisi*'nden itibaren, Avrupa askeri yeteneklerinin artırılması konusunu, Birlik politikaları arasında en önemli gündem maddesi haline getirmiştir. Tüm bu gelişmeler sonucunda, Avrupa'da savunma alanında dış politika ve güvenlik alanına oranla çok daha hızlı ve gözle görülür bir değişim olmuş, AB "devrim niteliğinde" bir askeri yapılanma gerçekleştirmiştir. Ancak askeri alandaki bu devrim bir "Avrupa Ordusu" yaratma amacı taşımamaktadır.

İlk kez Ocak 1994'te NATO Brüksel Zirvesi'nde gündeme gelen Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği, Avrupa'nın artan savunma gereksinimlerine bir çözüm bulmak amacıyla, NATO'nun olanak ve yetenekleri çerçevesinde ve NATO çatısı altında geliştirilmek istenen bir projedir. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ise AGSK'nın daha ileri bir aşaması olarak, Avrupa Birliği'nin geleceğe yönelik bağımsız bir askeri güç oluşturma hareketidir.

AB güçlerinin askeri müdahalelerde kullanılabilmesi konusunda, Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği çerçevesinde, ABD'nin yönlendirmesiyle "ayrılabilir ama ayrı olmayan kuvvetler" kavramı benimsenmiştir. Bu kavram Amerikan yönetiminin resmi doktrini olan ve "üç D formülü" olarak bilinen üç temel ilkeye dayanır: ABD ve Avrupa arasındaki bağları koparmamak (no decoupling), NATO ve AB yeteneklerinin tekrarından kaçınmak (no duplication) ve AB üyesi olmayan NATO müttefiklerine ayrımcılık yapmamak (no discrimination).

Bu ilkeler daha sonra, askeri müdahalede bulunma konusunda NATO'nun "ilk reddetme hakkı" olduğuna yönelik Amerikan görüşleriyle birleştirilmiştir. Ayrıca St. Malo Bildirisi'nde yer alan, "İttifak'ın bir bütün olarak müdahil olmadığı durumlarda" ifadesinin İttifak'ın ilk reddetme hakkı anlamına gelip gelmediği ve NATO'nun böyle bir hakka sahip olup olamayacağı, Avrupa'da hala tartışmalı bir konudur. Bu hak hiçbir zaman açıkça tanımlanamamıştır.

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın bir parçasıdır. AB dış politikasına askeri bir yön veren bu politika, diğer AB politikalarına göre göreceli olarak yeni bir oluşumdur. Bazı AB üyeleri AB içinde tam anlamıyla bir savunma politikası oluşturulmasına karşı olmuşlardır. Ancak zaman içinde AB'nin ortak savunmadan çok, sınırlı ölçüde askeri harekâtlar için askeri olanaklar ile donatılması konusunda üye ülkeler uzlaşmışlardır.

Birlik'in askeri yeteneklerinin güçlendirilmesi, güvenilir ve etkili bir dış politika izlenmesi için bir ön koşuldur. Bu nedenle, AB 1999'dan beri NATO'dan bağımsız kendine ait bir askeri güç geliştirmektedir. AB'nin askeri dönüşümü, Haziran 1999 Köln Avrupa Konseyi'nden itibaren başlayarak iki aşamaya ayrılabilir: 2002'nin ikinci yarısına dek süren askeri yeteneklerin oluşturulması aşaması ve bunu izleyen askeri yeteneklerin amacının tanımlanması süreci. Her ne kadar AB askeri gücünün oluşturulmasından önce amaçların belirlenmesi gerekliyse de AB ülkeleri tarafından bunun tam tersini savunan İngiltere'nin akılcı yaklaşımı benimsenmiş ve ilk önce askeri yeteneklerin geliştirilmesine karar verilmiştir.

1999'da, AB askeri gücü konusundaki tartışmalar kavram ve kuvvet bileşiminden ziyade amaç ve görevler konusunda başlatılmış olsaydı, sonuç alınamayabilir ya da daha zor bir döneme girilebilirdi. AB askeri güçlerinin amacı konusundaki belirsizlik, Haziran 1992 *BAB Petersberg Bildirisi*'nin (*Petersberg Görevleri*) 1997 Amsterdam Antlaşması'yla AB Antlaşması'na dâhil edilmesiyle birlikte kısmen azaltılmıştır. Bütün AB ülkeleri AB askeri gücünün görevlerinin genel çerçevesini çizen Petersberg Görevleri'ni kabul etmiştir. Üstelik bu ülkeler arasında "Avrupacı", "Atlantikçi" ve "bağımsız hareket eden ülkeler" de bulunuyordu. Bunun nedeni bu genel tanımın "yapıcı belirsizliğe" dayandırılmış olmasıdır. Avrupa Anayasası'nın Fransa ve Hollanda'daki halkoylamalarıyla reddedilmesinin sonucu olarak, AB askeri güçlerinin görevleri yasal bağlayıcılığı olan resmi bir metinde tanımlanamamıştır.

Buna karşın, 2002 ortalarından sonra yaşanan dört önemli gelişme askeri güçlerin görevleri konusuna açıklık getirmiştir: a) Sevilla Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi'nde benimsenen uluslararası terörle mücadele ve AGSP'ye ilişkin bildiri; b) Avrupa'nın Geleceği Üzerine Konvansiyon'da yapılan müzakerelerin, askeri güçlerin yeni görev tanımını anayasa taslağına dâhil ederek yasal çerçeve içine alması; c) Genel Sekreter/ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana tarafından oluşturulan ve Aralık 2003'te açıklanan Avrupa Güvenlik Stratejisi; d) Askeri müdahaleler konusunda birçok ders çıkarılmasını sağlayan ve görev kapsamının nerelere uzanabileceğine dair çeşitli örnekler veren AB askeri harekâtları.

AB askeri güçlerinin hangi durumlarda ve ne zaman kullanılacağı konusunda bir kesinlik ya da otomatik bir mekanizma yoktur. Dolayısıyla barışa karşı tehdit durumunda uygulanacak yöntem açısından hala belirsizlikler bulunmaktadır. AB ülkeleri tek başlarına veya çokuluslu barış güçlerinin ve geçici koalisyonların bir parçası olarak harekât yürütebilmekte, NATO çatısı altındaki harekâtlara veya BM barış gücü harekâtlarına katılabilmektedir. Barışa karşı tehdit durumunda, her ne kadar öncelik BM Güvenlik Konseyi'nde olsa da hangi ülke ya da ülkeler veya hangi uluslararası örgütlerin devreye gireceği konusu bir takım belirsizlikler içermektedir.

AB ülkeleri BM barışı koruma harekâtları dışında, harekât başlatma konusunda BM Güvenlik Konseyi kararı içeren ya da içermeyen dört seçeneğe sahiptir. Bunlardan ilki; AB askeri gücünün kullanılmasına yol açmayacak olan ve bireysel çıkarlar doğrultusunda yürütülen tek taraflı bir harekâttır (Falkland Adaları gibi İngiliz topraklarına tekrar yapılacak bir saldırı v.b.). İkinci seçenek; Irak Savaşı örneğindeki gibi bir geçici koalisyonudur. Üçüncüsü; hem Avrupa hem de Amerikan çıkarlarının riske girmesi nedeniyle, NATO'nun kullanılacağı, Atlantik ötesi çıkarların ortak olduğu durumlardır (1999 Kosova krizi gibi). Son seçenek ise; yine siyasal fikir birliğinin olduğu ancak ABD çıkarlarını doğrudan ilgilendirmeyen anlaşmazlıklarda, AB askeri güçlerinin kullanılma olasılığı olan durumlardır (AB'nin Haziran 2003'te Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde yürüttüğü ve NATO olanak ve yeteneklerinin kullanılmadığı Artemis Harekâtı gibi).

Barışı koruma harekâtlarının meşruiyeti açısından ilke olarak, AB harekâtlarının BM Güvenlik Konseyi kararına ve iznine sahip olması gerekmektedir. Birlik uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında, öncelikle BM Güvenlik Konseyi'nin sorumlu olduğunu birçok kez vurgulamıştır. BM tarafından tanımlanan şekliyle barışı koruma, “sürdürülebilir barış için çatışma koşullarının oluşması sonucu parçalanmış ülkelere yardım etmenin bir yolu”dur. Barışı koruma görevlileri çatışma sonrası alanlarda barış sürecini izler, gözlemler ve imzalanabilen barış anlaşmalarının uygulanması konusunda daha önce savaşan taraflara yardımcı olur.

Bu yardım güven yapıcı önlemler, güç paylaşımı düzenlemeleri, seçime yönelik destek, hukukun üstünlüğünü güçlendirme ve ekonomik ve sosyal gelişme gibi bir çok şekilde olabilir. Bu yüzden açık mavi miğferlerinden dolayı sıkça “mavi bereliler” olarak adlandırılan BM barışı koruma görevlilerinde olduğu gibi, AB kriz yönetimi görevlileri de askerler, polis ve sivil polis memurları ile diğer sivil personellerden (özel temsilci, danışman, gözlemci, memur v.s.) oluşabilir.

BM Sözleşmesi BM Güvenlik Konseyi'ne uluslararası barış ve güvenliği korumaya yönelik toplu eylemlere girişme gücü ve sorumluluğu verir. Bu nedenle, uluslararası toplum genellikle tüm BM barışı koruma görevlerinin Güvenlik Konseyi tarafından onaylanması gerektiğinden dolayı, barışı koruma harekâtlarının onaylanması için Güvenlik Konseyi'ne başvurur. Bu harekâtların bir çoğu BM komutası altında görev yapan birlikler aracılığıyla,

BM'nin kendisi tarafından belirlenir ve uygulanır. Bu tür durumlarda, barışı koruma görevlileri kendi silahlı kuvvetlerinin mensubu olmayı sürdürürler ve BM'nin böyle bir kuvvete sahip olmamasından dolayı özgür bir "BM ordusu" meydana getirmezler.

Doğrudan BM müdahalesinin uygun veya olası görünmediği durumlarda, Güvenlik Konseyi, barışı koruma ya da barışı uygulama görevlerini üstlenmek amacıyla NATO, AB, Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (Economic Community of West African States) ya da gönüllü ülkelerin koalisyonları gibi bölgesel örgütlere yetki verir. BM'nin böylesi görevlere izin veren tek yasal topluluk olması gerektiği savunulsa da BM, barışı koruma görevlerine onay veren tek örgüt değildir. BM dışındaki barışı koruma güçleri AB'nin Avrupa, Asya ve Afrika'da yürüttüğü askeri ve sivil görevler, Kosova'daki NATO görevi (KFOR) ya da Sina Yarımadası'ndaki Çokuluslu Güç ve Gözlemciler (Multinational Force and Observers on the Sinai Peninsula) gibi güçlerden meydana gelebilir.

Yugoslavya'nın parçalanmasının ardından yaşanan yeni devletlerin inşa süreci ve büyük kayıplara neden olan savaşlar, AB'ye kriz yönetimi politikalarının sivil ve askeri yönlerini daha etkili bir biçimde birleştirmesi gerektiğini göstermiştir. Polis gücüne en az asker konuşlandırma kadar gereksinim duyulduğu ortaya çıkarken, yeniden inşa süreci polis teşkilâtları ile yerel adli sistemin yeniden inşasını ve Birlik'in yerel unsurları eğitime yeteneğine sahip olmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu gereksinimler Santa Maria da Feira Avrupa Konseyi'ni Avrupa kriz yönetiminin askeri olmayan unsurlarını güçlendirme kararı almaya yöneltmiştir.

Avrupa askeri yetenekleri açısından, Helsinki Temel Hedefi sürecinde belirlenen temel eksiklik, AB'nin hazır durumda bulunan, esnek, zorlu harekât sahalarında görev alabilecek, yüksek hareket yeteneğine sahip uzman silahlı kuvvetlere sahip olmamasıydı. Bu eksikliği gidermek için geliştirilen ve her biri 1.500 askerden oluşan *Muharebe Grupları*, Helsinki Temel Hedefi'yle ulaşılmak istenen 60.000 kişilik hantal bir askeri güç (Avrupa Acil Müdahale Gücü) düşüncesinin ne kadar yanlış bir karar olduğunu göstermektedir. Beklentileri karşılayamayan Avrupa Acil Müdahale Gücü düşüncesi giderek gündemden düşmüş ve Birlik ondan daha küçük ama çok daha etkili ve esnek olan Muharebe Grupları Kavramı üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır.

Avrupa Güvenlik Stratejisi Avrupa'nın küresel güvenlikteki yerini alması için, buna uygun araçlara sahip olması gerektiğini öngörür. Oysa Avrupa bugün bu araçlara sahip değildir ve küresel bir oyuncu olarak görevini tam anlamıyla yapamamaktadır. Temmuz 2005'te kurulan Avrupa Savunma Ajansı'nın rolü bu yöntem, yetenek, araç ve altyapı eksikliğini doldurmak veya başka bir deyişle, Avrupa'nın bugün yapabildiğiyle gerçekte yapmak isteyecekleri arasındaki uçurumu kapatmaktır. Günümüzde Avrupa savunması planlamacıları zor bir dönemden geçmektedir. Çünkü planlamacılar, Avrupa topraklarının dışında harekâtlar yürütebilen AB'nin gereksinimleri çerçevesinde, bir yandan alan savunmasından konuşlandırma operasyonlarına geçerken, bir yandan da insanlığı sanayi devrimi savaşlarından bilgi çağı savaşlarına taşıyan teknolojik devrimin neler getirebileceğini yansıtmaya çalışmaktadırlar.

Tüm Avrupa'da Birlik'in çıkarlarını korumak, Üye Devletlerin tek başına ve Birlik'in bir bütün olarak güvenliğini güvence altına almak ve ODGP'nin hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla, AB güçlerinin askeri ve sivil görevler üstlenebilmesi gerektiği konusunda fikir birliği oluşmuştur. AB güçlerinin görevleri uzun dönemli planlamaların sonucu değil, AB ülkelerinin gereksinimlerini karşılamak için yapılan uyumlaştırma politikalarının ve bu yöndeki bir Avrupa istekliliğinin sonucudur.

Bu değişimler son yıllarda AGSP'deki gelişmelere yansımaktadır. Aslında, çatışmanın ve barış yönteminin olduğu yerlerde güvenlik güçleri, polis ve adli sistemi birbirleriyle uyumlu hale getirecek ve Avrupa standartlarına yükseltmeye yardım edecek faaliyetler vardır. 2005'ten beri, AB birçok yerdeki siyasi krizleri daha önceden idare etmeye davet etmiştir. AB'nin üstlendiği görevler giderek artan oranda, sivil kriz yönetiminin farklı alanları (sınır yardımı, hukukun üstünlüğü, güvenlik alanı reformu, resmi ve sivil polis memurlarının eğitimi v.b.) ya da sivil ve askeri yönlerin bir bileşimi şeklinde, tipik bir bütünleşmiş eylem talebiyle yüz yüze gelmeye uyumlu hale getirilmiştir.

Ayrıca Birlik, daha dikkat çekici ve daha zor güvenlik çevrelerinde görev yapmaktadır. Bu görevleri tek bir komuta zinciri altına almak zorlayıcı olmuştur. Sivil Planlama ve İdare Yeteneği (CPCC), Birlik'in sivil kriz yönetimi görevlerinde artan gereksinimlerini karşılamak amacıyla, Ağustos 2007'de kurulan diğer organlara göre yeni bir

AGSP yapısıdır. CPCC sivil AGSP operasyonlarında birleşik ve belirli bir komuta zinciri oluşturmak için çalışmaktadır ve 2008 Sonbaharı itibarıyla 8 kriz yönetimi görevinden sorumlu tutulmuştur.

AB'nin askeri girişimlerine katılmayan Danimarka dışındaki Üye Devletler, 120 günlük bir süre boyunca çapı 6 bin kilometreden daha fazla olan bir bölgede operasyon yapabilme yeteneğine sahip AB Muharebe Grupları'nı, ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana'nın bahsettiği "barış getiren lider Avrupa" görüntüsünün önemli araçlarından biri olarak görmektedir. AB barışı koruma görevlerinin başlangıç yılı olan 2003'ten 2009 ortalarına dek Avrupa, Asya ve Afrika gibi farklı kıtalarda, 23 ayrı kriz yönetimi görevi üstlenmiştir.

Günümüzde AB operasyonlarının etkinlik alanı, Kosova'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra bu ülkede üstlenilen görevler de dâhil olmak üzere, Batı Afrika'daki Gine Bissau Cumhuriyeti'nden Balkanlar'a, Balkanlar'dan Moldova, Ukrayna ve Afganistan'a, Orta Doğu'dan Endonezya'ya dek çok geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Birlik'in Bosna-Hersek'teki güvenlik görevini NATO'dan devralabilmiş olması ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti seçimlerinin güvenliğini sağlama görevinin AB güçlerine verilmesi, Birlik'in uluslararası politikadaki saygınlığı açısından büyük başarılar ve ileriye doğru atılmış önemli adımlardır.

AB Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde (KDC) başarılı bir geçiş sürecine olanak tanımak amacıyla çabalarını yoğunlaştırmaktadır. AB'nin KDC'de yürüttüğü askeri ve sivil görevler (Artemis, EUFOR Kongo DC, EUPOL Kinşasa, EUPOL Kongo DC, EUSEC Kongo DC), Birlik'in Büyük Göller Bölgesi'ni tümüyle ilgilendiren KDC'deki istikrara katkıda bulunma konusundaki kararlılığını yansıtmaktadır. 2006 Sonbaharı'nda Avrupa komutasında Bosna-Hersek'te görev yapan asker sayısı 6.000'i, Kongo'daki barış gücü ise 2,000'i bulmaktaydı. AB güçleri bu bölgelerde başarıyla görev yapmış ve yapmaya devam etmektedir.

AB komutası altında yürütülen kriz yönetimi operasyonları, toplu savunma hariç tüm askeri görevleri kapsamaktadır. Bu operasyonlar doğal afetlerin meydana geldiği alanlarda sivil halka destek vermek; AB vatandaşlarını kriz alanlarından çıkartmak; ateşkes, sınırlar,

hava ve deniz sahaları ile ilgili ambargoları kontrol etmek; güvenli bir ortam yaratmak ve bunu devam ettirmek; düşmanca eylemleri durdurmak; kuvvet kullanarak tarafları ayırmak ve diğer uygulama görevlerini kapsar. Bu tür görevler AB sınırları içindeki topraklar hariç, siyasi bir karar alındığı takdirde herhangi bir yerde veya herhangi bir zamanda uygulanabilir.

Gerekli kurumları ve araçlarıyla birlikte bir AB askeri gücünün kurulması ile ortak dış politika oluşturmak arasında doğru bir orantı yoktur. Avrupa’da askeri bütünleşmenin hız kazanması, Birlik’in dış politikada bazı konularda yaşadığı bölünmelerin önüne geçememektedir. Bu gerçek, Irak’ın işgali ve bağımsız AB Askeri Karargâhı kurulması konusunda yaşanan Atlantik ötesi kriz sırasında, NATO’da oluşan kutuplaşmada açıkça görülmüştür.

Ekonomik ve ticari bütünleşmesini gerçekleştiren ve siyasal bütünleşme yolunda büyük bir adım atan AB, kendi bünyesine artık askeri bir boyut da eklemiştir. Bununla birlikte Avrupa’da gün geçtikçe artan askeri işbirliği, her ne kadar AGSP’nin ciddiyetini arttırsa da Birlik içinde siyasal bütünleşmeye yol açmamaktadır. Birlik’in daha fazla askeri bir boyut kazanması, bir yandan savunma alanını giderek güçlendirirken, diğer yandan da savunma konularının hassasiyeti nedeniyle veto seçeneğini ön plana çıkarmaktadır. Avrupa kimliğinin inşa sürecine askeri boyut eklenmesi, ulusal savunma politikalarındaki kırmızı çizgiler ve egemenlik sınırlamaları sonucu, Birlik’in “uluslarüstü” değil “hükümetlerarası” yapısını güçlendirmektedir.

Bu çalışmada; barışı koruma, askeri müdahale, askeri strateji ve kriz yönetimi gibi kavramların açıklandığı bir kavramsal çerçeveye başlayarak, Avrupa’daki çokuluslu kuvvet kullanımının evrimi ve Avrupa’da siyasi ve askeri işbirliği düşüncesinin kökenleri incelenmiş, St. Malo Bildirisi Avrupa askeri reformlarının asıl başlangıç tarihi olarak alınarak, bu dönemden önce ve sonra yaşanan gelişmelerin tarihsel gelişimi açıklanmış, St. Malo Bildirisi’nden sonra gerçekleştirilen Avrupa askeri reformları ve AB Sivil Kriz Yönetimi’nin gelişimi incelenmiş, Birlik tarafından yürütülmüş ve halen yürütülmekte olan tüm askeri ve sivil operasyonların ayrıntılı olarak tüm yönleriyle geniş bir analizi yapılmıştır. Ardından NATO’nun Avrupa ayağı, AGSP çerçevesinde Türk-Amerikan ilişkileri ve AGSP’nin Atlantik ötesi boyutu incelenerek, AGSP’nin hedefleri sıralanmıştır.

Çalışma giriş ve sonuç bölümleri hariç beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm barışı koruma kavramı ve askeri müdahalenin evrimiyle ilgili konulara ayrılmaktadır. Bu bölümde, Avrupa'nın savunma anlayışının zaman içinde yaşadığı dönüşüm ve askeri strateji-siyaset ilişkisi, askeri strateji düşünürü Carl von Clausewitz'in öğretisi ve Napoleon'un uygulamalarından örneklerle incelenecek, BM barış harekâtlarının amacı ve kapsamı açıklanacak, barışı koruma harekâtlarının BM Sözleşmesi kapsamında dayandığı genel ilkeler ve barışı koruma harekâtlarının hukuki dayanağı üzerinde tartışılacaktır.

İkinci bölüm, St. Malo Bildirisi öncesi Avrupa savunmasının durumunu ve BAB üyelik statüleri ile üye devletlerin hak ve yükümlülüklerini kapsamaktadır. Bu bölümde, Birleşik Avrupa düşüncesini ilk ortaya atan Dante'den Avrupa Devletleri Federasyonu'nun kurulmasını savunan Rousseau'ya, Avrupa Birleşik Devletleri oluşturulmasından yana olan Hugo'dan Pan Avrupa Hareketi'ni başlatan Kont Kalergi'ye kadar, Birleşik Avrupa ve Avrupa Ordusu kurulması düşüncesini paylaşan Avrupalı devlet adamları, yazar ve düşünürlerin öngörülleri ve tezleri ele alınacak; bu öngörülerden hareketle sonraki yıllarda Avrupa savunmasının güçlendirilmesinde etkili olan girişimler belirtilecek; İkinci Dünya Savaşı'nın öncesi ve sonrasında Avrupa savunmasının güçlendirilmesine yönelik hangi çalışmaların yapıldığı aktarılacak; bir savunma örgütü olarak NATO ile AB arasında bir köprü görevi görmüş olan BAB'ın kuruluşu, gelişimi ve AB Kriz Yönetimi'ne etkileri incelenecektir.

Üçüncü bölüm, St. Malo'dan başlayarak, en sonunda AB Muharebe Gruplarının kurulmasıyla sonuçlanan AB'nin askeri kimlik edinme sürecinin incelendiği bir bölümdür. Bu kapsamda askeri hedefler; askeri yeteneklerin gelişim süreci; AB operasyonlarının hedefi, kapsamı ve AGSP açısından ortaya çıkardığı sonuçlar; üç kıtada birden yürütülen bu operasyonlardan çıkarılan dersler ve bu operasyonların yürütülmesinde karşılaşılan ekonomik ve örgütlenmeye ilişkin zorluklar ortaya koyulacaktır. Ek olarak, kriz yönetiminin askeri yönü açısından Helsinki Temel Hedefi; Avrupa askeri yeteneklerinin gelişimi; Avrupa ve NATO yetenekleri arasındaki fark; savunma bütçeleri sorunu ve AB Muharebe Gruplarının kuruluşu, kapsamı ve kuvvet bileşimi analiz edilecektir.

Diğer yandan Siyasi ve Güvenlik Komitesi, AB Askeri Komitesi, AB Askeri Personeli, AB Harekât Merkezi ve en son faaliyete geçen Sivil Planlama ve İdare Yeteneği

gibi temel AGSP organlarının yapısı ele alınacaktır. Sivil Kriz Yönetimi açısından ise; Avrupa sivil kriz yönetimi yetenekleri, sivil kriz yönetimi organları, sivil kriz yönetiminde AB ve NATO'nun tamamlayıcı işlevi incelenecek ve son olarak Birlik'in küresel ve bölgesel barışın korunmasında üstlendiği rol, Birlik'in üstlendiği askeri ve sivil operasyonların her biri ayrı ayrı ele alınarak analiz edilecektir.

Birlik'in Avrupa güvenliğini etkileyen en büyük etken olan ABD ve NATO'yla ilişkilerinin değerlendirileceği dördüncü bölümde ayrıca ABD'nin Türkiye'nin AB üyeliğine ve Türkiye'nin AB operasyonlarında yer almasına verdiği destek incelenecektir. AB'nin küresel bir oyuncu olarak uluslararası politikadaki yerini güçlendirmesi ve Avrupa-Amerikan ilişkilerinin ABD'nin etkisinden giderek uzaklaşması, Avrupa'yı ABD karşısında ekonomik, siyasi ve daha az ölçüde askeri açıdan güçlü bir müttefik haline dönüştürmektedir. Uzun bir oluşum süreci sonunda, uluslararası politika sahnesine çıkan kısmen birleşik bir Avrupa oyuncusu, artık ekonomik gücünün el verdiği ölçüde askeri ve siyasi araçları devreye sokmanın yollarını aramaktadır. Buna bağlı olarak, Avrupa'nın kendi özerk askeri gücünü geliştirmesi ve siyasi işbirliğini daha da derinleştirmesi, ABD ile rekabet edebilme yeteneği bakımından zorunludur.

Bunlara ek olarak, AGSP çerçevesindeki AB-Türkiye ilişkileri Avrupa askeri yeteneklerinin gelişimi ve AB operasyonlarının başarısı açısından önemli bir unsurdur. Ancak Türkiye'nin AB operasyonlarına ilişkin karar alma aşamasına katılımı, AB üyesi olmadığı gerekçesiyle bir takım şartlara bağlanarak sınırlandırılmıştır. ABD ise Türkiye'ye AB yolunda verdiği desteğin yanında, NATO-BAB-AGSP üçgenindeki savunma ilişkileri konusunda da Türkiye'nin yanında yer almış, AB'nin yürüttüğü operasyonlarda Türkiye'yi dışlamaması için çaba sarfetmiştir. Bu konular dördüncü bölümde, Avrupa kimliği ve Avrupalılık tartışmaları, Avrupa kimliğinin sınırları, Avrupa güvenlik sisteminin temelleri, Türkiye'nin Avrupa güvenliğindeki rolü, Türkiye'nin AB üyeliği için ABD'nin diplomatik girişimleri ve AGSP ekseninde Türk-Amerikan ilişkileri adlı alt başlıklarda ele alınacaktır.

Beşinci ve son bölüm, AB Kriz Yönetimi'nin geleceğine ve askeri-sivil yeteneklerin geliştirilmesine yönelik Avrupa hedeflerine ayrılmıştır. Bu kapsamda, Birlik'in bu hedefe neden ulaşmak istediği ve kriz yönetimi görevlerinin kapsamının nerelere uzanacağını ifade

eden Temel Hedef 2010 ile yeni sivil AGSP yetenekleri üzerindeki çalışmaların dayanmak zorunda olduğu kıstasları belirleyen Sivil Temel Hedef 2010, ayrıntılı olarak açıklanacak ve askeri-sivil operasyonları ilgilendiren acil eylem alanları tanımlanacaktır. Muharebe Gruplarının AB, BM, Afrika Birliği ya da başka bir örgütün komutası altında, uzak kriz bölgelerindeki harekâtları acilen üstlenecek şekilde ve her türlü doğa koşulunda muharebe görevleri yürütebilmesi için gerekli olan esneklik, karşılıklı uygulanabilirlik, konuşlandırılabilirlik ve sürdürülebilirlik gibi başlıca kıstaslar incelenecektir.

I. BÖLÜM

BARIŞI KORUMA KAVRAMI VE ASKERİ MÜDAHALELERİN EVRİMİ

1.1. ÇOK ULUSLU KUVVET KULLANIMI VE AVRUPA

Bütünleşmiş bir “Avrupa Ordusu” oluşturulması önerisinin 24 Ekim 1950’de Fransız Başbakanı Rene Pleven tarafından ortaya atılmasından itibaren geçen zaman dilimi içerisinde, Avrupa bütünleşme süreci, 4 Aralık 1998’deki *Saint Malo Bildirisi*’ne dek sivil nitelikli olarak derinleşmiş ve genişlemiştir. Ağustos 1954’te uluslararası bir savunma topluluğunu öngören *Pleven Planı*’nın reddedilmesinden sonra Avrupalılar arasında savunma sorunları hep varlığını sürdürürken, elli yılı aşan bir süre boyunca NATO, Avrupa güvenliğinden sorumlu tek örgüt olarak kalmıştır.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) dağılması ve SSCB’nin Avrupa için tehdit olmaktan çıkması, Avrupa’nın güvenlik ve savunma konularında ABD’ye bağımlılığını sona erdirmiştir. Yeni Dünya Düzeni, Avrupa savunma yeteneklerinin Amerikan müdahalesinden uzak bağımsız bir düzlemde geliştirilmesi tartışmalarını gündeme getirirken, Batı Avrupa Birliği’nin (BAB) yeniden canlandırılması ve en sonunda AB’nin kendi askeri kurumlarını oluşturmasıyla sonuçlanacak süreci başlatmıştır.

1.1.1. Avrupa’nın Savunma Anlayışındaki Dönüşüm

Avrupa’nın kendi askeri gücünü ve istihbarat kurumlarını oluşturması beş ana etkenle açıklanabilir: Berlin Duvarı’nın yıkılışı, ekonomik ve siyasal bütünleşme birbirinden ayrılmadan gelişirken Maastricht Antlaşması’nın savunma sorunlarını süresiz erteleme, Avrupa’nın ekonomik büyüklüğü ile siyasi küçüklüğü arasındaki dengesizlik, Balkanlardaki savaşlardan kaynaklanan tehlikelere yanıt verme gereksinimi ve 11 Eylül olaylarının Avrupa’yı ABD müdahalesi ve çatışma önleme konularında yeni stratejiler geliştirmeye zorlaması.

Berlin Duvarı’nın yıkılışını takiben, AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’nın (ODGP) AB’nin üç sütunundan ikincisi olarak kabul edilmesi ve Haziran 1992’de *Petersberg*

Görevleri'nin benimsenmesi, Avrupa savunmasının yeni ilkelerini şekillendirmiştir.¹ Batı Avrupa orduları ortak savunma ve sınırların savunması üzerine kurulurken, “ortak güvenlik” ve “sınır ötesi acil müdahale” Avrupa savunmasının yeni ilkeleri olmuştur.²

Ekonomik bütünleşmenin büyük oranda tamamlanmasından sonra uluslararası işbirliği çabaları siyasi alana kaymış ve ekonomik ve siyasi bütünleşme süreci birbirini tamamlayan süreçler olarak gelişmiştir. Omurgası ne kadar ekonomik olursa olsun Avrupa Birliği gibi üst düzeyde bütünleşmeyi öngören bir sistemin içinde siyasi bütünleşmenin olmaması düşünülemezdi.

Para politikalarının uyumlu hale getirilmesi ve parasal birlik düşüncelerinin siyasi bir çaba olarak başlaması bu iki sürecin neden ayrılmadığını açıklar. Buna karşın ekonomik ve siyasi bütünleşmenin dış politikaya yansımaları sınırlı olmuştur. Bu durum bütünleşmiş bir dış politikanın, ekonomik çıkar odaklı bütünleşme çabalarına göre çok daha zor olmasından kaynaklanırken, dış politikanın hükümetlerarası doğasının varlığı ODGP'nin oluşturulmasına öncülük etmiştir. AB'nin derinleşmesi, aynı zamanda ekonomik ve siyasi alandaki dengesizliği de arttırmıştır.

Balkanlar'daki çatışmaların bütünleşme sürecini tehlikeye atmasına rağmen, Avrupa değerlerini savunmak adına harekete geçilmekte zorlanılması ve Amerikan müdahalesinin gerekli görülmesi, AB'yi savunma konularında reform yapmaya iten en büyük etken olmuştur. İngiltere, Almanya ve Fransa'nın Balkanlardaki krizi kendi başlarına idare edememesi, kalıcı barışın tesis edilmesi için ABD ve Rusya'nın da dâhil olduğu ortak bir girişimi gerekli kılmıştır.³

¹ Maastricht Antlaşması ile benimsenen AB'nin üç sütunu; Avrupa Topluluğu, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ile Adalet ve İçişleridir. Avrupa Topluluğu; tek pazar, uluslararası ticaret, kalkınma yardımı, para politikası, tarım, balıkçılık, çevre, bölgesel kalkınma, enerji vb. ile ilgili topluluk politikalarının hukuki çerçevesini oluşturur. Adalet ve İçişleri; AB içerisinde medeni hukuk ve ceza hukuku, göçmenler ve sığınma politikası, sınırların kontrolü, uyuşturucu ticareti, polis işbirliği ve bilgi alışverişi gibi konularda işbirliğini kapsar. AB'nin bu üç önemli unsuru, kısmen bir dizi temel hedef ve ilke kısmen de tek bir kurumsal çerçeve ile yönetilir.

² Jean Yves Haine, “Tarihsel Bir Perspektif”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 37.

³ “Temas Grubu” olarak adlandırılan bu girişim; 1994'te önce İngiltere, Almanya, Fransa, ABD ve Rusya tarafından oluşturuldu, sonradan İtalya da bu gruba katıldı. Temas Grubu daha sonra toprak paylaşımı açısından

Saraybosna'daki katliam, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin "güvenli sığınak" ilan ettiği bölgelerin arka arkaya Sırp işgaline uğraması, BM askerlerinin Sırp tarafından rehin alınıp eziyet görmesi ve BM birliklerinin Sırp saldırılarına seyirci kalması, 1994'ten beri zaman zaman hava kuvvetlerini kullanan NATO'ya artık daha etkili bir biçimde kuvvet kullanma kararı aldırılmıştır.⁴

NATO, Haziran 1995'te BM Koruma Gücü'ne -United Nations Protection Force (UNPROFOR)- destek sağlayacak olan *Müttefik Acil Tepki Gücü*'nü oluşturmuştur. Sonuçta bir yandan Sırp kuvvetleri geri çekilmeye zorlanırken diğer yandan da ABD diplomatik harekâta girişerek, Kasım 1995'te, Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Halbrooke öncülüğünde imzalanan *Dayton Anlaşması*'yla savaşın sona ermesini sağlamıştır.⁵ Balkanlar'daki krizler ve ABD'nin belirleyici rolü, Avrupa'ya ortak bir dış politika ve askeri stratejiler geliştirmenin gerekliliğini göstermiştir.

Atlantik'in iki yakası arasında yaşanan bölünmelerin faturası, Bosna-Hersek halkı için çok ağır olmuştur. Bu katliamı sadece NATO çatısı altındaki Batı İttifakı durdurabilirdi ve bu yönüyle İttifak övgüyü hak ediyordu. Ancak NATO'ya bağlı hükümetler de daha önce kuvvet kullanma konusunda gösterdikleri gönülsüzlükten dolayı sorumluluk taşımaktadır.⁶

Bu tarihten sonra her başarısızlık yeni bir hedef olarak Avrupa'da gündemi belirlemeye başlayacaktır. Avrupa'nın Bosna ve Kosova'daki askeri yetersizliği, AB Konseyi'ni Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın başlangıç aşaması olarak görülen St. Malo sürecini onaylamaya ve Avrupa askeri devrimini yapmaya yöneltmiştir. 11 Eylül 2001 terör saldırıları terörizme karşı savaş alanında Atlantik ötesi işbirliğini güçlendirmiş, Madrid'te 11 Mart 2004'te meydana gelen saldırılar ve Irak Krizi'nden sonra da Avrupa'nın dış faaliyetlerinde bir rehber niteliğinde olan *Avrupa Güvenlik Stratejisi* uygulamaya koyulmuştur.

Dayton Anlaşması'nın temelini oluşturacak olan bir plan önerdi. Plana göre toprakların yüzde 51'i Boşnak ve Hırvatlara bırakılırken geriye kalan yüzde 49'luk bölüm de Sırp'larda kalacaktı.

⁴ BMGK'nin güvenli sığınak bölgeleri; Srebrenica, Gorazde, Bihac ve Zepa'ydı.

⁵ Report of the International Commission on the Balkans, **Unfinished Peace**, Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C., 1996, s. 36.

⁶ Report of the International Commission on the Balkans, s. 86.

Avrupa Güvenlik Stratejisi ile *Avrupa Askeri Karargâhu* konusunda fikir birliğine varılırken, AB üyesi devletlerin topraklarına yönelik silahlı saldırı durumunda toplu yardımlaşma maddesi ve AB askeri harekâtlarının yeni tanımlanan görev çerçevesi, Avrupa Konvansiyonu'nda ve Hükümetlerarası Konferans'ta son hali verilerek Anayasal Antlaşma Taslağı'na dâhil edilmiştir.⁷

AB'nin askeri konularda atmış olduğu tüm adımlar açısından önemli bir etken de Fransa ve Almanya arasındaki yakınlaşmadır. Almanya ile Fransa'nın geliştirdiği ortak stratejiler Charles De Gaulle-Konrad Adenauer anlaşmasına dayanır. Birlik'in askeri boyutu her ne kadar Atlantik ötesi işbirliği ve NATO ile uyuma dayansa da Fransa ve Almanya gerçeği göz ardı edilemez.⁸ İki ülke arasındaki yakınlaşma Birlik'i adım adım askeri yeteneklerin geliştirilmesi ve bağımsız bir Avrupa askeri gücü kurulması hedefine yaklaştırmıştır.

Nice AB Konseyi'nde, *Avrupa Acil Müdahale Gücü*'nün NATO'dan bağımsız bir Avrupa gücü olmasına izin vermeyeceğini açıklayan İngiltere ise, daha çok Avrupa'nın kriz yönetimindeki askeri etkinliğinin güçlendirilmesi ve Avrupa Acil Müdahale Gücü'nün NATO'yla birbirini tamamlayıcı nitelikte olması üzerinde durmaktaydı.⁹ İngiltere ve Fransa, AGSP konusunda iki uç Avrupa görüşünü yansıtsa da Birlik'in askeri yeteneklerini güçlendirmek iki ülkenin de ortak paydasıdır. Tüm bunlar Avrupa-ABD ilişkileri ve Avrupa'nın bütünleşmesi gibi AGSP'nin gelişiminde belirleyici olan etkenlerin bir değişim sürecinde olduğunu göstermektedir.

1.1.2. Askeri Strateji ve Siyaset

Avrupa politikasında devletlerin saldırı ya da savunma amaçlı ittifaklar oluşturması geleneksel bir olgudur. Bu tür ittifaklarda taraflar, genellikle düşmanın stratejisini ve savaş

⁷ Avrupa Konvansiyonu'nun ilk toplantısı 26 Ocak 2002'de gerçekleştirildi ve savunma, dış politika ve diğer faaliyetlerin ele alındığı çeşitli çalışma grupları oluşturuldu. Bkz.: Martin Ortega, "Petersberg'in Ötesi: AB Askeri Kuvvetleri'nin Misyonları", Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 87.

⁸ William Anthony Hay and Harvey Sicherman, **Europe's Rapid Reaction Force: What, Why, and How?**, A Newsletter of Foreign Policy Research Institute, Volume 2, Number 2, February 2001, s. 5.

⁹ Jolyon Howorth, "Britain, France and the European Defence Initiative", **Survival**, Vol: 42, No: 2, Summer 2000, ss. 34-36.

nedenlerini dikkate almadan, müttefiklerine küçük bir askeri gücü sağlayacakları konusunda birbirlerine taahhütte bulunur.¹⁰ Taahhüt edilen yardımcı güçlerin genellikle kendi hükümetine bağlı olan özel komutanları vardır ve bu komutanlar da doğal olarak kendi çıkarlarıyla çelişmeyecek hedefler belirler.

Avrupa'nın harekât alanındaki başarısını etkileyecek etkenlerden biri de, muharebe alanının çok farklı yönlerinde konuşlanmış bir ittifak savaş gücünün, tek bayrak altında tek bir komutanın kişisel emriyle yönetilen bir orduya göre ortak bir strateji belirlemesinin zor olmasıdır. Harekâtların stratejik ve taktik anlamdaki başarısı; “topyekün strateji”, “genel strateji” ve “harekât taktik” düzeyleri gibi strateji düzeylerine bağlıdır.

1.1.2.1. Topyekün Strateji Düzeyi

Topyekün strateji düzeyi, bir devletin elindeki tüm kaynakların üstün dış ve iç politika hedefleri doğrultusunda belirlenip sevk ve idare edildiği düzeydir. Topyekün savaşların temel özellikleri şöyle sıralanabilir: a) Topyekün savaşlarda devletler, bütün maddi ve manevi güçleriyle karşı karşıya gelirler. b) Tüm ulusun inandığı ideolojiler, umutlar ve davalar uğruna yapılırlar. c) Tüm nüfusun katıldığı savaşlardır ve tüm nüfusa yönelik olarak yapılır. d) Halkın ekonomik alanda büyük fedakârlıklara katlanmasını gerektirir.

Ana organları; bakanlar kurulu, genelkurmay başkanları, ulusal güvenlik konseyleri, devlet başkanlık kurumları ve gerekli diğer birimlerdir.¹¹ Topyekün strateji düzeyinde; Güney ve Orta Asya'dan Orta Doğu, Akdeniz, Afrika ve Güney Atlantik'e kadar uzanan geniş bir kuşak üzerinde, birbirlerinden çok uzak bölgelerde meydana gelen çeşitli küresel ve bölgesel çatışmalar, savaşın temelde siyasi bir süreç olduğu gerçeğini kanıtlamıştır.¹²

¹⁰ Bolko von Oetinger, Tiha von Ghyczy ve Cristopher Bassford, **Clausewitz ve Strateji**, BZD Yayınları, İstanbul, 2002, s. 145.

¹¹ “Son On Yılın Savaşları Hakkında Stratejik ve Taktik Değerlendirmeler”, **M5 Savunma ve Silah Sistemleri**, Aralık 1984, Sayı 9, s. 50.

¹² Uuslararası ortam son 55 yılda, Güney Asya'da Kore Savaşı ve Çin-Vietnam Savaşı; Orta Asya'da Sovyetler Birliği'nin ve ABD'nin Afganistan'ı işgali; Orta Doğu'da Arap-İsrail Savaşları, Lübnan krizleri, İran-İrak Savaşı ve ABD'nin Irak'ı işgali; Doğu Avrupa'da Balkanlardaki krizler; Akdeniz'de Kıbrıs Barış Harekâtı; Zambiya, Zimbabve, Somali ve Sudan başta olmak üzere Afrika'daki çatışmalar; Güney Amerika'da da Falkland Savaşı gibi birçok küresel ve bölgesel çatışmaya sahne olmuştur.

Çağdaş siyaset ve strateji öğretilerinde büyük etkisi olan askeri strateji düşünürü Carl von Clausewitz'e göre, "savaş, siyasetin başka araçlarla sürdürülmesinden başka bir şey değildir." Clausewitz "Savaş Üzerine" (Vom Kriege) adlı ünlü eserinde, savaşı insan yaşamının doğal ve gerekli bir parçası olarak görür ancak savaşı asla diğer araçlar gibi sadece istenildiğinde kullanılacak bir araç olarak kabul etmez.¹³

Her türlü dogmacılığı yadsıyan Clausewitz, savaşın amacını "devletler arasında yeni bir dengeden doğacak olan barış" olarak belirler. Bir savaşın bütün yönleriyle yürütülmesinin mutlaka siyasi iktidarın kontrolü altında olması gerektiğini savunur. Ona göre "savaşın kendine özgü bir yapısı olsa bile mantığı siyasetin mantığından farklı olamaz". Dolayısıyla savaş, devletin tüm çıkarlarını kapsayan siyasete bağlı olarak yürütülmelidir. Bu noktada, Birinci Dünya Savaşı'nda siyasetin oynadığı rolün sözü edilemeyecek kadar önemsiz olması daha çok anlam kazanır.

"Gerçek savaş" ile "doğru savaş" kavramları her ne kadar Clausewitz'e özgü değilse de onun bu ayrım üzerinde önemle durması 19. yüzyıl Avrupa ordularını etkilemişti.¹⁴ Clausewitz'in temel kuralı, doğru savaşın gözetilmesi gerçek savaştan kaçınılmasıydı. Gerçek savaş; kaçmayı, korkmayı, kişisel çıkarlar peşinde koşmayı öğütüyor ve insanların emredildiğinde değil istediği zaman savaşmasını öneriyordu. Oysa kendisi de Prusyalı bir general olan Clausewitz'e göre, profesyonel askerler "alay kültürünü" benimsemeliydi. Alay kültürünün ilkeleri arasında emre koşulsuz itaat, cesaret, onur yer alıyordu ve bu ilkeler uygulandığında doğru savaş kavramına daha da yaklaşılacaktı.

Clausewitz doğru savaş ilkelerini uygulamak adına, Napoleon Bonaparte'ın ordusuyla birlikte Rus işgaline katılmasını emreden Prusya Kralı'na karşı gelip görevinden istifa etti. Prusya kralı Rusya'yı işgal eden Napoleon'a asker sağlarken, "özgür Prusyalı" olarak Rus ordusuna katıldı ve Çar Aleksandr'ın genelkurmayında yer aldı. Clausewitz'in Prusya'nın özgürlüğüne yardımcı olmaya çalışan Çarlık ordusuna girmesi ve Rus

¹³ Von Oetinger, Von Ghyczy ve Bassford, a. g. e., s. 83.

¹⁴ Michael Howard, **Clausewitz**, Oxford, 1983, s. 35, (akt.), John Keegan, **Savaş Sanatı Tarihi**, Sabah Yayınları, İstanbul, 1995, s. 12.

üniformasıyla Prusya'ya dönüp 1813'teki *Özgürlük Savaşı*'na katılması, aynı zamanda Birinci Dünya Savaşı'na kadar süren uzun Avrupa barış döneminin de başlangıcıdır.¹⁵

Clausewitz'in asıl amacı, Prusya ordusunun gelecekte zafer kazanmasını garantilemek için bir savaş kuramı geliştirmek ve ülkesinin Fransız Devrimi'nden kaynaklanan içsel değişikliklere ilgi göstermesini sağlamaktır.¹⁶ Savaş konusunda geliştirdiği devrimci kuram, siyasetten uzak kalmaya gayret eden bir topluma, savaşın siyasi bir hareket olduğunu öğretmeye dayanıyordu. 19. yüzyıl Avrupa'sında gerçek ve doğru savaş konusunda yaşanan tartışmalar ve Clausewitz'in öngörülleri, subayların mesleklerine bağlılıklarını ve hatta öleceklerini bilerek savaşmalarını siyasi inanç seviyesine yükselterek ahlaki bir değer olmaktan çıkartacak, Avrupa'da askeri kuramların gelişmesine yol açacaktır.¹⁷

Fransa'da 1870 bozgunundan hemen sonra ilgi görmeye başlayan Clausewitz öğretisi, daha sonra Mareşal olan Ferdinand Foch'un komutanı olduğu Yüksek Harp Okulu'nda kısmen benimsendi. Ancak Foch'un Birinci Dünya Savaşı'nda İttifak orduları başkomutanlığına getirilmesi de, düşman güçleri yok etmeye yönelik olan savaşın askeri çerçeveye sınırlı kalmasını engelleyemedi.

Clausewitz, teknik gelişmelerin çağdışı bırakmadığı eksiksiz bir kuram ortaya koymasına rağmen, kuramı kimi zaman birbirleriyle çelişen şekillerde yorumlanmıştır. Önce Prusya daha sonra Alman genelkurmayları bu görüşlerin etkisinde kaldılar ancak her iki genelkurmay da giderek siyasetin savaş içindeki rolünü küçümsedi. Clausewitz öğretisi, Alman genelkurmayının ve 1918'den itibaren General Erich Ludendorff'un Nazizme çok yakın totaliter yanlar olduğunu savunmasıyla aşırıya vardırılarak, Almanya'da askeri gücün sivil gücü tam anlamıyla egemenliğine almasıyla sonuçlandı. Ludendorff, Clausewitz öğretisinden "topyekün savaş" kavramına varacak, Adolf Hitler ise Alman ordusunun

¹⁵ Howard, a.g.e., s. 35.

¹⁶ Keegan, a.g.e., s. 12.

¹⁷ Keegan, a.g.e., s. 14.

(Wehrmacht) kendi siyasal görüşlerine tamamen uymasını isterken Clausewitz'in öğretilerine dayanacaktır.¹⁸

Fransız Devrimi ve Napoleon Savaşları, askeri strateji alanında bir dönüm noktası olurken, İspanyol ulusal ayaklanmasının başarısı ve Rusya'nın büyük boyutlara sahip bir kıta imparatorluğunun işgal edilemeyeceğini kanıtlaması da yeni askeri stratejilerin geliştirilmesinin önünü açmıştır.¹⁹

Napoleon'un Moskova'yı işgal etmesine rağmen korkunç koşullarda geri çekilmek zorunda kalması (Kasım 1812); muharebeleri kazanmanın ve başkentleri, eyaletleri, stratejik noktaları ele geçirmenin zafere ulaşma şansını doğru orantılı olarak arttırması gerektiğini göstermiştir. Bu döneme dek böylesine işgale uğrayan ülkeler, geniş tavizler veren geçici barış anlaşmaları yapmaya razı olurlardı.²⁰ Oysa Çar Aleksandr, geniş Rus imparatorluk topraklarının içlerinde, Napoleon'un "Büyük Ordusu" saldırı gücünü kaybettiğinde en güçlü konuma gelmiş ve gerçek bir haçlı seferinin başına geçerek zafere ulaşmıştır (Ekim 1813 Leipzig Savaşı).²¹

Bir devlet sisteminin dış politika tercihlerinde, "askeri strateji" ve onunla iç içe girmiş bulunan "siyaset" arasında dinamik bir ilişki bulunur.²² Askeri strateji ve siyaset arasındaki ilişkinin kurallara uygun bir şekilde düzenlenmesi ve ilişkilerdeki uyum, devlet stratejisinin hedefe ulaşmasında büyük rol oynar. Topyekün savaş stratejisi de, siyasal amacın

¹⁸ Eskiden bir devletin askeri olanakları anlamına gelen Wehrmacht terimi, 1935'te, III. Reich'in Nazi Partisi'nin SS'ler gibi silahlı birlikleri hariç olmak üzere kara (Heer), deniz (Kriegsmarine) ve hava (Luftwaffe) güçlerinin resmi adı oldu.

¹⁹ Von Oetinger, Von Ghyczy ve Bassford, a. g. e., s. 150.

²⁰ Von Oetinger, Von Ghyczy ve Bassford, a. g. e., s. 50.

²¹ Klemens Metternich'in başkanlık ettiği Viyana Kongresi'nde (1814–1815) Rusya, İngiltere, Prusya ve Avusturya'dan oluşan Müttefikler yeni bir Avrupa haritası çizmişti. Haziran 1815'te, Müttefiklere karşı Waterloo Savaşı'nda da büyük bir hezimet yaşayan İmparator Napoleon tahttan çekildi. Prusya; Saksonya'nın bir bölümüne İngiltere; Malta, Ascension, Sri Lanka gibi birçok adaya Rusya; Finlandiya, Polonya'nın büyük bir kısmı ve Besarabya'ya sahip oldu. Prusya Almanya'da güçlenirken Almanya haritası sadeleşti. Avusturya da, İtalya'daki Lombardiya-Venedik Krallığı'nı aldı. Sonuçta, Fransa güçlü komşular ve küçük tarafsız ülkelerle çevrilecek ve yeni bir Avrupa yaratılacaktır.

²² Strateji, askeri güçlerin harekâtını siyasal iktidarca belirlenmiş bir hedefe ulaşacak biçimde birleştirme sanatıdır. Bu şekilde dar anlamıyla kullanıldığında "askeri strateji" ile aynı anlama gelir. Geniş anlamıyla strateji ise, bir savaşın sürdürülmesi ya da bir ulusun ya da ittifakın savunma hazırlıkları için gerekli askeri, siyasi, ekonomik ve manevi güçlerin hareketini birbiriyle uyumlu kılma sanatıdır.

gerçekleştirilmesi için tüm ulusal güçlerin seferber edilmesi ve siyasi ve askeri olanakların en uygun biçimde kullanılması biçiminde ortaya çıkar.

Askeri strateji ve siyaset arasındaki ilişkilerde genel kural, “siyasi stratejinin üstünlüğüdür”. Dolayısıyla herhangi bir silahlı girişim veya genel savaş için gerekli olan uygun ortamın yaratılması, siyasi iktidarın sorumluluğundadır.²³ Askeri imkân ve yeteneklerin yerinde ve zamanında kullanılması açısından Falkland Savaşı (Nisan 1982), Kıbrıs Barış Harekâtı (Temmuz 1974) ve Sovyetler Birliği’nin Afganistan’a askeri müdahalesi (Aralık 1979) birbirinden farklı üç örneği oluşturur.

İlk durumda Arjantin’in Falkland Savaşı sırasındaki tutumu, “taktik harekâta” dayanarak “stratejik kontrolü” elde etme çabası olarak tanımlanabilir ancak bu tutumun başarı şansı özel durumlar dışında çok zayıftır. Siyasi üstünlüğü göz ardı ederek Falkland takımadalarını sadece askeri etkenlere yoğun ağırlık vererek işgal eden, harekât ve askeri güç hesaplamalarında da hataya düşen Arjantin kuvvetleri, İngiltere’nin takımadaları havadan ve denizden ablukaya alması üzerine teslim olmak zorunda kalmıştır. Böyle davranan taraflar, çoğu kez rakiplerin topyekün ve genel strateji düzeylerindeki imkân ve yeteneklerini de kolayca değerlendiremezler.

Kıbrıs Barış Harekâtı gibi bazı stratejik süreçler, zaman içerisinde rakiplerin uygun ortamın hazırlanması için karşılıklı sürdürdükleri manevralarla gelişir ve üstünlük belirli bir anda zaman etkenini ve siyasi sorumluluğun askeri araçlarla desteklenişini iyi değerlendirebilen tarafa geçer. Hem Doğu hem de Batı dünyasında Kıbrıs konusunda belli bir ölçüde “kararsız” tutumların görülmesi, Türkiye için dış çevrede “üstünlüğün” ele geçirilmesine yol açarken, süratle sürdürülen ön manevralarla “zaman” etkeninin etkin bir şekilde kullanılması harekâtı başarıya ulaştırmıştır.²⁴

²³ “Son On Yılın Savaşları Hakkında Stratejik ve Taktik Değerlendirmeler”, **M5 Savunma ve Silah Sistemleri**, s. 51.

²⁴ Türkiye, Garanti Antlaşması’na dayanarak Ada’ya düzenlediği ilk hareket sonucunda Cenevre görüşmelerine katılmış, Kıbrıs Türk ve Rum topluluğun ayrı birer gerçeklik olarak federal devlet biçiminde anlaşılabilceğini savunmuştu. Cenevre görüşmeleri sonuç vermeyince, Türkiye zaman kaybetmeden düzenlediği ikinci harekâtle Ada’nın yaklaşık üçte birini denetimi altına almış, savunduğu tezlerden “iki bölgeli federasyon” için gerekli şekil şartını elde etmişti. İkinci Kıbrıs harekâtı askeri açıdan daha bilinçli yürütülmüş ve belirlenen hedeflere

Üçüncü durumda ise, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'la önce dostluk ve işbirliği antlaşması yapıp ertesi yıl bu ülkeye askeri müdahalede bulunması sürecinde, “zaman” etkeni nispeten uzun bir dönem çerçevesinde ustalıkla işlenmiştir. Burada Sovyetler tarafından, uzun bir süre içinde, önce manevra hâkimiyetinin sonra da yavaş yavaş üstünlüğün ele geçirilerek uygun ortamın yaratılmaya çalışıldığı göze çarpar.²⁵

1.1.2.2. Genel Strateji ve Harekât Taktik Düzeyi

Genelde askeri bir terim olarak kullanılan strateji, eski çağlardan beri bir çatışmayı yönetecek siyasal öndere bağlı olduğu kadar askeri öndere de bağlıdır. Siyasi ve askeri alanları ilgilendiren “genel strateji” ile daha çok askeri alanı ilgilendirmekle birlikte siyasal ve ekonomik alanları da kapsayan “harekât stratejisi” arasındaki karışıklık buradan kaynaklanır. Stratejinin ana kuralları, topyekün strateji düzeyi çerçevesindeki etkenlerin yanı sıra “en uygun coğrafi ortamda, bu ortam için en elverişli araçların yine bu ortama en uygun harekât düzenlemeleri çerçevesinde” göz önüne alınmasını öngörür.

B. H. Liddell Hart'a göre, “Strateji dolaylı tutumdur... Bütün savaş aldatmaya dayanır. Bu nedenle taarruz gücümüz varsa bu gücümüz yokmuş gibi görünmeliyiz... Yakında olsak bile uzaktaymışız hissini vermeliyiz.”²⁶ Adolf Hitler ise öncelikli stratejisini “bizim stratejimiz düşmanı içinden yıkmak, kendiliğinden elimize geçmesini sağlamaktır.” şeklinde açıklar.²⁷

Strateji, “askeri harekâtların yürütülmesi” olarak dar anlamıyla kullanıldığında, düşmanı şaşırtmak, düşmana doğru yürümek, ondan gizlenmek, yıpratmak için ikmal yollarını kesmek, düşman güçlerini elverişli sayılan bir alana çekebilmek için aldatmak, onu en kötü

ulaşmıştı. Ancak uluslararası kamuoyundan gelen tepkiler ilk harekâta göre karşılaştırma kabul etmeyecek kadar sert oldu. Ayrıntılı bilgi için bkz: Faruk Sönmezoğlu, **Türkiye-Yunanistan İlişkileri & Büyük Güçler**, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s. 102.

²⁵ “Son On Yılın Savaşları Hakkında Stratejik ve Taktik Değerlendirmeler”, **M5 Savunma ve Silah Sistemleri**, s. 52, 53.

²⁶ B. H. Liddell Hart, **Strateji Dolaylı Tutum**, Cemal Enginsoy (çev.), ASAM Yayınları, Ankara, 2003, s. 18.

²⁷ Ertuğrul Güven, **Stratejik İstihbarat**, Stratejik Analiz Eki, ASAM Yayınları, Ankara, Şubat 2006, s. 9.

askeri ve siyasal koşullarda savaşa zorlamak için kullanılan belli başlı yollar olarak tanımlanabilir.²⁸

Stratejiyi bir devletin olanakları ölçüsünde savaş planları oluşturma sanatı olarak değerlendiren ilk kişi, 11. yüzyılda yaşamış fransız rahip ve tarihçi Nogent Guibert'tir. "Harekat stratejisi", savaşa giren bir ordunun genel planı ve bu savaşın tümünün genel yönetimiyle ilgiliyken, Guibert'in öne sürdüğü "büyük taktik" terimiyle tugay, tümen ve kolordu gibi büyük birliklerin yönetimi kastedilir.

Napoleon, devlet başkanı ve başkomutan olarak büyük taktiğe atıfta bulunmakla birlikte "strateji" yerine "savaş sanatı" terimini kullanır. Napoleon elindeki tüm olanakları sayıca azken bile uygun yer ve zamanda en etkili biçimde kullanmasıyla ünlüdü ve kuvvet tasarrufu sağlayarak elindeki olanakları büyük bir hızla asıl hedefe yöneltiyordu.²⁹

Clausewitz, stratejiyi dar anlamda, "savaş hedefini elde etmek için muharebeleri bir araç olarak kullanma sanatı" olarak tanımlar.³⁰ Onun kuramına göre savaş, siyasetin ulaşmak istediği hedefi gerektiğinde en acımasız ve en şiddetli yollara başvurarak elde etme yöntemidir. Savařta amaç, dūřmanı hızla yok etmek olduğuna göre, strateji dūřmanın gücünü maddi ve manevi bakımdan yıkmaya yönelmelidir.

Clausewitz'in kuramı, başta Lenin ve Friedrich Engels olmak üzere tüm Marxist aydınlar tarafından çok tutulmuştur. Bunun nedeni Karl Marx'ın metodolojisinin indirgemeciliğe dayanması ve Clausewitz öğretisinin dinamik pragmacı olmasıdır.³¹ Marx siyasetteki en kötünün, sınıf mücadelesinin zirvesi sayılan devrimin en iyi durumunu

²⁸ Strateji daha geniş bir çerçevede, birçok orduya ve harekât alanı seçimine sahip olduğunda, birkaç dūřman ya da farklı alanlarda savaşan birkaç ordu sözkonusu olduğunda, görevlerin dağılımı anlamına da gelebilir. Görevlerin dağılımı; bir yerde tüm gücüyle saldırırken başka bir yerde zaman kazanmak için muharebeden kaçınmak ya da durum elverişliyse deniz üstünlüğünden yararlanmak, kısacası eldeki kuvvetlerin tümünü en yararlı ve en düzenli biçimde kullanmak, kuvvetleri yönetmek ve harekâtları örgütlemek gibi farklı seçenekleri kapsayabilir.

²⁹ Napoleon, 1806'da dikkatini Prusya'ya çevirip birkaç hafta içinde Prusya ordusunu yok etti ve Clausewitz Fransız topraklarında esir düştü. Fransız Devrimi'nin orduları, Cumhuriyet yönetimi altında herkesin eşit olduğu ve orduya katılmanın her vatandaşın görevi olduğu fikrine kapılmıştı. Özgürlüklerini henüz kazanamamış toplumlara bu fikirleri yaymayı amaçlayarak, Avrupa'da varlıklarını sürdüren krallıklara karşı savaştılar. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Keegan, a.g.e., s. 11.

³⁰ Güven, a.g.e., s. 10.

³¹ İndirgemecilik (redüktivizm): Sosyal bilimlerde, bir toplumsal olguyu tek bir neden ya da etkenle açıklamaktır.

oluşturduğunu, “gerçek” siyasetin anlamsız dünyasının yerini, proleter zaferin “doğru” toplumunun alacağını savunmuştur. Clausewitz de aynı yöntemle savaşta en kötü halin daha iyi olduğunu çünkü kötü halin “gerçek” yerine “doğru” savaşa daha yakın olduğunu ileri sürer.³²

Lenin, 1915’te emperyalizme karşı verilecek savaşın stratejisini, Clausewitz’in görüşlerini tersinden yorumlayarak şu temele oturttu: “Siyaset savaşın devamıdır.” Mao Tsetung için “halkın silahlandırılması” ve bir kurtuluş savaşında düzenli orduyla gerillalar arasındaki işbirliğinden sağlanacak olanaklar çok önemliydi.³³ Che Guevara da birçok konuda Clausewitz öğretisini esas aldı.

Stratejinin evrimi açısından önemli bir konu da gerilla savaşıdır. Gerilla savaşı, bir düşman ordusunun yanlarına, gerilerine ve muharebe irtibat kıtaları üzerine düzenli birlikler ya da çetelerle yapılan baskın, pusu kurma, hırpalama gibi sürekli olmayan eylemlerle gerçekleştirilen bir savaş biçimidir. Prusya 1813’te, milis kuvvetlerinin ülke içinde olduğu kadar dışında da kullanılabileceğini ve milis kuvvetlerinin ani hareketlerinin, bir ordunun gücünü altı katına çıkarabileceğini ispatlamıştır.

Clausewitz, isyancı halk tarafından sürdürülen gerilla savaşlarının çıkış noktası olarak Fransız Devrimi ve Napoleon Savaşlarını gösterir. Bir işgal gücüne karşı, ulaşımı zor olan bir arazide ve açık bir muharebeye dönüştürülmeden sürdürülen uzun süreli bir direniş mücadelesinin başarıya ulaşabileceğini ve gerilla savaşlarının ancak bu tür özel koşullarda uygulanabileceğini savunur. Gerilla savaşçılarından düşman ordusunun sınır hatlarını kemiren “kor ateşler” olarak söz eder.³⁴

Gerilla savaşı, başlı başına bir savaş şekli değil topyekün savaşın bir aşamasıdır. Bu tür savaşlara, iç savaşlarda, devrimci mücadelelerde ve özellikle ulusal kurtuluş savaşları gibi bağımsızlık hareketleri sırasında sık sık rastlanır. Bir devlet içinde azınlık durumunda bulunan bir halkın devlete karşı girişmiş olduğu veya devrimci amaçlara yönelik olan gerilla savaşları,

³² Keegan, a.g.e., s. 13.

³³ Mao Tsetung, “What is Guerilla Warfare”, Robert L. Pfaltzgraff, (ed.), **Politics and the International System**, 2nd ed., J. B. Lippincott Company, New York, 1972. s. 248.

³⁴ Von Oetinger, Von Ghyczy ve Bassford, a.g.e., s. 151.

önce uzak yerleşim merkezlerinde başlamakta ve yavaş yavaş şehirlere doğru ilerleyerek düzenli orduya karşı konvansiyonel savaşa dönüşmektedir. Gerilla grupları, halka moral veren ya da onları korkutan ve yıldırın yöntemleri bir arada kullanır. Kırsal kesimde başlayan hareketin temel amacı, sivil halk üzerinde denetim sağlayarak halkla siyasal iktidar arasındaki bağları koparmaktır.³⁵

Gerilla savaşının çok güçlü düzenli ordular için bile büyük tehdit oluşturduğu gerçeği, Napoleon'un İspanya'da ve kısmen Rusya'da yaşadığı yenilgilerde açıkça görülür. İspanyollar ve Ruslar, Napoleon'un *Büyük Ordu*'sünü gerilla taktikleriyle yenilgiye uğratmıştı. Napoleon, İspanya'da büyük ölçüde liderlikten yoksun olarak ayaklanan halka karşı verdiği mücadelede (1808–1814), Rusya seferinde (1812–1813) olduğu kadar çok asker kaybetti.³⁶ Gerilla savaşı, Soğuk Savaş döneminde de Vietnam'da ABD'ye ve Afganistan'da Sovyetler Birliği'ne karşı başarıyla uygulandı.

İkinci Dünya Savaşı, genel strateji düzeyinde düşmanların siyasi rejimi ne olursa olsun, savaşın yönetiminde sivil iktidarın önceliğini ortaya çıkardı. Çarpışmaların birçok ülkeyi kapsamaması ve çok geniş alanlara yayılması bakımından, harekât stratejisi düzeyinde de daha çok lojistik sorunlara dikkat çekti.

1967 ve 1983 Arap-İsrail Savaşlarındaki İsrail harekâtları yer, uygun araç ve harekât etkenlerinin strateji kurallarına uygun bir şekilde değerlendirildiği harekâtlardır. İsrail her iki savaşta da coğrafi koşullar ve düşman imkân ve yeteneklerinin çok iyi bir değerlendirmesini yapmıştır. İsrail yönetimi, Clausewitz'in ilkelerinin belli koşullar yaratılabildiği takdirde, Nil Havzası'nın ve Golan Tepelerinin merkezlerini oluşturacağı Sina yarımadası ve Güney Suriye bölgelerinde etkin olabileceğini görmüştür.³⁷

Arap-İsrail Savaşlarında İsrail stratejisinin temelleri şöyle özetlenebilir: Hava üstünlüğünün süratle kazanılması, ulaştırma hatlarının kesilerek düşmanın fiziksel felce uğratılması, çekilme hatlarının tıkanması, yönetim merkezlerine darbeler indirilerek komuta

³⁵ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1997, s. 478.

³⁶ Von Oetinger, Von Ghyczy ve Bassford, a. g. e., s. 150.

³⁷ "Son On Yılın Savaşları Hakkında Stratejik ve Taktik Değerlendirmeler", **M5 Savunma ve Silah Sistemleri**, s. 56.

kademeleri ile birlikler arasında bağlantının kesilmesi ve tüm bunların etkin bir manevra konsepti çerçevesinde uygulamaya konması.³⁸

Genel strateji ve harekât taktik düzeyleri düşmanın askeri düşünce ve harekât stratejilerinin yanı sıra, harekât alanının coğrafi açıdan incelenmesini de gerektirebilir. Strateji kurallarına “siyasi ortam” ve “zamanlama” gibi ikincil etkenler açısından ne kadar değer verilirse verilsin “yer”, “uygun araç” ve “harekât” gibi üçüncül etkenler iyi hesaplanmadığı takdirde, belirlenen hedeflere ulaşamaz. Tersine ikincil etkenler üzerinden uzun çabalar sonucu kazanılan üstünlüğün kaybedilmesi tehlikesi ortaya çıkar.³⁹

Stratejinin tüm düzeylerindeki girişimlere canlılık kazandıran ana etkense “manevra”dır. Manevralar, bir uyuşmazlığın ortaya çıkışından itibaren uyuşmazlığın tarafları arasında karşılıklı olarak belirlenen her türlü siyasi, askeri, ekonomik vb. tutumlardır. Savaşın genel ilkelerinin başarıyla uygulanması, “genel manevra sürecinin” stratejik, taktik ve lojistik yönleriyle bir bütün olarak iyi yönetilmesine bağlıdır.⁴⁰ Manevraların genel amacı, düşman manevralarını etkisiz hale getirip “manevra üstünlüğünü” sağlamaktır. Manevra üstünlüğü aracılığıyla elde edilecek “genel üstünlük” de “hareket serbestîsinin” kazanılmasını sağlayacaktır. Böylece “temel hedefe” ulaşılırken nerede stratejik nerede taktik girişimler yapıldığı da belirlenebilecektir.⁴¹

Stratejik kurallar, gerek kuramsal açıdan gerekse uygulama açısından tarihi deneyimlerle gelişmiştir. Bu bakımdan stratejik tutumlar, silahlı kuvvetlerin idaresinden daha

³⁸ “Son On Yılın Savaşları Hakkında Stratejik ve Taktik Değerlendirmeler”, **M5 Savunma ve Silah Sistemleri**, ss. 56-57.

³⁹ İran-İrak Savaşı’nda (1980-1988) sonuç daha farklı olmuştur. İran çatışma öncesinde kurallarına tam uymamakla birlikte, “askeri zaferi hedef alan şiddetli çatışma” stratejisiyle hareket etmiştir. İran’ın “doğrudan tehdit” ya da “dolaylı tutum” gibi siyasi yönleri ağır basan stratejik tutumları, planlı ve kararlı bir şekilde sürdürmeden “askeri zafer” tutumunu seçmesi, Irak’ın dengeyi sağlayıp dış politik çevreyi de kullanmasına neden olmuştur. Kural olarak askeri zaferi hedef alan şiddetli çatışma stratejisi, askeri imkân ve yeteneklerin, sınırlı bir süre içinde süratli ve kesin olarak sonuca ulaştığı oranda başarılı olacaktır. Bu strateji, sınırlı süre aşıldığı andan itibaren, çatışan taraflar arasında sürümcemede kalan son derece yıpratıcı bir askeri mücadele yaşanmasına neden olur. İran-İrak Savaşı da strateji edebiyatında yer alan bu kuralı ispatlamış ve kazanan ve kaybedenin net çizgileriyle ayrılmadığı bir mücadele olarak tarihe geçmiştir.

⁴⁰ Savaşın genel ilkeleri; a) üstün ve gelişmiş bir “manevra savaşı” imkân ve yeteneği ile mümkünse bunu en az tümenler düzeyinde uygulayabilecek bir kapasite, b) bu şekildeki bir savaşın taarruz kurallarına uyabilecek sayı, nitelik ve hazırlıkta malzeme, c) geliştirilmiş bir kumanda, kontrol, iletişim ve istihbarat, d) personel ve liderlik.

⁴¹ “Son On Yılın Savaşları Hakkında Stratejik ve Taktik Değerlendirmeler”, **M5 Savunma ve Silah Sistemleri**, s. 58.

derin anlamlar taşır ve devlet sisteminin dış çevreyle etkileşiminde belirleyici etkindir. Dolayısıyla tüm stratejik tutumların iyi değerlendirilmesi, sadece askerler için değil devlet adamları için de temel hedefe ulaşmanın vazgeçilmez bir koşuludur.

1.1.3. Barışı Koruma Kavramı ve BM Barış Harekâtları

Süveyş krizi sırasında (1956), “Birleşmiş Milletler Acil Gücü”nün kuruluşuyla birlikte “barışı koruma” (peace keeping) kavramı dış politika alanında öne çıkmaya başlamıştır. Bu kavram sonraki yıllarda, ulusal birliklerden oluşan ama BM’ye bağlı “Mavi Bereliler” diye anılan bu askeri gücün “Lübnan BM Gözlemci Grubu” (1958), “Kongo Harekâtı” (1960) ve “Kıbrıs BM Barış Gücü” (1964) gibi harekâtlarını ifade etmekte kullanıldı.⁴²

Barışı koruma, ortaya çıkmış veya çıkmakta olan bir şiddet sürecini durdurmak, kontrol altına almak veya yavaşlatmak amacıyla, uluslararası bir gücün ilgili tüm tarafların onayını alarak çatışma bölgesinde konuşlandırılmasıdır. Ateşkes anlaşmalarının uygulanmasını sağlamak ve denetlemek amacıyla kurulan “Birleşmiş Milletler Barış Gücü”, çeşitli ülkelere mensup askeri birlikler, polis ve sivil personelden oluşur. Barış Gücü, savaşların yıkımına maruz kalmış ülkelerde barışın kalıcı olarak yerleşmesini sağlamak için çalışır. Barışı koruma görevi dışında “barışı sağlama” (peace-making), “çatışma sonrası barışın tesisi” (post-conflict peace-building), “insani müdahale” (humanitarian intervention) ve diğer yardım görevleri gibi alanlar da görev kapsamına dâhil edilebilir.

Barışı koruma harekâtları, her ne kadar benzer amaçlara hizmet etse de “barışçı uzlaşma” girişimlerinden uygulama ve yöntem açısından farklılık gösterir. BM Kıbrıs Barış Gücü’nün Kıbrıs’taki varlığı barışı koruma; BM Sözleşmesi uyarınca yürütülen uyuşmazlıkların barışçı yoldan çözümü ile ilgili girişimler de (görüşme, soruşturma,

⁴² BM Acil Gücü, BM Güvenlik Konseyi tarafından, 1973 Ekim Savaşı’ndan sonra İsrail ve Mısır, daha sonra da İsrail ve Suriye arasındaki (1974) ateşkese uyulup uyulmadığını gözetlemek için kullanıldı. İlk kez Güvenlik Konseyi sürekli üyesi bir ülke olan Fransa’nın askeri birliğinin katıldığı “BM Lübnan Barış Gücü”, 1978’den itibaren uzun yıllar Güney Lübnan’da görev yaptı. Ayrıca “Mavi Bereliler” 1988’de Nobel Barış Ödülü’ne de layık görüldü.

arabuluculuk, uzlaştırma, hukuksal nitelikteki anlaşmazlıklar için Uluslararası Adalet Divanı'na başvurma vb.) barışçı uzlaşma niteliğindeki faaliyetlerdir.

Diğer yandan barışı koruma harekâtları, BM Sözleşmesi'nde özel bir yöntem ve ilkelerle belirtilen “barışçı uzlaşma” girişimlerine zemin hazırlar. Çoğu zaman da her iki girişim birbiriyle birleşir ve beraber yürütülürler. Örgüt'ün Siyasi İşler Dairesi'ne bağlı Barış Gücü harekâtları, Güvenlik Konseyi tarafından oluşturulmuştur. Bu harekâtlar uluslararası nitelikli bir askeri gücün varlığı, ilgili tarafların rızası, şiddet olaylarını önleme, kontrol altına alma veya yavaşlatma amacı ve sınırlandırılmış bir güç kullanımı gibi temel özellikleri içermelidir.⁴³

Toplu güvenlik esasına dayanan “barışı sağlama” harekâtlarında ise; uyuşmazlığın tarafları arasındaki siyasi irade eksikliği, barışçı çözüm yollarının yetersiz kalması, arabulucu tarafın çözüm için gerekli kaynaklardan yoksun olması, uluslararası ortamın uygun olmaması, çözüm sağlayabilecek küresel ve bölgesel güçlerin isteksizliği ve sorunun görmezden gelinmesi gibi nedenlerle çatışmaların önlenememesi söz konusudur.

BM'nin dâhil olduğu ve çözüm bekleyen en uzun süreli sorun kuşkusuz İsrail-Filistin çatışmasıdır. Bunun yanında en az bu çatışma kadar şiddetli olan Afganistan, Sudan ve Somali'deki iç savaşlar, Hindistan-Pakistan gerginliği ve terörizmin yükselişi Örgüt'ün müdahalede bulunduğu diğer sorunlardır.⁴⁴ Soğuk Savaş döneminde, BM kapsamında 15 barış gücü harekâtı gerçekleştirildi ancak bu dönemde yaşanan sınır çatışmaları ve bunalımlarla karşılaştırıldığında, Örgüt'ün uluslararası barış ve güvenliğe katkısı sınırlı kaldı. Sovyetler Birliği'nin BM Güvenlik Konseyi sürekli üyesi olarak veto

⁴³ BM'nin dâhil olduğu Kıbrıs ve İsrail-Filistin sorunlarında, barışı koruma ve barışçı uzlaşma faaliyetleri beraber yürütüldü. 1948'de İsrail bağımsızlığını ilan ettiğinde çıkan savaşta, 1956'daki Süveyş krizi süresince ve 1967'deki Altı Gün Savaşı esnasında, BM tekrar sağlanan ateşkesler için yapılan müzakerelerin yörüngesini teşkil etti ve çatışan tarafları ayıracak barış gücü kuvvetlerinin sağlanması konusunda hizmet verdi. Jerry Pubantz ve John Allphin Moore, “Zamanların En İyisi Zamanların En Kötüsü: Birleşmiş Milletler'in Ortadoğu Kaderi”, Bülent Aras (der.), **Irak Savaşı Sonrası Ortadoğu**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2004, s. 87.

⁴⁴ Pubantz ve Moore, a.g.e., s. 87.

hakını kullanması, kimi zaman BM harekâtlarını bunalım dönemlerinde etkisiz bırakırken, kimi zaman da ABD çıkarları için girişilecek harekâtlarda “kontrol” ve “denge” sağladı.⁴⁵

Soğuk Savaş sonrası dönemde barışı destekleme harekâtları çerçevesinde, BM de NATO gibi yeni işlevler üstlenmeye başladı. 1995’te, BM tarafından gerçekleştirilecek barışı koruma, barışı sağlama ve barışın tesisi harekâtlarının birbirinden kesin çizgilerle ayrılması ve BM bünyesinde bir “acil müdahale gücü” oluşturulması gerektiği yönünde bir rapor hazırlandı.⁴⁶

BM barış gücü harekâtlarının son on yıldaki yeni işlevleri ve artan müdahaleleri AGSP’nin gelişimiyle aynı döneme rastlar. Soğuk Savaş sonrası dönemde BM, NATO ve AB’nin barışı destekleme görevlerinde artış olmuştur. Bu artışın nedeni, terörizm ve kitle imha silahlarının yayılması gibi risk ve tehditlere paralel olarak, ülkesel ve bölgesel kriz ve çatışmaların ön plana çıkmasıdır.

BM’nin yeni müdahale biçimlerinden biri de barışı sağlama harekâtlarıyla birlikte uygulanan “önleyici diplomasi”dir. Silahların kontrolü ve silahsızlanma girişimleriyle öne çıkan önleyici diplomasi, güven sağlayıcı önlemlerin alınması, bilgi toplama, resmi ya da gayri resmi araştırmaya dayalı erken uyarı ağının kurulması, önleyici konuşlandırma ve askerden arındırılmış bölgelerin kurulması gibi girişimleri içerir.⁴⁷

Yeni dönemde Örgüt’ün harekât alanı genişlediği gibi harekâtların niteliğinde de değişim oldu ve harekâtlar askeri alandan sivil alanlara kaydırılmaya başladı. İç çatışmalar nedeniyle ortaya çıkan gerilimli bölgelere öncelik verilirken, halk oylaması ve seçimler gibi sivil müdahaleler Angola, El Salvador, Namibya, Nikaragua, Kamboçya, Batı Sahra ve

⁴⁵ BM, 1948–1987 arasında 15, 1988–2000 arasında da 16 barış gücü harekâtı gerçekleştirdi. Bkz.: **United Nations Peace Keeping**, New York, UN Publications, 2000, s. 16.

⁴⁶ Bu rapor BM Genel Sekreteri Butros Gali tarafından 1995’te, Ford Vakfı’nın oluşturduğu “Bağımsız Çalışma Grubuna” hazırlanmıştı. Buna göre, veto yetkisi yalnızca barışı koruma ve barışı sağlama harekâtlarında kullanılmalıydı. Ayrıntılı bilgi için bkz.: <http://www.fordfound.org>, 10.01.2008.

⁴⁷ United Nations Security Council: “An Agenda for Peace Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping”, **Report of the Secretary-General Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992**, <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>, 11.02.2008.

Haiti’de gerçekleştirildi.⁴⁸ BM müdahalelerinin ağırlık noktasını oluşturan bu görevler “çatışma sonrası barışın tesisi” olarak adlandırılır.

Çatışan tarafların silahsızlandırılması, silahlara el konması ve imha edilmesi, mültecilerin geri getirilmesi, seçimlerin gözetimi ve örgütlenmesi, siyasal katılımın yaygınlaştırılması ve düzenlenmesi, kamu kurumlarının reformu ve geliştirilmesi, demokrasi ve azınlık hakları gibi faaliyetler barışın tesisi görevleri kapsamındadır.⁴⁹ Barışı koruma görevleri, BM *Barışı Koruma Harekâtları Dairesi -Department of Peacekeeping Operations (DPKO)*- tarafından yönetilip desteklenirken diğer bütün barışın tesisi görevleri ise *Siyasi İşler Dairesi* tarafından yönetilmekte ve desteklenmektedir.⁵⁰

Örgüt’ün, ilk görevi olan *UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization)*, Mayıs 1948’de Orta Doğu’da, İsrail Devleti’nin oluşumu nedeniyle çıkan Arap-İsrail çatışması sırasında düzenlenmiş ve İsrail-Filistin çatışmasıyla birlikte günümüze dek sürdürülmüştür. UNTSO görevinden 2008’e dek geçen 60 yıllık bir sürede, toplam 63

⁴⁸ Yavuz Gökalp Yıldız, **Stratejik Vizyon Arayışları ve Türkiye**, Der Yayınları, İstanbul, 2001, s. 125.

⁴⁹ BM Siyasi İşler Dairesi’nin, Batı ve Orta Afrika’da, Orta Asya ve Orta Doğu’daki çatışma bölgelerinde barışın tesisi, korunması ve istikrarın sağlanması görevlerini yürütmek için oluşturduğu ve halen görevine devam eden temsilcilikler şunlardır: Somali’de UNPOS (Nisan 1995), Orta Afrika/Büyük Göller Bölgesi’nde Genel Sekreter’in Özel Temsilcisi (Aralık 1997), Gine-Bissau’da UNOGBIS (Mart 1999), Filistin’de UNSCO (Ekim 1999), Orta Afrika Cumhuriyeti’nde BONUCA (Şubat 2000), Tacikistan’da UNTOP (Haziran 2000), Lübnan’da Genel Sekreter’in Özel Temsilcisi (Ağustos 2000), Batı Afrika’da UNOWA (Kasım 2001), Irak’ta UNAMI (Ağustos 2003) ve Nepal’de UNMIN (Ocak 2007). Bkz: United Nations: “UN Peacekeeping Operations”, Background note: 30 November 2007, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm>, 11.02.2008.

⁵⁰ BM Barışı Koruma Harekâtları Dairesi, Genel Sekreter adına barışı koruma görevini yürütür ve Konsey’e gelişmeleri rapor eder. Bu görevler genellikle Genel Sekreter’in bir özel temsilcisi tarafından yönetilir. Daire, Genel Sekreter’e bu harekâtların politikaları ve işlevleri hakkında bilgi verir, yeni görevlerin kuruluşu için ve devam etmekte olan görevler için tavsiyelerde bulunur. Bu daire, Afganistan, Doğu Timor, Sierra Leone’deki siyasi görevlere de destek vermektedir. Örgüt’ün harekâtlarında çalışacak kıdemli subaylar, meslek memurları ve askeri gözlemciler doğrudan BM tarafından işe alınırlar. Bu kişiler, genellikle bağlı oldukları ülkelerin askeri güçlerinden izinle gelirler. BM Barış Gücü’ne hizmet veren, “Mavi Bereliler” diye tanımlanan barış gücü askerleri, her ne kadar Örgüt’e hizmet verseler de aslında kendi hükümetlerinin kontrolündedirler. Bu askerlerin geri çekilmesi, maaşları, disiplin ve personel işleri onları gönüllü olarak veren hükümetlerine aittir. Polis memurları da üye ülkeler tarafından verilir ve askeri gözlemcilerle aynı şartlarda görev yapan uzmanlar olarak maaşları Örgüt tarafından ödenir. Bkz: United Nations Security Council: “An Agenda for Peace Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping”, **Report of the Secretary-General Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992**, <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>, 11.02.2008.

barışı koruma harekâtı yürütülmüştür. Ocak 2008 itibarıyla bunlardan 17'si yürütülüyor ve 72.924'ü asker olmak üzere toplam 100,595 askeri, polis ve sivil personel görev yapıyordu.⁵¹

Endonezya (1947–1948), Yunanistan (1947–1951), Filistin (1948'den itibaren birçok kez), Keşmir (1948), Kore (1950–1953), Süveyş (1956–1961), Lübnan (1958, 1978, 2006), Kongo (1960–1964), Yeni Gine (1962–1963), Yemen (1962–1964), Kıbrıs (1964), Somali (1993–1994) ve Bosna-Hersek (1993–1995) harekâtları, Örgüt'ün belli başlı barışı koruma görevleridir.⁵² Ayrıca Belçika Kongosu, Namibya, El Salvador, Kamboçya, Mozambik, Doğu Slavonya (Hırvatistan), Sierra Leone ve Doğu Timor'da yapılmış olan sekiz Barış Gücü operasyonu incelenmiş ve bunların üçte ikisi başarılı olarak kabul edilmiştir.⁵³

Güvenlik Konseyi başka kuruluşların da barışı koruma görevi yapmasına izin verir. Örneğin 1999'da NATO'nun hava harekâtının ardından, Konsey tarafından NATO'ya Kosova'da barışın korunması görevi (KFOR) verildi. Konsey eşzamanlı olarak oluşturduğu *BM Kosova Geçici Yönetimi (UNMIK)* aracılığıyla da bölgenin idaresi, yasaların uygulanması, huzurun sağlanması, demokratik bir hükümetin oluşturulması ve özerk yönetim konularında Kosova'ya yardımcı oldu. Konsey aynı yıl, Avustralya'nın liderliğinde uluslararası bir barışı koruma harekâtını da Doğu Timor'da başlattı. Ekim 1999'da bu harekâtın yerini BM barışı

⁵¹ Ocak 2008 itibarıyla, UNTSO dışında BM Barışı Koruma Harekâtları Dairesi tarafından halen yürütülmekte olan barışı koruma harekâtları ve başlama tarihleri şöyledir: UNMOGIP-United Nations Military Observer Group in India and Pakistan (Ocak 1949), UNFICYP-United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (Mart 1964), UNDOF-United Nations Disengagement Observer Force (Haziran 1974), UNIFIL-United Nations Interim Force in Lebanon (Mart 1978), MINURSO-United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara (Nisan 1991), UNOMIG-United Nations Observer Mission in Georgia (Ağustos 1993), UNMIK-United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (Haziran 1999), MONUC-United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo (Kasım 1999), UNMEE-United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea (Temmuz 2000), UNMIL-United Nations Mission in Liberia (Eylül 2003), UNOCI- United Nations Operation in Côte d'Ivoire (Nisan 2004), MINUSTAH-United Nations Stabilization Mission in Haiti (Haziran 2004), UNMIS-United Nations Mission in the Sudan (Mart 2005), UNMIT-United Nations Integrated Mission in Timor-Leste (Ağustos 2006), UNAMID-African Union/United Nations Hybrid operation in Darfur (Temmuz 2007), MINURCAT-United Nations Mission in the Central African Republic and Chad (Eylül 2007). Bunların dışında Barışı Koruma Harekâtları Dairesi, Afganistan'da UNAMA, Sierra Leone'de UNIOSIL ve Burundi'de BINUB olmak üzere üç tane de barışın tesisi görevi yürütmektedir. Bkz: United Nations: "UN Peacekeeping Operations", Background note: 30 November 2007, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm>, 11.02.2008.

⁵² Bu harekâtlardan Endonezya ve Keşmir, ateşkes gözlemci grupları kapsamında küçük çapta, Kongo harekâtı ise 20.000 kişilik birlik oluşturularak yürütüldü.

⁵³ Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ni Kongo'dan ayırt etmek için kimi zaman Belçika Kongosu terimi kullanılır.

koruma harekâtı *UNTAET* aldı. *UNTAET* Harekâtını, *UNMISSET* (Mayıs 2002-Mayıs 2005) ve Ağustos 2006’da başlatılan *UNMIT* takip etti.⁵⁴

2001’de, Güvenlik Konseyi NATO’ya uluslararası bir koalisyon kurulması talimatını verdi ve ISAF Afganistan’da göreve başladı. Aynı zamanda geçici hükümete yardım için de bir BM siyasi görevi (UNAMA) kuruldu. Ekim 2003’de, Konsey, ABD liderliğinde çok uluslu, Irak’ta barışın ve güvenliğin sağlanması için bir harekât başlattı. 2004 yılında ise, Afrika Birliği’ne Sudan/Darfur’da barışın sağlanması görüşmeleri sırasında izleme görevi verildi.⁵⁵

BM Barış Gücü maliyet, malzeme ve personel paylaşımı sayesinde asgari bütçe ile azami sonuç elde edebilmektedir. Barışı koruma ve barışın tesisi harekâtlarının gerçekleştirildiği ülkelerde, her ne kadar eleştirilse de bir bakıma hükümet işlevini üstlenebilmekte; tarım, ulaştırma, kültür ve eğitim gibi ekonomik ve sosyal alanlarda düzenlemeler yapabilmektedir. BM polis görevleri kapsamında ise Namibya, El Salvador, Batı Sahra ve Kamboçya’da yerel polis güçlerinin eğitimi sağlanmıştır. Temmuz 2007-Temmuz 2008 döneminde, BM barışı koruma görevleri için 5.29 milyar Dolarlık bütçe tahsis edilmiş ve 1948’den Ağustos 2007’ye kadar toplam 47.19 milyar Dolar harcanmıştır.⁵⁶

Genişleme öncesi 15 üyeli AB, BM barışı koruma bütçesinin yüzde kırkıdan fazlasını sağlamaktaydı. Buna rağmen barışı koruma harekâtlarının askeri niteliği, genelde acil müdahale yeteneği gerektirmesi, BM barış gücü birliklerinin finansman fonu, araç stok rezervi ve yedek kuvvetlerinin olmaması BM’yi NATO ve AB ile kapsamlı bir işbirliği yapmaya yöneltti.⁵⁷ Diğer yandan BM harekâtlarındaki alan genişlemesine rağmen mali olanaklarda artış olmaması ve üye ülkelerin taraflı harekâtlara asker göndermemeleri örgütün içinde bulunduğu krizi derinleştirirken, BM’nin bu çerçevede yaşadığı krizle orantılı olarak NATO ve AB’nin BM üzerindeki etkisini arttırdı.⁵⁸

⁵⁴ “BM Barış Gücü”, http://undp.un.org.tr/unic_t_ursss_baris_gucu.htm, 02.02.2008.

⁵⁵ “BM Barış Gücü”, http://undp.un.org.tr/unic_t_ursss_baris_gucu.htm, 02.02.2008.

⁵⁶ United Nations: “UN Peacekeeping Operations”, Background note: 30 November 2007, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm>, 11.02.2008.

⁵⁷ Martti Ahtisaari, “Çok Taraflılığın Akılcılığı”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 157.

⁵⁸ Yıldız, a.g.e., s. 126.

25 Eylül 2003'te kriz yönetiminde değişik rol ve sorumluluklar üstlenmek amacıyla ortak "AB-BM Bildirisi" yayınlandı. Bu, AB-BM ilişkilerine daha resmi bir şekil verme yolunda atılmış bir adımdı. Aslında AB bu bildirdiden önce, Ocak 2003'te Bosna Hersek'teki *BM Uluslararası Polis Görev Gücü'nün -International Police Task Force (IPTF)-* görevini devralmış ve BM'yle işbirliği halinde *AB Polis Görevi –EU Police Mission (EUPM)-* adı verilen ilk sivil kriz yönetimi görevini gerçekleştirmişti.⁵⁹

AB kapsamında Haziran 2003'te, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilen "Artemis Harekâtı" da, AB güçlerinin acil müdahale yeteneğini kanıtlamıştır. Birlik'in 2007'den itibaren uygulamaya koyduğu *Muharebe Grupları* ile acil müdahale yeteneğini resmi söyleme taşıması, gelecekte Afrika'da birçok harekât düzenlemesine kesin gözyle bakılan BM barışı koruma görevleri için önemli bir kaynak olacaktır.⁶⁰

1.2. BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARININ HUKUKİ DAYANAĞI

1.2.1. Askeri Müdahale ve Kriz Yönetimine İlişkin Düzenlemeler

AGSP geniş ölçüde parlamenter meşruiyet gerektirmektedir. Birlik'in dünya politikasındaki saygınlığı için Avrupa kriz yönetiminin şeffaf olarak yürütülmesi gerekir. Askeri ve sivil görevler insanların taleplerine aykırı olarak yürütülemez. Silah alımı için geçerli sebepler ileri sürülmeli, alınan güvenlik önlemleri barışı korumanın ruhuna ve halkın korunma gereksinimlerine aykırı olmamalıdır. Bu nedenle, "insani müdahaleler" gibi sınırlandırılmış müdahaleler dışında, AB harekâtlarının BM Güvenlik Konseyi kararına ve iznine sahip olması AB güçlerinin yürüttüğü harekâtların meşruiyeti açısından gereklidir.

⁵⁹ Ahtisaari, a.g.m., s. 157.

⁶⁰ BM barış gücü harekâtları mütevazı bir bütçeye sahiptir. BM'nin bir yıl içinde dünya çapında barışın korunması için yaptığı harcamalar, New York şehrinin emniyet güçlerinin 1 yıllık bütçesinden daha azdır. 1991'de, Örgüt'ün bir yıllık barışın korunması harcamaları 3,6 milyar ABD Dolarıydı ve bu rakama eski Yugoslavya ve Somali'deki büyük çaplı harekâtlar da dâhildi. 1998 yılında ise harcamalar 1 milyar ABD Dolarının altına düştü. Bir araştırmaya göre, Haziran 2004'te başlanan Haiti'deki MINUSTAH harekâtının ilk 14 aylık faaliyetlerinin maliyeti, Örgüt'e 428 milyon ABD Dolarına mal olmuştur. Yine aynı araştırmaya göre, eğer bu harekât Amerika Birleşik Devletleri tarafından yapılmış olsaydı, bu ülkeye maliyeti 876 milyon ABD Doları olacaktı. Büyük çapta yeni harekâtların tekrar ortaya çıkmasından sonra da Örgüt'ün harcamaları arttı ve 1 Temmuz 2005– 30 Haziran 2006 tarihleri arasında 5 milyar ABD Dolarına ulaştı. Bu rakam küresel askeri harcamaların %0.5'ine eşittir. Bkz: United Nations: "UN Peacekeeping Operations", Background note: 30 November 2007, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm>, 11.02.2008.

1.2.1.1. Barışı Koruma Harekâtlarının BM Sözleşmesi Kapsamında Dayandığı Genel İlkeler

Barışın korunması, uluslararası uyuşmazlıkların barışçı yoldan çözümlenmesi amacıyla alınan önlemler bütünüdür. Ancak “barışı koruma” terimi, BM Sözleşmesi’nde açık bir şekilde belirtilmediğinden Sözleşme’nin bu tip harekâtlara yetki verip vermediği, veriyorsa da bu yetkinin hangi maddelere dayandığı konusu uzun yıllar tartışma konusu olmuştur. BM Sözleşmesi, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında; a) Barışı korumada ortak zorlama önlemleri b) Barışçı uzlaşma ve düzenleme yolları olmak üzere iki yol gösterir.⁶¹

Bununla birlikte belirtilen yollar ne olursa olsun, durumun kötüleşmeye devam etmesi ve barışa karşı tehdidin artması halinde, BM Sözleşmesi, Güvenlik Konseyi’ne “gerekli gördüğü geçici önlemleri alma ve ilgili tarafları bu önlemlere uymaya davet etme yetkisi” verir.⁶² Silahlı güç kullanımı da ilgili tarafların rızası ilkesi çerçevesinde, Güvenlik Konseyi’ne, başta 40. Madde olmak üzere VII’inci Bölüm’ün ilgili diğer maddelerinin verdiği yetkilere dayanır. Barışa karşı tehdit, barışın bozulması ve saldırı durumunda Güvenlik Konseyi hukuki açıdan esas yetkiye sahiptir.

Güvenlik Konseyi barışa karşı tehdidi saptar, uluslararası barış ve güvenliğin korunması için tavsiyelerde bulunur, tehdidin niteliğine göre zorlayıcı kararlar alabilir. Silahlı çatışmalara son verilmesine ya da askeri birliklerin çekilmesine karar verebilir. Ekonomik ya da diplomatik alanda silahlı güç kullanımını kapsamayan önlemler alabilir. Bunun da ötesinde Konsey, uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla kendi emrine silahlı güç vermeyi, yardım ve gerekli kolaylıkları sağlamayı taahhüt eden devletlerin kara, hava ve deniz kuvvetlerini kullanarak her türlü askeri harekâta girişebilir.

Örgüt’ün müdahalesinin uygun olmadığı durumlarda Konsey, bölgesel veya Avrupa Birliği, Afrika Birliği, NATO, Batı Afrika Ekonomik Topluluğu, gönüllü ülkelerin koalisyonları gibi uluslararası kuruluşlar vasıtasıyla, belirli bir dereceye kadar barışın tesisi veya barış gücü işlevlerini yerine getirir. Yeni bir görev üstlenmek, görevini değiştirmek veya

⁶¹ Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Bölüm VII, md. 39–41.

⁶² Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Bölüm VII, md. 40.

mevcut bir görevin gücünü artırmak için, Konsey'in 15 üyesinden dokuzunun onay vermesi gereklidir. Ancak beş Sürekli Üye'den (Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Fransa, İngiltere, Rusya Federasyonu) birisi bu teklife ret oyu (veto) verirse, karar kabul edilmez.⁶³ Oylamaya katılmama, uygulamada olumsuz oy anlamında kabul edilmemiştir. 1950'de, Sovyetler Birliği'nin oylamada bulunmaması, BM'nin Kore Savaşı'na müdahale edebilmesini sağlamıştır.

Diğer yandan Sürekli Üyelerden birisinin veto etmesi nedeniyle Güvenlik Konseyi'nin çalışmaması durumunda, Genel Kurul da gerekli önlemleri alma yetkisine sahiptir. Genel Kurul, 3 Kasım 1950 tarihli *Barış İçin Birlik Kararı*'yla, barışa karşı bir tehdit, barışın bozulması ya da saldırı esnasında Güvenlik Konseyi'nde oybirliğinin sağlanamaması durumunda kullanabileceği bir yetkiyi kendisine tanıdı.⁶⁴

Genel Kurul, o zamana dek sahip olmadığı bu yetkiyle, uluslararası barış ve güvenliği yeniden sağlamak için gerektiğinde silahlı güç kullanımı da dâhil olmak üzere, üye devletlere her konuda tavsiyelerde bulunabilme hakkını elde etti.⁶⁵ Bu yetkisini Kore (1950), Macaristan (1956), Süveyş (1956) ve Kongo (1960) olaylarında kullandı. Ayrıca Genel Kurul, BM Acil Gücü'nü kurarak Örgüt'ün Süveyş ve Kongo olaylarına fiilen müdahalede bulunmasını sağladı.

Genel Kurul'un hemen her konuda çok geniş bir öneride bulunma yetkisi varsa da, bu yetkiler Güvenlik Konseyi'ne göre nispeten sınırlıdır. Aslında bu sınırlamalar, BM Sözleşmesi'nin Güvenlik Konseyi'ne verdiği güçten ve buna dayanarak Güvenlik Konseyi'nin zaman içinde barışı koruma konusunda kazandığı deneyimlerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca

⁶³ United Nations Security Council: "An Agenda for Peace Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping", **Report of the Secretary-General Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992**, <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>, 11.02.2008.

⁶⁴ BM Genel Kurulu tarafından 3 Kasım 1950'de kabul edilen 377 Sayılı Barış İçin Birlik Kararı, hazırlayıcısı Dean Acheson'ın adıyla genellikle "Acheson kararı" olarak anılır ve bağlayıcı bir karardır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Mehmet Genç, **Birleşmiş Milletler ve Uzmanlık Örgütleri**, Uludağ Üniversitesi Yayını, Bursa, 2002, s. 175.

⁶⁵ Barış İçin Birlik Kararı A Bölümü VIII. Bendi'ne göre: "Genel Kurul; üye devletlere, Güvenlik Konseyi'nin ya da Genel Kurul'un tavsiyesine istinaden, kendi anayasal kuralları uyarınca acil kullanılabilir biçimde, ulusal silahlı kuvvetleri arasında özel eğitim görmüş, organize edilmiş ve donatılmış birlikleri, BM birliği ya da birlikleri olarak hizmete hazır tutmasını tavsiye eder. Bu durum, BM Antlaşması'nın 51. Maddesi'nde tanıman tek başına veya kollektif meşru müdafaa hakkına başvururken bu birliklerin kullanılmasına hâlel getirmez."

Genel Kurul, Barış İçin Birlik Kararı'yla "Güvenlik Konseyi'nin, barışın ve uluslararası güvenliğin korunmasındaki başlıca sorumluluğunu yerine getirmesinin önemini ve Konsey'deki Sürekli Üyelerin oybirliğini sağlamaya çalışmasının ve böylece vetoya ancak temkinle başvurmasının onların görevi olduğunu" belirtir.⁶⁶ Güvenlik Konseyi'nin zamanla uygulamada elde ettiği özel kazanımlar nedeniyle, Genel Kurul'un doğrudan barışı koruma harekâtları düzenlemesinin önü fiilen kapanmıştır.⁶⁷

Barışı destekleme harekâtları açısından, Güvenlik Konseyi - Genel Kurul - BM Genel Sekreteri üçgeninde yetki paylaşımının nasıl olması gerektiği, özellikle Soğuk Savaş dönemi boyunca hep tartışma konusu oldu. Bu konuda kesin bir görüş birliğine varılamaması, BM barışı koruma kapasitesinin gelişimindeki en büyük engeldi. BM üyelerinin birçoğu, barışa karşı bir tehdidin olduğu anlarda, askeri güç kullanımı konusunda ana sorumluluğun Güvenlik Konseyi'nde olduğunu ancak Genel Kurul'un da Güvenlik Konseyi çalışamaz hale geldiğinde harekete geçebilme yetkisinin olması gerektiğini savunuyordu.

Bu görüşe göre, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul, BM Genel Sekreteri'ne de kendilerinin temsilcisi olarak hareket edebilmesi için geniş yetkiler verebilmeliydi. Aralarında Fransa ve Rusya'nın da bulunduğu BM'de azınlığı oluşturan diğer bir grup devlete göre ise; askeri harekâtlarda sadece Güvenlik Konseyi yetkili olmalıydı ve bu konuda, BM Genel Sekreteri'ne devredilen yetkiler kesin bir şekilde sınırlandırılmalıydı.

BM kurulduğu yıldan beri, uluslararası barış ve güvenliğin tehdit edildiği çeşitli dönemlerde, küçük çapta ateşkes gözlemci gruplarının gönderilmesinden on binlerce askerden oluşan birliklerin kuruluşuna kadar, değişik kapsam ve nitelikte harekâtlar düzenlemiştir. BM harekâtları amaç ve sorumluluk açısından da çok farklı şekillerde yürütülmüştür. Doğrudan

⁶⁶ Barış İçin Birlik Kararı Bölüm A 7. Paragraf.

⁶⁷ Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından öncelikli sorumlu olması, Barış İçin Birlik Kararı B Bölümü'nde de ifade edilir. Bu bölümde Genel Kurul, Güvenlik Konseyi'ne şunları tavsiye eder: "Barışın tehdit edilmesi, barışın bozulması veya bir saldırı fiili hakkında ya da uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürme olasılığı olan uyuşmazlık ve durumların barışçıl yöntemlerle çözümlenmesi ile ilgili Sözleşme'de öngörülen önlemlerin alınmasını, ve; Örgüt üyesi devletlerin, BM Sözleşmesi uyarınca Güvenlik Konseyi emrine silahlı kuvvetler verilmesini ve Kurmay Komitesi'nin etkin biçimde çalışmasına ilişkin olarak, Sözleşme'nin 43., 46. ve 47. Maddeleri hükümlerinin kısa zamanda uygulanabilirliğinin sağlanması konusunda gerekli önlemleri hazırlamasını ister. Yukarıdaki hükümler hiçbir durumda, Genel Kurul'un 377 A (V) Sayılı Kararı'nda öngörülen görevleri yerine getirmesini engellemez."

askeri güç kullanılarak müdahale edilmesinin yanında, bir ateşkes antlaşmasının gözlemlenmesi ve rapor edilmesi, sınır idaresi ve tecavüzlerinin raporlanması, barış hattının gözetilmesi, gruplar arasında tampon bölge oluşturulması, bir bölgeden yabancı güçlerin çekilmesinin kontrolü, yerel hukuki ve mali düzenin yeniden sağlanması için eğitim ve destek faaliyetleri gibi görevler, BM barışı koruma faaliyetlerinin farklı örneklerini oluşturur.⁶⁸

BM'ye bağlı 500.000'den fazla askerin katıldığı Kore Harekâtı, BM kapsamında yürütülen en büyük harekâttir ve askeri güç kullanımı konusunda, BM Sözleşmesi'ne uygun olup olmadığı uzun süre tartışılmıştır.⁶⁹ Gözden kaçırılmaması gereken nokta, Kore Harekâtı'nın Soğuk Savaş'ın hüküm sürdüğü kendine özgü bir takım koşullar altında yürütülmüş olmasıdır. Dolayısıyla kabuk değiştiren uluslararası ortamda, AB askeri devrimi ile NATO savunma stratejisindeki dönüşüm düşünüldüğünde, aynı koşulların yeniden ortaya çıkması ve Örgüt'ün bu kadar geniş bir kapsamda askeri güç kullanma yoluna gitmesi çok uzak bir ihtimaldir. Bunlara ek olarak, Almanya ile Japonya gibi küresel aktörlerin Sürekli Üye olmadığı Güvenlik Konseyi'nde, ABD'nin ağırlığı sorun yaratmaktadır.

BM'nin adeta "hükümet" yetkilerini üstlenerek müdahale ettiği Somali olayları ise, kriz yönetimi ve askeri müdahalenin sınırları konusundaki tartışmaya yeni bir boyut getirdi.⁷⁰ Görünürde "insani müdahale" amacıyla düzenlenen harekât, Somali'nin ulusal yetki alanına müdahaleye kadar vardırılmış ve BM Sözleşmesi'nde hüküm altına alınmamış bir müdahale gerçekleştirilmişti. Aslında insani müdahale gerekçesiyle harekâta meşruiyet kazandırılmaya çalışılırken, Örgüt'ün yeni işlevlerinin sınırları da bu yolla denenmiş oluyordu. Benzer şekilde, Haiti'de BM çatısı altında ABD güdümünde yürütülen harekât, Haiti'ye yönelik Amerikan

⁶⁸ "Birleşmiş Milletler Barış Gücü", **M5 Savunma ve Silah Sistemleri**, Eylül 1984, Sayı: 6, s. 11.

⁶⁹ "Birleşmiş Milletler Barış Gücü", **M5 Savunma ve Silah Sistemleri**, s. 11.

⁷⁰ BM'nin Somali'deki UNOSOM II (United Nations Operation in Somalia II) harekâtı, Mart 1993-Mart 1995 tarihleri arasında yürütüldü. Bu harekât için başlangıçta 28.000 asker ve sivil polis, 2.800 uluslararası ve mahalli memur görev yaptı. Daha sonra ilerleyen yıllarda bu rakamlar değişti. 149 asker, 3 uluslararası memur, 2 mahalli memur, toplam 154 kişi hayatını kaybetti. Operasyonun maliyeti 1.6 milyar ABD Dolarıydı. Bkz: United Nations: "UN Peacekeeping Operations", Background note: 30 November 2007, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm>, 11.02.2008.

müdahalesini meşrulaştırmıştır. BM'nin bazı müdahaleleri meşrulaştırma aracı olarak görülmesi Örgüt'ün uluslararası imajını olumsuz yönde etkilemiştir.⁷¹

1.2.1.2. AB - BM İlişkilerinin Askeri Boyutu

AB güçlerinin yürüttüğü harekâtların meşruiyeti açısından ilke olarak, AB harekâtlarının BM Güvenlik Konseyi kararına ve iznine sahip olması gerekmektedir. AB her zaman için uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda Güvenlik Konseyi'nin sorumluluğunun önceliğini vurgulamıştır. AB üyesi ülkelerin bir kısmı, 2003 başlarında AB güçlerinin görev tanımı yeniden belirlenirken, Birlik'in herhangi bir askeri harekât düzenlemeden önce BM Güvenlik Konseyi'nden yetki ve izin alması gerektiğini savundu. Ancak diğer üyeler, Güvenlik Konseyi'nden yetki alınmasını ilke olarak kabul etseler de, yetki almanın bir şart olmadığını savununca bu konuda bir fikir birliği sağlanamadı.⁷²

Diğer yandan, üye ülkelerin kendilerini savunmak zorunda kalmaları dışında “Güvenlik Konseyi kararı” gerekip gerekmediği konusu, uygulamada bu konuda yapılan şekilsel tartışmalardan yıllar önce “Kosova krizi” esnasında çözülmüştür. Mart 1999 Berlin AB Konseyi'nde, NATO üyesi olmayanlar da dâhil olmak üzere tüm AB üyesi ülkeler, Kosova'ya yapılan askeri müdahaleyi onaylamıştı ve Kosova krizi hakkında alınmış herhangi bir Güvenlik Konseyi kararı da yoktu.

Bununla birlikte, AB'nin kimi krizlerde Güvenlik Konseyi'nin kendisini yetkilendirmesini beklememesi, AB harekâtlarının her durumda Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın yapılabileceği anlamına gelmemektedir. Güvenlik Konseyi kararıyla gerçekleştirilen harekâtlara ek olarak, AB güçleri, tüm üye ülkelerin onayının gerekli olduğu “insani müdahaleler” gibi sınırlandırılmış müdahaleler söz konusu olduğunda, Güvenlik Konseyi'nin bir karar almasını beklemeden de askeri harekâtlar düzenleyebilir.⁷³

⁷¹ BM Haiti'de 1993'ten başlayarak 3 harekât yürütmüştür: UNMIH (Eylül 1993-Haziran 1996), UNTMIH (Ağustos 1997-Kasım 1997) ve MIPONUH (Aralık 1997- Mart 2000). En son Haziran 2004'te başlatılan MINUSTAH Harekâtı ise 2008'de de devam etmekteydi.

⁷² Ortega, “Petersberg'in Ötesi: AB Askeri Kuvvetleri'nin Misyolları”, s. 84.

⁷³ Martin Ortega, **Military Intervention and the European Union**, Chaillot Paper 45, Institute for Security Studies of WEU, Paris, March 2001, s. 30.

Zaten Birlik üyelerinin birçoğu, İngiltere'nin 2000 yılında Sierra Leone'ye düzenlediği askeri müdahale örneğinde olduğu gibi, Güvenlik Konseyi kararı olmadan genellikle insani ve meşru olarak tanımlanmış harekâtlar yürütmüştür. Başka bir deyişle eğer soykırım ya da toplu katliamlar söz konusu ise, AB bir Güvenlik Konseyi kararı olmasa da askeri müdahale seçeneğini kullanabilir.⁷⁴

Birlik'in savunma konusunda yaptığı önemli çıkışlardan biri de Haziran 2003'te, Avrupa Konseyi'nin kitle imha silahlarının hızlı artışına karşı kabul ettiği ortak *Eylem Planı*'dir. Buna göre: “Siyasi diyalog ve diplomatik baskıyı içeren bu önlemler başarısız olduğunda, BM Sözleşmesi'nin VII. Bölümü'ndeki baskıcı önlemler ve uluslararası hukuk çerçevesindeki tedbirler (sevkiyatların engellenmesi, kısmi ya da küresel müeyyideler ve uygun olduğu durumda güç kullanımı) düşünülebilir. Güvenlik Konseyi merkezi bir rol oynamalıdır.”⁷⁵

Birlik, Güvenlik Konseyi tarafından yetkilendirilse de yetkilendirilmese de Avrupa güvenlik sisteminin kurallara dayalı yapısı şunu gerektirir: Aralık 2003'te kabul edilen Avrupa Güvenlik Stratejisi ve yine aynı tarihte, Hükümetlerarası Konferans'ın son şeklini verdiği Anayasal Antlaşma taslağında belirtildiği gibi, AB askeri harekâtları kesinlikle BM Sözleşmesi'ne aykırı olmayacak şekilde yürütülmelidir. Bu anlayış, Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde yer alan ve hazırlayıcısı olan Javier Solana'nın da üzerinde önemle durduğu “etkili çok taraflılık” ilkesine dayanır.

Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi'nde, BM'yle ilişkilerin genel çerçevesi hakkında şöyle denilir: “Uluslararası ilişkiler için temel çerçeve BM Sözleşmesi'dir. BM Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliğin korunması için öncelikli sorumluluğa sahiptir. BM'yi güçlendirmek, etkin şekilde hareket etmesi ve sorumluluklarını uygulaması için gerekli donanımı sağlamak bir Avrupa önceliğidir.⁷⁶ ... AB, BM uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditlere karşılık verirken BM'yi desteklemelidir. AB, kısa vadeli kriz yönetimi

⁷⁴ Ortega, “Petersberg'in Ötesi: AB Askeri Kuvvetleri'nin Misyonları”, s. 85.

⁷⁵ Antonio Missiroli, **From Copenhagen to Brussels: European Defence**, Core Documents, Volume: 4, Chaillot Paper 67, EU Institute for Security Studies, Paris, December 2003, s. 107.

⁷⁶ The Council of the European Union: **A Secure Europe in A Better World: European Security Strategy**, Brussels, 12 December 2003, s. 9.

durumlarında BM'ye olan desteğini arttırmak ve çatışmaların ortaya çıktığı ülkelere yardım etmek için BM'yle işbirliğini sağlamlaştırmayı taahhüt eder.”⁷⁷

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere, Birlik ortak eylemin meşruiyetine sürekli vurgu yapan BM Sözleşmesi'nin temel değerlerini esas alır. Bu, bir bakıma tarihi küresel egemenlik mücadeleleri, perde arkası siyasi hamleler, gizli hesaplar ve güç dengelerinden kaynaklanan savaşlarla dolu olan Avrupa kıtası için bir ideali yansıtır. Avrupa ideali; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve uyuşmazlıkların barışçıl yollardan çözümünü de içerir ve askeri gücün kullanımı açısından, Birlik'in kesinlikle BM Sözleşmesi'ne uygun olarak hareket edeceği konusunda güvence verir.

AB kararlarının bu “çok taraflı” karakteri, ilke olarak BM Güvenlik Konseyi'nin güç kullanımını meşrulaştırmak için bir çatı olmaya devam etmesini arzuladığını gösterir.⁷⁸ Ancak Birlik, Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi'ndeki şu ifadelerle, kuralların aynı zamanda uygulamaya gereksinim duyduğunu da kabul eder: “Biz, uluslararası organizasyonların, rejimlerin ve anlaşmaların, uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditlere karşı koymakta etkin olmasını istiyoruz. Kurallar ihlal edilince, bu sebeple harekete hazır olmak zorundayız”.⁷⁹

Bu ifadeler şu gerçeği gösterir: Askeri güç kullanımı en son başvurulacak bir seçenek olsa bile bazı durumlarda gerekli sayılabilir. Olağanüstü durumlarda, acil müdahaleler uluslararası hukukun resmi uygulamasıyla her zaman bağdaşmaz. Birlik artık sadece sivil bir aktör değildir ve her ne olursa olsun, özellikle Avrupa kıtasında yaşanabilecek yeni çatışmalara kayıtsız kalamaz.

11 Eylül sonrası uluslararası ortam Birlik politikalarında köklü bir değişiklik yapıp, güvenlik stratejisinin “önleyici müdahale” gibi realist bir çerçevede şekillendirilmesine neden olmuştur.⁸⁰ Kosova Krizi ve ABD'nin Irak konusunda savunduğu “önleyici vuruş” stratejisi,

⁷⁷ The Council of the European Union: **A Secure Europe in A Better Wold: European Security Strategy**, Brussels, 12 December 2003, s.11.

⁷⁸ Haine, “Tarihsel Bir Perspektif”, s. 54.

⁷⁹ The Council of the European Union: **A Secure Europe in A Better Wold: European Security Strategy**, Brussels, 12 December 2003, s. 9.

⁸⁰ Haine, “Tarihsel Bir Perspektif”, s. 54.

uluslararası hukuk kurallarının aslında uygulamaya bağlı olduğunu ve ülkelerin çıkarları doğrultusunda esnetilebildiğini doğrulamıştır. Bu gerçek, Immanuel Kant'ın *Sonsuz Barış*'ını benimsemiş idealist bir Avrupa'nın daha realist bir Avrupa'ya dönüşmesine yol açmıştır.⁸¹

Avrupa Güvenlik Stratejisi dışında, Eylül 2003'te yayınlanan *AB-BM Bildirisi* de iki örgüt arasındaki ilişkileri hukuki zemine taşıyan önemli bir düzenlemedir. Kriz yönetiminde işbirliği üzerine imzalanan bu ortak bildirge aracılığıyla planlama, eğitim, haberleşme ve daha birçok alanda “karşılıklı işbirliği ve uyumluluğu güçlendirecek gerekli yolları ve araçları araştırmak için bir ortak danışma mekanizması” kurulmuş oluyordu.⁸²

Uygulamada ise başta Bosna-Hersek'te BM polis gücü (*IPTF*) ile AB Polis Görevi (*EUPM*), Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde BM gücü *MONUC* ile AB gücü *EUFOR Kongo DC (RD Congo)* ve Çad'da BM gücü *MINURCAT* ile AB gücü *EUFOR Çad/OAC (Tchad/RCA)* kapsamında yürütülen görev paylaşımı olmak üzere, pek çok yerde söz konusu işbirliği hakkında karşılaşılan başarılı örnekler, Birlik'in BM ile sıkı işbirliği konusunda verdiği taahhütlerin ve sözlerin kanıtı olmuştur.

AB, BM'yle işbirliği halinde Bosna Hersek'teki *IPTF*'nin görevini devralmıştır. Aynı şekilde, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki (KDC) *Artemis Harekâtı* ise Birlik'in kendi kendine yürüttüğü ilk harekât olması kadar, BM'nin isteği üzerine ve BM'ye destek doğrultusunda yürütülmüş olması nedeniyle de AB-BM ilişkileri açısından önem taşır. *Artemis Harekâtı* AB-BM işbirliğinin başarılı bir örneğini vermiştir: Birlik BM Güvenlik Konseyi'nin talebinin ardından, iki hafta içinde AB askerlerini kriz bölgesinde konuşlandırmayı başarmıştır.

⁸¹ Immanuel Kant'ın 1795'te ortaya koyduğu *Sonsuz Barış* ideali, pek çok bakımdan BM'ye benzeyen bir özgür devletler cumhuriyetinin kurulmasını içeriyordu. Buna göre sürekli ordular kaldırılmalı, barışı tehlikeye atacak her türlü savaş ve savaş aracı yasaklanmalı, hiçbir devlet başka devletlerin kendi anayasa ve yasalarını uygulamasını engellememeliydi. Bkz: Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002, s. 314.

⁸² Ortega, “Petersberg'in Ötesi: AB Askeri Kuvvetleri'nin Misyonları”, s. 85.

Nisan 2006'da, BM Barışı Koruma Harekâtları Dairesi'nin (DPKO) talebi üzerine, Birlik KDC'deki MONUC'a yardım için yaklaşık 1.500 asker temin etmeyi kararlaştırdı.⁸³ Bunlara ek olarak Birlik, AB polis görevi *EUPOL Afganistan* ile BM'nin de dâhil olduğu ve uluslararası polise katkı sağlayanların tümünü eşgüdüm sağlamak için bir araya getiren *Uluslararası Polis Eşgüdüm Kurulu*'na (*International Police Co-ordination Board*) da katılmaktadır. Mart 2002'den beri Afganistan'da görev yapan BM görevi *UNAMA* ile temas halindedir.⁸⁴

1.2.2. AB Askeri ve Polis Güçlerinin Görev Tanımı

Barış gücü harekâtlarının sayısı, günümüzde en yüksek sayıya ulaşmış durumdadır. 2007 Mart'ı itibarıyla BM, NATO, AB ve Afrika Birliği tarafından oluşturulan toplam 160 barış gücü ekibi bulunmaktaydı. Güvenliği sağlamanın zorlaşmasına bağlı olarak, gelecek yıllarda barış güçlerine duyulan ihtiyacın giderek artması beklenmektedir.

Bununla birlikte, görev sayısındaki artış tüm amaçlara ulaşıldığı anlamına gelmemektedir. Barış gücü görevlerinin başarıya ulaşması için doğru koşulların oluşması gerekir. Bu konuda genel kanı, barış gücü harekâtıyla bir anda kalıcı barış elde etmenin mümkün olmadığı ve istenen hedeflere ulaşma açısından en azından siyasi bir uzlaşma zemininin oluşturulması gerektiği yönündedir.⁸⁵

AB kriz yönetimi de askeri ve sivil yönü olan görevler üstlenerek, kriz bölgelerinde barışı korumayı ve kalıcı barışı sağlamayı hedefler. Avrupa savunması 1999'da, üye ülkelerin

⁸³ UK Foreign & Commonwealth Office, "ESDP Operations", <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?PageName=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1077042145284>, 13.03.2008.

⁸⁴ 28 Mart 2002'de başlayan ve DPKO tarafından yürütülen bu görevde; 206 uluslararası sivil memur, 13 askeri gözlemci, 3 güvenlik (polis) danışmanı, 848 mahalli memur, 28 BM gönüllü memuru görev yapmaktadır.

⁸⁵ Afganistan'daki barış gücü harekâtını yöneten BM'nin üst düzey yetkililerinden Lakhdar Brahimi, diplomatik kariyeri boyunca aldığı dersler hakkında şunları söylemiştir: "Benim önerim şu olabilir: Hiçbir ülkeyi daha hazır olmadan bir anayasa yazmaya zorlamayın. Aynı şey, seçim düzenlenmesi konusunda da geçerlidir." Bosna Hersek, Kosova, Timor, Kongo, Sierra Leone ve Afganistan'da yürütülen bazı kritik barış gücü hareketleri konusunda, Amerika Barış Enstitüsü'nden William Durch de aynı fikirleri savunur: "Burada alınacak dersler şöyle: Barışın yolu, ne kadar güce sahip olduğunuzdan geçer. Güce kim sahip, savaş ve barış kimin işine yarar, bunları bilmek gerek. İkincisi barışı koruma harekâtları, barışı tehdit eden taraflara karşı koyabilecek güçte olmalıdır. Üçüncüsü, ne kadar güçlü olursa olsun barışı koruyan güçler, barışı sürdürebilecek güçte olmalıdır." "Amerika Barış Enstitüsü: 21'inci Yüzyıl'da Barış Operasyonları", <http://www.voanews.com/turkish/archive/2007-03/2007-03-04-voa3.cfm>, 11.01.2008.

sınırlarının başladığı yerde bitiyordu. Savunma konusu ya ulusal bir sorumluluk ya da bir varlık nedeni olarak NATO'nun temel sorumluluğu çerçevesinde değerlendiriliyordu.⁸⁶ Uluslararası terörizmin tırmanışa geçmesiyle birlikte, ulusal savunma ve sınır ötesi müdahale düzenlemeleri arasındaki sınırlar kalkınca, Birlik de hem polis görevleri hem de askeri konularda, AGSP'nin Avrupa'nın dışında uygulanabilmesi için acil müdahale, lojistik ve silah temini olanaklarının bir an önce geliştirilmesine hız verdi.

1.2.2.1. Barışa Karşı Tehdit Durumunda Uygulanacak Yöntem

AB Muharebe Grupları, herhangi bir AB üyesi devletten ziyade Birlik'in kendisi tarafından yönetilen uluslararası bir askeri güçtür. Ancak AB askeri gücünün hangi durumlarda ve ne zaman kullanılacağı konusunda bir kesinlik ya da otomatik bir mekanizma yoktur. Bir yandan, her AB üyesi devlet tek başına çokuluslu barış güçleri veya geçici koalisyonlar dâhilinde çeşitli ülkelerde askeri görevler üstlenebilmekte, bir yandan NATO geniş kapsamlı harekâtlar düzenlemeye devam etmekte, diğer yandan da BM barış gücü harekâtları yürütülmektedir. Bu noktada, bir kriz durumuyla karşı karşıya kalındığında her ne kadar öncelik BM Güvenlik Konseyi'nde olsa da hangi ülke ya da ülkeler veya hangi uluslararası örgütlerin devreye gireceği konusu bir takım belirsizlikler içerir.

AB askeri gücünün kullanılmasında, AB üyesi devletlerin müdahaleye meşruiyet kazandırmak ya da ekonomik ve lojistik nedenlerden dolayı, tek başına harekât düzenlemek yerine birleşik bir AB harekâtını tercih etmelerinin payı büyüktür. AB üyesi devletlerin birçoğu, bir görevi tek başına üstlenebilecek askeri yeteneklere ve araçlara sahip olmasına rağmen, AB bayrağı altında yürütülecek görevler yoluyla destek sağlamayı daha uygun görebilirler.⁸⁷

AB üyesi devletler, BM çatısı altındaki harekâtlar dışında, askeri harekât konusunda BM Güvenlik Konseyi kararı içeren ya da içermeyen dört seçeneğe sahiptir. Bunlardan ilki; bireysel çıkarlar doğrultusunda yürütülen tek taraflı bir harekâttir. AB üyesi devletlerin özellikle Avrupa kıtası dışında yer alan topraklarına, örneğin Temmuz 2002'de yaşanan

⁸⁶ Nicole Gnesotto, "AGSP: Sonuçlar ve Beklentiler", Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 18.

⁸⁷ Ortega, "Petersberg'in Ötesi: AB Askeri Kuvvetleri'nin Misyonları", s. 86.

Perejil/Leila Adaları krizinde olduğu gibi İspanya'nın Kuzey Afrika'daki topraklarına ya da Güney Amerika'daki Falkland Adaları gibi İngiliz topraklarına tekrar yapılacak bir saldırı, büyük olasılıkla AB askeri gücünün kullanılmasına yol açmayacaktır.⁸⁸ Bu durumda, diğer çokuluslu güç kullanımı seçenekleri de, yine büyük olasılıkla ulusal bir tepki tercih edileceğinden dolayı devre dışı kalacaktır.

İkinci seçenek; geçici koalisyonudur. Irak Savaşı gibi siyasal anlaşmazlıkların ortaya çıktığı kimi durumlarda, uluslararası örgütler yerine geçici bir koalisyon tercih edilebilir. Irak sorunu, NATO içinde Süveyş krizinden beri görülmemiş derecede çatlağa neden olmuştu. Dahası bu kriz Atlantik ötesi ilişkilerle sınırlı kalmadı. Avrupa da bu bölünmeden payına düşeni aldı ve AGSP'de derin bir krize neden oldu. Siyasal bölünme derin olunca, AB Dışişleri Bakanları, Avrupa boyutunu görmezden gelerek Irak sorununu resmi olarak BM'ye devrettiler.⁸⁹

Üçüncüsü; Atlantik ötesi çıkarların ortak olduğu, hem Avrupa hem de Amerikan politikalarının riske girdiği durumlardır. 1999 Kosova çatışmasında olduğu gibi, siyasal fikir birliği oluştuğunda, genel eğilim NATO kapsamında bir harekât düzenlenmesi yönünde olacaktır.⁹⁰ Kosova çatışması Avrupa'nın askeri eksikliklerini ve ABD'nin uluslararası politikadaki yerinin belirsizliğini kanıtlamıştı. Krizin çözülmesi için NATO'nun kullanılması

⁸⁸ Ortega, "Petersberg'in Ötesi: AB Askeri Kuvvetleri'nin Misyonları", s. 86.

⁸⁹ Haine, "Tarihsel Bir Perspektif", s. 50.

⁹⁰ Nüfusun yaklaşık %90'ının Arnavut, %5'inin ise Sırp olduğu Kosova'da, özerklik tartışmalarıyla başlayan etnik çatışmalar, 1995'te Sırp ordusunun Kosova'ya girmesi ve 1996'da *Kosova Kurtuluş Örgütü UÇK*'nin (Ushtria Çlirimtare Kosoves) terör örgütü ilan edilmesiyle tırmanışa geçmiştir. Bölgede artan saldırıların ardından, 1998'de BM Güvenlik Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) da sorunları çözmemesi ve Şubat 1999'da Paris'te varılan anlaşmayı Sırp'ların kabul etmemesi üzerine NATO güçlerinin kullanılması zorunlu hale geldi. NATO 23 Mart 1999'da Sırbistan-Karadağ'daki hedeflere hava harekâtı başlattı. Ardından 10 Haziran 1999'da, *NATO Kosova Gücü -Kosovo Force (KFOR)-* ve *BM Kosova Geçici Yönetim Görevi -United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK)-* bölgede konuşlandırıldı. Bu tarihten itibaren, BM Kosova'nın idaresini, NATO da güvenlik görevini üstlendi. Hırvatistan, Bosna-Hersek ve Slovenya gibi eski Yugoslavya eyaletlerinin bağımsızlıklarını ilan etmelerine rağmen, Sırp baskısı ve askeri müdahaleler sonucunda tam bağımsız bir devlet olamayan Kosova, AB gözetiminde yürütülen bir süreç sonunda, 17 Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan etti. Ardından AB, *EULEX Kosova* görevi kapsamında yaklaşık 2.000 kişilik polis, savcı ve yargıcı UNMIK'in görevine benzer bir takım sorumluluklar üstlenmek ve yerel makamlara devlet inşası sürecinde yardımcı olmak üzere Kosova'ya gönderdi.

şart oldu. Kosova Slobodan Miloseviç için hayati öneme sahipti ve çatışmanın uzaması, Avrupalıları NATO içinde rolü belirsiz bir konuma getirerek krizi derinleştirdi.⁹¹

Hava kuvvetlerinin kullanıldığı bu harekât, aynı zamanda Avrupa'nın teknolojik olarak Amerikan kuvvetlerinden ne kadar geride olduğunu da gösteriyordu. Eğer Avrupa'nın askeri yetenekleri geliştirilmezse, Amerikan stratejisi ile arasındaki uçurum derinleşecekti. Sonuçta Kosova'nın gösterdiği bu tehlike, Avrupa'nın gerekli dersleri alarak *Acil Müdahale Gücü* oluşturmasına zemin hazırladı.

Son olarak; yine siyasal fikir birliğinin olduğu ancak ABD çıkarlarını doğrudan ilgilendirmeyen anlaşmazlıklarda, AB askeri gücünün kullanılma olasılığı yüksek olacaktır. *Artemis Harekâtı* buna bir örnektir. Haziran 2003'te, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde yürütülmeye başlanan Artemis Harekâtı, AB askeri güçlerinin Avrupa kıtasının dışında konuşlandırıldığı ilk harekâtı ve en önemlisi NATO yardımı almadan yürütülen ilk AB göreviydi.⁹²

1.2.2.2. AB Kriz Yönetimi ve AGSP

AGSP, 1992'de Avrupa Birliği Antlaşması tarafından kurulan ODGP'nin bir parçasıdır. AB beş temel amacın takibini yapar: Ortak değerleri ve Birlik'in esas çıkarlarını korumak; Birlik'in güvenliğini arttırmak; BM Sözleşmesi'ne uygun olarak uluslararası barış ve güvenliği korumak; uluslararası işbirliğini güçlendirmek; insan hakları, hukukun üstünlüğü ve demokrasiyi geliştirmek.⁹³ ODGP çerçevesinde, Birlik ortak bir savunma politikasının gelişen yapısını içeren, güvenliğiyle ilgili tüm sorunları kapsayan ortak bir güvenlik ve savunma politikası geliştirmektedir. AGSP, AB'nin uluslararası kriz yönetimi için sivil ve askeri yetenekler geliştirmesine imkân tanır, böylece uluslararası barış ve güvenliği korumaya yardımcı olur.

⁹¹ Haine, "Tarihsel Bir Perspektif", s. 44.

⁹² "Council Joint Action 2003/423/CFSP of 5 June 2003 on the European Union Military Operation in the Democratic Republic of Congo", **Official Journal of the European Union**, 11 June 2003.

⁹³ The Council of the European Union: "European Security and Defence Policy: The Civilian Aspects of Crisis Management", Factsheet, May 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background_JPO_2007/Civilian_aspects_compressed.pdf, 22.02.2008.

AGSP siyasal alanda olabilecek yanlış anlamaları ortadan kaldırmak amacıyla, Avrupa Birliği Antlaşması'nın 17/2. ve 25. Maddelerinde belirtildiği gibi, çoğunlukla kriz yönetimi ile özdeşleştirilmiştir. Oysa Birlik'in dış ilişkilerinin sadece ODGP araç ve düzenlemeleriyle sınırlı olmamasına benzer şekilde, AB kriz yönetimi sadece AGSP araçlarıyla yürütülmemektedir. AGSP'nin yetki alanına girmeyen ulaşım, iletişim, ticaret, mali yardım ve ekonomik ya da siyasal önlemler gerektiren diğer siyasi alanlar da kriz yönetimi faaliyetleri arasındadır.⁹⁴

AGSP umulandan çok daha çabuk işlerlik kazanmıştır. AB kriz yönetimi, yürüttüğü harekâtlarda umulandan daha hızlı asker konuşlandırmış ve eşgüdüm içinde umulandan daha uzun süre gücünü devam ettirebilmiştir. Birlik'in kriz yönetiminde kullandığı yöntemler esnek yapıda olduğundan dolayı, bir müdahale istenildiğinde genişletilip derinleştirilebilmektedir. Önceden belirlenmiş bir takvim çerçevesinde, Ocak 2003 itibarıyla askeri yeteneklerin istenilen düzeye ulaşamamasına ve ciddi eksiklikler bulunmasına rağmen, Birlik Petersberg Görevleri'ni harekât alanında uygulamaya hazır olduğunu açıklamıştır.⁹⁵

AB kriz yönetimi sadece askeri harekâtlarla sınırlı değildir ayrıca sivil alanı da kapsar. Birlik bu yöndeki ilk somut girişimini, 5 Mart 2002 tarihli BM Güvenlik Konseyi kararına dayanarak, Bosna-Hersek'te yürütmeyi planladığı *AB Polis Görevi (EUPM)* için, 11 Mart 2002'de AB Konseyi tarafından alınan ortak eylem kararıyla yapmıştır.⁹⁶ 1 Ocak 2003'te başlatılan ve aynı zamanda AGSP altındaki ilk sivil kriz yönetimi harekâtı olan *EUPM*'yle birlikte, AB tarihinde bir ilk gerçekleştirilmiştir. Bunu takiben, Birlik Haziran 2003'te başlattığı *Artemis Harekâtı*'yla da polis görevlerinden askeri müdahaleye kadar uzanan geniş bir çerçevede, kriz yönetimi görevleri yürütebilen uluslararası bir aktör olduğunu kanıtlamıştır.

Bu açıdan, 2003 yılı AGSP için ani ilerleme yılı olmuştur. Resmi olarak 1 Ocak 2003'te başlayan AGSP, Filistin'deki *EUBAM Rafah* sınır gözetleme görevi, Irak'taki *EUJUST LEX* hukukun üstünlüğü görevi, Bosna Hersek'teki *EUPM* ve Makedonya'daki

⁹⁴ Antonio Missiroli, "AGSP-Nasıl İşler", Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 59.

⁹⁵ Ahtisaari, a.g.m., s. 156.

⁹⁶ "Council Joint Action 2002/210/CFSP on the European Union Police Mission (11 March 2002)", **Official Journal of European Union**, 13 March 2002.

Proxima polis görevleri ile yine Makedonya'daki *Concordia*, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki *Artemis* ve Bosna-Hersek'teki *EUFOR Althea* gibi askeri harekâtları içeren birçok askeri ve sivil kriz yönetimi görevleriyle uygulamaya geçirilmiştir. AB ile NATO arasında, AB askeri güçlerinin kullanım şartlarını düzenleyen Berlin Ek Düzenlemelerine göre, AB harekâtları *Concordia* örneğinde NATO'nun desteği ile ya da *Artemis* gibi NATO'dan bağımsız olarak yürütülebilir.

AGSP için temel karar alma organı, AB Dışişleri Bakanlarından oluşan *Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi*'dir –*General Affairs & External Relations Council (GAERC)*. Bununla birlikte, gerekli durumlarda *Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi (Heads of States & Governments Council)* de karar alabilir.⁹⁷ Kriz yönetimi kararları genel olarak, insani alanda *Avrupa Topluluğu İnsani Yardım Ofisi -European Community Humanitarian Office (ECHO)*-gibi AB programlarının kullanımına yöneliktir.⁹⁸

Bunlara ek olarak, kriz yönetimi kararları çoğu kez sadece ticaretle ilgili olan faaliyetleri düzenler. Örneğin temelde *Avrupa Kalkınma Fonu*'nun finanse ettiği Afrika, Karayipler ve Pasifik ülkeleri için yaklaşık 15 milyar Avro kaynak sağlayan “Cotonou Antlaşması” gibi faaliyetlerde, Avrupa Yardımı (Europe Aid) Programı altında yeniden gruplandırılan programların kullanımını ifade eder. Programların temel amaçlarından biri de barış ve güvenliğe katkı sağlamaktır. Bu programlar, finansal varlıkların dondurulmasını, müeyyidelerin uygulanmasını, özel sınır kontrolü veya savunma tedbirlerini de içerir.⁹⁹

Cotonou Antlaşması örneğinde, AGSP dışında yani AB Maliye (ECOFIN) veya Adalet ve İçişleri (JHA) gibi Birlik'in birinci veya üçüncü sütun araçlarını gerektiren

⁹⁷ Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi ya da başka bir deyişle Avrupa Konseyi (European Council).

⁹⁸ Missiroli, “AGSP-Nasıl İşler”, s. 60.

⁹⁹ Cotonou Antlaşması, Haziran 2000'de imzalanmış, Nisan 2003'te yürürlüğe girmiştir. Antlaşma'nın ilk beş yılı için 15.2 milyar Avro kaynak ayrılmıştır. Antlaşma'ya göre temel amaç Afrika, Karayipler ve Pasifik (AKP) devletlerinde insan haklarına uyumun ve istikrarlı bir devlet varlığının garanti altına alınmasıdır. Antlaşma'nın 1. Maddesi'ne göre; AB-AKP devletleri arasındaki işbirliğinin temel amacı, barışa ve güvenliğe katkı ile istikrarlı ve demokratik bir siyasi çevreyi sağlamak ve bu yolla AKP devletlerinin ekonomik, kültürel ve sosyal gelişimlerini desteklemek ve hızlandırmaktır. 19. Madde'ye göre, bu amaçlara AKP devletlerinin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi ve dolayısıyla yoksulluğun azaltılmasıyla ulaşılabilecektir. Bkz: Wolfgang Gieler ve Jan Cernicky, “Uluslararası Bir Aktör Olarak Avrupa Birliği'nin Afrika'daki Varlığı ve Beklentileri”, Atilla Sandıklı ve Kenan Dağcı (ed.), **Büyük Orta Doğu Projesi: Yeni Oluşumlar ve Değişen Dengeler**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2006, s. 378.

konularsa, ilgili bakanların yetki alanına girmekle birlikte devlet ve hükümet başkanları seviyesinde kabul edilirler. Sonuçta bütün bu uygulamalar, kriz yönetimi kararları açısından Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi gibi ilgili tüm konsey yapılanmalarının ve Avrupa Birliği Konseyi'nin onayını gerektiren konulardır.¹⁰⁰

Diğer yandan AB Savunma Bakanları için, AGSP konusunda temel karar alma organı olmaya yönelik ve diğer konsey yapılanmalarıyla ya da kendiliğinden karar almaksızın bile olsa toplanabilecek hiçbir konsey yapısı oluşturulmamıştır. Bu nedenle, AB Savunma Bakanları Ekim 2003'te AB Askeri Karargâhı konusunda uzlaşma aradıkları ya da Nisan 2004'te Muharebe Grupları Kavramı'nı onayladıkları toplantıda olduğu gibi gayri resmi düzeyde toplantı yapmaktadır.

Bugüne kadar yürütülen AGSP harekâtlarının birçoğu, AB üyesi devletlerin topraklarının dışında yürütülmek suretiyle, çatışma sonrası istikrar sağlama amacına yönelik olmuş ve her zaman bulunduğu yerin makamlarından resmi izin alınmıştır. Burada üzerinde önemle durulması gereken nokta, şimdiye dek hiçbir AGSP harekâtının, olası doğrudan tehditlere ya da saldırgan tutumlara bir karşılık olarak yürütülmemiş ve geçerli nedenlere dayandırılmış olmasıdır.¹⁰¹

¹⁰⁰ Missiroli, "AGSP-Nasıl İşler", s. 61.

¹⁰¹ Rainer Schuwirth, "Gelişmeler ve Gelecek – Bazı Yansımalar", Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 236.

II. BÖLÜM

SAINT MALO BİLDİRİSİ ÖNCESİ AVRUPA SAVUNMASI

2.1. AVRUPA SİYASİ VE ASKERİ İŞBİRLİĞİNİN KÖKENLERİ

Avrupa Birliği düşüncesi, Avrupalı olma bilinci o çağda henüz oturmamış olsa da 9. yüzyılın başında Karolenj İmparatoru (Frank İmparatoru) olan Büyük Karl'a (Charlamagne) kadar uzanır. “Avrupa” (Europe) terimi; Anadolu’da yaşayan Fenikelilerin adlandırdığı şekliyle antik metinlerde rastlanan ve güneşin battığı yeri, “Batı’yı” gösteren “ereb” sözcüğünden gelir. Ancak 10. yüzyılda Hristiyan-Latin uygarlığınca da kullanılan bu terimin içeriği kesinleşmemiş ve nadiren kullanılmıştır.¹⁰²

Avrupa savunmasına yönelik ilk girişimler güvenlik kaygısıyla, Avrupa topraklarında federal bir birliğin oluşturulması bilincinin doğduğu Orta Çağ’da başlamıştır. Bu dönemde toplu bir örgütlenme sağlamak amacıyla, toplumun güvenliği için temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması yoluna gidilmiştir. Orta Çağ’da ve Yeni Çağ’ın başlangıcında, ilk olarak Dante Alighieri (1265-1321), ardından Pierre Dubois (1255-1321), Georg Podiebrad (1420-1471) ve Sully’nin - Maximilien de Bethune - (1560-1641) “Birleşik Avrupa” konusundaki önerileri, hepsi tarafından farklı hedefler konulmasına rağmen Hristiyan Avrupa’nın birlik anlayışının geliştirilmesine öncülük etti.¹⁰³

O zamana kadarki en kötü ve en geniş Avrupa Savaşı olan *Otuz Yıl Savaşlarını* (1618-1648) sona erdiren *Vestfalya (Westfalen) Barış Antlaşması*, Avrupa devletleri arasında birlik oluşturulması düşüncelerine yön veren bir etken oldu. Vestfalya Barışı’ndan Fransız Devrimi’ne kadarki dönemde, William Penn (1644-1718), Saint Pierre (1658-1743), Jean Jacques Rousseau (1712-1778) ve Immanuel Kant (1724-1804) tarafından, ortak paydası “Avrupa’da kalıcı barışın sağlanması” ve “Avrupa Devletleri Federasyonu” olan çeşitli düşünceler ortaya atıldı.

¹⁰² Lexikon Institut Bertelsmann, **Deutsche Geschichte**, Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh, 1989, s. 3,4; Michael Gehler, **Avrupa**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 11.

¹⁰³ Gehler, a.g.e., s. 25.

Penn'e göre, bir "Avrupa Meclisi" ya da "federal parlamento" kurulmalı, bu oluşum bir orduyla güçlendirilmeli ve kararlar oybirliğiyle değil oyçokluğuyla alınmalıydı. Saint Pierre de Penn'in görüşlerine benzer şekilde, bir "Avrupa Senatosu" oluşturulması, bunun bir orduyla donatılması ve çoğunluğun karar hakkına sahip olması gerektiğini düşünüyordu. Rousseau ise bir "Avrupa Devletleri Federasyonu"nun kurulmasından yanaydı. Buna göre, kurulacak federasyon üye ülkelerin içişlerine müdahale hakkına sahip olmalıydı. Ayrıca bu federasyonun konseyinde her ülkenin bir oy hakkı olacak, oyçokluğu esasına göre alınan kararlar tüm üyeler için bağlayıcı olacak ve her devlet sırayla başkanlık yapacaktı.¹⁰⁴

"Sonsuz Barışa Doğru" adlı eserinde bir federasyona ulaşmanın yolunun cumhuriyetten geçtiği tezini savunan Kant da Rousseau'yla aynı fikirdeydi. Ancak Kant sadece Avrupa ile ilgilenmiyordu ve kendi içine kapalı bir dünya cumhuriyetini değil "küresel bir federasyon" düşüncesini savunuyordu. Ona göre, cumhuriyetle yönetilen ülkelerin oluşturdukları bir çekirdekten böyle bir federasyon ortaya çıkabilir ve zamanla tüm dünyaya yayılabilirdi.¹⁰⁵

Avrupa tarihinde Otuz Yıl Savaşlarından sonra en göze çarpan olay olan Fransız Devrimi, Avrupa'daki devlet ve toplum yapısını kökten değiştirdi. 1800'lü yılların başında, Fransız Devrimi'nin etkisiyle Napoleon kendisini Avrupa uygarlığının koruyucusu ve savunucusu olarak görmeye başladı. İmparatorluğunun yükselişe geçmesi, Napoleon'un tüm Avrupa kıtasına hükmeden bir güç olma isteğini de beraberinde getirdi. Ona göre Hristiyan dininin pek bir önemi yoktu ve yeni Avrupa dünyevi esaslar üzerine inşa edilmeliydi.

Fransız Devrimi'nin siyasi ve ideolojik etkileri Napoleon'un yayılmacı siyasetiyle birleşince, eşitliği esas alan genel ve zorunlu askerlik ortaya çıktı. Halk ordularının kurulması anlamına gelen bu uygulama, en sonunda Avrupa'da seçkin askerlerle halk ordularını karşı karşıya getiren hükümet savaşlarının yaşanmasına neden oldu. Ayrıca savaş kişisel hedeflerin kabul ettirilmesi için yasal bir araç olarak görüldü ve Devrim'in devamı şeklinde, düşman olarak görülen komşu monarşik devletlere taşındı. Askeri şiddetin yasal olarak görülmesi

¹⁰⁴ Veysel Bozkurt, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları, Bursa, 2001, s. 42.

¹⁰⁵ Gehler, a.g.e., ss. 25-31.

ulusal bağımsızlık ve demokratik kurtuluş savaşlarını da meşru hale getirdi. Böylece, Avrupa ulusal devlet oluşum süreci hızlanırken, bir ideolojiye dönüşen ulusal devlet düşüncesi de Avrupa’da büyük yıkımların yaşanacağı savaflara neden oldu.¹⁰⁶

Sonuçta *Napoleon Savaşlarını* izleyen yıllarda Avrupa’da siyasi bir birlik gerçekleşmezken, yaşananlar tam tersine milliyetçilik duygularını ateşledi. Napoleon Savaşlarından sonra, Avrupa’nın yeni düzenini görüşmek üzere düzenlenen *Viyana Kongresi* (1814-1815), kalıcı barışı sağlamak için Avrupa devletleri arasında bir güç dengesinin kurulmasını öngörüyordu. Ancak Viyana Kongresi de Avrupa’nın geleceği ve Avrupa’da birliğin sağlanmasına yönelik beklentileri karşılayamadı.

Viyana Kongresi’nden Birinci Dünya Savaşı’na kadarki dönemde, Birleşik Avrupa hedefine ulaşmak için, Giuseppe Mazzini (1805-1872), Viktor Hugo (1802-1885), Konstantin Frantz (1817-1891) ve Friedrich Naumann (1860-1919) gibi yazar ve düşünürlerin tezleri öne çıktı. Mazzini ve Hugo ulus devletin sadece ilerleme yolunda bir geçiş aracı olduğuna inanıyordu. Hugo’nun tasarısı “Avrupa Birleşik Devletleri”ydi. Frantz ise Kant’ın aksine, devletleri değil halkı merkeze alarak bir “Halklar İttifakı”nın kurulmasını savundu.

Frantz’a göre, öncelikle “Orta Avrupa Federasyonu”nun çekirdeği olacak olan federal bir Almanya, daha sonra tüm Avrupa’ya yayılışın başlangıcı olmalıydı. Böylece, Almanya kurulacak olan “Avrupa Federasyonu”nun da çekirdeğini oluşturmalı, bunu takiben Avrupa Federasyonu bir Dünya Federasyonu’na dönüştürülmeliydi. Avrupa Federasyonu’nun temel unsuru ise Hristiyanlık olmalıydı. Frantz’ın ortaya attığı halklar ittifakına dayanan devletler birliği, sadece Rus Çarlığı’nın değil ABD’nin tehdit edici üstün gücünü de hedef alacaktı. Bu birliğe dahil olan her üye iç işlerinde kendi kararlarını alabilmeli ancak dış politika, savaş durumu ve ekonomik sorunlar ise bu birliğin sorumluluk alanına girmeliydi. Frantz’ın bir “Alman İttifakı”nı esas alan bu düşünceleri, Hitler’in de gerçekleştirmek istediği *Yaşam Alanı* görüşüyle örtüşüyordu.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Gehler, a.g.e., ss. 31-35.

¹⁰⁷ Gehler, a.g.e., ss. 35-39.

Naumann'ın görüşleri bir takım farklılıklara sahip olsa da Frantz'ın görüşlerine benzerdi. Ona göre, Orta Avrupa'da ekonomik ve siyasi egemenliğe sahip bir Almanya kurulmalıydı. Naumann devlet içinde federal bir yapılanmaya gidilmesinin yararlı olduğunu, dış politikada ise Almanya'nın Doğu'ya karşı hegemonyacı ve emperyalist bir duruşa sahip olması gerektiğini düşünüyordu. Naumann'ın askeri-siyasi tezleri 1918'den sonra, barışı tehdit ettiği ve Alman emperyalizminin ispatı olduğu gerekçesiyle sürekli eleştirildi.

Avrupa bütünleşme sürecinde ilk somut adımlar, Birinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu büyük yıkımlardan sonra atılmıştır. İlk olarak 1922'de, Kont Richard Nikolaus Coudenhove Kalergi "Pan Avrupa Hareketi"ni başlatarak, Pan Avrupa Birliği'nin kurulmasını önerdi. Ertesi yıl Pan Avrupa adında bir kitap yayınladı.¹⁰⁸ 16 Ekim 1925'te imzalanan *Locarno Antlaşmaları* Kalergi'nin umutlarını arttırarak Pan Avrupa Hareketi'ne canlılık kazandırdı ve bu kavramı daha tanınır hale getirdi. Esasen Aristide Briand (Fransa) ve Gustav Stresemann (Almanya) adlı devlet adamlarının çalışması olan Locarno Antlaşmaları, Fransız-Alman itilaf politikasının ve ikili ilişkilerde yumuşamanın bir göstergesi olarak görülüyordu.¹⁰⁹

İlk Pan Avrupa Kongresi 1926'da, 24 ülkeden gelen 2000'den fazla katılımcıyla Avusturya'daki Viyana Sarayı'nda yapıldı. Bu kongreyi Berlin (1931), Basel (1932) ve yine Viyana'da (1935) yapılan Pan Avrupa kongreleri izlediyse de, kongrelere katılım giderek azaldı. Mart 1938'de, Alman ordusunun Avusturya'ya girip Pan Avrupa merkez bürosunu kapatmasıyla, Kont Kalergi önderliğindeki bu hareket sona erdi. Kalergi model olarak, Portekiz'den Polonya'ya kadar tek bir gümrük ve para bölgesine, ortak askere, ortak yönetime ve federal mahkemeye sahip bir "Avrupa Birleşik Devletleri" öngörüyordu.¹¹⁰

Diğer yandan, 1926'da Cenevre'de kurulan *Avrupa İşbirliği Derneği (Association for European Cooperation)* adlı bir başka örgüt de "Birleşik Avrupa" düşüncesinin yayılmasını sağlamıştır. Ardından 1929'da Aristide Briand, Milletler Cemiyeti içinde "Avrupa Federal

¹⁰⁸ Bozkurt, a.g.e., s. 48.

¹⁰⁹ Locarno Antlaşmaları İtalya ve İngiltere'nin gözetimi altında Fransa, Belçika ve Almanya arasında sınırların karşılıklı olarak tanınmasını ve statükonun korunmasını; askerden arındırılmış Rheinland bölgesinin Almanya tarafından işgali durumunda silaha başvurulmasını; Fransa, Belçika, Almanya, Polonya ve Çekoslovakya arasında zorunlu hakemliği öngörüyordu.

¹¹⁰ Gehler, a.g.e., ss. 43-48.

Birliği” adıyla bir birim kurulmasını önermiştir. Winston Churchill ise 1930 ve 1938’de yazdığı iki makaleyle Avrupa Birleşik Devletleri’nin oluşturulmasını savunmuştur.¹¹¹ Bundan yıllar sonra, Churchill’in bu hedef doğrultusunda 19 Eylül 1946’da yaptığı konuşma daha çok etkili olmuştur.

Churchill Zürih’te yaptığı ünlü konuşmasında; Almanya ve Fransa’nın işbirliği temeline dayanan ancak içerisinde İngiltere’nin yer almadığı bir Avrupa Birleşik Devletleri’nin çözüm olacağını, Fransa ve Almanya ruhunun yeniden dirilmesi olmadan Avrupa’nın kendine gelemeyeceğini, İngiltere’nin ve İngiliz Uluslar Topluluğu’nun Avrupa Birleşik Devletleri fikrinin destekleyicisi ve dostları olacağını ifade etmiştir.¹¹² İkinci Dünya Savaşı’nın Avrupa’ya verdiği büyük zarar ve neden olduğu ekonomik çöküşün ardından, Avrupa bütünleşme süreci artık kurumsallaşma dönemine girmiştir. Savaşın ardından Antiero Spinelli’nin girişimleriyle, çeşitli örgütler tarafından düzenlenen toplantılarda Birleşik Avrupa hedefine nasıl ulaşılabilceği tartışılmıştır.

2.2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI’NDAN SONRA AVRUPA SAVUNMASI

2.2.1. NATO’nun Kuruluşu ve Avrupa Savunma Topluluğu Girişimi

Avrupa güvenliğini sağlamak amacıyla, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yapılan ilk ittifak İngiltere ve Fransa arasında imzalanan *Dunkirk Antlaşması*’dır. 9 Mayıs 1947’de imzalanan Dunkirk Antlaşması, Almanya’nın saldırgan politikalarına karşı ve SSCB güçleriyle çatışma olasılığını ortadan kaldırmak için yapılan sınırlı bir antlaşmaydı. Bu iki devlet daha sonra Benelüks ülkelerine antlaşmaya dahil olmalarını önermiştir. Benelüks ülkeleri bu antlaşmanın daha geniş olmasını isteyince, 17 Mart 1948’de, sonraki yıllarda Batı Avrupa Birliği’nin kurulmasına yol açacak olan *Brüksel Antlaşması* imzalanmıştır.

Ancak Brüksel Antlaşması’yla kurulan bu ittifakın, ABD desteğinden yoksun olarak Avrupa’daki tehdit algılamalarına karşı caydırıcı bir güç olamaması, Avrupa-Atlantik bağlarını güçlendirecek başka bir ittifakın kurulmasını zorunlu hale getirdi. Bu amaçla 2 Kasım 1948’de, Brüksel Antlaşması’na taraf olan ülkelerle ABD ve Kanada arasında başlayan

¹¹¹ İrfan Kaya Ülger, *Avrupa Birliği’nde Siyasal Bütünleşme*, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2002, s. 49.

¹¹² Ülger, “Avrupa Birliği’nde Siyasal Bütünleşme”, s. 50.

görüşmeler, 4 Nisan 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nü (NATO) kuran Washington Antlaşması'nın ABD, Kanada, İngiltere, Fransa, İtalya, Norveç, Portekiz, Hollanda, Belçika, Danimarka, İzlanda ve Lüksemburg tarafından imzalanmasıyla sonuçlandı.

Bununla birlikte, NATO'nun kurulması, tek başına Avrupa'da güvenlikle ilgili endişelerin giderilmesinde yeterli olmadı. SSCB'nin Avrupa'daki güç boşluğundan faydalanarak kıtanın içlerine doğru nüfuz etmeye çalışması, Avrupa ülkelerini savunma alanında ve silahlanma yarışında yeni arayışlara yöneltti. 25 Haziran 1950'de Kore Savaşı'nın patlak vermesinden sonra, ABD müttefik bir güç olarak yararlanmak üzere Federal Almanya'yı silahlandırmayı düşündü. Fransa ise her zaman olduğu gibi silahlanmış bir Almanya'yı endişe ile karşılıyordu.

ABD'nin Federal Almanya'ya savunma yardımı yapılması için yaptığı baskılar sonucu ve Sovyetler Birliği'nden duyulan korkunun da etkisiyle, dönemin Fransa Başbakanı Rene Pleven 24 Ekim 1950'de bir "Avrupa Ordusu" kurulmasını önerdi. Pleven *Avrupa Savunma Topluluğu*'nun (AST) kurulması önerisinin de yer aldığı ortak bir savunma planı hazırladı. *Pleven Planı* olarak anılan bu öneride, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) gibi uluslararası bir örgüt olan *Avrupa Savunma Topluluğu* içerisinde, Federal Almanya'nın askeri gücünün diğer üye devletlerin askeri güçleriyle birleştirilerek, kurulacak uluslararası "Avrupa Savunma Bakanlığı"na bağlanması isteniyordu.¹¹³

Planda ayrıca, bir tanesi Almanya'nın olmak üzere her biri 1.000 kişiden oluşacak 6 tümen kurulması; çokuluslu olarak örgütlenecek bu ordunun eşgüdümü için ortak bir Genelkurmay kurulması ve AKÇT'ye karşı sorumlu olacak bir Avrupa Savunma Bakanı atanması öneriliyordu. Plan daha sonra Fransa Ulusal Meclisi'nde onaylandı ve NATO üyesi ülkelere de sunuldu.¹¹⁴ *AST Antlaşması* 20-25 Şubat 1952'deki NATO Lizbon toplantısında Kuzey Atlantik Konseyi'nin onayını aldıktan sonra, 27 Mayıs 1952'de Paris'te imzalandı. AKÇT üyesi altı ülke (İtalya, Fransa, Federal Almanya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg) tarafından kurulan AST ile ulaşılmak istenen hedef, günümüze kadar AGSP çatısı altında kurulan tüm Avrupa askeri kurumlarının da ötesine geçiyordu.

¹¹³ Bozkurt, a.g.e., s. 78.

¹¹⁴ Ülger, "Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme", s. 52.

AST Antlaşması'nda; bir saldırı anında bu antlaşmaya taraf devletlerin birbirine yardım garantisi vermesi, tarafların arasında ayırım yapılmaması, ortak komutanlık altında bir ordu kurulması, tarafların denizötesi birlikleri dışında kalan tüm kara, hava ve deniz kuvvetlerinin oluşturulacak olan AST'ye bağlanması öngörülüyordu. Ayrıca "Avrupa Savunma Bakanlığı", "Avrupa Silahlanma Servisi" ve "Avrupa Lojistik Komutanlığı" adlı üç yeni birimin ve taraf ülkelerle Avrupa Savunma Bakanlığı arasında eşgüdüm sağlayacak bir AST Bakanlar Konseyi'nin kurulması kararlaştırıldı.

AST'de üye devletlerin topluluğa sağladıkları mali katkıyla oy ağırlıkları arasında bağlantı kuruldu ve önemli konularda kararların oybirliğiyle, diğer konularda ise kararların 3'te 2 çoğunlukla alınması benimsendi.¹¹⁵ AST Bakanlar Konseyi'nin yetkilerinin AKÇT'ninkine oranla biraz daha fazla olması kararlaştırıldı. Dolayısıyla AST uluslararası bir yapıya sahip olacaktı ancak yine de AKÇT'ye göre daha sınırlı bir uluslararası yapı esas alınmıştı.

AST Antlaşması onay aşamasına geldiğinde, Fransa taraf ülkeler arasında ortak bir dış politika olmaksızın bütünleşmiş bir savunma düşünülmemeyeceğini ve bu yüzden *Avrupa Siyasi Topluluğu*'nun kurulmasının gerekli olduğunu öne sürdü. Bu öneri diğer taraf ülkeler tarafından uygun bulununca, AST'nin yanında bir de *Avrupa Siyasi Topluluğu*'nun kurulmasına yönelik çalışmalar başlatıldı. Avrupa Siyasi Topluluğu ve AST'nin her ikisinde de uluslararası örgütlenme esas alınmıştı. Bununla birlikte, İngiltere AST'nin uluslararası bir yapıda olmasına karşı çıkıyordu. 1954'te, AST Antlaşması Fransa ve İtalya dışındaki tüm tarafların ulusal meclislerinde onaylandı.

Tablo 1: Fransa Ulusal Meclisi'ndeki Avrupa Savunma Topluluğu Oy Dağılımı
(30 Ağustos 1954)

Siyasi Partiler	Toplam	Kabul	Red	Bilmiyorum
De Gaulle'cüler	121	16	83	2
Bağımsızlar ve Köylüler	91	45	22	?
Radikaller, RGR, UDSR&RDA	91	41	44	3

¹¹⁵ Ülger, "Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme", ss. 52-53.

MRP (Hristiyan Demokratlar)	85	80	2	4
SFIO (Sosyalistler)	107	50	53	1
Komunistler & İlericiler	103	-	99	-
Diğerleri	28	32	16	1
Toplam	626	264	319	12

(Kaynak: Ernest Haas, **The Uniting of Europe**, Stanford University Press, Stanford, 1968, s. 156)

İtalya'daki gecikme istikrarsızlıktan kaynaklanırken, Fransa'daki gecikme ise dönemin Fransız Hükümeti'nin AST için istediği ek güvenceler nedeniyle ortaya çıktı. AST daha sonra, 30 Ağustos 1954'te Fransa Ulusal Meclisi'ne getirildi ve 264'e karşı 319 oyla reddedildi (Bkz.; Tablo 1: Fransa Ulusal Meclisi'ndeki Avrupa Savunma Topluluğu Oy Dağılımı).¹¹⁶ Fransa'da Komünistler ve milliyetçi De Gaulle'cüler AST'ye karşı oldukça sert tavır aldı. Bu iki grup, uluslararası bir birlik için egemenlik haklarından vazgeçmek konusuna Fransa Ulusal Meclisi'nde en çok karşı çıkan gruplardı. AST'ye en çok destek veren grup Hristiyan Demokrat MRP olurken, özellikle Komünistler blok halinde 99 red oyu verdi. Böylece, Fransızların hazırladığı AST projesi yine Fransızların olumsuz yaklaşımı nedeniyle reddedilecek ve AST'yle birlikte Avrupa Siyasi Topluluğu kurma planları da ortadan kalkmış olacaktır.

2.2.2. BAB'ın Kuruluşu ve Gelişimi

Mart 1948'de imzalanan Brüksel Antlaşması'yla kurulan *Brüksel Paktı*, beş Batı Avrupa ülkesi; İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından karşılıklı garantiye dayalı bir savunma birliği sağlamak ve ilave olarak politik, ekonomik, sosyal ve kültürel bütünleşmeyi de oluşturacak bir örgüte sahip olmak amacıyla oluşturulmuştur. Antlaşma, başlangıçta bir askeri ittifak olarak düşünülmemekle birlikte esas olarak askeri alanlarla sınırlı kalmıştır. Antlaşmaya göre, Avrupa'da herhangi bir taraf ülkeye saldırıda bulunulduğu takdirde, diğer ortaklar ona her türlü askeri ve diğer ihtiyaç duyulan yardımları yapmakla yükümlü olacaklardı.

¹¹⁶ Ernest Haas, **The Uniting of Europe**, Stanford University Press, Stanford, 1968, s. 156 (akt.) Bozkurt, a.g.e., s. 79.

Esasen Avrupa savunmasını güçlendirmek amacıyla Almanya'ya karşı imzalanan Brüksel Antlaşması, ayrıca SSCB ve diğer tehditler de gözönüne alınarak hazırlanmıştı. Antlaşma taraf ülkelerin hava güçlerinin aynı çatı altında toplanmasını, askeri araçların ortak üretimini, Ruhr bölgesinin toplu şekilde savunulmasını ve bu amaçla komiteler oluşturulmasını öngörüyordu. Ancak Berlin'in SSCB tarafından ablukaya alınması ve İngiltere ile Fransa'nın Avrupa savunması için ABD desteğini zorunlu görmeleri gibi nedenlerle, Brüksel Antlaşması Avrupa'daki güvenlik açığını kapatamayarak başarısız oldu.¹¹⁷

Ekim 1950'de Fransa Başbakanı Pleven'in ortaya attığı Avrupa Savunma Topluluğu kurulması önerisinin, Ağustos 1954'te yine Fransa'nın vetosuyla başarısızlığa uğramasından sonra, Federal Almanya'nın Avrupa güvenlik sistemine alınabilmesi için farklı bir yöntem bulunması gerektiği ortaya çıktı. 1950'li yılların savaş ortamı, Avrupalıları daha gevşek bir örgütsel yapıyı esas alan Batı Avrupa Birliği gibi hükümetlerarası bir birliği oluşturmaya sevketti.

Eylül 1954'de, İngiltere'nin çabaları sonucu Londra'da yapılan özel bir konferansı takiben, 23 Ekim 1954'te imzalanan *Paris Antlaşmaları* ile Batı Avrupa Birliği kağıt üzerindeki bir fikirden gerçeğe dönüştürülmüş ve Brüksel Paktı bu tarihten itibaren Batı Avrupa Birliği adını almıştır. Brüksel Paktı'ndan farklı olarak Federal Almanya Cumhuriyeti ile İtalya da bu birliğe dâhil oldu. Böylece Almanya kontrol altında tutulacak ve Sovyet tehdidine karşı bir birlik oluşturulacaktı.¹¹⁸ Paris Konferansı sonucunda imzalanan ve Paris Antlaşmalarını oluşturan üç yeni antlaşmadan ilki; Almanya'nın egemenlik haklarını geri verip Almanya üzerindeki işgal statüsünü sona erdirirken, ikinci antlaşma ile Almanya'nın NATO'ya katılması kabul edilmiş, *BAB Kurucu Antlaşması* olarak bilinen üçüncü antlaşma ile de 17 Mart 1948 tarihli Brüksel Antlaşması değiştirilerek BAB kurulmuştur.¹¹⁹

Almanya'nın yeniden silahlanmasından duyulan endişe sonucu, BAB Kurucu Antlaşması'na (Değiştirilen Brüksel Antlaşması) ek olarak BAB'ı tamamlayan 3 protokol kabul edilmiştir. İlk protokolda, Kara Avrupası ülkelerindeki silahların belli bir tavanı

¹¹⁷ Ülger, "Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme", s. 51.

¹¹⁸ Gehler, a.g.e., s. 91.

¹¹⁹ Ülger, "Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme", s. 55.

aşmaması; ikincisinde, kara ve hava kuvvetleri için ülke tavanları belirlenmesi; üçüncüsünde, ulusal düzeyde silahlanmanın denetimi için *BAB Silahlanma Kontrol Ajansı* adıyla bir birim kurulması öngörülmüştür. Ayrıca Almanya'nın askeri gücü 12 tümenle sınırlandırılmış, konvansiyonel silahların dışında kalan silahlara sahip olması engellenmiştir. Batı Avrupa ülkelerinde nükleer, kimyasal ve biyolojik silah üretimi, bazı kitle imha silahları, savaş gemileri ve denizaltı üretimi sınırlandırılmıştır.¹²⁰

Ancak BAB'ın kurulması güvenlikle ilgili beklentileri karşılayamamış, Avrupa savunmasının temeli olması düşünülen BAB, tam tersine Avrupa'daki ve Almanya'daki bölünmüşlüğü daha da derinleştirmiştir. BAB'ın kuruluşundan yaklaşık 8 ay sonra, SSCB'ye ikili anlaşmalarla bağlı bulunan Polonya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Çekoslovakya ve Arnavutluk ile SSCB arasında Varşova Paktı kurulmuştur. Soğuk Savaş dönemi boyunca Avrupa savunmasının temelini NATO oluşturmuş, BAB önemli bir rol üstlenmemiş ve işlevsiz kalmıştır.

1954-1973 yılları arasında, BAB Batı Avrupa'da silahlanmanın denetlenmesinde ve Federal Almanya ile Fransa arasındaki Saarland sorununun çözülmesinde etkili olmuştur. Kömür yatakları ve demir-çelik sanayii bakımından önemli olan Saarland bölgesine, Fransa tarafından AKÇT çerçevesinde bir "Avrupa statüsü" tanınması tasarlanmıştır. BAB Antlaşması hükümlerine uygun olarak, Saarland'da 23 Ekim 1955'te yapılan halkoylaması sonucunda, tanınmak istenen Avrupa statüsü reddedilmiş ve bölgenin Federal Almanya'da kalmasına karar verilmiştir.¹²¹ İngiltere, Danimarka ve İrlanda'nın AT'ye üye olduğu 1973'ten *Roma Bidirisi*'nin kabul edildiği 1984'e dek, bakanlar düzeyinde hiçbir toplantı yapılmamış ve BAB'ın işlevlerinde azalma olmuştur.

¹²⁰ Ülger, "Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme", s. 55, 56.

¹²¹ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Saarland fransız işgal bölgesinde yer aldı. Ardından Aralık 1946'da, Fransa bir gümrük şeridiyle Saarland'ı Almanya'dan ayırdı. Aralık 1947'de, seçmenlerin yüzde 83'ü tarafından onaylanan Saarland'ın statüsünün kabulünden sonra, ülke Almanya'dan ayrıldı ve bağımsız oldu. Ülkenin savunmasını ve dış politikasını Fransa üstlendi. Fransa daha sonra, siyasal açıdan Almanya'dan ayrılan, ekonomik açıdan kendisine bağlanan Saarland'ın ortak üye olarak Avrupa Konseyi'ne kabulünü sağladı. Ancak Temmuz 1953'te, Saarland'ın Almanya'nın ayrılmaz bir parçası olduğunu açıklayan Federal Almanya Meclisi'nin muhalefeti sonucunda, Fransa Almanya'yla birlikte Saarland için bir Avrupa statüsü tasarlamak zorunda kaldı. Saarland halkının oyuna sunulan bu statü, yaklaşık 202.000'e karşı 423.000 oyla reddedildi. Fransa ve Almanya arasında yapılan bir takım anlaşmalardan sonra, 6 Temmuz 1959'da, Saarland'ın Almanya'ya yeniden bağlanması tamamlandı.

2.2.3. BAB'ın Yeniden İşlevsel Hale Getirilmesi ve Petersberg Görevleri

27 Ekim 1984'te benimsenen *Roma Bildirisi*'yle, güvenlik alanında üyeleri arasında işbirliği yoluyla, ortak bir "Avrupa Savunma Kimliği" (European Defence Identity) geliştirilmesi ve NATO'nun Avrupa ayağının güçlendirilmesi amacıyla, BAB'a yeni bir ivme kazandırılmıştır. BAB Kurucu Antlaşması'nın 30. yıldönümünde benimsenen *Roma Bildirisi*'yle birlikte, BAB Bakanlar Konseyi altı ayda bir toplanmaya başlamış ve BAB Bakanlar Konseyi'nin küresel krizlere ilişkin Avrupa girişimlerini planlaması gerektiği öngörülmüştür.¹²²

BAB Bakanlar Konseyi tarafından, 27 Ekim 1987'de, BAB'ın başta NATO olmak üzere diğer örgütlerle ilişkilerini tanımlayan ve NATO'nun Avrupa ayağının güçlendirilmesini vurgulayan *Avrupa Güvenlik Çıkarları Platformu (Platform on European Security Interests)* benimsenmiştir.¹²³ Bunu takiben aynı yıl içerisinde, BAB'ın genişletilmesi yönünde alınan kararlara uygun olarak ve Kasım 1988'de imzalanan Katılım Anlaşmalarının onaylanmasının ardından, İspanya ve Portekiz 1990'da BAB'a tam üye olmuştur. 10 Aralık 1991'de kabul edilen *Maastricht Bildirisi*'nde, BAB'ın NATO'nun Avrupa ayağının güçlendirilmesi için bir araç ve AB'nin savunma boyutunun bir parçası olduğu belirtilmiştir. 19 Haziran 1992'de kabul edilen *Petersberg Bildirisi* ise, BAB'ın barışı koruma hareketleri düzenleyebilmesi için gereken esasları belirlemesi nedeniyle, BAB'ın küresel ve bölgesel barışın korunmasında oynadığı rol açısından bir dönüm noktası olmuştur.

BAB üyesi ülkelerin Dışişleri ve Savunma Bakanları BAB'ın rolünü daha da kuvvetlendirmek amacıyla, Bonn yakınlarında toplanarak Petersberg Bildirisi'ni yayınladılar.¹²⁴ Bu bildiri Maastricht Antlaşması'na dayanarak örgütün gelecekteki gelişimiyle ilgili ana hatları belirlemiştir. Bu bildirden sonra, BAB'ın sekreteryası Londra'dan Brüksel'e taşınmıştır. BAB üyesi ülkeler, konvansiyonel silahlı kuvvetlerinden BAB yetkisi altındaki askeri görevlere birlik tahsis etmeye hazır olduklarını bildirmişlerdir. *Petersberg Görevleri*

¹²² "Reactivation of WEU", <http://www.weu.int/History.htm>, 07.03.2008.

¹²³ "Reactivation of WEU", <http://www.weu.int/History.htm>, 07.03.2008.

¹²⁴ Petersberg Bildirisi tam metni için bkz., <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>, 30.08.2007.

olarak adlandırılan bu görevler; insani görevler, kurtarma görevleri, barışı koruma görevleri ve muharebe güçlerinin barışı tesis etmek dâhil tüm kriz yönetimi görevlerini içerir.

AGSP çerçevesinde oluşturulan AB Muharebe Gruplarının sorumluluğunun ana hatları olan Petersberg Görevleri; *çatışmaların tesbiti ve dengelenmesi, askeri bilgi ve yardım görevleri ve silahsızlanma operasyonuna katılım* içeren barışı koruma, barış yapma, kurtarma ve insani görevlere kadar genişletilmiştir. Ayrıca Petersberg Görevleri şunu ifade eder: “*Bütün bu görevler, üçüncü ülkelerin kendi topraklarındaki terörizmle mücadelede onları desteklemek dahil terörizme karşı savaşa katkıda bulunabilir*”.

Petersberg Görevleri gibi bildirimler, BAB Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilse de üye devletlerin iç hukuklarının gerektirdiği prosedüre göre onaylanmayabilir. Dolayısıyla hukuki bir bağlayıcılığı yoktur. Üye devletler bu tür bildirimlerde siyasi anlamda iradelerini bağlamaktadır. Siyasi ve hukuki anlamda devletlerin iradelerini bağlamaları, “ahde vefa ilkesi” çerçevesinde uluslararası hukuka uygun hareket etme, uluslararası hukukun gelişimi ve etkin bir şekilde kullanılabilmesi açısından önemlidir. Petersberg Bildirisi ile, BAB Kurucu Antlaşması’nda yer alan savunma yükümlülüklerinin ve güvenlik garantilerinin, BAB ve NATO üyesi ülkeler arasında meydana gelebilecek silahlı çatışmalarda uygulanmaması prensibi benimsenmiştir.

Diğer yandan, BAB üyesi bir devletin diğer bir BAB üyesi devlete saldırması durumunda, saldırgan devlete karşı saldırıya uğrayan devlete askeri ve diğer yardımların yapılması konusunda, BAB Kurucu Antlaşması’nın 7. Maddesi’ndeki düzenleme yeterince açık değildir. Ayrıca aynı madde 5. Madde kapsamında öngörülen, üye ülkelerin saldırıya uğrayan devlete askeri ve diğer yardımları yapmalarını yasaklamamaktadır.

Petersberg Bildirisi’nin ardından BAB’ın işlevselliğini arttıran en önemli gelişme, Ocak 1994 NATO Brüksel Konseyi’nde alınan kararlar olmuştur. NATO Brüksel Konseyi’nde, NATO’nun Avrupa ayağının güçlendirilmesinin Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği’nin geliştirilmesi ve dolayısıyla BAB’ın kriz yönetimi yeteneklerinin arttırılması yoluyla mümkün olabileceği belirtildi. Zirvede NATO-BAB ilişkilerinde “şeffaflık ve

tamamlayıcılık”, “rekabet ve ikilemden kaçınma” gibi ilkelere vurgu yapıldı.¹²⁵ Bu amaçla, konseyde *Birleşik Ortak Görev Gücü*’nün (BOGG) kurulması kararı alındı. BOGG sayesinde, NATO’nun özellikle bir barışı koruma hareketi sırasında anahtar bir rol oynayan komuta-kontrol olanakları BAB’a tahsis edildi. Böylece, NATO *ayrılabilir ama ayrı olmayan kuvvetler* olarak tanımladığı BOGG aracılığıyla, Avrupalı müttefikleri ve BAB üyesi ülkelere İttifak’ın olanak ve yeteneklerinden yararlanma fırsatını sunuyordu.

Ertesi yıl, Mayıs 1995 BAB Lizbon Bakanlar Konseyi’nde kabul edilen *Lizbon Bildirisi*’yle; İspanya, Fransa, Portekiz ve İtalya tarafından acil müdahale gücü EUROFOR ve deniz gücü EUROMARFOR’un kurulması kararlaştırıldı. Buna göre, Avrupa çokuluslu gücü olarak her iki güç de hem BAB hem de NATO adına görevler üstlenebilecekti. EUROFOR ve EUROMARFOR’un kurulması, aynı zamanda BAB’ın Petersberg Görevlerini yerine getirebilme yeteneğini arttırdı ve AGSK’nın güçlendirilmesini sağladı.

2.2.4. BAB’ın Kriz Yönetimi İşlevlerinin AB’ye Devredilmesi

AB ile BAB’ın bütünleşmesi, ilk kez 10 Aralık 1991’de, ODGP’yi oluşturan ve AB’yi kuran Maastricht Antlaşması’yla ifade edilmiştir. Bu antlaşmanın 14/3 Maddesi’nde (eski J.4/3 Maddesi); “AB’deki gelişmelerin bir parçasını oluşturan BAB’ın savunmayla ilgili kararların uygulamaya aktarılmasında görev üstleneceği, bu konuda BAB ile işbirliği halinde gerekli önlemlerin alınacağı” belirtilmiştir. Buna ek olarak, antlaşma ekinde BAB’ın konuyla ilgili bir bildirisine yer verilmiş ve BAB aracılığıyla AB’nin savunma alanındaki kararlarını ve eylemlerini uygulamaya koyabileceği açıklanmıştır.¹²⁶

14. Madde’ye göre; “ODGP, AB’nin güvenliğini ilgilendiren bütün konuları kapsamaktadır ve uzun vadede, son olarak ortak bir savunma sistemine yol açabilecek olan bir ortak savunma politikasının tesis edilmesini içerecektir.” AB Maastricht Antlaşması’yla birlikte, BAB’dan “Avrupa savunma politikası açısından sonuçları olan kararlar ve önlemler hazırlamasını ve uygulamasını” istemiştir. Bunu takiben, 29 Ekim 1993’teki Avrupa

¹²⁵ Ülger, “Avrupa Birliği’nde Siyasal Bütünleşme”, s. 106.

¹²⁶ Ülger, “Avrupa Birliği’nde Siyasal Bütünleşme”, s. 101.

Konseyi'nin Brüksel Zirvesi'nde, bütünleşmenin yasal çerçevesi belirlenmiş ve iki örgütün Başkanlıkları ve başlıca kurumları arasında işbirliği olanakları geliştirilmiştir.

Maastricht Antlaşması'yla oluşturulan şartlar, daha sonra Haziran 1997 AB Amsterdam Zirvesi'nde tekrar gözden geçirilmiştir. AB Devlet ve Hükümet Başkanları ODGP çerçevesinde, Birlik'in gelecekteki AB-BAB ilişkileri açısından Maastricht Antlaşması'nda düzenlemeler yapılmasını kabul etmiştir. Böylece iki örgütün birleşmesi yolunda en önemli adım zirve sonrasında imzalanan Amsterdam Antlaşması'yla atılmıştır. Bu antlaşma BAB'ın AB'nin gelişiminin bir parçası olduğunu belirtir ve AB'ye özellikle Petersberg Görevleri bağlamında operasyonel yeteneklere erişim hakkı tanır. Amsterdam Antlaşması Petersberg Görevleri'ni ODGP'ye dahil etmiş ve BAB'ın AB'yle tam bütünleşmesinin önünü açmıştır.

AB üyesi ülkeler, Amsterdam Antlaşması'yla daha gelişmiş bir AB-BAB işbirliğinin yanı sıra, Avrupa Konseyi tarafından onaylanması halinde BAB'ın AB ile bütünleştirilmesine karar vermiştir. Amsterdam Antlaşması'nın 17. Maddesi'nde, AB harekâtlarının BAB tarafından yerine getirileceği hükmü tekrarlanmıştır. Üye ülkelerin görüş ayrılıklarından dolayı, gerek Maastricht gerekse Amsterdam Antlaşması'nda, AB-BAB bütünleşmesi konusunda kesin ifadelerden kaçınılmıştır. Bu konudaki kesin kararın her iki örgütün yetkili kurumları tarafından alınacağı ifade edilmiştir.

Nisan 1999 NATO Washington Zirvesi'nde, AGSK'nın BAB üzerinden değil, doğrudan NATO-AB ortak girişimleri yoluyla geliştirilmesi ve NATO-BAB ortak girişimlerinin de ayrı olarak geliştirileceği kararı alınmıştır. Bu kararlarla, gelecekte AB çatısı altında yürütülecek kriz yönetimi hareketlerinde, AGSK'nın BAB'ın yerini alabileceği öngörülmüştür. Haziran 1999 AB Köln Zirvesi'nde, 2000 yılı sonuna kadar hazırlanacak bir takvim dâhilinde Petersberg Görevleri'nin AB bünyesine alınması konusunda anlaşma sağlanmıştır.¹²⁷

Ardından AB-BAB bütünleşmesi yolunda önemli bir adım daha atılarak, 18 Ekim 1999'da AB Genel Sekreteri ve ODGP Yüksek Temsilcisi olarak atanan Javier Solana, 19

¹²⁷ Jolyon Howorth, **European Integration and Defence: The Ultimate Challenge**, Institute for Security Studies of WEU, Chaillot Paper No. 43, Paris, November 2000, s. 24.

Kasım 1999'da BAB Genel Sekreterliği'ne atanmıştır. Kasım 2000 Marsilya BAB Bakanlar Konseyi'nde, BAB'ın Petersberg Görevleri'ne ilişkin işlevlerinin AB'ye aktarılması, BAB Kurucu Antlaşması'nda yer alan ortak savunmaya ilişkin taahhütlerin ise BAB Sekreteryası'na devredilmesi benimsenmiştir.¹²⁸ Bu kararı takiben, Aralık 2000 Nice AB Konseyi'nde BAB'ın kriz yönetimi işlevlerinin AB bünyesine alınmasına karar verilmiştir.¹²⁹ AB üyesi ülkeler BAB'ın gelecekte kullanılabileceğini göz önünde bulundurarak, BAB'ı tamamen ortadan kaldırmak yerine, kriz yönetimi işlevlerinin AB'ye devredilmesini uygun bulmuşlardır.

2.3. BAB ÜYELİK STATÜLERİ VE ÜYE DEVLETLERİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

BAB Kurucu Antlaşması'nda herhangi bir düzenleme bulunmamasına rağmen, AB üyesi ülkeler Maastricht Antlaşması'na ek olarak yayınladıkları Maastricht Bildirisi'nde, Tam Üyelere göre değişik hak ve yükümlülükler içeren çeşitli üyelik statüleri benimsemiştir. AB üyesi olmayan ülkelerin BAB'a "Tam Üye" (Member State) olmasının engellendiği Maastricht Bildirisi'yle birlikte, BAB kendi içerisinde "Ortak Üye" (Associate Member), "Ortaklık Üyesi" (Associate Partner) ve "Gözlemci" (Observer) ülkeler düzeyinde, üçüncü ülkelerle işbirliği yolunu açacak ve farklı statülere sahip 28 üyeli bir örgüt haline gelecektir.¹³⁰

2.3.1. BAB Kurucu Antlaşması ve Üye Devletlerin Yükümlülükleri

23 Ekim 1954 tarihli BAB Kurucu Antlaşması'nın Giriş (Dibace) Bölümü 4. paragrafında; "*Yüksek Akit Taraflar BM Kurucu Antlaşması düzenlemelerine uygun olarak tüm saldırı politikalarına engel olmak ve uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için karşılıklı olarak yardımlaşmaya hazır olduklarını...*" hükmü yer alır. Ancak 1992'de

¹²⁸ Marsilya BAB Bakanlar Konseyi Sonuç Bildirgesi için bkz., <http://www.weu.int/documents/001113en.pdf>, 12.01.2008.

¹²⁹ Nice AB Konseyi Sonuç Bildirgesi için bkz., <http://www.ue.eu.int/Newsroom/Load.Doc.asp?BID=76&DID=64245&from=&LANG=1>, 12.01.2008.

¹³⁰ Kamuran Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nde Karar Alma Süreci", **Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 3, Güz Dönemi, Ekim 1998, s. 8.

benimsenen Petersberg Bildirisi'nin III. Kısmı'ndaki hükme göre, bu yükümlülükler BAB ve NATO üyeleri arasındaki askeri karakterli uyuşmazlıklarda uygulanamaz.

1. Madde'de; bir devletin ekonomisi ile izlediği politikaların çift karakterli olmaması ve ekonomik işbirliğinin tüm devletler arasında olması gerektiği ifade edilir. 2. Madde'de; sosyal güvenlik konusunda üyeler arasında işbirliği yapılması üzerinde durulur. 3. Madde'de; kültürel alanda işbirliği üzerinde durulur. 4. Madde'de; *"Bu antlaşma icra edilirken, üye devletler ve bu antlaşma ile kurulan tüm kurumlar NATO ile işbirliği yapacaklardır."* denmektedir. Bu maddeden BAB'ın uluslararası hukukta taraf olarak görüldüğü, bağlılığın NATO'ya ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. BAB'ın kurumları askeri konularda bir girişim yapacaklarsa, NATO'nun o konuda bilgili olduğu yerlere başvuracaklardır denilmektedir.

5. Madde'de; *"Avrupa'da Yüksek Akit Taraflardan biri silahlı saldırıya uğrarsa, diğerleri saldırıya uğrayan bu ülkeye, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 51. Maddesi'ne uygun olarak, güçlerinin tüm imkanlarını kullanarak askeri ve diğer yardım ve desteği vereceklerdir."* ifadesinde ise bir otomatik mekanizmanın varlığından söz edilir. Üye Devletler "meşru müdafaa" çerçevesinde mümkün olduğunca destek vermelidir. Bu noktada, BAB Kurucu Antlaşması'nın 5. Maddesi ile NATO Kurucu Antlaşması'nın 5. Maddesi arasındaki fark ortaya çıkmaktadır.

NATO Kurucu Antlaşması'nın 5. Maddesi'ne göre; *"Taraflar, Kuzey Amerika'da veya Avrupa'da kendilerinden birine ya da daha fazlasına yöneltilecek silahlı bir saldırının, hepsine yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirileceği ve eğer böyle bir saldırı olursa, BM Kurucu Antlaşması'nın 51. Maddesi'nde tanınan bireysel veya kollektif öz savunma hakkını kullanarak, her birinin Kuzey Atlantik Bölgesi'nde güvenliği sağlamak ve korumak için bireysel olarak ve diğerleri ile uyum içinde, silahlı güç kullanımı da dâhil olmak üzere gerekli görülen eylemlerde bulunarak, saldırıya uğrayan taraf veya taraflara yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır. Bu nitelikteki her silahlı saldırı ve bunun sonucu olarak alınan bütün önlemler derhal Güvenlik Konseyi'ne bildirilecektir. Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için gerekli önlemleri aldığı zaman bu önlemlere son verilecektir."* BAB'da yardım, otomatik bir mekanizmaya bağlanmıştır. Saldırıya uğrayan devlete askeri yardım zorunluluğu getirilmiştir. NATO'da ise yardım üye devletlerin iç

hukuklarına bağlanmıştır. Bu madde ilk kez ABD'nin Afganistan'ı işgali sırasında işletilmiştir. BAB bu anlamda NATO'dan daha sıkı bir ittifak örgütüdür.

6. Madde'de; *“5. Madde kapsamındaki önlemler çerçevesinde bir uyuşmazlık çıktığında, bu uyuşmazlığı BM Güvenlik Konseyi'ne sunmak gerekir. Eğer BM olaya müdahale ederse meşru müdafaa hakkı sona erer. BM Güvenlik Konseyi bir uluslararası örgütü barışı sağlamak için görevlendirebilir. İşbu antlaşma BM Sözleşmesi'yle çatışırsa BM Sözleşmesi uygulanır.”* ifadesi yer alır. 7. Madde'de; BAB üyesi devletlerin, gerek kendi aralarında gerekse üçüncü devletlerle yaptıkları uluslararası antlaşmalar veya ittifaklarda BAB'a karşı bir antlaşma yapamayacakları vurgulanır.

8. Madde 1. paragrafta; BAB içinde Bakanlar Konseyi oluşturulması öngörülür. Bakanlar Konseyi karar alma yetkisine sahip olacaktır. 2. paragrafta; *“Bakanlar Konseyi kendisi için gerekli olabilecek tüm tali organları kurabilecektir.”* denilirken silahlanma, uzay ajansı gibi ikincil yardımcı organlar kastedilir. 3. paragrafta; *“Dünyanın neresinde meydana gelirse gelsin, ekonomik düzeni tehlikeye sokan veya barışa karşı tehdit oluşturan her durum ile ilgili Yüksek Akit Tarafların kendi aralarında istişarede bulunmalarını sağlamak için, Yüksek Akit Taraflardan birinin istemiyle Konsey derhal toplantıya davet edilecektir.”* ifadesi bulunmaktadır.

1955–1988 dönemindeki uluslararası uyuşmazlıklar; Küba Domuzlar Körfezi Krizi ile Soğuk Savaş ortamının gerginleşmesi (1961), Arap-İsrail Savaşı (1967–1969), Kıbrıs Barış Harekâtı (1974), Lübnan iç savaşı (1974–1990), SSCB'nin Afganistan'ı işgali (1979) ve İran-İrak Savaşı (1980–1988) gibi küresel ve bölgesel çatışma alanlarıdır. BAB'ın işlevsellik kazandığı 1955 yılından 1988'e dek 3. paragraf işletilememiştir. 3. paragraf ilk olarak 1988'de İran-İrak Savaşı sırasında işletilmiştir. 3. paragraf'ın işletilememesinin asıl nedeni NATO'dur. NATO bu dönemdeki uluslararası uyuşmazlıkların hepsine dâhil olmuştur. NATO bunların ardından; 1991 Körfez Savaşı ve Yugoslavya'nın parçalanmasından sonra Balkanlarda Tuna Nehri, Arnavutluk, Bosna, Kosova ve Makedonya'da görev yapmıştır. 11 Eylül olaylarından sonra da Afganistan'da görev almış ve halen Afganistan'daki görevine devam etmektedir.

9. Madde; BAB Bakanlar Konseyi'nin silahların kontrolü konusunda BAB Meclisi'ne yıllık bir rapor vermesini düzenler. BAB Meclisi üye devletlerin temsilcilerinden oluşur ancak Meclis'in kararları bağlayıcı değildir, istişaridir. 10. Madde'de; uyuşmazlıkların çözümünden söz edilir. Üye devletler; kendi aralarındaki uyuşmazlıkları Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 36/2. Maddesi üzerinden yetkilendirerek Uluslararası Adalet Divanı yetkisine sunarlar. Yargı yetkisi ihtiyaridir. Zorunlu bir yargı yetkisi yoktur. Uyuşmazlıklar otomatik olarak sunulmaz. Bir tahkimname ile Uluslararası Adalet Divanı'na başvurulur ya da başka bir yöntem uygulanır. 11. ve 12. Maddeler ise üçüncü kişilerin tam üyelik için müracaata daveti, müracaatın karara bağlanması ve antlaşmanın sona erdirilmesiyle ilgilidir.

2.3.2. Tam Üyelik Statüsü ve Gözlemci Ülkeler

BAB Kurucu Antlaşması'nın 11. Maddesi'ndeki koşullar ilk kez BAB'a Tam Üyelik beyanında bulunan İspanya ve Portekiz'e uygulanmıştır. Kasım 1988'de, İspanya ve Portekiz diğer BAB üyeleriyle Tam Üyelik taleplerinin hukuksal aşamalarının sonuçlanmasına yönelik bir Katılım Protokolü imzalamıştır. Bu Protokol Mart 1990'da yürürlüğe girmiş ve İspanya ile Portekiz BAB'a Tam Üyelik hakkı elde etmiştir.

Aynı şekilde, tüm işlemler Yunanistan'ın BAB'a Tam Üyelik talebine yönelik olarak yapılmış ve Tam Üyeler Yunanistan'la Kasım 1992'de bir Katılım Protokolü imzalamışlardır. Bu Katılım Protokolü de tüm üyeler tarafından iç hukuk kuralları gereğince onaylandıktan sonra, Yunanistan Mart 1995'te İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Almanya, İtalya, İspanya ve Portekiz'in ardından BAB'ın 10. Tam Üyesi olmuştur. BAB'ın AB'nin "savunma kolu" olarak düşünülmesi, Türkiye'nin başvurusunun Tam Üyelik statüsünde değerlendirilmeye alınmamasına neden olmuştur. Türkiye'yle aynı dönemde Tam Üyelik başvurusu yapan İspanya, Portekiz ve Yunanistan BAB'a Tam Üye olurken, Türkiye "Ortak Üye" olmaya davet edilmiştir.

AB üyesi olmayan ülkelerin BAB'a Tam Üyelik başvurusu, BAB Kurucu Antlaşması'nın 11. Maddesi'nde bu konuyla ilgili herhangi bir yasak ya da sınırlama bulunmaması ve Maastricht Bildirisi'nin 11. Madde'yi değiştirmemesinden dolayı, şekil yönünden reddedilemiyordu. Şekil yönünden reddedilemeyen böyle bir talep karşısında, BAB

Bakanlar Konseyi aday ÷lkeye eğer NATO üyesi ise Ortak Üyelik, değilse Doğu Avrupa ÷lkelerine uyguladığı gibi “Ortaklık Üyesi” olmayı önerebiliyordu.¹³¹ BAB ile Ortak Üyeler arasında 20 Kasım 1992’de “Ortaklık Belgesi” düzenlenmiştir. Türkiye, Norveç ve İzlanda gibi AB üyesi olmayan NATO üyesi ÷lkeler, Yunanistan’ın 6 Mart 1995’te BAB’a Tam Üye olmasıyla birlikte aynı tarihten itibaren BAB’a Ortak Üye olmuştur.

Danimarka ve İrlanda ile BAB üyesi ÷lkelerin temsilcileri arasında yapılan ortak toplantının ardından, 20 Kasım 1992 tarihli belge kabul edilmiş ve bu iki ÷lke de “Gözlemci” olarak BAB’a katılmıştır. Gözlemci ÷lkelerin BAB bünyesindeki hak ve yükümlölükleri, sözkonusu belgede düzenlenmiştir. Gözlemciler BAB Kurucu Antlaşması’nın 8. Maddesi’ndeki hükümler saklı kalmak şartıyla, BAB Konsey toplantılarına katılabilmekte ancak BAB Tam Üyesi ÷lkelerin çoğunluğu veya Konsey Başkanı ÷lke de dahil olmak üzere Tam Üyelerin yarısının istemiyle, Gözlemcilerin BAB Konseyi toplantılarına katılması engellenebilmekteydi.¹³²

2.3.3. Ortak Üyelik Statüsü

Petersberg Bildirisi’nin III. Bölümü, BAB üyesi olmayan NATO veya AB üyeleri ile BAB arasındaki ilişkileri düzenler. Bu bölümün A Kısmı’nda BAB Bakanlar Konseyi, BAB Ortak Üyeleri ve Tam Üyeler arasındaki ilişkilerin dayanmak zorunda oldukları temel prensipler yer alır. III. Bölüm A Kısmı 1. paragrafta; Ortak Üyeler ile Tam Üyeler arasındaki karşılıklı ilişkilerde, BM Sözleşmesi’nin düzenlemelerine uygun olarak güç kullanımı ve tehdide başvurma yasaklanmıştır. Bu ÷lkelerin kendi aralarındaki uyuşmazlıkları barışçıl yollarla, yani Paris Şartı ve Helsinki Nihai Senedi’ne konu olan düzenlemeler ile BM Sözleşmesi, NATO Antlaşması ve BAB Kurucu Antlaşması’ndan kaynaklanan yükümlölüklere uygun olarak çözmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

III. Bölüm A Kısmı 2. paragrafta; NATO Antlaşması ve BAB Kurucu Antlaşması gibi NATO ve BAB üyesi ÷lkeleri bağlayan antlaşmalarda yer alan savunma

¹³¹ Kamuran Reçber, “Türkiye-Batı Avrupa Birliği İlişkilerine Hukuksal Bir Bakış”, Prof. Dr. Nurhan Akçaylı’ya Armağan, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 2000, s. 264.

¹³² Reçber, “Batı Avrupa Birliği’nde Karar Alma Süreci”, s. 8.

yükümlülüklerinin ve güvenlik garantilerinin, bu iki örgütün üyeleri arasında meydana gelebilecek uyuşmazlıklarda uygulanmayacağı belirtilir. 2. paragraftaki bu düzenleme, BAB Kurucu Antlaşması'nın 5. Maddesi'nde yer alan savunma yükümlülüklerinin ve güvenlik garantilerinin, BAB ve NATO üyesi ülkeler arasında meydana gelebilecek silahlı saldırılarda uygulanamayacağı anlamına gelir.

Tüm BAB üyesi devletler aynı zamanda NATO üyesidir. Diğer yandan, Türkiye ile Yunanistan'ı savaşın eşiğine getiren Ege ve Kıbrıs'ta yaşanan krizler, BAB Kurucu Antlaşması'nın Giriş Kısmı'nın 4. paragrafında ve aynı antlaşmanın 5. Maddesi'nde bulunan düzenlemelerin, NATO üyesi ülkeler ile BAB üyeleri arasında uygulanmamasının asıl nedeniydi.¹³³ Türkiye ve Yunanistan'ın birbirine saldırması durumunda, BAB Kurucu Antlaşması'ndaki savunma yükümlülükleri ve güvenlik garantileri diğer BAB üyeleri tarafından işletilmeyecektir.

2.3.4. Kirchberg Bildirisi ve Ortaklık Üyeleri Statüsü

Ortaklık Üyeleri Statüsü 9 Mayıs 1994'te benimsenen Kirchberg Bildirisi ile BAB Konseyi ve Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Romanya ve Slovakya Cumhuriyeti tarafından kabul edilmiştir. Bu bildiriden önce Petersberg Bildirisi aracılığıyla, 19 Haziran 1992'de yukarıda sayılan dokuz Orta ve Doğu Avrupa devleti ile bir “görüşme forumu” oluşturulmuştur.

Ortaklık Üyeleri Statüsü BAB Kurucu Antlaşması'nda herhangi bir değişiklik yapmamaktadır. Ortaklık Üyesi ülkeler, Petersberg Bildirisi'nin II. Kısmı'nın 4. paragrafında belirtilen barışın yeniden sağlanması dahil krizlerin idaresi için barış gücü görevleri, barışın sürdürülmesi, üye devlet uyuşmazlığındaki kişilerin tahliyesi ve insani görevler gibi konularda, BAB tarafından alınan kararların uygulanmasına ve planlanmasına katılabilmekteydi. Ancak

¹³³ Kamuran Reçber, “Türkiye-Batı Avrupa Birliği İlişkilerine Hukuksal Bir Bakış”, s. 268.

Tam Üye olan devletlerin çoğunluğunun veya Konsey Başkanlığı'nı yürüten ülke de dâhil olmak üzere, Tam Üye olan devletlerin yarısının istemiyle bu hakları engellenebilmekteydi.¹³⁴

BAB Bakanlar Konseyi Ortaklık Üyesi devletlerin askeri güçleriyle ilgili bilgileri sunmak üzere, bu ülkeleri BAB'a davet edebilmekte ve özel harekâtlara katılmalarını da önerebilmekteydi. BAB Bakanlar Konseyi herhangi bir Ortaklık Üyesi devleti özel harekâtlara davet ettiğinde, bu devlet veya devletler Konsey'in harekâta yönelik karar alma sürecine ve özel harekâtların komuta yapılarına, Tam Üyelerin sahip olduğu hak ve yükümlülüklerle katılabilmekteydi. BAB Bakanlar Konseyi, her bir Ortaklık Üyesi devletin BAB'ın özel harekâtlarına katılımının hak ve yükümlülüklerini belirlemede tam yetkiye sahipti.

2.3.5. Türkiye'nin BAB'da Sahip Olduğu Hak ve Yükümlülükler

Türkiye'nin BAB'a Tam Üye olmak istemesinin en büyük nedeni, BAB-AB ilişkilerinin bağımlılığından faydalanarak AB ile bütünleşmeye çalışmaktı. Türkiye *Batı Avrupa Silahlanma Grubu (BASG) - Western European Armaments Group (WEAG)* - ve *Batı Avrupa Silahlanma Örgütü (BASÖ) - Western European Armaments Organization (WEAO)* - aracılığıyla, BAB bünyesinde Tam Üyelerle aynı hak ve yükümlülüklerle sahip bulunurken, Ortak Üyelik statüsüyle BAB bünyesinde Tam Üyelere tanınan bazı hak ve yükümlülüklerden de yararlanmaktaydı.¹³⁵ Diğer yandan, Türkiye NATO'nun olanak ve yeteneklerinin BAB tarafından kullanılması için kurulan *Çokuluslu Ordulararası Güçler Grubu'nun (ÇOGG) - Multinational Interarmies Forces Group (MIFG)* - askeri hareketlerine, BAB Daimi Konseyi'nin Nisan 1997'de Ortak Üyelerin de bu gruba katılabileceğine ilişkin kabul ettiği bir kararla, Tam Üyelerle eşit şartlarda katılabilmekteydi.¹³⁶

1984 Roma Bildirisi aracılığıyla BAB'ın canlandırılmasından sonra, Türkiye bu örgüte tam üye olmayı amaçlamıştır.¹³⁷ BAB'a tam üye olabilmenin koşulları BAB Kurucu

¹³⁴ Kamuran Reçber, "Avrupa Savunma ve Güvenlik Perspektifinde Türkiye-Bulgaristan İlişkileri", **Balkanlardaki Türk Kültürü'nün Dünü-Bugünü-Yarını Uluslararası Sempozyum Bildiri Kitabı**, Bursa, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yay, 2001, s. 250.

¹³⁵ Batı Avrupa Silahlanma Grubu ve Batı Avrupa Silahlanma Örgütü hakkında geniş bilgi için bkz: <http://www.weu.int/weag/index.html> ve <http://www.weu.int/weao/site/index.html>, 25.01.2007.

¹³⁶ Kamuran Reçber, "Türkiye-Batı Avrupa Birliği İlişkilerine Hukuksal Bir Bakış", s. 275.

¹³⁷ Roma Bildirisi tam metni için bkz: <http://www.weu.int/documents/841024en.pdf>, 30.08.2007.

Antlaşması'nın 11. Maddesi'nde düzenlenmiştir. Ancak Aralık 1991'de üye ülkeler tarafından kabul edilen Maastricht Bildirisi'yle bu koşulların kapsamı üçüncü ülkelere yönelik sınırlandırılmış ve "AB üyesi olmayan ülkelerin BAB'a tam üye olarak katılamayacakları şartı" benimsenmiştir.

Türkiye 1988'de, BAB Bakanlar Konseyi'ne Tam Üyelik için müracaatta bulunmuştur. 1991'e kadar Türkiye ve BAB temsilcileri arasında bir çok görüşme yapılmış fakat Tam Üyelik'e yönelik somut bir adım atılamamıştır. Türkiye BAB'a, 1991'de benimsenen Maastricht Bildirisi'nden çok önce Tam Üyelik başvurusunu yapmasına rağmen, BAB Kurucu Antlaşması'nın 11. Maddesi'nde belirtilen süreç hiçbir zaman başlatılamamıştır. Türkiye'nin Tam Üyelik müracaatının BAB Kurucu Antlaşması'nın 11. Maddesi kapsamında sonuçlandırılmaması, Türkiye'nin AB'ye üye olmamasıyla ilgilidir.

Türkiye BAB'a Tam Üye olmadığı için, BAB Kurucu Antlaşması düzenlemelerinin Türkiye'yi bağlayıcı etkisi çok sınırlıydı. Petersberg Bildirisi'nin ise özellikle III. Bölümü itibarıyla, BAB ve NATO üyeleri arasındaki olası uyuşmazlıklara ilişkin çözüm önerileri düzenlemesi açısından, Türkiye için önemi büyüktü. Bir NATO üyesi olan Türkiye'nin BAB'a Ortak Üye olduğu Ortak Üyelik Belgesi, BAB Kurucu Antlaşması'nın Tam Üyelere tanıdığı "kollektif savunma" şartını içermemekteydi. Türkiye BAB Kurucu Antlaşması'nın 8. Maddesi'ndeki hükümler saklı kalmak şartıyla;

- Bakanlar Konseyi toplantılarına;
- Konsey Çalışma Grupları toplantılarına;
- Konsey'e bağlı ikincil derecedeki organların toplantılarına;
- Kararların yürürlüğe konulmasına katılabilmekteydi.
- Üye ülkeler tarafından alınan kararlara ortak olabilmekteydi.

Ancak bu hakların kullanılması da şarta bağlanmıştı: Türkiye'nin BAB karar alma sürecine katılımı, Ortaklık Belgesi'nin 4. Maddesi'nde yer alan düzenlemeler hariç, sadece

Tam Üyeler tarafından benimsenen kararların uygulanmasına yönelikti. Tam Üye olan devletlerin çoğunluğunun veya Konsey Başkanlığı'nı yürüten ülke de dahil olmak üzere, Tam Üye olan devletlerin yarısının istemiyle bu hakları engellenebilmekteydi.

Ortaklık Belgesi'nin 4. Maddesi bu konuda farklı bir düzenleme içermekteydi. Daha önce, Ortak Üyelerin içinde buldukları ve BAB'a transfer edilecek olan kurum ve kuruluşlarla ilgili işlemlere ilişkin olarak, Ortak Üyeler Tam Üyelerin sahip oldukları hak ve yükümlülüklerle sahip olabilmekteydiler. Bu kapsamda, ortak üyelere ait bir kurum veya kuruluşun BAB'a transfer edilmesi durumunda, sadece bu kurum veya kuruluşun görev kapsamına giren her türlü konuda, Ortak Üyeler Tam Üyelerle aynı hak ve yükümlülüklerle sahip olmaktadır. Ortaklık Belgesi'nin 3. Maddesi'ne göre; Türkiye tam üyeler arasında "konsensus" ile alınacak bir kararın çıkmasını engelleyemezken, sadece bu karara ilişkin söz alma hakkına sahip bulunuyordu. Bununla birlikte Türkiye;

- BAB Planlama Hücresi'ne sürekli olarak katılabilme;
- BAB askeri harekâtlarına tam üyelerin sahip olduğu haklarla katılabilme;
- Üye ülkelerin iletişim sistemine bağlanabilme ve katıldığı etkinlik ya da toplantılarla ilgili mesajları alabilme;
- BAB Uydu Merkezi'nin etkinliklerine katılabilme hakkına sahipti.
- BAB Meclisi'nde Ortak Üye olarak 12 parlamenterle temsil ediliyordu fakat Türkiye'nin Meclis'in olağan ve olağanüstü toplantılarında oy kullanma hakkı yoktu.

Öte yandan, Ortak Üyelere ait bir kurum veya kuruluşun görev kapsamına giren her türlü konuda, Ortak Üyeler Tam Üyelere tanınan hak ve yükümlülüklerine sahip olabilmekteydi. Bu kapsamda BAB'a Ortak Üye olan Türkiye ve Norveç, BAB bünyesinde Batı Avrupa Silahlanma Grubu'yla ilgili konularda Tam Üyelere tanınan hak ve yükümlülüklerle sahipti. Çünkü Türkiye, 4 Aralık 1992'de *Avrupa Bağımsız Programlar Grubu*'nu (ABPG) - *European Independent Programmes Group* - oluşturan 13 ülkeden biriydi. Grup üyeleri bu grubun BAB'la bütünleşmesine karar verince, BAB Bakanlar Konseyi

de aynı tarihte ABPG'nin devamı niteliğinde olan ve silahlanma alanında işbirliği konularında yetkilendirilen BASG'yi, BAB'ın ikincil bir organı olarak kurmuştu.¹³⁸

Aynı durum, 19 Kasım 1996'da ikincil bir organ olarak kurulan Batı Avrupa Silahlanma Örgütü için de geçerliydi. Dolayısıyla, iki ülke de BASG ve BASÖ'nün görev alanına giren konularda, BAB karar alma sürecine veya doğrudan karar almaya katılabilmekteydi. 1996'da Berlin Kararları ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin NATO içinde geliştirilmesine karar verildi. Ertesi yıl ise, Türkiye gibi BAB'da Ortak Üye statüsünde olan NATO üyesi ülkelerin NATO olanaklarının kullanıldığı BAB harekâtlarında, karar verme mekanizmasında tam üye hakları ile katılımı kabul edilecektir.

2.4. BATI AVRUPA BİRLİĞİ OPERASYONLARI

Soğuk Savaş dönemi boyunca önemli bir etkinlik gösteremeyen BAB, ancak 1980'lerin sonunda etkin hale getirilmiştir. Kurucu Antlaşması çerçevesinde, BAB 1988'den beri bazı uluslararası anlaşmazlıklarda çeşitli görevler üstlenmiştir. Her ne kadar BAB'ın kendine özgü bir askeri gücü ve kuvvet komutanlığı olmasa da BAB bu operasyonlarda eşgüdüm sağlayarak, müttefik ülkelere kendi çatısı altında işbirliği fırsatı sunmuştur. BAB'ın etkin hale getirilmesi çalışmaları doğrultusunda, 13 Kasım 1989'da *BAB Güvenlik Araştırma Enstitüsü*, 27 Haziran 1991'de *BAB Uydu Merkezi*, 1 Ekim 1992'de *BAB Planlama Hücresi*'nin ve 15 Mayıs 1995'te Fransa, İtalya, İspanya ve Portekiz tarafından BAB barış gücü EUFOR'un kurulması, BAB'ın askeri yapısını güçlendirmiştir. Ancak, BAB AB'nin 2003'ten itibaren yürütmeye başladığı çeşitli hareketlerle kıyaslandığında etkisiz kalmış, küresel ve bölgesel barışın korunmasında oldukça sınırlı bir rol oynamıştır.

Ayrıca, BAB askeri donanım eksikliğinden ve Üye Devletler arasındaki bölünmelerden dolayı, Afrika kıtasında ortaya çıkan iç savaşlarda ve sınır çatışmalarında etkisiz kalmış ve askeri açıdan herhangi bir görev üstlenememiştir. O dönemin koşullarının da etkisiyle, BAB bir türlü istenilen düzeyde askeri yeteneklere sahip olamamıştır. BAB Kurucu Antlaşması'nın 4. Maddesi'nin NATO'yla işbirliğini zorunlu kılması ve AB Kurucu Antlaşması'nın 17. Maddesi çerçevesinde, AB'nin savunma ve güvenlik alanına giren

¹³⁸ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nde Karar Alma Süreci", s. 7.

konularda kendi kararları doğrultusunda BAB'ı görevlendirebilmesi, BAB'ın NATO ve AB'ye bağımlı bir örgüt olarak işlev yaptığını göstermektedir.

2.4.1. Basra Körfezi'ndeki Mayın Temizleme Operasyonu (Cleansweep)

BAB'ın yürüttüğü ilk operasyon, İran-Irak Savaşı sırasında Basra Körfezi'ne döşenen mayınların temizlenmesi için yürütülen *Cleansweep (Kusursuz Mayın Tarama) Operasyonu*'dur. Bu operasyon, BAB Üye Devletlerinin Dışişleri ve Savunma Bakanlarının 6 Eylül 1988'de sona eren Londra'daki toplantıda aldıkları karar gereğince başlatıldı.¹³⁹ Bu kararın alınmasından yaklaşık bir yıl önce, Ağustos 1987'de, BAB Bakanlar Konseyi Basra Körfezi'ne döşenen mayınların gemilerin geçişini kısıtlaması üzerine, Konsey Başkanı Hollanda tarafından ilk kez toplantıya çağırılmıştı. Bu tarihten Ağustos 1988'deki Londra toplantısına dek, Üye Devletler arasında bir dizi görüşme yapılarak ortak bir karar almaya çalışıldı.

Diğer yandan, Cleansweep Operasyonu'nu başlatma kararı alınmadan önce, BAB çatısının dışında, Üye Devletler tek tek kendi deniz kuvvetlerini önlem olarak Basra Körfezi'ne göndermeye başlamıştı. Daha önceden bölgede bulunan Fransa ve İngiltere deniz kuvvetlerinin yanı sıra, Eylül 1987'de İtalya, Hollanda ve Belçika deniz kuvvetlerini Basra Körfezi'ne gönderdi. Almanya, o dönemde kendi anayasasında yer alan bu tür operasyonlara katılım yasağı nedeniyle, Lüksemburg ise böyle bir askeri yeteneğe sahip olmadığından dolayı diğer Üye Devletlere katılamamıştır.¹⁴⁰

Cleansweep Operasyonu BAB tarafından yürütülen müttefikler arası ilk askeri operasyondur. BAB Körfez bölgesinde mayın toplama görevinin dışında da bir takım girişimlerde bulunmuştur: Irak'a gıda ambargosunu arttırmak ve deniz operasyonlarının eşgüdümünü sağlamak amacıyla, Savunma Bakanlığı Müsteşarları toplantısı yapıldı. Londra'daki BAB Daimi Konseyi bölgedeki durumun gidişatını izleyerek rapor hazırladı. Ayrıca, Irak'ın Kuzeyi'ndeki Kürt mülteciler için yürütülen insani eylemlere katkıda

¹³⁹ Wertern European Union: "Operational Role", www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.

¹⁴⁰ Kamuran Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", **Bahkesir Üniversitesi Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Ocak 2001, s. 3.

bulundu.¹⁴¹ BAB Cleansweep Operasyonu için, BM Güvenlik Konseyi tarafından doğrudan görevlendirilmemiş ancak kısmen bölge güvenliğini de sağlama amaçlı olarak, BM Güvenlik Konseyi'nin bilgisi dahilinde operasyonu yürütmüştür. Bu operasyon sayesinde, Hürmüz Boğazı'ndan itibaren yaklaşık 300 millik deniz yolu mayınlardan temizlenmiştir.

2.4.2. BAB'ın Körfez Savaşı'ndaki Rolü

Ağustos 1990'da Kuveyt'in Irak tarafından işgal edilmesinden yaklaşık 20 gün sonra, BAB Bakanlar Konseyi bu konuyu görüşmek üzere Paris'te toplandı. Ardından Konsey, bu bölgedeki askeri eylemlerin eşgüdümünü sağlamak ve durumu lojistik açıdan araştırmak üzere özel bir grup görevlendirdi. Üye Devletlerin Dışişleri ve Savunma Bakanlığı temsilcilerinden oluşan bu özel bir grup, başkentler ve operasyon bölgesindeki eşgüdümü sağlamak için sorumlu tutuldu.¹⁴² Ayrıca, Ağustos 1990'da BAB bünyesinde ilk kez toplantı yapan BAB üyesi ülkelerin Genelkurmay Başkanları, Kuveyt ve Irak'a yönelik Körfez'deki ambargonun kontrolü konusunda bir talimatname hazırladı. BMGK'nın Körfez Krizi'yle ilgili kararı çerçevesinde hazırlanan ve Üye Devletlerin operasyonlarına ilişkin olan bu talimatname, "operasyon bölgeleri, görevin yürütülmesi, bilgi alışverişi, operasyon ve lojistik desteği ve işbirliği yapısı" gibi konuları kapsıyordu.

BAB üyesi ülkeler 1990 sonunda, BMGK kararlarını uygulamak ve mayın temizleme operasyonu için torpido muhripleri, mayın toplayıcı ve yardımcı gemilerden oluşan 45 gemiyi çatışma bölgesine gönderdi. Bu göreve deniz gücü bulunmayan Lüksemburg katılmazken, Almanya ise krizden sonra sadece mayın toplama operasyonuna katıldı. Öte yandan BAB üyeleri olan İngiltere, Fransa ve İtalya Eylül 1990'da, Suudi Arabistan, Kuveyt ve ABD kuvvetleriyle birlikte, Irak topraklarını bombalamak amacıyla hava kuvvetlerini çatışma bölgesine göndermişti.¹⁴³

BMGK'nın Kasım 1990'da aldığı bir başka kararda, Irak 1991 yılının Ocak ayı ortalarına dek Kuveyt topraklarından çekilmediği ve BMGK kararlarına uymadığı takdirde, Üye Devletlerden bu kararları uygulamak için tüm olanaklarını kullanmaları isteniyordu. Bu

¹⁴¹ Wertern European Union: "Operational Role", www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.

¹⁴² Wertern European Union: "Operational Role", www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.

¹⁴³ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", s. 7.

kararın ardından, BAB Bakanlar Konseyi ilk kez Paris'te, BAB üyesi ülkelere ait gemilerin durumunu izleyecek daimi bir merkez kurdu. BAB Meclisi'nin, Üye Devletlerin askeri güçlerinin BAB komutasında operasyonlara katılmasına yönelik tavsiye kararına rağmen, bu güçler BAB komutasına verilmedi. Böylece BAB üyesi ülkeler tarafından Basra Körfezi'ne gönderilen güçler, ulusal komutanlıkların emrinde kalıyordu.¹⁴⁴

Bununla birlikte Fransa, İngiltere ve İtalya ABD'nin taktik komutanlığı altında, Kuveyt'in işgalden kurtarılması amacıyla, 17 Ocak - 28 Şubat 1991 arasında yürütülen *Çöl Fırtınası Operasyonu*'na katıldı. Bu operasyonun başında, Hint Okyanusu'ndaki Fransız Deniz Kuvvetleri Komutanı Tuğamiral Pierre Bonnat, BAB üyeleri tarafından, çatışma bölgesindeki BAB üyelerine ait gemilerin birlikte hareket etmesini sağlamak için görevlendirildi. Buna rağmen, BAB'ın Körfez Savaşı'nda Üye Devletler arasında üstlendiği eşgüdüm rolü, sadece lojistik, taktik ve iletişim alanlarıyla sınırlı kaldı. Körfez'deki mayınları temizleme operasyonu ise, 1991'in Haziran ve Temmuz aylarında yapıldı.¹⁴⁵

BAB üyesi ülkelerin Irak'a uygulanacak yaptırımlar konusunda, temelde Almanya ve Fransa ile İngiltere arasında yaşanan bölünmelerin de etkisiyle, BAB'ın Körfez Savaşı'ndaki rolü çok sınırlı kalmış ve BAB komuta çatısı altında birleşme olamamıştır. BAB üyeleri kriz bölgesine askeri güçlerini göndermeyi ve bu askeri güçlerin sayısını belirlemeyi kendi iç hukuk kurallarına göre yapmışlardır. BAB'ın kendi komutanlığının olmamasından dolayı, bu askeri güçler BAB komutasına alınamamıştır.

2.4.3. Yugoslavya İç Savaşı ve BAB'ın Adriyatik Denizi'ndeki Ambargoyu Kontrol Görevi

Eski Yugoslavya'daki krizin ortaya çıkmasından sonra, BAB Bakanlar Konseyi tarafları diyalog yoluyla çözüme davet etti. Eylül 1991'de, BAB Meclisi Yugoslavya'da ateşkes sağlamak amacıyla, BAB Bakanlar Konseyi'nden BMGK'yı bir barış gücü oluşturmaya davet etmesini istedi ve oluşturulacak barış gücü bünyesinde BAB'ın da rol

¹⁴⁴ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", s. 7.

¹⁴⁵ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", s. 8.

alması gerektiğini açıkladı. Bunu takiben, BAB Bakanlar Konseyi olası bir askeri hareket için, Yugoslavya'daki askeri ve siyasi durumu incelemek amacıyla özel bir grup görevlendirdi.

Haziran 1992'de, BAB Bakanlar Konseyi Yugoslavya'yla ilgili yayımladığı bildiriye, Bosnalılara acil insani yardım yapılmasını istedi. BAB üyeleri yine bu bildiriye, bir yandan BMGK kararlarını uygulaması konusunda Üye Devletleri teşvik ederken, diğer yandan BAB'ın da Yugoslavya'daki iç savaşın bitirilmesi için BMGK kararlarının uygulanmasına "olanakları ölçüsünde" katılabileceğini açıkladı. BAB Bakanlar Konseyi BMGK kararlarının uygulanması için, BM Barış Gücü UNPROFOR'la işbirliği halinde, Adriyatik Denizi'ndeki ambargoyu havadan ve denizden kontrol etme kararı alarak, 16 Temmuz 1992'de *Maritime Monitor (Deniz Gözetleme) Operasyonu*'nu başlattı.

Bununla birlikte, BMGK'nın UNPROFOR'un Eylül 1992'de alınan askeri gücünün arttırılmasını içeren kararından sonra, yalnızca BAB üyesi 6 ülke bölgedeki kara kuvvetlerini UNPROFOR'un emrine verdi. Dolayısıyla BAB'ın Yugoslavya'da barışın yeniden sağlanması konusundaki girişimleri etkisiz kalmıştır. Bu arada Kasım 1992'de, BMGK Yugoslavya'ya karşı deniz ablukası kararı aldı ve Üye Devletleri bölge örgütleri (BAB, NATO v.b.), bölge anlaşmaları veya ulusal eylemler çerçevesinde, BMGK'nın otoritesi altında, ticari gemileri denetlemek için gerekli tüm önlemleri almaya davet etti.¹⁴⁶

Aynı şekilde, BMGK Mart 1993'te Bosna Hersek üzerinde uçuş yasağı koyarak, Üye Devletlerden bu kararın uygulanması için gerekli tüm önlemleri almasını istedi. Bu karar kapsamında, NATO Bosna Hersek hava sahasını kontrol etmeye başladı. Daha sonra, NATO'nun Adriyatik'te ambargonun kontrolü için Temmuz 1992'den beri yürütmekte olduğu *Sharp Vigilance (Keskin Dikkat) Operasyonu* ile BAB'ın *Maritime Monitor Operasyonu*, her iki örgütün 8 Haziran 1993'te aldığı Ortak Konsey kararıyla birleştirildi.¹⁴⁷ 15 Haziran 1993'te başlayan ve *Sharp Guard (Keskin Koruma)* adı verilen bu birleşik operasyon çerçevesinde,

¹⁴⁶ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", s. 10, 11.

¹⁴⁷ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", s. 11.

İspanya hariç iki örgütün gemileri NATO Avrupa Müttefik Başkomutanlığı (SACEUR) emrine verildi.¹⁴⁸

Sharp Guard Operasyonu süresince, BAB 4 gemi, 6 deniz devriyesi ve erken uyarı uçağı konuşlandırdı. Diğerleri Napoli/İtalya'daki NATO Müttefik Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (COMNAVSOUTH) Karargahı için özel görevlendirilirken, küçük bir BAB personeli de ortak görev gruplarından birini kontrol etti. Yaklaşık 74.000 tehlike bildirildi, denizde yaklaşık 6.000 gemi denetlendi ve 1.400'den fazla gemi de başka yöne yönlendirildi ya da limanda denetlendi. 6 gemi ise ambargoyu delme girişimi sırasında yakalandı.¹⁴⁹

Sharp Guard Operasyonu, Adriyatik'te BAB ve NATO temsilcilerinden oluşan askeri komite ve Ortak Konsey tarafından denetlendi ve BAB ve NATO temsilcileri arasında operasyonun iyi yürütülebilmesi için kapsamlı bir anlaşma yapıldı. BAB'ın NATO'yla operasyonunu birleştirme kararı almasında, hem askeri yeteneklerinin yetersizliği hem de BAB Kurucu Antlaşması'nda öngörülen NATO'yla rekabetten ve ikilikten kaçınma zorunluluğu etkili olmuştur. Adriyatik'teki BAB operasyonları, Sırbistan ve Karadağ'ı içeren Federal Yugoslav Cumhuriyeti'ne karşı uygulanan ambargo, Dayton Anlaşmalarının yürürlüğe girmesinden sonra BMGK tarafından askıya alınınca, Eylül 1996'da durduruldu. Bunu takiben, BAB Bakanlar Konseyi Ekim 1996'da Sharp Guard Operasyonu'nu sona erdirdi.¹⁵⁰

2.4.4. BAB'ın Tuna Nehri'ndeki Ambargoyu Kontrol Görevi

Londra'da olağanüstü toplanan BAB Bakanlar Konseyi, Maritime Monitor Operasyonu'nu başlatmasından yaklaşık bir ay sonra, Ağustos 1992'de, Tuna Nehri'ndeki ambargonun kontrolü konusuna BAB'ın yapabileceği katkıları görüştü. BAB Bakanlar Konseyi bu kapsamda, BMGK'nın Yugoslavya'daki iç savaş sırasında aldığı ambargo kararları doğrultusunda gerekli önlemlerin alınması için, Tuna Nehri'ne kıyısı olan devletlere teknik yardım ve teçhizat yardımı yapabileceklerini ifade etti.

¹⁴⁸ Wertern European Union: "Operational Role", www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.

¹⁴⁹ Wertern European Union: "Operational Role", www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.

¹⁵⁰ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", s. 11.

Nisan 1993'te yapılan Lüksemburg BAB Bakanlar Konseyi, Bulgaristan, Romanya ve Macaristan'ın talebi üzerine, Tuna Nehri üzerindeki ambargonun uygulanmasına yardımcı olabilecek güvenlik kuvvetleri göndermeyi ve bu üç devlete lojistik destek vermeyi kararlaştırdı. Bunu takiben, Mayıs 1993'te bu üç devletle BAB arasında, BAB üyesi ülkelerin Tuna Nehri üzerinde, BAB adına tahsis edecekleri devriye gemilerinin yerleşim ilkelerini düzenleyen 3 ayrı uzlaşma muhtırası imzalandı.¹⁵¹

Haziran 1993'te ise, ambargonun usulüne göre uygulanıp uygulanmadığını denetlemeye yönelik BAB operasyonu başlatıldı. Bu operasyon BMGK'nın Sırbistan ve Karadağ'a karşı, Tuna Nehri'nde güç kullanmaya varmayan zorlama önlemleriyle ilgili aldığı kararlar (713, 757, 787 ve 820 Sayılı BMGK Kararları) kapsamında yürütüldü.¹⁵² Bu ambargo kararları, Sırbistan ve Karadağ'a yönelik askeri donanım ve silah sevkiyatı, ticari malların ithalat ve ihracatı, ham petrol ve petrol ürünleri, enerji araçları, kömür, çelik ve metal ürünlerinin geçişini yasaklıyordu.

BAB güçleri Tuna Nehri'nde ambargonun kontrolünü sağlamak amacıyla, Bulgaristan'ın Rusçuk, Macaristan'ın Mohaç ve Romanya'nın Calafat limanlarına yerleştiler. Operasyonun yönetimi için, Calafat'ta BAB üyesi devletlerin Genelkurmay Başkanları arasındaki bağlantıyı sağlayan bir destek ve iletişim merkezi kuruldu. Operasyon çerçevesinde alınan önlemler, "gemilerin yükleri ve gidecekleri yönleri kontrol etme ve arama yapmaya izin vermek amacıyla, deniz trafiğinin yönünün değiştirilmesi ve durdurulmasını" içeriyordu.¹⁵³

BAB'ın ilk kez böyle bir operasyon yürüttüğü Tuna Nehri'ndeki görevi kapsamında, Üye Devletlerin polis ve gümrük birimleri görev bölgesine gönderildi. Operasyon en çok yaklaşık 250 BAB personelini kapsadı. 8 devriye botu ve 48 araçla donatılan BAB personeli, 6.748 denetleme yaptı ve 422 ambargo ihlalinin ortaya çıkarılmasıyla sonuçlanan gözetleme operasyonlarını yürüttü. Bu operasyon BAB-AGİT ve BAB'ın Ortaklık Üyeleri arasındaki

¹⁵¹ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", s. 12.

¹⁵² 25 Eylül 1991 tarihli ve 713 sayılı BMGK Kararı'yla Yugoslavya'ya askeri donanım ve silah sevkiyatı ambargosu konuldu. 16 Kasım 1992 tarihli ve 787 sayılı BMGK Kararı'yla Yugoslavya'ya karşı deniz ablukası uygulanması öngörüldü. 17 Nisan 1993 tarihli ve 820 sayılı BMGK Kararı ise Sırbistan-Karadağ yönündeki veya dağlık arazide sınırlar arasındaki ticari taşımacılığı yasaklıyordu.

¹⁵³ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", s. 12, 13.

işbirliğinin somut bir örneği oldu.¹⁵⁴ BAB görev kapsamında, Üye Devletler arasında eşgüdüm ve işbirliği olanağı sağladı. BAB Bakanlar Konseyi, BMGK'nın Ekim 1996'da aldığı kararla Yugoslavya'ya uyguladığı ekonomik ambargoyu kaldırmasıyla birlikte, BAB'ın Tuna Nehri'ndeki ambargoyu kontrol görevi sona erdi.¹⁵⁵

Adriyatik ve Tuna Nehri'ndeki BAB operasyonları gözönüne alındığında, BAB'ın Yugoslavya iç savaşındaki rolü, bütün Eski Yugoslavya Cumhuriyetlerine karşı uygulanan silah ambargosunun ve Sırbistan ile Karadağ'a karşı uygulanan ekonomik ambargonun kontrolüyle sınırlı kalmıştır. Ayrıca BAB Tuna Nehri'ndeki görevi sırasında, ambargoyu ihlal eden bir çok eylemi engelleyememiştir. BAB güçleri Tuna Nehri'nde durdurulan gemileri kontrol etmekten çok, sadece kişiler üzerinden gümrükle ilgili kontroller yapmıştır.

2.4.5. Mostar'daki BAB Polis Gücü

Üye Devletler kendi aralarındaki görüş ayrılıklarından dolayı, BAB adına ortak bir kara kuvveti gönderememiş ve bir kara harekatı düzenleyememiştir. Bonn BAB Bakanlar Konseyi'nde, Fransa ve Almanya Hırvatistan'daki Hırvat ve Sırp güçleri arasındaki çatışmalara, BAB adına hareket edecek bir askeri gücün müdahale etmesini önermişse de diğer üyeler tarafından kabul edilmemiştir. Körfez Savaşı sırasında Üye Devletler arasında yaşanan bloklaşmaya benzer şekilde, BAB içinde Yugoslavya'daki iç savaşa müdahale şekli konusunda çok farklı politikalar izlenmiştir.

Özellikle BAB'ın NATO'dan daha etkin olmasını istemeyen İngiltere, BAB müdahale gücünün bu savaşta kullanılmasına karşı çıktı. Bununla birlikte, Fransa ve İngiltere başta olmak üzere BAB üyesi ülkeler, Bosna Hersek ve Hırvatistan'da BM adına görev yapan askeri güce büyük bir katkı sağladı. Sırp yönetimine karşı yürütülen hava harekatları ise büyük oranda NATO tarafından yürütüldü. BAB'ın yanı sıra askeri gücü bulunmayan AB de bu krizin çözümünde etkisiz kaldı. Ancak, AB Bosna Hersek'te yer alan, nüfusunun çoğunluğu Hırvatlar ve Müslümanlardan oluşan ve iç savaş sırasında ikiye ayrılan Mostar'da, BAB'ı harekete geçirerek bir polis görevi başlatılmasını sağladı.

¹⁵⁴ Wertern European Union: "Operational Role", www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.

¹⁵⁵ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", s. 13.

Ekim 1993'te, AB savunma kolu olarak benimsediği BAB'dan, Mostar'da istikrarın sağlanması amacıyla, özellikle sağlık alanında hayati öneme sahip lojistik olanakların iyileştirilmesine ve polis gücüne yönelik araştırma yapmasını talep etti. BAB'ın Mostar'da üstleneceği görev ve yetkiler, uzun uğraşların sonucunda AB, BAB ve Bosna Hersek arasında Temmuz 1994'te Cenevre'de imzalanan bir uzlaşma muhtırasıyla belirlendi. Mostar'ın idaresine destek amacıyla, Uzlaşma muhtırasındaki düzenlemeler çerçevesinde, BAB polis gücü AB tarafından bu şehre gönderildi ve BAB polis gücü AB yöneticisinin denetiminde görevini sürdürdü. BAB polis gücü içerisinde, 65'i Alman olmak üzere yaklaşık 175 polis görev yaptı.¹⁵⁶

Mostar'daki BAB polis gücü “polisiye alanlarda denetim yapma, idareyi ve organizasyonu sağlama ve tüm kamu düzeniyle ilgili konularda AB yöneticisine danışmanlık yapma” gibi görevler üstlenmişti.¹⁵⁷ Üye Devletler BAB polis gücüne kendi personeliyle katıldı ve Mayıs 1995'ten itibaren, yeni AB üyesi olan Avusturya, Finlandiya ve İsveç de bu polis gücünde yer aldılar. BAB polis gücünün görev ve yetkileri BAB Bakanlar Konseyi'nin aldığı kararla, 15 Ekim 1996'da Bosna Hersek İçişleri Bakanlığı'na devredildi. Mostar'daki AB Yönetimi'nin görev süresi ise Temmuz 1996'da bitti ve 31 Aralık 1996'ya dek bir AB Özel Temsilcisi atandı. BAB polis gücü görevi boyunca Özel Temsilci'ye yardımda bulundu.¹⁵⁸ BAB polis gücünün esas amacı, Mostar'daki kamu güvenliğini sağlamak ve ayrılmış olan polis gücünü Hırvat ve Müslümanlardan oluşan bir polis gücü kurarak tekrar birleştirmektir.

Bununla beraber, BAB buradaki görevini yürütürken zorlayıcı önlemler alma, şüphelilere doğrudan müdahale etme ve tutuklama yetkisine sahip değildi. Dolayısıyla BAB'ın Mostar'daki bu görevi sınırlandırılmış bir görevdi. Bu görev o dönemdeki AB-BAB işbirliğinin somut bir göstergesi olmuştur. AB ilk kez kendi kurucu antlaşması kapsamında BAB'dan yararlanmayı tercih etmiştir. AB Kurucu Antlaşması'nın 13. ve 17. Maddelerinde

¹⁵⁶ Reçber, “Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol”, ss. 14-16.

¹⁵⁷ Reçber, “Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol”, s. 15.

¹⁵⁸ Wertern European Union: “Operational Role”, www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.

öngörülen bu işbirliği olanağı sayesinde, AB yalnızca savunma alanında değil, aynı zamanda güvenlik alanında da BAB'dan yararlanabilmiştir.¹⁵⁹

2.4.6. Arnavutluk'taki BAB Çokuluslu Polis Danışma Birimi

Arnavutluk'ta, 1997 başında yaşanan ekonomik sorunlardan kaynaklanan toplumsal sorunlar bir halk ayaklanmasına dönüştüğünde, Arnavut Hükümeti olayları kontrol altına alamadı ve çatışmaların yaşandığı bölgelerden kaçan halk İtalya ve Yunanistan sınırına yönelmeye başladı. Bunun üzerine AB ve AGİT'in arabuluculuğunda, Arnavutluk Cumhurbaşkanı Sali Berisa tarafından Başbakanlığa atanan Baskim Fino, krizi sona erdirmek için uluslararası bir askeri müdahale yapılmasını ve NATO barış gücünün bu görevi üstlenmesini istedi.

Bu konuda yapılan çeşitli görüşmeler sonucunda, NATO, AB ve BAB tarafından herhangi bir karar alınmazken, AGİT İtalya yönetiminde olacak bir iyi niyet koalisyonunun Arnavutluk'ta bu rolü üstlenmesini kararlaştırdı. BM'den gerekli onay alındıktan sonra Fransa, İtalya ve Yunanistan'ın girişimiyle, Nisan 1997'de İtalya yönetiminde 2000 kişilik askeri güçten oluşan *Alba Harekâtı* başladı. Daha sonra 10 Avrupa ülkesinin daha katılımıyla, askeri büyüklüğü 7.000 kişiye ulaşan Alba Harekâtı Ağustos 1997'de sona erdi.¹⁶⁰ Alba Harekâtı insani yardımların Arnavutluk'a güvenli bir şekilde ulaştırılmasına katkıda bulunmuştur. Ek olarak bu hareket AB, AGİT ve BAB'ın bu ülkedeki görevlerini yerine getirirken oluşabilecek tehlikeleri önlemiştir.

BAB Daimi Konseyi ise 2 Mayıs 1997'de, Arnavutluk'ta polisiye alanda görev üstlenecek ve 600 kişiden oluşacak bir *Çokuluslu Polis Danışma Birimi (ÇPDB) - Multinational Advisory Police Element (MAPE)* - kurulmasına karar verdi. Ardından bu karar BAB Bakanlar Konseyi tarafından da onaylandı. 24 Haziran 1997'de Tiran'da, Arnavutluk ile BAB Çokuluslu Polis Danışma Birimi arasında imzalanan uzlaşma muhtırasını takiben görev başladı. ÇPDB kamu düzeni ve polisiye görevlerle ilgili konularda gerekli tavsiye ve bilgileri

¹⁵⁹ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", s. 15.

¹⁶⁰ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", s. 16, 17.

Arnavutluk yetkililerine bildirme ve iletişim, lojistik, sınırların denetimi, kamu düzeni, teşkilatlanma konularında danışmanlık yapma gibi görevler üstlendi.¹⁶¹

ÇPDB başta AGİT ve AB olmak üzere, uluslararası toplum tarafından bu ülkede üstlenilmiş olan girişimlerin bir parçası olarak düzenlendi. Bu görev AB'nin talebi üzerine, AB Kurucu Antlaşması (eski) Madde J.4.2 temelinde, masrafların büyük bir kısmının AB bütçesiyle karşılanmasına olanak tanınarak BAB tarafından yürütüldü. Yaklaşık 3.000 polis memuruna Tiran ve Durres'teki Polis Akademisi'nde, saha eğitim programları aracılığıyla eğitim verildi. ÇPDB zamanla coğrafi kapsamını genişletti ve operasyonel hareketliliğini arttırdı. ÇPDB seçilen bakanlıklar, müdürlükler ve düşük riskli polis bölgeleri için eğitim ve önerilerini yaygınlaştırdı. 1999 ortalarında Görev 143 kişilik bir kadroya ulaştı.¹⁶²

BAB'ın bu görevi, Kosova mülteci krizi sırasında mültecileri kabul etme, kaydetme, idare etme ve koruma konusundaki sorumlulukları açısından, Nisan 1999'dan itibaren Arnavut polisine verdiği destekle önemli bir rol oynadı. Görev sürekli olarak İçişleri Bakanlığı'yla temasta oldu. BAB Arnavutlara kendi ortak kriz merkezlerinin kurulmasında yardım etti ve 24 saatlik bir ÇPDB varlığının onlara kendi operasyonları ve kararlarında destek vermesini sağladı. ÇPDB ekipleri yardım etmek için Tiran ve Durres'teki polis müdürlükleriyle birlikte, Kosova sınırı yakınında bulunan Kukës'teki polis müdürlüğüne gönderildi.¹⁶³

ÇPDB görev süresi boyunca, Arnavutluk'taki iç istikrarın sağlanması doğrultusunda, Arnavutluk polis güçleri arasında eşgüdüm sağladı ve bu güçlere eğitim ve bilgi desteği verdi. ÇPDB'nin görev süresi Ağustos 1997, Ekim 1997 ve 12 Nisan 1999'a dek olmak üzere birkaç kez uzatıldı. Son olarak 2001 yılında da görev yapması öngörülen ÇPDB'nin görev süresi, 31 Mayıs 2001'de sona erdi. ÇPDB'ye katılım, ayırım gözetmeksizin BAB'a özgü çeşitli statülere sahip tüm devletlere açık tutuldu.

BAB Balkanlardaki krizlerde sınırlı da olsa bir rol oynamasına rağmen, Afrika'da özellikle Büyük Göller Bölgesi'nde yaşanan çatışmalara doğrudan müdahale edememiştir. Aslında BAB kendi Kurucu Antlaşması, AB ve BM'nin Kurucu Antlaşmaları çerçevesinde, bu

¹⁶¹ Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol", s. 18.

¹⁶² Wertern European Union: "Operational Role", www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.

¹⁶³ Wertern European Union: "Operational Role", www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.

türden savaş ve krizlerde yer alma fırsatına sahip olmuşsa da Üye Devletler arasındaki siyasi anlaşmazlıklardan dolayı etkisiz kalmıştır. BAB 1994'te ortaya çıkan Ruanda'daki iç savaş sırasında, barışı yeniden kurma konusunda etkin bir rol oynayamamıştır. BAB bu iç savaşın bitirilmesinde herhangi bir askeri görev üstlenememiştir. Aynı şekilde, 1996'da Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki (o dönemde Zaire) iç savaşta da BAB etkisiz kalmıştır. AB Konseyi Kasım 1996'da, BAB'dan Büyük Göller Bölgesi'nde, askeri araçların kullanılacağı insani operasyonların yürütülebilme durumunu araştırmasını istemiştir. Buna rağmen BAB üyesi ülkeler, BAB Bakanlar Konseyi'nde fikir birliğine varamamışlardır.

2.4.7. BAB'ın Hırvatistan'a Mayın Tarama Yardımı ve Kosova'daki Genel Güvenliğin Gözetilmesi Görevleri

BAB AB Konseyi'nin talebi üzerine, Hırvatistan'da mayın toplama çalışmalarına yardım görevi yürütmüştür. Nisan 1999'da, Hırvatistan Dışişleri Bakanı Mate Granic, BAB Genel Sekreteri José Cutilerio ve Almanya'nın BAB Daimi Konseyi Başkanı Büyükelçi Rolf Hofstetter arasında, Brüksel'deki BAB merkezinde bir uzlaşma muhtırası imzalandı. Bunu takiben uzlaşma muhtırası kapsamında, 10 Mayıs 1999'da, BAB'ın *Hırvatistan'a Mayın Tarama Yardımı Görevi - Demining Assistance Mission to Croatia (WEUDAM)* - başladı.¹⁶⁴

Alman, Avusturyalı, Belçikalı, Bulgar, Finlandiyalı, Fransız, İtalyan ve İsveçli askeri uzmanlardan oluşan 9 kişilik uzman bir ekip tarafından yardım görevinin yürütülmesi öngörüldü. Bu uzman ekip program yönetimi, planlama ve proje gelişimi, coğrafi bilgi sistemleri ve 2. seviye harita çizimleri konularında, Hırvat Mayın Eylem Merkezi'ne (Croatian Mine Action Centre) danışmanlık, eğitim ve teknik uzmanlık desteği vermekle görevlendirildi.¹⁶⁵ İsveç'in önder ülke olarak hareket ettiği WEUDAM'ın masrafları AB tarafından karşılandı. 12 ay sürmesi öngörülen bu görev daha sonra 18 ay daha uzatılarak, 30 Kasım 2001'e dek devam etti.

Bunlara ek olarak, BAB Uydu Merkezi AB'nin talebi üzerine, Kosova'da "genel güvenliğin gözetilmesi" görevini Kasım 1998-Temmuz 1999 arasında, Kosova'da Coğrafi

¹⁶⁴ Western European Union: "Operational Role", www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.

¹⁶⁵ Western European Union: "Operational Role", www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.

Bilgi Sistemi kuruluncaya dek yürüttü. Genel güvenliğin gözetilmesi görevinin ilk odak noktası mülteciler, yurtlarından koparılmış insanlar ve altyapıyla ilgili durumla birlikte, 15 ve 16 Ekim 1998 tarihli Belgrad Düzenlemelerini uygulamanın koşulları konusunda, NATO ve AGİT operasyonlarının yanı sıra AB için de bilgi toplamaktı. Genel güvenliğin gözetilmesi görevi AB, NATO ve AGİT'e iletilen Uydu Merkezi raporlarının herbiri için ek bilgi sağlayan BAB Askeri Personeli'yle yakın işbirliği içinde yürütüldü.¹⁶⁶

Coğrafi Bilgi Sistemi, görüntüleme ve inceleme araçlarıyla birlikte bütün Kosova topraklarının dijital bir haritasıydı ve Kosova'daki mayın tarama dahil, yeniden inşa çalışmalarının birkaç boyutuna yardım amacıyla kullanılabilirdi. Temmuz 1999'dan itibaren Kosova'daki değişen durum sonucunda, sahadaki KFOR askerleri ve uluslararası toplumun diğer temsilcileriyle birlikte, Uydu Merkezi dikkatini Kosova'yla ilgili bir Coğrafi Bilgi Sistemi'nin sonuçlandırılması üzerindeki çalışmasına çevirdi.

¹⁶⁶ Western European Union: "Operational Role", www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.

III. BÖLÜM

SAINT MALO'DAN AB MUHAREBE GRUPLARINA:

AB'NİN ASKERİ DÖNÜŞÜMÜ VE SİVİL KRİZ YÖNETİMİ

3.1. AVRUPA ASKERİ REFORMLARI

1948–1992 yılları arasında, Avrupa'da dış politika, güvenlik ve savunma politikası konusunda atılan adımlar başarısız girişimler olarak kalmıştır. Ekonomik, sosyal ve kültürel bütünleşme adım adım derinleşirken, Avrupa ortak dış politikası oluşturma çabaları her dönemde ulusal hükümetlerin direnciyle karşılaşmıştır. Berlin Duvarı'nın yıkılışı ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi güvenlik, savunma ve dış politika alanında bütünleşme için Avrupa açısından yeni fırsatları da beraberinde getirmiştir.

1991 Maastricht Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi bir Ortak Dış ve Güvenlik Politikası oluşturulması bakımından tarihi bir adımdır. Daha sonra Amsterdam Antlaşması'nın Mayıs 1999'da yürürlüğe girmesiyle beraber, AB ODGP Yüksek Temsilcisi olarak Javier Solana'yı atayarak ODGP'yi görünür hale getirmiştir. Bosna Trajedisi AGSK'nın geliştirilmesini gerekli hale getirirken, özellikle 1998–99 Kosova Savaşı, AGSP'yi de kapsayacak şekilde ODGP'nin geliştirilmesini hızlandırmıştır. Kosova Savaşı Avrupa'nın askeri eksikliklerini ve ABD'nin uluslararası konumunun belirsizliğini ortaya çıkarmıştır.

1999'da Avrupa savunması ancak üye ülkelerin toprak bütünlüğünü savunma sınırına kadar uzanmaktaydı. Savunma konusu ya ulusal bir sorumluluk ya da NATO'nun birincil sorumluluğu olarak görülmekteydi. Bu bakımdan Aralık 1998'deki İngiliz-Fransız Zirvesi'nde benimsenen *St. Malo Bildirisi*, AGSP ve Avrupa askeri reformları açısından bir dönüm noktasıdır. Uluslararası terörizmin yükselişe geçmesinden sonra, dış müdahale ve ulusal savunmanın önündeki duvarlar kalkınca, Birlik de kendisini yeni güvenlik koşullarına uyarlama, savunma stratejisini temelden değiştirme ve kendi bünyesinde AB Askeri Komitesi ve AB Askeri Personeli gibi özel askeri organlar kurma yoluna gitmiştir.

Özel askeri organların ve Avrupa Savunma Ajansı'nın kurulmasının yanı sıra, Birlik'in NATO olanak ve yeteneklerine güvenceli erişimine izin veren Berlin Ek Düzenlemeleri, AB Muharebe Grupları Kavramı ve Birlik'in ilk kez Avrupa topraklarının dışında ve NATO'dan bağımsız olarak, üç kıtada kriz yönetimi operasyonları yürütebilme yeteneğine ulaşması Avrupa askeri devriminin gerçekleştiğini kanıtlamaktadır.

3.1.1. Saint Malo Süreci

AGSP'nin kuruluş aşaması olarak kabul edilen *St. Malo Bildirisi*'yle birlikte, savunma alanında dış politika ve güvenlik alanına oranla çok daha hızlı ve gözle görülür bir değişim gerçekleşmiştir. Avrupa'nın askeri yetersizliklerinden kaynaklanan sorunlar, Kosova Savaşı'nın da etkisiyle, Fransa'nın Birlik'in kendi askeri gücünü oluşturması fikrine temkinli yaklaşan İngiltere'nin geleneksel yaklaşımını değiştirmesinde önemli rol oynadı.¹⁶⁷ Blair Hükümeti Avrupa askeri yeteneklerinin sadece Birlik aracılığıyla arttırılabileceğini göz önüne aldı. Tony Blair özellikle askeri açıdan, Atlantik ötesi ilişkilerdeki dengesizliğin devam etmesi durumunda, Atlantik ortaklığının temelinden tehlikeye atılacağı sonucuna vardı.¹⁶⁸ Blair'e göre, Atlantik ötesi ilişkilerde daha dengeli ve daha sağlıklı bir temel oluşturmak ve İttifak'ı korumak için "Avrupa'nın özerkliği" artık gerekli bir hal almıştı.

İngiltere'nin bu açılımı, Kosova krizinden alınan dersler ve Bosna Savaşı'ndan sonra Fransa'nın NATO'ya karşı izlediği esnek politikalarla birleşince, iki ülke arasında AB'ye askeri boyut kazandıracak bir yakınlaşma doğdu. Bu yakınlaşma sonucunda 3-4 Aralık 1998'de, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ile İngiltere Başbakanı Tony Blair arasında, Fransa'nın St. Malo kentinde gerçekleştirilen zirve, AGSP'ye zemin hazırlayan ve özerk bir Avrupa askeri gücünün kurulmasını öneren bir bildiriyle sonuçlandı. İngiltere'nin tavır değiştirmesi bundan sonraki AB zirvelerinde AGSP'nin şekillendirilmesini sağladı. St. Malo Bildirisi Amerikan politikalarının meşruiyeti karşısında Fransa'nın tavizi olduğu kadar, İngiltere'nin Avrupa'ya yaklaşımında da bir dönüm noktası oldu. İki ülkenin bu kararlılığı St. Malo Bildirisi'nde şöyle vurgulanmıştır:

¹⁶⁷ Burkard Schmitt, "Avrupa'nın İmkânları: Kaç Tümen Sağlanabilir?", Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 90.

¹⁶⁸ Haine, "Tarihsel Bir Perspektif", s. 45.

“AB uluslararası krizlere karşılık vermek için güvenilir askeri güçlere, onları kullanma kararını vermek için yöntemlere ve bunları uygulamaya hazır olmaya dayalı özerk eylemler için gerekli güce sahip olmak zorundadır... AB’ye üye devletler arasında dayanışmanın güçlenmesi sürecinde, Avrupa’nın dünya sorunlarında sesini duyurabilmesi için, NATO çerçevesindeki kişisel yükümlülüklerimizle uyum içinde hareket ederken, üyelerinin ortak savunma kurumu olan modernleştirilmiş bir Atlantik İttifakı’nın hayati önemine katkıda bulunuyoruz.”¹⁶⁹

Özetle St. Malo Bildirisi’ne göre:¹⁷⁰

- AB 17 Haziran 1997 tarihli Amsterdam Antlaşması’nda yer alan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’nı hızla uygulamaya koymalıdır;
- AB uluslararası krizlere karşılık verebilme açısından, askeri desteklenebilirliği olan özerk hareket gücüne ve askeri güç kullanımına karar verme olanağı ve yetkisine sahip olmalıdır;
- NATO’nun bir bütün olarak müdahil olmadığı yerlerde, AB’nin karar alması için AB uygun bir yapıya ve askeri kapasiteye kavuşturulmalıdır;
- Avrupa’nın güçlendirilmiş silahlı kuvvetlere ihtiyacı vardır ve bunun da rekabetçi bir Avrupa savunma sanayii ile desteklenmesi gerekir;
- Üye Devletlerin toplu savunmasının temelini oluşturan modernize edilmiş NATO’nun yaşamasına ve gelişmesine katkıda bulunulmalıdır.

St. Malo Bildirisi ile Birlik’in “bağımsız bir oyuncu” olması ve Avrupa savunmasının ABD ve NATO’nun Avrupalı müttefikleri arasındaki bir yük paylaşımına bağlanmaması gerektiği kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, bu bağımsız oluşumun NATO içinde

¹⁶⁹ “Declaration on European Defence”, British-French Summit, Saint Malo, 3–4 December 1998.

¹⁷⁰ “Declaration on European Defence”, British-French Summit, Saint Malo, 3–4 December 1998.

silah temini dâhil her alanda belli bir ikileşmeye yol açacağına kaçınılmaz olduğu da göze alınmıştır.¹⁷¹

St. Malo Zirvesi sonuçlarının da ele alındığı Nisan 1999 NATO Washington Zirvesi, ABD ve NATO'nun tutumları açısından bir kırılma noktası oldu. Haziran 1996'daki Berlin NATO Dışişleri Bakanları Konsey Toplantısı'nda, NATO BAB'ın kendi harekâtlarını düzenlemesine "ayrılabilir ama ayrı olmayan kuvvetler" ilkesi çerçevesinde destek vermişti. Washington Zirvesi'nde ise, NATO ülkeleri Berlin Konseyi'nde benimsenen yaklaşımın da ötesine geçerek, NATO'nun bütünüyle dâhil olmadığı AB harekâtlarına destek vereceklerini ifade ettiler. Bu kapsamda, NATO olanak ve yeteneklerinden AB'ye tahsis edilebilecek olanların belirlenmesi ancak otomatik bir mekanizmaya bağlanmaması kararlaştırılmıştır.¹⁷²

Washington Zirvesi'ni önemli hale getiren diğer bir nokta da Türkiye, Norveç ve İzlanda gibi AB üyesi olmayan Avrupalı NATO ülkelerinin BAB'da sahip olduğu hak ve yükümlülükleri koruma kararının alınmasıdır. Bu karara göre, AB üyesi olmayan Avrupalı NATO ülkeleri, BAB askeri harekâtlarına BAB Tam Üyelerinin sahip olduğu haklarla katılmaya devam edecekti.

St-Malo'dan altı ay sonra Haziran 1999 Köln Avrupa Konseyi'nde, AB ülkeleri Birlik'in gereksinim duyduğu olanak ve yetenekleri temin etme konusunda birleştiler. Bu hedef doğrultusunda,¹⁷³

- Mevcut ulusal, iki taraflı ve çok uluslu olanaklardan yola çıkarak Avrupa askeri yeteneklerinin daha etkin şekilde geliştirilmesi;
- AB ülkelerinin kendi yeteneklerinin bu amaca uygun olarak geliştirilmesi;
- AB ülkelerinin istihbarat, stratejik ulaşım, kumanda ve kontrol alanlarındaki yeteneklerinin sağlamlaştırılması;

¹⁷¹ François Heisbourg vd., **European Defence: Making It Work**, Paris, WEU Institute for Security Studies, 2000, s. 40, 41.

¹⁷² Alexander Vershbow, "The American Perspective on ESDI/ESDP", **Perceptions**, Vol: 5, No: 3, s. 99.

¹⁷³ Presidency Conclusion, Cologne European Council, 3–4 June 1999.

– NATO'nun “AB ülkelerinin toplu savunmasının temeli” olarak kalması yaklaşımının tekrarlanması suretiyle, AGSP'nin görev kapsamının *Petersberg Görevleri* ile sınırlanması kararlaştırıldı.

AB bu zirvede AGSP aracılığıyla Petersberg Görevlerini yerine getirirken, istikrarsız bölgelere Avrupa'nın liberal ve demokratik değerlerini götürmek istediği mesajını vermiştir. Dolayısıyla AB çatısı altındaki askeri müdahaleler toprak ya da stratejik üstünlük kazanma amacı taşımayacak ve güç dengesi politikalarının bir aracı olmayacaktır.¹⁷⁴ Öte yandan Köln Avrupa Konseyi'nde, AB üyesi olmayan Avrupalı NATO ülkelerinin AB operasyonlarına katılımı konusunda, NATO Washington Zirvesi'nde alınan kararlar dikkate alınmamıştır. Köln Avrupa Konseyi kararlarında, AB üyesi olmayan Avrupalı NATO ülkeleri üçüncü ülkelerle aynı statüde değerlendirilmiştir.¹⁷⁵

AB önderliğinde yapılacak bir harekât durumunda, AB ve NATO ülkelerinin katılım şartları *Köln Başkanlık Sonuç Bildirgesi*'nde şöyle yer almıştır: “*AB Avrupa önderliğinde iki taraflı bir kriz yönetimi mekanizması geliştirmek istemektedir. Bu mekanizmaya NATO üyesi olan veya olmayan tüm AB ülkeleri eşit haklarla katılacaklar, AB üyesi olmayan diğer NATO üyeleri ve ortak ülkelerin olabilecek en üst seviyede katılımı için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.*”¹⁷⁶

Bu zirvede alınan bir başka kararda, Birlik'in Petersberg Görevlerini iki şekilde uygulayabileceği ifade edildi. Buna göre Birlik'in önünde iki seçenek bulunuyordu: Haziran 1996 Berlin NATO Konseyi'nde karara bağlandığı şekliyle, NATO olanak ve yeteneklerinin kullanıldığı bir AB operasyonu ya da İttifak'tan destek almadan yürütülecek özerk bir AB operasyonu. Özerk bir AB operasyonu sözkonusu olduğunda, bu operasyon Fransa tarafından önerilen “çatı ülke” kavramı dikkate alınarak yürütülecekti.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Howorth, **European Integration and Defence: The Ultimate Challenge**, s. 92.

¹⁷⁵ Hasret Çomak, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Anlayışları ve Türkiye**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 48.

¹⁷⁶ Presidency Conclusion, Article 3, Cologne European Council, 3-4 June 1999.

¹⁷⁷ Gülnur Aybet, “NATO's Developing Role in Collective Security”, <http://www.mfa.gov.tr/grupa/ac/acad/02/05.htm>, 11.03.2008.

3.1.2. Helsinki Temel Hedefi

Aralık 1999 Helsinki Avrupa Konseyi Birlik'in kendi askeri gücünü oluşturma sürecinde, St. Malo'dan sonra en önemli aşamadır. Zirvede 2003'e dek *Avrupa Acil Müdahale Gücü - European Rapid Reaction Force (ERRF)* - kurulmasına karar verilmiştir. Helsinki Avrupa Konseyi, Köln'de alınan AGSP'nin geliştirilmesi kararlılığını bir kez daha ifade ederken, AGSP'nin amacını “kendi başına karar alabilme ve NATO olanak ve yeteneklerine başvurmadan uluslararası krizlere müdahale edebilme yeteneği oluşturma” şeklinde belirledi.¹⁷⁸

3.1.2.1. Avrupa Acil Müdahale Gücü Girişimi

Üye Devletler bu amaca ulaşmak için *Helsinki Temel Hedefi* adıyla bilinen standardı belirlediler. *Helsinki Temel Hedefi* en geç 2003'te faaliyete geçmek üzere, tüm Petersberg Görevlerini yerine getirebilecek 15 tugay veya 50.000–60.000 askerden oluşan kolordu düzeyindeki gücün, harekât sahalarında acil olarak konuşlandırılabilmesi, sürdürülebilir biçimde desteklenebilmesi ve hem hava hem de deniz kuvvetleriyle takviye edilebilmesini öngörmekteydi. 60.000 askerin dönüşümlü olarak görev yapması gereksinimi dikkate alındığında ise, en az 180.000 askerin bu amaçla silâh altına alınması gerekiyordu. 1995'ten beri NATO tarafından Bosna'da görevlendirilen IFOR'un sistemi temel alınacak model olarak belirlendi.

Helsinki Avrupa Konseyi'nde; “Üye Devletlerin 60 gün içinde kolordu düzeyinde bütünüyle harekete geçebilmesi, aynı süre içinde daha küçük boyutlu ve harekete hazır durumda acil müdahale güçleri temin edebilmesi ve böyle bir harekâta en az bir yıl süreyle destek sağlayabilmesi” gerektiği karara bağlandı. Ayrıca aynı zirvede, AB birliklerine en az bir yıl süreyle destek sağlanabilmesi için, harekât sahasındaki güçlerin yerine geçebilecek tam teçhizatlı destek güçlerinden oluşturulacak bir havuzun gerekli olduğu da belirtilmiştir.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Presidency Conclusion, Helsinki European Council, 10–11 December 1999.

¹⁷⁹ Presidency Conclusion, Helsinki European Council, 10–11 December 1999.

Avrupa Acil Müdahale Gücü daimi bir ordu olarak değil, gereksinim duyulduğunda göreve çağrılan bir silahlı kuvvet şeklinde tasarlanmış ve görev kapsamı 1992’de BAB tarafından kabul edilen Petersberg Görevleriyle sınırlandırılmıştır. Temel Hedef’e ulaşmak için, sadece AB Konseyi’nin oybirliğiyle uluslararası bir krize askeri müdahale kararı vermesi durumunda, ilke olarak Birlik’in kullanımına hazır olan ve ulusal silahlı kuvvetlerden meydana gelen bir “kuvvet havuzu” yaratılması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁸⁰

Helsinki’de alınan önemli kararlardan biri de AB üyesi olmayan Avrupalı NATO ülkelerinin NATO olanak ve yeteneklerinin kullanılacağı harekâtlara, harekâtı başlatma kararı AB tarafından alındıktan sonra yürütme aşamasına katılabilecekleri yönündeki düzenlemedir. NATO desteği olmadan yürütülecek AB harekâtlarına ise bu ülkelerin ancak davet edilmeleri halinde katılabilecekleri öngörülmüştür.¹⁸¹

3.1.2.2. Helsinki Kuvvet Kataloğu

St. Malo, Köln ve Helsinki’de alınan kararlarla temeli atılan AGSP, bu yıllarda Portekiz ve Fransa’nın dönem başkanlığında daha da geliştirilmiştir. Portekiz’deki Haziran 2000 Santa Maria da Feira Avrupa Konseyi’nde, Üye Devletler Avrupa “sivil kriz yönetimi” yeteneklerinin güçlendirilmesini kararlaştırmıştır. Üye Devletler polisiye işbirliği, kamu düzenini sağlama, sivil kamu yönetimi ve sivillerin korunması alanlarında ortak bir eylem planı meydana getirme konusunda uzlaşmaya vardılar. *Eylem Planı* 2003 itibarıyla; 5.000 polis memuru, 200 hâkim, savcı ve diğer uzman, 3–7 saat içinde göreve başlayabilecek durumda olan değerlendirme ekipleri ve kısa sürede konuşlandırılacak ve acil operasyonlarda insani amaçlı ekiplere yardım edebilecek en fazla 2.000 kişilik müdahale ekiplerinden oluşan bir havuzun yaratılmasını öngörüyordu.¹⁸²

Diğer yandan, Feira Avrupa Konseyi’nde “NATO-AB ilişkileri açısından kriz dönemi danışmaları” ve “AB harekâtlarına katılım” konusunda iki rapor benimsenmiştir. Buna göre danışma mekanizması için, o tarihte 15 üyesi bulunan AB ile AB’ye aday olan 13 ülke, İzlanda ve Norveç (AB+15) arasında yapılacak toplantılar “esas” olarak belirlenirken, AB

¹⁸⁰ Schmitt, a.g.m., s. 91.

¹⁸¹ Presidency Conclusion, Helsinki European Council, 10–11 December 1999.

¹⁸² Presidency Conclusion, Santa Maria da Feira European Council, 19–20 June 2000.

üyesi olmayan Avrupalı NATO ülkeleri (AB+6) şeklindeki toplantılar ise “istisnai” olarak kabul edilmiştir.¹⁸³ Böylece AB+6 görüşmelerinin NATO olanak ve yeteneklerinin kullanıldığı AB harekâtlarının işlevine yönelik sorunlarda, “özel” olarak yapılması gerektiğine karar verilmiştir.

Feira Avrupa Konseyi, AB üyesi olmayan NATO ülkelerinin Birlik’in NATO varlıklarını kullanmadığı harekâtlara katılmasının sadece Konsey’in davetiyle mümkün olacağını, NATO varlıklarının kullanılması halinde ise, bu ülkelerin istedikleri takdirde AB harekâtlarına katılabileceklerini kararlaştırmıştır. Feira’da AB üyesi olmayan Avrupalı NATO ülkelerinin AGSP’nin bilgi paylaşımı, danışma ve planlama öncesi çalışmaları içeren karar şekillendirme ve uygulama süreçlerine katılması onaylanmış ancak “karar verme” ve “siyasi kontrol” mekanizmalarına katılım sadece AB üyesi ülkelerle sınırlanmıştır.¹⁸⁴

Feira Avrupa Konseyi’nde ayrıca, Helsinki’de alınan kararlar yinelenerek, NATO-AB ilişkilerinin düzenlenmesi için “Güvenlik Düzenlemeleri”, “Berlin Ek”, “Yetenek Hedefleri” ve “Daimi Düzenlemeler” alanında 4 geçici çalışma grubu kurulması önerilmiştir. NATO AB’nin yaptığı bu teklife olumlu cevap vermiş ve 17 Temmuz 2000’de alınan Kuzey Atlantik Konseyi kararı ile çalışmalar başlamıştır. Ancak bu geçici çalışma grupları karar verme yetkisine sahip olmadıklarından dolayı çalışmaları etkisiz ve sonuçsuz kalmıştır.

Askeri yeteneklerin geliştirilmesi konusunda ise, savunma planlaması alanındaki ulusal uzmanlar, “Temel Hedef Görev Gücü” diye anılan grubun önderliğinde, genel bir yetenekler listesi belirleyerek silahlı kuvvetler ve özel yeteneklerin yer aldığı bir bilgi bankası meydana getirmiştir. Yetenekler listesi “savaşan tarafların güç kullanarak ayrılması”, “çatışmaların önlenmesi”, “insani yardım” ve “AB vatandaşlarının tahliyesi” konusundaki dört ana senaryo temelinde düzenlenmiştir.¹⁸⁵

¹⁸³ O dönemde AB’ye aday olan 13 ülke; Türkiye, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Slovenya, Polonya, GKRY, Estonya, Letonya, Slovakya, Bulgaristan, Litvanya, Malta ve Romanya’dır. AB üyesi olmayan Avrupalı 6 NATO ülkesi ise Türkiye, Norveç, İzlanda, Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti’dir.

¹⁸⁴ Antonio Missiroli, “EU-NATO Cooperation in Crises Management: No Turkish Deligt for ESDP”, **Security Dialogue**, Vol: 33, No: 1 March 2002, s. 15.

¹⁸⁵ Schmitt, a.g.m., s. 92.

Bu liste aynı zamanda C3I (Command, Control, Communications and Intelligence) olarak bilinen Komuta, Kontrol, İletişim ve İstihbarat; Keşif, Hedef Tespit ve Gözetleme Sistemleri (ISTAR); Konuşlandırma ve Hareket Yeteneği; Etkili Yükümlülük; Koruma ve Hayatta Kalabilme; Sürdürülebilirlik ve Lojistik ile Genel Destek'ten oluşan 7 kategori altında 144 yeteneği ana hatlarıyla tanımlamıştır. Feira Avrupa Konseyi'nden sonra, sözkonusu liste düzenlenerek *Helsinki Temel Kataloğu* olarak benimsenmiştir.¹⁸⁶

Üye Devletler bu belgeye dayanarak, Temel Hedef'e yapabilecekleri katkıları belirlediler. Ardından 20–21 Kasım 2000'de yapılan *Brüksel Yetenek Taahhüt Konferansı*'nda, 100.000'i aşkın asker, yaklaşık 400 savaş uçağı ve 100 gemiden oluşan bir “kuvvet havuzu” oluşturmak suretiyle, kolordu düzeyinde planlanan acil müdahale gücünün kurulmasına katkıda bulunma taahhüdü verdiler. Ayrıca o tarihte AB'ye aday olan ülkelerden 10'u da *Temel Hedef-Ek* havuzuna silahlı kuvvet ve yetenek katkısı sağlamayı taahhüt etti.¹⁸⁷

Yetenek Taahhüt Konferansı aracılığıyla önemli somut adımlar atıldıysa da, bu konferans Helsinki Temel Hedefi'ne ulaşma çabalarının sadece ilk adımı olmuştur. Öte yandan bazı niteliksel yetersizliklere vurgu yapılmıştır. Birlik'in sayısal açıdan Temel Hedef'e ulaşacağı, bununla birlikte hazır bulunma, hareket yeteneği, sürdürülebilirlik ve birlikte çalışabilme konularında geliştirme çalışmaları yapılmasının zorunlu olduğu ifade edilmiştir. AB Askeri Personeli de bu konferansı takiben, birliklerin hedeflenen sayıya ulaştığına ama stratejik güç, konuşlandırılabilir harekât karargâhı, komuta, kontrol, iletişim ve istihbarat açısından eksiklikler bulunduğu vurgu yapmıştır.¹⁸⁸

Niteliksel eksikliklerin giderilmesi amacıyla, Üye Devletler Aralık 2000 Nice Avrupa Konseyi'nde bir gözden geçirme mekanizması kurma konusunda uzlaşmıştır. Bu çerçevede bazı amaçlar belirlenmiştir.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Schmitt, a.g.m., s. 92.

¹⁸⁷ The Council of the European Union: “Capabilities Commitment Conference 2000 and Capabilities Improvement Conference 2001”, <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/Capabilities%20Improvement%20Conference%202001-%20HR%20SOLANA.pdf>, 13.07.2008.

¹⁸⁸ Haine, “Tarihsel Bir Perspektif”, s. 48.

¹⁸⁹ Schmitt, a.g.m., s. 92.

- Birlik'in yetenekleriyle ilgili hedeflerin değerlendirilmesi ve gerekirse düzeltilmesi;
- Kuvvet Kataloğu'nun izlenmesi ve denetlenmesi;
- Ulusal katkıların belirlenmesi ve uyumlu hale getirilmesi;
- Ortak işlerlik ve kullanıma hazır olma konularında önceden onaylanmış taahhütlerin niteliksel ve niceliksel gelişiminin izlenmesi.

Bu amaçlar doğrultusunda, izleme sürecinin devamlılığını sağlamak, AB ile NATO planlama organları arasında oluşabilecek ortak alanları tanımlamak ve bu alanlarda bağlantılar kurmak amacıyla, *AB Yetenek Geliştirme Mekanizması* kurulmuştur. Daha sonraki süreçte operasyonel ve stratejik yetenekler giderek geliştirilirken, ulusal katkılardaki eksikler belirlenmiştir.¹⁹⁰ Bunlara ek olarak, AB Kriz Yönetimi ve üçüncü ülkelerle ilişkileri belirlemesi açısından önem taşıyan Nice Avrupa Konseyi kararlarında, AB üyesi olmayan 6 NATO ülkesine tanınan haklar açıklık kazanmıştır. Buna göre;

Barış zamanında Siyasi ve Güvenlik Komitesi, AB Askeri Komitesi ve AB Askeri Personeli'yle ülkeler arasında irtibatı sağlayacak birer "muhattap" görevlendirilebilecek ve AB+6 ve AB+15 toplantıları her dönem başkanlığında asgari iki kez olmak üzere gerçekleştirilecektir. Harekât öncesinde özellikle güvenlik çıkarlarını tehlikede gören ülkelerle yoğun danışmalar yapılacak, AB tarafından onaylanan harekâta yönelik askeri seçenekler konusunda bilgi verilecektir. Harekât süresince ise harekâta yeterli kuvvet veren ülkeler, Konsey kararı ile harekâtın başlamasından sonra kurulacak olan *Katkı Sağlayanlar Komitesi*'nde - *Committee of Contributors (COC)* - harekâtın günlük idaresini izleyebileceklerdir.¹⁹¹

Nice'de ayrıca, sözkonusu 6 müttefik ülkenin NATO varlıklarının kullanılacağı bir AB harekâtına, AB Konsey kararına bağlı kalmadan katılabilecekleri tekrar edilmiş ancak bu katılım yine sadece Katkı Sağlayanlar Komitesi'ne katılımı sınırlanmıştır. Dolayısıyla,

¹⁹⁰ Schmitt, a.g.m., s. 93.

¹⁹¹ Presidency Conclusion, Nice European Council, 6–12 December 2000.

Nice Zirvesi sonuçları başta Türkiye olmak üzere, AB harekâtlarının “karar verme” ve “siyasi kontrol” mekanizmalarına da katılmayı amaçlayan 6 müttefik ülkenin beklentilerini karşılamaktan uzak kalmıştır.¹⁹²

Kasım 2001’de ilk kez yapılan *Yetenek Geliştirme Konferansı*’yla, *Avrupa Yetenekler Eylem Planı (AYEP) - European Capabilities Action Plan (ECAP)* - ve Yetenek Geliştirme Mekanizması, gerekli yetenekleri sağlamak ve işleyişteki aksaklıkları telafi etmek amacıyla yürürlüğe girdi. AB liderleri Aralık 2001 Laeken Avrupa Konseyi’nde AYESP’i başlattılar ve Birlik’in artık bazı kriz yönetimi operasyonlarını yürütebileceğini, aşamalı olarak daha zor olanlarını da üstlenebileceğini ilan ettiler. AGSP’nin meşruiyetini ve ciddiyetini gösterecek olan kavramsal temel üzerinde tartışmalar sürerken, 2002’den itibaren kriz yönetimiyle ilgili tüm planları uygulama aşamasına gelindi. Birlik bundan sonra, ilk AB kriz yönetimi uygulamasının sınanması ve gerçek operasyonlara hazırlık aşamasına geçecek, ertesi yıl Ocak 2003’te Bosna Hersek’te ilk AGSP operasyonunu başlatacaktır.

3.1.2.3. Avrupa Yetenekler Eylem Planı

19 Kasım 2001’de gerçekleştirilen ilk Yetenek Geliştirme Konferansı’nda, Üye Devletler yeteneklerle ilgili 55 eksiği tanımladılar ve yeni yeteneklerin yeniden gözden geçirilmesine yönelik sistemle ilgili önerilerde bulundular. AB Savunma Bakanları bu konferansta Avrupa Yetenekler Eylem Planı aracılığıyla bu eksiklikleri tamamlama konusunda birleştiler (Bkz.; Tablo 2: Avrupa Yetenekler Eylem Planı Panelleri).

Ulusal uzmanlar Mart 2002’den itibaren, 19 ayrı panelde yapılan görüşmelerde yetenek eksiklerini gidermeye çalıştılar. Panellerdeki çalışmaların eşgüdümü, AB Askeri Personeli’nin desteklediği Temel Hedef Görev Gücü tarafından sağlanmaktaydı. AYESP süreci dört ana ilke çerçevesinde yürütölmekteydi:¹⁹³

1) Üye Devletler veya Üye Devletlerin oluşturduğu çalışma grupları arasındaki eşgüdümü geliştirecek şekilde, Avrupa’nın savunma konusundaki çabalarının etkinliğini ve verimliliğini arttırmak;

¹⁹² Presidency Conclusion, Nice European Council, 6–12 December 2000.

¹⁹³ Schmitt, a.g.m., s. 93.

- 2) Avrupa savunmasında, devletlerin gönüllü olarak alacakları sorumluluklara dayanan “aşağıdan yukarı” bir yaklaşım geliştirmek;
- 3) AB ülkeleri arasında olduğu kadar NATO ile AB arasında da eşgüdümü sağlamak;
- 4) AYEP’in saydamlığı ve görünürlüğü sayesinde kamu desteğinin sağlanması.

Tablo 2: Avrupa Yetenekler Eylem Planı Panelleri

Saldırı Helikopterleri / Destek Helikopterleri
Nükleer, Biyolojik ve Kimyasal Korunma
İnsansız Hava Araçları / Gözetleme ve Hedef Tespit (STA) Birimleri
Tıbbi Görev 3 / Tıbbi Toplu Korunma Görevi 3
Özel Harekâtlar Timi
Uçak Gemilerine Dayalı Hava Gücü
Düşman Hava Savunmasını Sindirme (SEAD)
Havada Yakıt İkmali
Çarpışma Arama ve Kurtarma (CSAR)
Cruise Füzeleri / Hassas - Gdümlü Silahlar
Harekât Alanı Balistik Füze Savunması
Konuşlandırılabilir Muharebe Modülleri
Karargâhlar (Operasyonel, Kuvvet, Komuta ve Kontrol Karargâhları)
Harekât Alanı Gözlem ve Keşif Hava Görünümü
Stratejik İstihbarat, Gözlem ve Keşif / Görsel Koleksiyon
İnsansız Hava Araçları (HALE, Male ve Taktiksel İnsansız Hava Araçları
Erken Uyarı ve Uzak Mesafe Tespit Stratejik Düzeyi
Stratejik Hava Hareketliliği / Büyük Nakliye Uçağı, Genel Kargo Uçağı
Ro-ro Gemileri / Genel Kargo Gemiciliği

AYEP Panellerinin 1 Mart 2003’te sunduğu ve eksiklerin giderilmesi için tavsiyelerin bulunduğu sonuç raporlarında, bazı kategorilerde eksiklerin var olan ulusal olanaklarla düzeltileceği, bazılarında ise Üye Devletlerin sahip olması gerektiği öngörülmüştür.

Üye Devletler bu bilgilerin ışığında, yetersizlikler hakkında özel stratejilerin geliştirileceği AYEP'in ikinci aşamasını başlatmıştır.

19 Mayıs 2003'te gerçekleştirilen *İkinci Yetenek Geliştirme Konferansı*'nda, satın alma, kiralama, çok uluslu hale getirme ve uzmanlaşma olanakları yoluyla çözümleri de içeren, somut projelerin uygulanmasına odaklanan ve her biri bir lider devlet tarafından yönetilen “proje grupları” oluşturulmuştur (Tablo 3: Avrupa Yetenekler Eylem Planı Proje Grupları) .¹⁹⁴ Birlik bu konferansta, Petersberg Görevlerinin tamamı konusunda operasyonel yeteneğinin olduğunu ama bu yeteneğin belirli eksikler nedeniyle sınırlandırılmış ve engellendiğini açıklamıştır.

Konferansta bu sınırlamalar ve engellerin konuşlanma süresi konusunda olduğu, özellikle eş zamanlı harekâtlar yürütülürken, ölçeğin ve yoğunluğun en üst düzeyde olduğu noktalarda yüksek olan riskin daha da artmasına neden olabileceği vurgulanmıştır. Eksikler konusundaki toplantılardan çıkan tavsiyeler uygulandığı takdirde, Temel Hedef ve Yetenek Amaçlarına tam erişim konusundaki bu sınırlamalar ve engellerin azaltılacağı öngörülmüştür.¹⁹⁵

Tablo 3: Avrupa Yetenekler Eylem Planı Proje Grupları

Proje Grubu	Lider Devlet
Havada Yakıt İkmali	İspanya
Çarpışma Sırasında Arama ve Kurtarma	Almanya
Karargâh	İngiltere
Nükleer, Biyolojik ve Kimyasal Koruma	İtalya
Özel Operasyon Kuvveti	Portekiz
Harekât Alanı Balistik Füze Savunması	Hollanda
İnsansız Hava Aracı	Fransa
Stratejik Havadan Nakil	Almanya
Uzayla İlgili İmkânlar	Fransa

¹⁹⁴ Schmitt, a.g.m., s. 94.

¹⁹⁵ The Council of the European Union: “Military Capabilities”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1349&lang=EN&mode=g, 19.07.2008.

Tahliye ve İnsani Operasyonlar İçin Birlikte	
İşleyebilirlik İmkânları	Belçika
Stratejik Deniz Nakliye	Yunanistan
Tıp	Hollanda
Saldırı Helikopterleri	İtalya
Destek Helikopterleri	İtalya
ISTAR / Yerden İzleme	İngiltere

(Kaynak: Schmitt, “Avrupa’nın İmkânları: Kaç Tümen Sağlanabilir?”, s. 94)

Askeri yeteneklerin sevkiyatından Üye Devletlerin kendileri sorumludur. Bu, AYEP’in “aşağıdan yukarı” ilkesi kapsamındaki bir özelliktir ve kimi zaman liderlik ve tutarlılık eksikliğine neden olmuştur. 17 Kasım 2003’te yapılan Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi toplantısında, Savunma Bakanları eksikleri tamamlamak için değişik yaklaşımlar benimsemiştir. Savunma Bakanları bu toplantıda savunma yetenekleri edinme, geliştirme ve araştırma alanında bir ajans kuran ilkeler üzerinde anlaşmış ayrıca AB Askeri Personeli AYEP’in ilerlemesini izlemek amacıyla, bir AYEP “yol haritası” geliştirmekle görevlendirilmiştir. *Yetenek Geliştirme Tablosu*’yla desteklenecek olan bu yol haritası, her başkanlık döneminde yayınlanan *Tek Gelişim Raporu*’nun ana bölümlerinden biri olarak sunulacaktır.¹⁹⁶ Eksiklikleri tamamlayarak sınırlamalar ve engelleri kaldırmak için yapılan çalışmalar Mayıs 2004, Kasım 2006 ve Kasım 2007’de gerçekleştirilen Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi toplantılarıyla devam etmiştir.¹⁹⁷

3.1.3. Berlin Ek Düzenlemeleri

Nisan 1999 NATO Washington Zirvesi’nde, AB “ilk reddetme hakkı” (first right of refusal) olarak adlandırılan NATO’nun müdahale etmediği bir durumda, NATO varlıklarını Kuzey Atlantik Konseyi’nin izniyle kullanarak bir krize müdahalede bulunma fırsatına

¹⁹⁶ The Council of the European Union: “Declaration on EU Military Capabilities”, External Relations Council, May 2003, <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Declaration%20on%20EU%20Military%20capabilities%20-%20May%202003.pdf>, 13.07.2008.

¹⁹⁷ Bkz: “External Relations Council Meeting – Conclusions”, Brussels, May 2004, <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/Excerpt%20from%20the%20Press%20Release.pdf>, “External Relations Council Meeting – Conclusions”, Brussels, November 2006, http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/Capabilities_20.11.pdf, “External Relations Council Meeting – Conclusions”, Brussels, November 2007, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/97165.pdf, 13.07.2008.

kavuşmuştu. AB sonraki süreçte, bir yandan aday ülkeleri ve İttifak'ın AB üyesi olmayan Avrupalı üyelerini, AB askeri kriz yönetimi yeteneklerine katkıda bulunmaya davet ederken, diğer yandan da AGSP-NATO ilişkilerini belirsizlikten kurtarmaya çalıştı.

Üye Devletler gereksiz tekrardan kaçınmak amacıyla, yeni planlama ve komuta yetenekleri geliştirmek yerine, NATO varlıklarının kullanılacağı düzenlemeler yapılması konusunda birleşti. Bu amaçla *Berlin Ek Düzenlemeleri (Berlin-plus Arrangements)* üzerinde uzlaşmaya varıldı. Ayrıca NATO'nun Helsinki Avrupa Konseyi'nden önce uygulamaya koyduğu *Savunma Yetenekleri Girişimi*'ne - *Defence Capabilities Initiative (DCI)* - benzer şekilde, askeri yeteneklerin geliştirilmesi kararlaştırıldı. İki örgüt de bu iki sürecin birbirini tamamlayıcı ve destekleyici biçimde gelişmesi için danışma ve bilgi alışverişi mekanizmaları oluşturmaya karar verdi.¹⁹⁸

Berlin Ek Düzenlemeleri, Kasım 2002 NATO Prag Zirvesi sırasında anahatlarıyla belirlendi ve 16 Aralık 2002'de AGSK konusundaki *NATO-AB Ortak Bildirisi*'yle açıklandı. Türkiye'yle Kopenhag Avrupa Konseyi'nde varılan anlaşmanın ardından, NATO ve AB, Birlik'e kriz yönetimi için İttifak'ın olanaklarına erişim sağlayan bir anlaşma yaptı. Buna karşılık AB de NATO'nun AB üyesi olmayan üyelerinin AGSP'ye “mümkün olan en yüksek oranda katılımını” sağlamayı kabul etti.

Bu anlaşma NATO ile AB'nin görevleri arasında karşılıklı destek sağlamaktadır. Aslında *Berlin Ek* ifadesi NATO ve AB arasında kurulan kapsamlı anlaşmalar bütünü için kullanılan kısa bir tanımlamadır. Farklı anlaşmalar 17 Mart 2003 tarihli “Çerçeve Anlaşması” aracılığıyla birbirine bağlanmıştır. Avrupa Birliği ve NATO arasındaki ilişkiler resmi olarak Ocak 2001'de başlamış, AGSK konusundaki 16 Aralık 2002 tarihli NATO-AB Ortak Bildirisi'yle ilişkilerde canlanma olmuş, 17 Mart 2003'te de NATO ve AB arasında, Berlin Ek Düzenlemeleri kapsamında işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Berlin Ek Düzenlemeleri dört unsurdan oluşur:¹⁹⁹

– AB'nin NATO'nun operasyonel planlamasını kullanabilmesinin garanti edilmesi;

¹⁹⁸ Schmitt, a.g.m., s. 91.

¹⁹⁹ Adrian Pop, “NATO ve Avrupa Birliği: İşbirliği ve Güvenlik”, *NATO Dergisi*, Yaz 2007.

– AB'nin NATO yetenekleri ve ortak varlıklarını kullanabilmesi;

– AB önderliğindeki operasyonlar için, NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargâhı'nın - Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE) - kullanılması seçeneğinin bulunması (*NATO Avrupa Müttefik Yüksek Komutan Yardımcısı*'nin -DSACEUR- Avrupa'daki rolünün geliştirilmesi dâhil);

– NATO savunma planlama sisteminin gerektiğinde AB operasyonları emrine kuvvet verilecek şekilde uyarlanması.

Berlin Ek Düzenlemeleri, 1996 NATO Berlin Konseyi'nde benimsenen AGSK'nın NATO içerisinde geliştirilmesi düşüncesinin ileri aşamasıdır. Berlin Ek çerçevesinde AB'nin NATO planlama olanaklarına güvenceli erişimi düzenlemeleri, önceden belirlenmiş NATO olanak ve yeteneklerinin AB önderliğinde yapılacak bir harekâta kullanılabilmesi ve Avrupa Komuta Düzenlemeleri ile NATO Savunma Planlama Sistemi'nin uyumlu hale getirilmesi konularını kapsar.

Aralık 2001'de, katılım konusunda bir ilerleme sağlanamamasından dolayı, AB'nin NATO olanak ve yeteneklerine güvenceli erişimi kapsamında yürütülen çalışmalar durdurulmuştur. Daha sonra, Ağustos 2002'de güvenceli erişim usullerinin belirlenmesi için yeniden başlatılmıştır. 22 Aralık 2002'den itibaren, AB NATO planlama olanaklarına güvenceli erişim hakkını elde etmiştir.

NATO planlama olanaklarına güvenceli erişimin esasını 13 Aralık 2002 tarihli Konsey Kararı ve Askeri Komite Belgesi oluşturur. Varılan anlaşma uyarınca, AB planlama talebini doğrudan DSACEUR'a iletir ve NATO'yu bilgilendirir. Tüm çalışmaların ışığında ortaya koyulan belgeler AB'ye iletilir ve DSACEUR bu çalışmaların sonuçları konusunda NATO'yu bilgilendirir.²⁰⁰ Bu çalışmalarda SHAPE kullanılmalı ve AB Askeri Karargâhı'nın da katkısı olmalıdır.

²⁰⁰ Michele Comelli, "Gli interventi dell'Unione Europea e la cooperazione con la Nato", Natalino Ronzitti (ed.), **Le forze di pace dell'Unione Europea**, Rubbettino Edizioni, Roma, 2005, s. 145.

18 Şubat 2003'te NATO tarafından benimsenerek AB'ye sunulan, *AB'ye Tahsis Edilmesi Olası NATO Ortak Olanak ve Yeteneklerinin Önceden Belirlenmesi Hakkındaki Belge* ile AB İlerleme Kataloğu ve NATO'nun sağlayabileceği desteğin etkileri göz önünde bulundurularak, olanak ve yetenekler tanımlanmıştır. Olanak ve yeteneklerin AB'ye iletilmesi, kontrolü, geri çekilmesi konusundaki ilkeler belirlenmiştir.

NATO-AB düzenlemeleri kapsamında, NATO'da İttifak'ın olanak ve yeteneklerinin kullanılacağı bir AB harekâtında, kriz dönemi danışmalarının nasıl olması gerektiğine yönelik çalışmalar başlatılmış ve Mart 2001'e kadar sürdürülmüştür. Kriz dönemi danışmaları konusunda, özellikle DSACEUR'un rolü açısından ilerleme sağlanana dek bu konunun askıya alınması kararlaştırılmıştır. DSACEUR'un rolünün belirlenmesinin ardından, bu çalışmalar 25 Şubat 2003'te karara bağlanmıştır.²⁰¹

AB önderliğindeki bir harekâta kullanılacak olan “Avrupa Komuta Düzenlemeleri”ni oluşturma çabaları, temelde DSACEUR'un rolüne odaklanmıştır. Bu çerçevede kriz dönemleri dışında, krizlerin başlangıç aşamasında ve NATO olanak ve yeteneklerinin kullanılmadığı AB harekâtlarında DSACEUR'un sorumlulukları belirlenmiş, DSACEUR “NATO olanak ve yeteneklerinin kullanıldığı bir AB harekâtının Harekât Komutanı ve iki örgüt arasında stratejik koordinatör” olarak tanımlanmıştır.

Berlin Ek Düzenlemeleri kapsamında, NATO'da Savunma Yetenekleri Girişimi AB'de ise Avrupa Yetenekler Eylem Planı faaliyetleri olarak, ayrı ayrı yürütülen yetenek geliştirme faaliyetlerinin tek çatı altında biraraya getirilmesi amacıyla, Avrupa Komuta Düzenlemeleri'yle NATO Savunma Planlama Sistemi'nin uyumlu hale getirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır.²⁰² Ayrıca AB NATO'dan uzman desteği talep ettiğinde, bu desteğin istekli ulusal uzmanlar aracılığıyla hemen verilmesi kararlaştırılmıştır.

19–25 Kasım 2003'te, NATO-AB ortak kriz yönetimi tatbikatı CME-CMX03 yapılmıştır. Bu tatbikat kriz yönetiminde NATO-AB ilişkilerinin pekiştirilmesi için önemli bir

²⁰¹ Comelli, a.g.m., s. 147.

²⁰² Giulia Aubry, “L'instabilità globale e la sicurezza europea: nuove strategie di risposta”, Maria Luisa Maniscalco (ed.), *Tra pace e sicurezza, l'incerta Europa delle élites italiane*, FrancoAngeli Edizioni, Milano, 2006, s. 109.

deneyim olmuştur.²⁰³ NATO-AB ilişkilerinin siyasi boyutu kapsamında ise, NATO-AB ortak toplantılarında silahsızlanma, sivil olağanüstü hal planlaması gibi konular ele alınmıştır. 13 Aralık 2002 tarihli *Kuzey Atlantik Konseyi - North Atlantic Council (NAC) - Kararı* ve 16 Aralık 2002 tarihli *NATO-AB Ortak Bildirisi* iki örgüt arasındaki bağların daha da güçlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Birlik NATO varlıkları kullanılarak yürütülen Makedonya'daki *Concordia* ve Bosna Hersek'teki *Althea* gibi *Berlin Ek* harekâtlarında, Brüksel'de bulunan NATO Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargâhı'ndan yararlanmış ve yararlanmaya devam etmektedir.

3.1.4. Tervuren Girişimi

2003'te ABD liderliğindeki kuvvetlerin Irak'ı işgal etmesi üzerine ortaya çıkan bölünmeler sonucunda, NATO Müttefiki dört ülke Almanya, Fransa, Belçika ve Lüksemburg bağımsız bir AB askeri karargâhı kurulması üzerinde ciddiyetle durmaya başladı.²⁰⁴ Fransa, Almanya, Belçika ve Lüksemburg'un Devlet ve Hükümet Başkanları, 29 Nisan 2003'te Brüksel'de yapılan toplantıda, AB'nin NATO varlıklarına başvurmaksızın bir harekât planlayabilmesi ve yürütebilmesi için, Brüksel yakınlarındaki Tervuren'de bağımsız bir AB askeri karargâhı kurulmasını teklif ettiler.

Bu öneri aslında Tervuren'de AB operasyonel planlama personelinin kurulmasını isteyen Belçika'nın bir fikriydi. Böylece diğer Üye Devletlerin de onaylaması halinde, AB özerk operasyonlar yürütebilecekti. Zirvede AB özerkliği ve NATO önceliği hakkındaki tartışma yeniden açıldı. Bu teklif bazı Üye Devletler tarafından, operasyonlar için kullanılacak olan NATO'ya bağlı varlıkların ve ulusal varlıkların gereksiz tekrarına neden olacağı savunularak eleştirildi.

ABD bir Avrupa karargâhı geliştirme düşüncesine, Berlin Ek Düzenlemelerinin ruhuna aykırı olduğunu öne sürerek çok sert bir tepki gösterdi. Washington'a göre, daha önce zaten Berlin Ek Düzenlemeleri çerçevesinde, özerk Avrupa harekâtlarında ulusal üslerin

²⁰³ The Council of the European Union: "Background on EU-NATO Permanent Arrangements (Berlin +)", <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>, 25.03.2008.

²⁰⁴ Lionel Ponsard, "Güvenlikte Yeni Bir Dönem", *NATO Dergisi*, Sonbahar 2004.

kullanılabileceği kararlaştırılmıştı ve bu girişim gereksiz bir tekrardı. Irak Savaşı konusunda tam da NATO içinde derin bir çatlağın olduğu günlerde yapılan Avrupa karargâhı önerisi, “AB ile NATO arasındaki yarışın sembolü” sayıldı ve NATO’ya “en ciddi tehdit” olarak algılandı.²⁰⁵ Sonuçta Tervuren Girişimi “Eski Avrupa” ve “Yeni Avrupa” arasındaki yarayı daha da derinleştirdi.²⁰⁶

Aslında bu ihtilaf, bu öneriyi yapan ülkelerle ABD arasında Irak’ın işgali yüzünden oluşan daha derin bir ihtilafın parçasıydı. Bununla birlikte, Avrupa karargâhı önerisi o günlerde ABD’nin gösterdiği sert tepki göz önüne alındığında, İttifak’ın varlığını riske atabilecek bir niteliğe sahipti. Kriz Londra’nın yoğun güven verme diplomasisi sonucu Washington’a güvence vermesiyle aşıldı ve Kasım 2003’te Napoli’deki AB Dışişleri Bakanları özel toplantısında İngiltere, Fransa ve Almanya arasında karşılıklı tavizlerle konu üzerinde mutabakat sağlandı.²⁰⁷

Napoli’de alınan kararlar bundan iki hafta sonra, Aralık 2003 Brüksel Avrupa Konseyi tarafından resmi olarak onaylandı. Napoli Toplantısı’nda, NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargâhı (SHAPE) içinde bir AB planlama hücresinin kurulmasına karar verildi. Bu hücre Berlin Ek Düzenlemeleri kapsamında, NATO varlıklarının da kullanılabileceği AB harekâtlarının hazırlanmasını kolaylaştırmak amacıyla kuruldu. Aynı zamanda, NATO ve AB askeri personeli arasında irtibat düzenlemeleri belirlendi.

Ek olarak AB Askeri Personeli içinde, Askeri Personel’in erken uyarı, durum değerlendirme ve stratejik planlama yeteneklerini geliştirmek amacıyla, “hem sivil hem de askeri niteliklere sahip bir hücre” kurulması da karara bağlandı. Böylece Birlik’in harekât yürütebilmesi için “3 farklı yol” üzerinde kesin bir mutabakata varılmış oluyordu: İlk yol NATO harekâtının bir parçası olarak; ikincisi Berlin Ek Düzenlemeleri çerçevesinde;

²⁰⁵ Jean-Yves Haine, “AGSP ve NATO”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 138.

²⁰⁶ Charles Grant, “Resolving the Rows Over ESDP”, Centre for European Reform Bulletin, October 2003, http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_cg_esdp.pdf, 13.07.2008.

²⁰⁷ Haine, “AGSP ve NATO”, s. 138.

üçüncüsü ise ya ulusal karargâhın kullanılacağı bir çatı ülke aracılığıyla ya da bir AB karargâhının kullanılacağı özerk harekât.²⁰⁸

Bağımsız AB askeri harekâtlarının yürütülmesi için ilk tercih, bu amaç doğrultusunda “çok uluslu” hale getirilebilecek ulusal karargâhların kullanılmasıydı. Bunun yanında, özellikle sivil-askeri operasyonun gerekli olması ve tek bir ulusal karargâhın belirlenememesi gibi kimi durumlarda, Konsey ABAP’ın ortak olanaklarını kullanmaya karar verebilecekti. Buna benzer durumlarda, ABAP’taki “sivil-askeri hücre”, belirlenmiş bir komutanın önderliğinde ayrı bir operasyon merkezi kurulması sorumluluğunu da üstlenecekti.²⁰⁹

3.1.5. Avrupa Savunma Sanayiinde Artan İşbirliği ve Silahlanma Örgütleri

St. Malo Zirvesi Avrupa savunmasının başlangıcı olurken, 1999 Köln Avrupa Konseyi de Avrupa savunmasını Avrupa’daki siyasi tartışmaların merkezi haline getirdi. Bu tarihten itibaren, AB askeri özerkliğe sahip ve farklı kıtalarda harekâtlar yürütebilecek bir askeri güce sahip olmak amacıyla, Avrupa savunma sanayiinin hızla geliştirilmesine odaklandı. Savunma sanayii karar alıcılarına göre gelişmiş bir savunma sanayiinin varlığı, maddi ve teknik araçlar aracılığıyla, hem AB ülkelerinin siyasal tercihlerini yapmasında serbestlik sağlayacak hem de AB vatandaşlarını ve çıkarlarını koruyacak ulusal silahlı kuvvetlerin oluşturulmasının önündeki engelleri kaldıracaktı.

Soğuk Savaş’ın ardından Avrupa ülkelerinin savunma bütçelerinde kesintiye gitmesi ve yeni teknolojilerin getirdiği ek maliyetler karşısında, Avrupalı savunma sanayii yetkilileri güçlerini birleşmeyi kararlaştırdı.²¹⁰ Avrupa savunmasının küresel ölçekte varlığını sürdürebilmesinin endüstriyel ve teknolojik alt yapının güçlendirilmesine bağlı olduğu görüldü. Böylece Avrupa çapında havacılık, füze, uzay ve bilgi teknolojileri alanında bir işbirliği zemini meydana getirildi. Daha sonra başta Köln ve Helsinki Zirvelerinde olmak

²⁰⁸ Haine, “AGSP ve NATO”, s. 138.

²⁰⁹ Schmitt, a.g.m., s. 99.

²¹⁰ Avrupa Güvenlik Stratejisi’nin benimsenmesinden sonra, 2004 yılında bazı Avrupa ülkelerinin bütçeden savunma harcamalarına ayırdıkları pay şöyleydi: Yunanistan yüzde 2.9, Türkiye yüzde 2.7, Fransa yüzde 2.6, İngiltere yüzde 2.3, Hollanda yüzde 1.6, İtalya yüzde 1.5, Almanya yüzde 1.5, İspanya yüzde 1.2.

üzere, hükümetlerarası konferanslarda alınan kararlar ve Aralık 2003'te ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana tarafından sunulan Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin onaylanmasıyla birlikte, siyasal zemin de meydana getirildi. Buna rağmen, hala AB'nin kurumsal yapısıyla Avrupa savunma sanayii arasında farklılıklar bulunmaktadır.²¹¹

Avrupalı silah üreticileri özellikle havacılık, uzay, füze ve bilgi teknolojileri alanında elli yıla yakın bir işbirliği geleneğine sahiptir. Dolayısıyla Soğuk Savaş'ın ardından Avrupa savunma harcamalarında artan kesintiler, silah üreticilerini ortak şirketler kurmaya teşvik etmiştir. Ayrıca bu birleşmeler, Amerikan silah üreticilerinin de beş dev şirket çatısı altında birleşmelerine neden olmuştur. Silah sanayii diğer sektörlerle oranla siyasi çevrelere daha çok bağımlı olduğu için, doğal olarak bu birleşmeler devletlerin müdahaleleriyle gerçekleşmiştir.²¹²

3.1.5.1. BAB Bünyesindeki Silahlanma Örgütleri

Avrupa'da savunma teknolojileri alanında uluslararası işbirliğine yönelik yapılan önemli girişimlerden biri, 13 Mayıs 1976'da Roma'da kurulan *Avrupa Bağımsız Programlar Grubu*'dur. ABPG Avrupa'da savunma alanında etkin bir teknolojinin oluşturulması, silahların birlikte üretilmesi ve standart üretimin geliştirilmesi, artırılması ve araştırma yapılması konusunda, bütçelerin daha yararlı bir biçimde kullanılması gibi amaçlarla kurulmuştur.²¹³

Aralık 1992'de bu grubu oluşturan 13 ülke (Almanya, Belçika, Fransa, Danimarka, Hollanda, İngiltere, İspanya, İtalya, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, Türkiye ve Yunanistan) Bonn'da yapılan toplantıda grubun BAB bünyesine alınmasına karar verdi. Aynı tarihte, BAB ABPG'nin yerini alacak ve BAB bünyesinde BAB Konseyi'ne bağlı ikinci derecede bir organ olarak silahlanma alanında işbirliğini sağlayacak olan *Batı Avrupa Silahlanma Grubu*'nu

²¹¹ Jean-Louis Gergorin ve Jean Bétermier, "Aktörler ve Tanıklar", Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 203, 204.

²¹² Gergorin ve Bétermier, a.g.m., s. 204.

²¹³ Reçber, "Türkiye-Batı Avrupa Birliği İlişkilerine Hukuksal Bir Bakış", s. 277.

kurdu.²¹⁴ Ancak Batı Avrupa Silahlanma Grubu, BAB ülkeleri arasında ortak programların başlatılması ve ortak silah üretimi konularında etkin bir işbirliği zemini oluşturamadı.

Bunun üzerine Kasım 1996'da, savunma alanında yeni bir açılım yapmak üzere, BAB bünyesinde BAB Konseyi'ne bağlı bir organ olarak *Batı Avrupa Silahlanma Örgütü* kuruldu.²¹⁵ BAB Konseyi tarafından kabul edilen BASÖ'nün görevleri, yetkileri ve hukuksal statüsünü belirleyen tüzüğün 6. Maddesi'nde; "*Batı Avrupa Silahlanma Örgütü, Batı Avrupa Silahlanma Grubu tarafından alınan kararlara uygun olarak, bir Avrupa savunma teçhizat pazarının kurulmasına, Avrupa teknolojik savunma alanının güçlendirilmesine, silahlanma sahasında Avrupa'da işbirliğinin yaygınlaştırılmasına ve bu alanlarda üretime katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.*" ifadesi yer alıyordu.²¹⁶

BASG ve BASÖ'nün kurulmasının temel amacı, üye devletler arasında silahlanma teknolojilerinin ve ortak silah üretimi yapmak için ulusal politikaların uyumlaştırılmasını ve en son aşamada bir Avrupa Silahlanma Ajansı'nın kurulmasını sağlamaktı. Bu iki örgüt de BAB çatısı altında çalışmalarını ayrı ayrı sürdürdü. BASG 2000 yılında toplam 19 üyesi (Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, İspanya, İsveç, Türkiye ve İngiltere) bulunan bir organ haline geldi.²¹⁷ BASG 23 Mayıs 2005'te, BASÖ ise Ağustos 2006'da kapatıldı.²¹⁸ Bu iki örgütün işlevlerinin büyük bir kısmı, AB bünyesinde Temmuz 2005'te kurulan Avrupa Savunma Ajansı'na devredildi.

3.1.5.2. Avrupa Savunma Ajansı

Avrupa Savunma Ajansı'nın (ASA) - European Defence Agency (EDA) - kurulması, 1990'lı yılların ortalarından beri Avrupa'nın savunma gündemindeydi. Tam donanımlı bir ajansın kurulmasına altyapı oluşturmak amacıyla, 1990'lı yıllarda Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü - Organisation for Joint Armaments Cooperation (OCCAR) - ve BASÖ kurulmuştu

²¹⁴ Batı Avrupa Silahlanma Grubu ve Batı Avrupa Silahlanma Örgütü hakkında geniş bilgi için bkz: <http://www.weu.int/weag/index.html> ve <http://www.weu.int/weao/site/index.html>, 25.01.2007.

²¹⁵ Reçber, "Türkiye-Batı Avrupa Birliği İlişkilerine Hukuksal Bir Bakış", s. 277.

²¹⁶ Reçber, "Türkiye-Batı Avrupa Birliği İlişkilerine Hukuksal Bir Bakış", s. 278.

²¹⁷ Western European Armaments Group: "<http://www.weu.int/weag>", 14.04.2008.

²¹⁸ Western European Armaments Organisation: <http://www.weao.weu.int/site/index.php=20>, 12.04.2008.

ancak bu örgütler AB bünyesinde değillerdi.²¹⁹ Diğer yandan, Temmuz 1998’de Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, İsveç ve İngiltere, sanayi amaçlı anlaşma niteliğinde bir Niyet Mektubu imzaladılar. Niyet Mektubu bundan iki yıl sonra, Temmuz 2000’de İngiltere/Farnborough’da yapılan toplantıda bir *Çerçeve Anlaşma*’ya dönüştürüldü. Bu anlaşma her ne kadar Avrupa savunma sanayiinin güçlendirilmesinde büyük bir adım olmuşsa da Avrupa savunma sanayii için gerekli olan koşulları yaratmada tek başına yeterli olmadı ve bu büyük projenin AB çatısı altına taşınması sürecini hızlandırdı.²²⁰

Avrupa’nın Geleceği Üzerine Konvansiyon’un AB bünyesinde bir savunma ajansı kurulmasına yönelik çalışmaları, savunma ajansı projesini Birlik’in gündemine taşıdı. Haziran 2003 Selanik Avrupa Konseyi Konsey’in uygun organlarını, 2004 boyunca savunma yeteneklerinin geliştirilmesi, araştırma, geliştirme ve silahlanma konularında çalışacak hükümetlerarası bir ajans kurulmasıyla görevlendirdi. Konsey bu zirveden birkaç hafta sonra, ajansın örgütlenmesi ve görevleri hakkında kavramsal bir temel oluşturmak amacıyla bir geçici hazırlık grubu kurdu.

Bu grup Kasım 2003’teki Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi’nin de gelecekteki girişimler için bir temel oluşturmasını onayladığı bir sonuç raporu sundu. Sonuç raporunu benimseyen Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi, aynı zamanda Selanik kararlarını da onaylamış ve doğru bir zamanlamayla, Avrupa Anayasası taslağını beklemeden bir savunma ajansı kuran ilkeler üzerinde anlaşmıştır. Söz konusu rapora göre, ajansın ana hedefleri şu şekilde belirlendi:²²¹

- Kriz yönetimi alanında savunma yetenekleri geliştirmek;
- Silahlanma alanında Avrupa’da işbirliğini geliştirmek ve teşvik etmek;
- Avrupa savunma sanayii altyapısını güçlendirecek önlemlerin ve politikaların belirlenmesine (ve gerekirse uygulanmasına) katkıda bulunmak;

²¹⁹ Schmitt, a.g.m., s. 100.

²²⁰ Gergorin ve Bétermier, a.g.m., s. 205.

²²¹ Schmitt, a.g.m., s. 100.

– Gelecekte ihtiyaç duyulacak güvenlik ve savunma yeteneklerine ulaşmak amacıyla yapılacak araştırmaları (gerekirse Komisyon’un da yardımıyla) desteklemek.

Şubat 2004’te, ajansın işlevsel kuruluşu ve işleyişı için gerekli olan koşulların iyileştirilmesi amacıyla, Javier Solana başkanlığında bir *Ajans Kuruluş Ekibi* oluşturuldu.²²² Bu ekip temelde ajansın kurulmasının finansal, hukuki ve yönetimle ilgili konularında çalışmalar yaptı ve ajansın görevlerini belirledi. Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü danışmanları ve Daimi Temsilciler Komitesi’nin, bu ekibin sonuç raporuna dayanarak hazırladığı “Avrupa Savunma Ajansı’nın Kurulması İçin Ortak Eylem” adlı rapor, aynı yılın Haziran ayında Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi tarafından kabul edildi.²²³

Avrupa Savunma Ajansı’nı kuran bu belge uyarınca, 2004’ün sonu itibarıyla 25 kişilik personele sahip bir ajans oluşturulacak, bu sayı kademeli olarak artırılıp 2005’te 80’e yakın personele ulaşacaktı. Ajans başlangıç aşamasında, varolan silahlanma organlarının eşgüdümünü sağlayacak bir odak merkezi olacak ve AYEP sürecinde Konsey’i destekleyecekti. Tam olarak işleyişe geçtikten sonra ise, Ajans’ın ana sorumluluğu “operasyonel yeteneklere sahip olma ve yetenek geliştirmeye yönelik özelliklerin bütünleştirilmesi” olacaktı. Ajans bu aşamada, daha önceden var olan BASÖ, Niyet Mektubu, Çerçeve Anlaşma gibi düzenlemelerin ilke ve uygulamalarını kendisine uygun şekilde düzenleyecek ve bünyesine katacaktı.²²⁴

ASA AB Konseyi kararıyla Temmuz 2005’te kurulmuştur. Ajans’a belirgin dört görev verilmiştir: Savunma yeteneklerinin geliştirilmesi (Yetenekler Müdürlüğü’ne); silahlanma işbirliği (Silahlanma Müdürlüğü’ne); Avrupa savunma teknolojisi sanayi üssü ve savunma teçhizatı pazarı (Sanayi ve Pazar Müdürlüğü’ne); araştırma ve teknoloji işbirliği (Araştırma ve Teknoloji Müdürlüğü’ne). AGSP’den ayrılan Danimarka hariç, AB üyesi devletlerin hepsi Ajans’a katılmaktadırlar. Fon mekanizması GSMH üzerine kuruludur ve 2007 bütçesi 20 milyon Avro olarak belirlenmiştir.

²²² Gergorin ve Bétermier, a.g.m., s. 205.

²²³ Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü - RELEX (External Relations) – Komisyon’a bağlı bir genel müdürlüktür.

²²⁴ Schmitt, a.g.m., s. 100, 101.

ASA'nın ilk üst düzey yöneticisi olarak, İngiltere Savunma Bakanlığı'nda görev yapan Nick Witney atanmıştır. Ajans 2008'de 77 personelden oluşmaktaydı. Ajans'ın dört ana müdürlüğü vardır: Yetenekler Müdürlüğü, Silahlanma Müdürlüğü, Sanayi ve Pazar Müdürlüğü ve Araştırma ve Teknoloji Müdürlüğü. Konuşlandırma söz konusu olan operasyonlarda Komuta, Kontrol ve İletişim daima sorunlara neden olduğu için, ASA ile AB Askeri Personeli arasında ortak bir Komuta, Kontrol ve İletişim çalışması yürütülmektedir.²²⁵

ASA Konsey'e bağlı üçüncü ajanstır. Diğer iki ajans ise her ikisi de önceden BAB'a bağlı olan Torrejon'daki *Uydu Merkezi* ve Paris'teki *Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü*'dür (*Institute for Security Studies*). Ajans küçük olmakla birlikte geniş bir sorumluluklar yelpazesine sahiptir ve tamamen üye ülkelere ait olmak üzere kurulmuştur. Ajans, başkanlığını Javier Solana'nın yaptığı ve Savunma Bakanlarından oluşan bir Yönetim Kurulu tarafından yönetilir. Toplantılarda bazen ulusal silahlanma müdürleri, bazen araştırma ve teknoloji müdürleri, bazen de yeteneklerin geliştirilmesinden sorumlu kişiler bulunmaktadır. ASA Yönetim Kurulu'nun ortalama altı ayda bir toplanması öngörülmektedir.

Personelin hemen hemen hepsi üye ülkelere gelmektedir. Ajans da bu ülkelerin ortak faaliyetleri için bir odak noktası oluşturmaya çalışacaktır. 2007 Haziran ayının sonunda, faaliyetlerine son vermesi öngörülen Batı Avrupa Silahlanma Grubu'nun görevlerini ASA'nın devralması kararlaştırılmıştır. Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü (OSİÖ) ise hükümetlerarası bir kuruluştur ama Avrupa'ya ait bir kuruluş değildir. Tamamen altı hissedarına ait olan OSİÖ, sadece programlar yürüten bir satın alma kuruluşudur. Hissedarları yakın zamanda A400M hava ikmal programının yönetimini almışlardır. OSİÖ'nün bu projedeki görevi aracı şirketin uçakları istenen tarihlerde ve maliyetle vermesini sağlamaktır. ASA'nın faaliyetleri OSİÖ'nün faaliyetlerinden bir adım önce başlar. ASA yeteneklerin öncelikleri üzerinde fikir birliği oluşturmaya çalışır, sonra teklifler geliştirerek bunları sunar. Ancak henüz tam anlamıyla yönetim çalışmaları yapamamaktadır. Günümüzde sadece OSİÖ'yü tamamlayan bir rolü vardır.²²⁶

²²⁵ "Nick Witney ile Söyleşi: Avrupa Yetenekleri", **NATO Dergisi**, İlkbahar 2005.

²²⁶ "Nick Witney ile Söyleşi: Avrupa Yetenekleri", **NATO Dergisi**, İlkbahar 2005.

Ajans'a katılmayan Avrupalı NATO üyeleri ile de bir işbirliği mekanizması düşünülmektedir. Türkiye ve Norveç gibi ülkeler, Ajans'la bağlantılarının yapısını belirleyen idari düzenlemelerden yararlanabileceklerdir. Bu şekilde, örneğin altı üye ülke belirli bir konu için bir araya gelmeyi düşünüyorsa, Norveç ve Türkiye de isterlerse onlara katılmak için ricada bulunabilecektir. Danimarka ile durum daha farklıdır. Danimarka Ajans'a katılmamayı seçen bir AB ülkesi olduğundan, bu ülke ile bu tür idari bir düzenleme düşünülmemiştir. Ayrıca ASA, çalışmaların tekrarından kaçınmak için NATO ile eşgüdüm halinde çalışmaya önem vermektedir. Bu çerçevede, ASA Müdürü *NATO-AB Yetenekler Grubu*'nun toplantılarına katılmaktadır.²²⁷

3.1.6. Avrupa Askeri Yeteneklerinin Gelişimi

Avrupa askeri gücü oluşturma çabaları, AGSP'nin hangi siyasi amaçlar için, hangi bölgelerde ve nasıl kullanılacağıyla yakından ilgili olması nedeniyle, askeri güçlerin görev tanımı konusunda AGSP'de bulunan belirsizliklerden ve boşluklardan etkilenmiştir. AB askeri güçlerinin görevleri henüz anayasal bir metinle düzenlenmemiştir. AB'de genellikle işe ters taraftan başlanmakta ve memnuniyet, açık bir niyet ya da kesin bir amaç olmadan anlaşmalar yapılmaktadır. Bu nedenle bazı konularda AB güçlerinin görev kapsamının sınırı, daha önce yürütülen AB operasyonlarından alınan derslerle belirlenmiştir.

Ek olarak, Petersberg Görevlerinin üst sınırına ilişkin tam anlamıyla bir açıklık bulunmaması da AGSP'nin belirsizliklerinden biridir. Petersberg Görevleri daha sonra AB Antlaşması'na eklenerek yasal bir zemine çekilmiş olsa da “yapıcı belirsizlik” üzerine kurulu bir düzenlemedir ve her üyenin kendi çıkarları doğrultusunda esnetilebilir. AB Antlaşması'nın 17. Maddesi'nin 2. paragrafı ortak bir savunma politikası oluşturmak dâhil, Birlik'in güvenliğiyle ilgili her sorunun ODGP'de yer almasını şart koşarak, Petersberg Görevlerini kelimesi kelimesine tekrarlar. Avrupa Savunma Stratejisi de her ne kadar Petersberg Görevlerine ek düzenlemeler getirirse de Avrupa güçlerinin görevlerini tüm boyutlarıyla açıklamamaktadır. Bu yüzden herhangi bir barışı koruma operasyonunun hangi koşullarda durdurulması gerektiği açık değildir ve buna bağlı olarak daima yüksek bir “yetki aşımı” olasılığı bulunacaktır.

²²⁷ “Nick Witney ile Söyleşi: Avrupa Yetenekleri”, *NATO Dergisi*, İlkbahar 2005.

Diğer yandan AGSP'deki belirsizliklerin yanında, Birlik'in askeri yetersizlikleri de AGSP'ye sürekli yöneltilen eleştirilerden biri olmuştur. Tarihi, yapısal ve mali sorunlardan kaynaklanan bazı askeri eksiklikler, Balkanlardaki çatışmalara yönelik bir AB müdahalesinin önünde büyük bir engel oluşturuyordu. Bunlar arasında Avrupa kuvvetlerinin teçhizatları ile birlikte havadan ve denizden nakli; havada yakıt ikmali; hassas vuruşa sahip ve her hava şartında saldırı yeteneği olan avcı uçakları ve hassas güdümlü mühimmat; gerek stratejik gerekse taktik düzeyde keşif ve istihbarat yeteneği; komuta ve kontrolün konuşlandırılması; düşman hava savunmasını bastırma ve iletişim gibi alanlardaki yetersizlikler bulunmaktaydı.²²⁸

3.1.6.1. Avrupa ve NATO Yetenekleri Arasındaki Farkı Kapatma Girişimleri

Avrupa ve NATO yetenekleri arasındaki farkın temelinde tarihi, yapısal ve mali etkenler yatmaktadır. Yetenekler arasındaki fark, günümüzde Soğuk Savaş'ın bir mirası olarak daha belirgin olsa da aslında İttifak'ın kuruluşundan beri vardır. NATO Müttefikleri askeri bir çatışmanın olmadığı kırk yıl boyunca, sürekli uluslararası barış ve güvenliği hedef alan büyük bir tehdide, Doğu'dan gelecek büyük bir saldırıya karşı hazırlandılar. Batı Avrupalı ülkelerin çoğu, bu tehdide ancak zırhlı birlikler, topçu ve kısa menzilli hava üstünlüğü esas alınarak oluşturulacak büyük ordularla karşı koyulabileceğini düşünüyordu. Savaş kendi topraklarında olacağından, kuvvetlerini uzak mesafelerde konuşlandırma ve uzun süre sürdürebilme yeteneği gerekmiyordu.²²⁹

Soğuk Savaş döneminde, Batı Avrupa ülkeleri Sovyetlerden gelecek tehdide karşı ağır silahlı, hantal ordular yarattılar. Buna karşılık ABD için durum çok farklıydı. Amerikan güçlerinin büyük bir savaşa hazırlanması hareket kabiliyeti, kuvvetleri uzak mesafelerde ve uzun süreler için konuşlandırma ve sürdürebilme gibi Avrupalı Müttefiklerinin gerek görmediği bütün yetenekleri gerektiriyordu. Avrupalı Müttefikler savaşın kapılarına kadar geleceği düşüncesiyle hazırlık yapıp, savaş alanına nasıl ulaşacaklarını bile düşünmezken,

²²⁸ James Appathurai, "Yetenekler Arasındaki Farkı Kapatmak", **NATO Dergisi**, Sonbahar 2002.

²²⁹ Appathurai, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2002/issue3/turkish/art1.html>, 20.08.2008.

Amerikalılar genelde hava nakliye olanakları ve seferber edilebilir birlikler geliştirmekle uğraşıyordu.²³⁰

Soğuk Savaş sırasında birlikte çalışabilirlik ve sorumlulukların paylaşılması konusundaki sorunların uygulamadaki etkileri son derece kısıtlıydı. Bunun temel nedeni, Müttefiklerin varlıklarını tehdit eden tek bir düşman karşısında, aynı stratejik hedefler ve yöntemleri paylaşmaktan başka bir seçeneğin bulunmamasıydı. Ancak Soğuk Savaş'ın bitişi, Avrupa yeteneklerinde gerçek bir dönüşümü zorunlu hale getirmiştir. Çünkü bu kez daha ciddi bir durum söz konusudur ve Avrupa'nın yetenek eksikleri, NATO'nun varlığını tehlikeye atmıştır.

1954'te bir Avrupa Savunma Topluluğu için yapılan planlar başarısız olunca, savunma konusu Soğuk Savaş'ın sonuna dek bütünleşme gündeminin dışında kaldı. 1989'da Komünizm'in çöküşü Avrupa'daki jeopolitik ortamı tamamen değiştirdi ve Maastricht'de savunma ile ilgili tartışmaların tekrar başlatılmasının yolunu açtı. Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte, artık Avrupa güçlerinin hızla konuşlanabilmesi ve Avrupa topraklarından uzaklarda ortaya çıkabilecek öngörülemeyen tehditlerle mücadele edebilmesi gerekiyordu. ABD'nin (veya NATO'nun) katılmak istemediği durumlarda kendi çıkarlarını koruyabilmesi, kendisinin dünya sahnesinde ekonomik gücüne yaraşır bir rol oynaması ve uzun vadede belirli bir birikime ulaşabilmesi için, AB'nin kendi yeteneklerini geliştirmesi gerekli hale gelmişti.²³¹

Bu tarihten sonra, Avrupa'nın nakliyesi zor ve hareketleri ağır büyük orduları artık güvenliği sağlamakta temel unsur olmaktan çıktı. Avrupa'nın büyük bir bölümü için bu durum, uzun yıllar boyunca ve yüksek maliyetler sonucu oluşturdukları savunma kurumlarını değiştirmelerini gündeme getirirken, Amerikalılar için zaten var olan yetenekler üzerinde çalışmalara devam etmek anlamını taşıyordu. Sonuçta Soğuk Savaş'ın bitimi, Avrupa

²³⁰ Appathurai, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2002/issue3/turkish/art1.html>, 20.08.2008.

²³¹ Fraser Cameron ve Andrew Moravcsik, "Avrupa Birliği NATO'nun Her Yaptığını Yapabilmeli Mi ?", **NATO Dergisi**, Sonbahar 2003.

yeteneklerini zayıflatırken ABD'ninkileri ise güçlendirdi (Bkz.; Tablo 4: NATO Ülkelerinin Asker Sayılarındaki Değişim).²³²

AB ve NATO arasındaki yetenek farkı, sadece askeri alanda değil, aynı zamanda “teknolojik” ve “endüstriyel” alanda da kendini göstermektedir. AB’de her ülkenin askeri alanda yaptığı aynı çalışmalar, endüstriyel faaliyetlerin tekrarlanması ve politikadaki eşgüdüm eksikliği daha yüksek maliyetlere yol açmakta, bu durum da Avrupa’nın ABD’nin teknolojik ilerlemeleri ve savunma birikimine paralel hale gelmesini olanaksız hale getirmektedir.

Birlik modern gereksinimlere uygun şekilde yeniden teçhiz edilmek için gereken alanlarda ABD’den daha az yatırım yapmaktadır. Ek olarak, Avrupa savunma endüstrisinin gelişimi gerek Avrupa içerisinde gerek Atlantik ötesi düzeyde, endüstriyel işbirliğindeki sınırlamalar nedeniyle de zarar görmüştür. Günümüzde ABD’nin iletişim ve özellikle bilgi işlem alanındaki ilerlemeleri çoğu müttefikinin yakalayamayacağı kadar hızlı ve değişik yönlerde gelişmektedir. Kuvvetler arasında iletişim kurma ve bu kuvvetlerin hareketlerini hızla ve etkili şekilde eşgüdümleme yeteneği çokuluslu bir operasyonun ilk şartıdır.²³³

Avrupa’nın özellikle hassas vuruş yeteneğine sahip avcı uçakları ve askeri istihbarat sağlamadaki eksiklikleri, Bosna Hersek ve Kosova’daki savaş sırasında bütün umutların Amerikan güçlerine bağlanmasına sebep oldu. Özellikle İngiltere Balkanlardaki savaşın ilk günlerinden 1995’e dek, ABD’nin tam katılımı olmaksızın silahlı Avrupa askerlerinin bölgeye gönderilmesine ısrarla karşı çıktı. Daha sonra 1994 İlkbaharı’ndan itibaren, NATO’nun Bosna’ya yaptığı müdahalelerde Amerikan uçakları havada güvendeyken, Avrupa kara kuvvetleri harekâtı büyük risk altında yürütmek zorunda kaldı. Bosna Hersek’e gönderilen 55.000 IFOR askerinden 28.000’i Avrupa ülkelerinden (Rusya hariç) 18.000’i ABD’deni.²³⁴

Kosova Savaşı’nda hava saldırılarının ve uydulardan temin edilen askeri istihbaratın yüzde 90’ını Amerikan güçleri gerçekleştirirken, Avrupa güçleri Kosova’daki Müttefik

²³² Appathurai, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2002/issue3/turkish/art1.html>, 20.08.2008.

²³³ Appathurai, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2002/issue3/turkish/art1.html>, 20.08.2008.

²³⁴ Report of the International Commission on the Balkans, **Unfinished Peace**, s. 36.

kuvvetlerinin yüzde 80'ini oluşturuyordu. Kosova'daki çatışmaların uzaması, İttifak içerisinde Avrupalıları belirsiz bir duruma sokarak büyük gerginliklere neden oldu ve olanakların yetersizliği Avrupa'yı giderek ABD güçlerine bağımlı hale getirdi. Askeri yeteneklerin geliştirilmesi için çaba sarfedilmediğinde, Avrupa'nın ABD stratejileri üzerindeki etkisi en alt düzeyde ve çok sınırlı kalmaya devam edecekti.²³⁵

Nisan 1999 NATO Washington Zirvesi'nde benimsenen *Savunma Yetenekleri Girişimi (SYG)*, özellikle Kosova'daki NATO harekâtı sırasında görülen Avrupa yeteneklerindeki yetersizliklerin giderilmesi amacıyla hazırlandı. Müttefikler SYG aracılığıyla, yüz yüze gelinecek tüm tehditlere karşı savunma yeteneklerini geliştirmeyi taahhüt ettiler. SYG İttifak kuvvetlerinin konuşlandırılabilirliği, birlikte çalışabilirlik, hareket yeteneği, sürdürülebilirlik, lojistik, etkili savaş yeteneği, komuta ve kontrol sistemleri, bilgi sistemleri, havada yakıt ikmali, hassas güdümlü füzeler, stratejik hava nakliye ve düşman hava savunmasını bastırma gibi 58 öncelikli alanda NATO yeteneklerinin artırılmasını içeriyordu.²³⁶ Ek olarak SYG, NATO'nun Avrupalı Müttefiklerinin askeri konumlarını ABD tarafından geliştirilen bir uzak görüş doğrultusunda uyarlamalarını öngörüyordu. Böylece Atlantik İttifak'ı stratejik ve savunma ile ilgili alanlarda, Amerika'nın liderliği altında birleşik bir bölgeye dönüştürülecekti.²³⁷

NATO'nun Savunma Yetenekleri Girişimi ve Birlik'in Helsinki Temel Hedefi birbirlerini tamamlayıcı girişimlerdi. Ancak hem ABD'nin kuvvet yapısından esinlenerek hazırlanan SYG hem de Temel Hedef uygulamada başarısız olmuştur. SYG açısından bunun en büyük nedeni, Avrupa'da askeri kuvvete odaklanan ABD'ye benzeme konusunda bir isteksizliğin olmasıdır. Avrupalıların karar alırken, ABD'nin güvenlik yaklaşımını fazlasıyla yansıtan SYG taahhütlerinden kaçınmalarında bu isteksizliğin büyük etkisi görülmüştür. Bazı eksikler hem SYG hem AYEP'deki eksikler listesinde görülmektedir. Avrupalıların öncelikli

²³⁵ Haine, "Tarihsel Bir Perspektif", s. 44.

²³⁶ Erdoğan Özal, "ABD Gelecekte Tek Başına Savaşacak", **Ulusal Strateji**, Nisan 2003, Sayı: 34, s. 63, 64.

²³⁷ Yves Boyer ve Burkard Schmitt, "Avrupa Yetenekler Arasındaki Farkı Kapatılabilir Mi ? Kapatmalı mı ?", **NATO Dergisi**, Sonbahar 2002.

olan bu alanlardaki eksiklerin, ABD yapımı mı yoksa Avrupa yapımı teçhizat ile mi giderileceği kararı ise ilgili devletin hükümetine bırakılmıştır.²³⁸

AB Üye Devletleri Kasım 2000’de yapılan Brüksel Yetenek Taahhüt Konferansı’nda, 100.000’i aşkın asker, yaklaşık 400 savaş uçağı ve 100 gemiden oluşan önemli bir güce katkıda bulunma taahhüdü vermişlerdi. Ancak daha sonra, Üye Devletlerin mevcut savunma bütçeleriyle bu maliyeti karşılamasının uzun zaman alacağı anlaşıldı. Kasım 2001’de gerçekleştirilen ilk Yetenek Geliştirme Konferansı’nda, AB Savunma Bakanları maliyetleri karşılamak ve eksiklikleri tamamlamak amacıyla, bir satın alma programını da içeren AYEP’i hazırladı. 2002 NATO Prag Zirvesi de yine benzer amaçlarla müttefiklerin üzerinde anlaştığı yeni bir satın alma programını da içeren *Prag Yetenekler Taahhütü - Prag Capabilities Commitment (PCC)* – ile sonuçlandı.

AYEP, Prag Yetenekler Taahhütü girişimine benzese de daha çok NATO’nun kritik araçlarının tamamlanmasını öngörüyordu. 144 yetenekten 120’sinin AYEP’le tamamlanması, belirli araçların da “çatı ülkeler” aracılığıyla alınması kararlaştırıldı. Geliştirilecek tüm yetenekler hem NATO hem de AB harekâtlarında kullanılabilirdi. Prag Yetenekler Taahhütü kapsamında 8 alanda belirlenen yeteneklerin kazanılması için, Müttefikler yük paylaşımı yaptı. Bu çerçevede Almanya nakliye uçakları, Hollanda tam güdümlü mühimmat stokları, İspanya da havada yakıt ikmal uçakları alım projelerinde çatı ülke oldu. İspanya bir havada yakıt ikmal filosu kurmak amacıyla oluşturulan 9 ülkeli bir konsorsiyumun, Almanya ise Airbus A400M nakliye uçağı alımı yapacak 7 ülkeli bir konsorsiyumun başkanlığını üstlendi.²³⁹ Aralık 2001’de, 7 Avrupa ülkesi başlangıçta planlanmış 225 adedi almaktan vazgeçip, 196 adet Airbus A400M askeri nakliye uçağı alımı için Mutabakat Zaptı imzaladılar. Ayrıca NATO ülkeleri AWACS sistemine benzer bir havadan yer gözetleme uçağı filosu geliştirilmesine karar verdi.

Avrupa ülkelerinin en büyük savunma açığı stratejik hava nakliye, haberleşme ve lojistik alanındadır ve özellikle Avrupa topraklarının dışında yürütülen harekâtlarda, stratejik

²³⁸ Boyer ve Schmitt, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2002/issue3/turkish/debate.html>, 20.08.2008.

²³⁹ Federico Trillo-Figuero Martinez-Conde, “Avrupa’nın Havada Yakıt İkmali Yeteneğinin Geliştirilmesi”, *NATO Dergisi*, İlbahar 2003.

hava köprüsü kurulamaması büyük sıkıntı yaratmıştır. 2004 yılında, ABD'nin elindeki 200 uzun menzilli nakliye uçağına karşılık, AB'nin yeteneğı İngiltere'nin ABD'den kiraladığı 4 adet C-17 uçağı ve 10 ülkede bulunan sınırlı sayıdaki C-130 nakliye uçağıyla sınırlıydı. Avrupa ordularının çoğı gerçek zamanlı, isabetli vuruş olanağı sağlayan ve ABD'yle ağ merkezli savaş ortamında kullanımlarına olanak verecek yeni iletişim teknolojilerine sahip değildi.²⁴⁰

AB ülkeleri acil eksikleri gidermek için genelde NATO olanaklarını kullandılar veya kiralama yoluna gittiler. Komutanlığını Ağustos 2003'te NATO'nun devraldığı Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Destek Gücü'ne (ISAF) asker göndermeye karar verdiği sırada, Almanya'nın askerlerini hava yoluyla taşıyacak nakliye olanağı bile yoktu. Alman askerleri Türkiye'den trenle gönderilmiş ve kötü hava koşulları yüzünden varışları gecikmişti.²⁴¹ Ayrıca Almanya Afganistan'a asker gönderebilmek için Ukrayna'dan uçak kiraladı. AB güçleri 2001'de Makedonya'ya, 2003'te ise Kongo'ya Amerikan uçaklarıyla gidebildi.²⁴²

Avrupa'da havada yakıt ikmalinde kullanılan tanker uçakların bulunmaması, Birlik'in askeri yetenekleri açısından önemli bir eksiklik olmuştur. ABD ise 2002'de 700'den fazla hava tankesine sahipti. Tanker uçaklar çok pahalı olmakla beraber diğer uçaklara destek sağlamaları açısından son derece önemlidirler. Bu eksiklik NATO'nun krizlere mukabele yeteneğini de olumsuz yönde etkileyebilecekti. Bu nedenle Belçika, Danimarka, Macaristan, İtalya, Lüksemburg, Norveç, Polonya, Portekiz ve İspanya, NATO'nun Prag Zirvesi'nde bu eksikliği kısa ya da orta vadede gidermenin yollarını araştırmak üzere anlaşmaya vardılar.²⁴³

Hem AB hem de NATO çeşitli çözümler üretebilmek için havada yakıt ikmal konusundaki bu eksikliği araştırdılar. NATO'da bu konudaki ilk çalışma, Hollanda'nın başkanlığındaki bir Üst Düzeyli Grup tarafından SYG çerçevesinde yürütüldü. AYEP'in ortaya atılması ile bu konuda yeni bir çalışma daha başlatıldı. AYEP panellerinden biri olan

²⁴⁰ Sait Yılmaz, **21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2006, s. 313.

²⁴¹ Judy Dempsey, "Aktörler ve Tanıklar", Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 191.

²⁴² Yılmaz, a.g.e., s. 314.

²⁴³ Martinez-Conde, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue1/turkish/military.html>, 20.08.2008.

Havada Yakıt İkmali Paneli'nde, İspanya ve İtalya'nın idaresi altında çalışan dokuz AB üyesi devlet, sanayi ile işbirliği yaparak Avrupa'daki hava tankerlerinin sayısını arttırmanın maliyet açısından etkin yollarını araştırdılar.²⁴⁴

Birlik bu konudaki çalışmaların gereksiz yere yinelenmesini önlemek ve açılım yapmak için, AYEP dâhilinde NATO ve NATO kurumlarıyla birlikte çalıştı. NATO temsilcileri AYEP toplantılarının bazılarında katılarak katkılarda bulundular. Aynı şekilde, NATO Savunma Bakanları Prag Yetenek Taahhütlerini ortaya attıkları zaman, bu girişimin "AYEP'in bu konudaki faaliyetleri ile karşılıklı güçlendirme ve şeffaflık sağlayacağına ve yöntemleri ileride belirlenecek olan bu çalışmalarda her iki kurumun özerkliğinin göz önünde tutulacağına" karar verdiler.²⁴⁵

Birlik'in stratejik hava nakliye ve havada yakıt ikmali alanında yetenek eksikleri olmuşsa da bu durum savaş uçakları açısından farklıydı. İngiltere, Almanya ve İtalya tarafından ortaklaşa geliştirilen *Tornado*'lar önemli bir savaş uçağı projesiydi. Diğer yandan İngiltere, Almanya, İtalya ve İspanya, çok uluslu yeni nesil savaş uçağı projesi *Eurofighter Typhoon* ile hava kuvvetlerinde büyük bir atılım yaptı. Bu projeye, her ülkenin uzman kuruluşlarının ortak çalışması sonucu, gerek manevra yeteneği gerekse hız ve yüksek görev performansı açısından çok başarılı olan ve Eurofighter Typhoon adı verilen yeni nesil bir savaş uçağı geliştirildi.

Aslında Eurofighter'ın geliştirilmesi 1970'li yıllara dek uzanıyordu. İngiltere, Fransa ve Almanya ortaklığıyla başlayan projeye, daha sonra İtalya ve İspanya da dâhil oldu. Ancak ilerleyen süreçte, Fransa proje yönetimi konusundaki anlaşmazlıklar ve geliştirilecek uçaktan beklentilerinin farklı olması nedeniyle - Fransa uçak gemisine inip kalkabilecek bir model istiyordu - projeden ayrıldı. Eurofighter'ın geliştirilmesi ve pazarlanmasını üstlenen

²⁴⁴ Martinez-Conde, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue1/turkish/military.html>, 20.08.2008.

²⁴⁵ Martinez-Conde, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue1/turkish/military.html>, 20.08.2008.

Eurofighter GbmH'nin Haziran 1986'da kurulmasıyla birlikte, proje bugünkü kurgusuna ulaşarak İngiltere, Almanya, İtalya ve İspanya ortaklığıyla yoluna devam etti.²⁴⁶

Avrupa'nın bütün yetenek açıklarını kapatması için zamana ve daha çok yatırıma gereksinimi vardır. *AB Harekât Merkezi*'nin ve *Avrupa Savunma Ajansı*'nin kurulması, anayasal bir zeminde “ortak savunma maddesi” benimseme girişimleri, Airbus A400M nakliye uçağı alımı programıyla birlikte stratejik taşımacılık için Avrupa komuta merkezinin kurulması çalışmaları, *Galileo* uydu takip sisteminin yörüngeye fırlatılması, Avrupa uydu sistemi ve *Avrupa Uzay Ajansı*'nin - *European Space Agency (ESA)* - önemli operasyon merkezlerinden biri olan *Avrupa Uzay Uçuşları Kontrol Merkezi*'nin - *European Space Operations Centre (ESOC)* - faaliyete geçirilmesi, Avrupa savunmasının güvenilir hale getirilmesi yolunda önemli kilometre taşlarıdır.

²⁴⁶ Burak Codur, “Eurofighter'in Kabuğunun Altında”, <http://www.milscint.com/yazar.asp?id=80&yid=6>, 01.05.2008.

Tablo 4: NATO Ülkelerinin Asker Sayılarındaki Değişim (1990–2004)

Silahlı kuvvetler – yıllık ortalama güç asker (bin)				
1990			2004	
106		Belçika		41
//		Bulgaristan		42
87		Kanada		62
//		Çek Cumhuriyeti		25
31		Danimarka		20
//		Estonya		3
548		Fransa		357
545		Almanya		252
201		Yunanistan		133
//		Macaristan		30
493		İtalya		315
//		Letonya		7
//		Litvanya		12
1.3		Lüksemburg		1.6
104		Hollanda		51
51		Norveç		26
//		Polonya		150
87		Portekiz		45
//		Romanya		91
//		Rusya Federasyonu		//
//		Slovakya Cumhuriyeti		16
//		Slovenya		6
263		İspanya		124
769		Türkiye		502
308		Birleşik Krallık		200
2181		Birleşik Amerika		1378

(Kaynak: NATO Dergisi, Kış 2005)

3.1.6.2. Savunma Bütçeleri Sorunu

AB ülkelerinin Avrupa askeri yeteneklerini geliştirme çabalarının önündeki en büyük engellerden biri, ülkelerin bu oluşum için yeterli mali kaynak ayırmamalarıdır. Bir yandan askeri hedeflere ulaşmak için yoğun çaba harcanırken, diğer yandan da Üye Devletlerin savunma bütçelerinde sürekli olarak kesintiye gitmesi Birlik'in bu alanda büyük bir çelişki yaşamasına neden olmuştur. 2006 yılında, 25 üyeli AB'nin yıllık savunma harcamaları 170 milyar Avro'yu, ABD'nin ise 518 milyar Dolar'ı bulmaktaydı (Bkz.; Tablo 5: Savunma Harcamalarındaki Değişim). Bu rakamın ABD'nin askeri harcamalarının yalnızca yüzde 40'ını oluşturduğu göz önünde tutulduğunda, Avrupa'nın savunma harcamalarının oldukça düşük olduğu ortaya çıkmaktadır.²⁴⁷ 2008 yılında ise, 27 AB ülkesi savunmaya yılda yaklaşık 200 milyar Avro harcamıştır.

Dünya'nın ikinci en büyük savunma bütçesine sahip olmasına rağmen, AB gerek savunma harcamaları gerekse askeri yetenekler açısından ABD'nin çok gerisindedir. ABD'nin sadece 2001'de askeri araştırma ve geliştirme için harcadığı miktar, Almanya'nın tüm savunma bütçesinden fazlaydı.²⁴⁸ AB ayrıca Amerikalılar tarafından da “ABD'nin yüzde 40'ı kadar harcadığı ancak yüzde 10'u kadar etkin olabildiği” şeklinde eleştirilmektedir.²⁴⁹

Ekim 2006'daki Berlin Güvenlik Konferansı'nın başkanlığını yapan Avrupa Parlamentosu'nun Hristiyan Demokrat Partili milletvekillerinden Karl von Wogau'ya göre, Avrupa'nın etkinlik konusundaki zaafının temel nedeni, “aynı işin 25 kere ayrı ayrı yapılıyor olmasıdır”.²⁵⁰ Ayrıca yine Karl von Wogau'ya göre, “başta iletişim alanında olmak üzere uygulanan farklı standartlar, ortak operasyonları zorlaştırmaktadır. Bu yüzden AB ülkeleri arasındaki işbirliği daha da geliştirilmeli ve ortak standartlar uygulanmalıdır”.²⁵¹

²⁴⁷ Monika Dittrich, “AB Savunmada Etkin Olmak İstiyor”, Karl von Wogau'nun Ekim 2006 Berlin Güvenlik Konferansı'nda yaptığı konuşma, **Deutsche Welle**, 24.10.2006, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,2520348,00.html>, 25.07.2008.

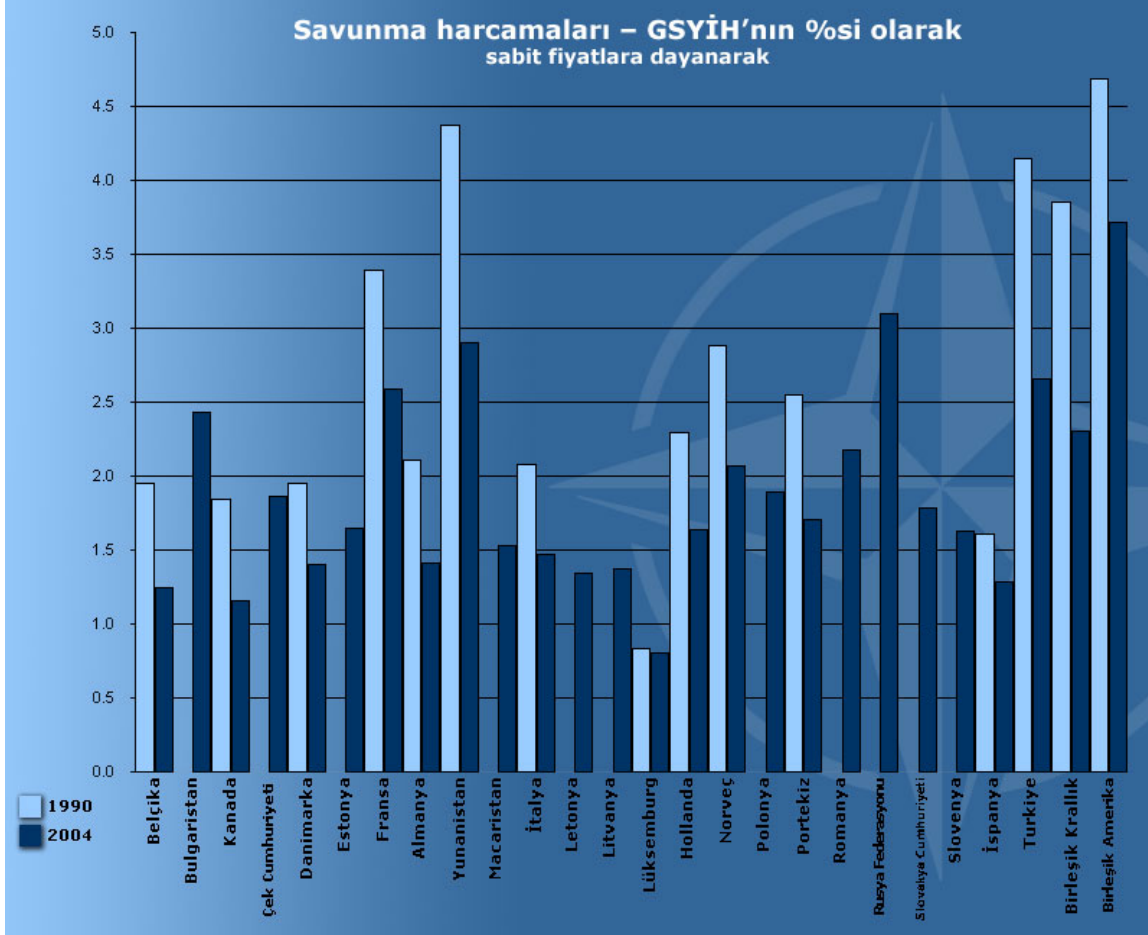
²⁴⁸ Boyer ve Schmitt, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2002/issue3/turkish/debate.html>, 20.08.2008.

²⁴⁹ Dittrich, a.g.m., **Deutsche Welle**, 24.10.2006.

²⁵⁰ O tarihte Bulgaristan ve Romanya henüz AB'ye katılmamıştı ve AB'nin 25 üyesi bulunuyordu.

²⁵¹ Dittrich, a.g.m., **Deutsche Welle**, 24.10.2006.

Tablo 5: Savunma Harcamalarındaki Değişim (1990–2004)

(Kaynak: NATO Dergisi, Kış 2005)

Birlik'in savunma harcamaları, her ne kadar toplamda ABD'den çok daha az olsa da küçümsenmeyecek bir rakamdır. 170 milyar Avro'yu bulan savunma harcamaları, ABD'nin daha önce 2003 yılında yaptığı yaklaşık 500 milyar Dolarlık savunma harcamasıyla karşılaştırıldığında oldukça düşük görünse de bu rakam Rusya, Çin ve Japonya'nın ordularına harcadıklarının toplamından daha fazladır.²⁵² Avrupalılar için esas sorun, toplamda savunmaya harcanılan rakamdan çok nasıl ve ne için para harcandığıdır. Halen savunma yatırımlarının çoğu araştırma ve yeni donanım yerine personel ve altyapıya ayrılmaktadır. Bunlara ek olarak

²⁵² Theo Sommer, "Aktörler ve Tanıklar", Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 242.

kaynak sorunlarına rağmen, her devletin kendisine ait komuta yapıları, karargâhları ve silah geliştirme organları gibi valıkları bulunmaktadır ve bu durum Üye Devletler arasında benzer çabaların gereksiz yere tekrar edilmesine sebep olmaktadır.²⁵³

3.2. AGSP ORGANLARI

AB Konseyi Sekreterliği üzerindeki AGSP'yi oluşturma ve uygulama yükünü hafifletmek amacıyla, *Genel Sekreterlik* ve *ODGP Yüksek Temsilciliği'nin* (*Secretary General/EU High Representative for the CFSP*) yanı sıra ek özel organlar kuruldu. Bu organlar ilk kez Haziran 1999 Köln Avrupa Konseyi'nde ifade edildi ve Aralık 1999 Helsinki Avrupa Konseyi'nde önerilerin sonuçlandırılmasıyla, *Siyasi ve Güvenlik Komitesi (SGK) - Political & Security Committee (PSC) -*, *AB Askeri Komitesi (ABAK) - EU Military Committee (EUMC) -* ve *AB Askeri Personeli (ABAP) - EU Military Staff (EUMS) -* adında üç yeni organın kurulmasına karar verildi. Bu organlar “geçici olanaklara” sahip olsa da Mart 2000'de faaliyete geçti. Bunlara ek olarak, yeni siyasal-askeri organlara verilmiş işlevleri “izleme” görevini yerine getirmek için Konsey Genel Sekreterliği'nde bir *Durum Merkezi (SIT-CEN)* oluşturuldu.

3.2.1. Siyasi ve Güvenlik Komitesi

Siyasi ve Güvenlik Komitesi (SGK) büyükelçiler düzeyindeki ulusal temsilcilerden ve Avrupa Komisyonu'nun AGSP'nin çalışmalarıyla “doğrudan” ilgili olan bir temsilcisinden meydana gelir. Siyasi ve Güvenlik Komitesi Birlik'in kriz yönetimiyle ilgilenen tek kurumsal organdır. Aralık 1999 Helsinki Avrupa Konseyi prensipte bir Siyasi ve Güvenlik Komitesi kurulmasına karar verdi ve bu karara dayanarak 2000/143/CFSP sayılı Konsey Kararı'yla geçici bir Siyasi ve Güvenlik Komitesi kuruldu. Ardından Aralık 2000 Nice Avrupa Konseyi işlevi, rolü ve şeklini belirlemek suretiyle, sürekli bir Siyasi ve Güvenlik Komitesi kurulması konusunda anlaşmaya vardı. Bu komite Nice Avrupa Konseyi'nin rehberliğinde faaliyete geçmeye hazır hale getirildi.²⁵⁴

²⁵³ Schmitt, a.g.m., s. 101, 102.

²⁵⁴ “Council Decision of 22 January 2001 Setting Up the Political and Security Committee (2001/78/CFSP)”, **Official Journal of the European Communities**, 30 January 2001.

Nice Avrupa Konseyi'nde onaylanan yeni anlaşmaya dâhil edilen hükme göre; Siyasi ve Güvenlik Komitesi “ODGP'nin kapsadığı alanlardaki uluslararası durumu izler ve Konsey'in talebi veya kendi girişimiyle Konsey'e görüş bildirerek politikaların tanımlanmasına katkıda bulunur... AB Konseyi'nin sorumluluğu altında, kriz yönetimi operasyonlarının siyasi kontrol ve stratejik yönetimi görevini yerine getirir.”²⁵⁵ Bununla birlikte, SGK 22 Ocak 2001'de alınan basit bir Konsey kararının ardından, zaten tamamen hukuksal bir zeminde işlev yapmaya başlamıştır.²⁵⁶

SGK büyük ölçüde *Siyasal Komite'nin (Political Committee-PoCo)* yerini almıştır. Ancak Maastricht Antlaşması'yla üyelerin Dışişleri Bakanlıklarının siyasi yöneticilerinden oluşturulan ve Brüksel'de aylık olarak toplanan *Siyasal Komite*'den farklı olarak, SGK politika üzerinde sıra dışı etkiye sahip daimi bir organdır. İlgili kararların alınışında olmasa da kararların şekillendirilmesinde büyük rol oynamaktadır. SGK idari ve finansal açıdan AGSP'ye, siyasi ve stratejik kararlar açısından da Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi'ne dayanır.

Diğer yandan Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER) de kilit bir rol oynamaktadır. Bu, her bir üye ülkenin AB'de büyükelçiler düzeyinde, yetki farklılıkları kesin bir şekilde belirlenmemiş iki farklı temsilciler heyetine (Daimi Temsilciler Komitesi ve SGK) sahip olduğu anlamına gelir.²⁵⁷ Daimi Temsilciler Komitesi SGK için hazırlık yapar. Daimi Temsilciler Komitesi'nin görevlerinden bazıları ODGP müzakerelerine sürekli katılmak, müzakerelerde eşgüdümü sağlamak ve AB Antlaşması'nın 207. Maddesi kapsamında girişimlerde bulunmaktır. Gerektiğinde bu komitenin toplantılarına SGK Başkanı da katılır.

SGK AB Antlaşması'nın 207. Maddesi'nin uygulanmasını denetler. ODGP konusunda diğer komiteleri yönlendirir ve Yüksek Temsilci/Genel Sekreter ile özel temsilciler arasındaki ilişkileri düzenler. AB'nin bir krize nasıl karşılık vereceği ve Birlik çatısı altında ya da birleşik bir harekât yapılıp yapılmaması konusunda, Birlik tarafından benimsenecek siyasi

²⁵⁵ Avrupa Birliği Antlaşması 25. Madde.

²⁵⁶ “Council Decision of 22 January 2001 Setting Up the Political and Security Committee (2001/78/CFSP)”, **Official Journal of the European Communities**, 30 January 2001.

²⁵⁷ Missiroli, “AGSP-Nasıl İşler”, a.g.m., s. 64.

hedeflerin belirlenebilmesi için SGK'nın önerisi gereklidir. Komisyon ise benimsediği ölçütleri SGK'ya bildirir ve ölçütlerin uygulanmasını ve etkilerini denetler.

SGK ayrıca Askeri Komite'ye rehberlik yapar, Askeri Komite'nin düşünce ve önerilerini inceler ve gerekli durumlarda bu komitenin yerini alır. Askeri yeteneklerin geliştirilmesinde siyasi açıdan sorumluluk almaktadır. Kriz durumunda, SGK Konsey'in gerekli değerlendirmeleri yapması için, AB'nin askeri müdahalesiyle ilgili siyasi kontrol ve stratejik yönlendirme üzerinde inceleme yapar. Daha sonra başta harekât planı, harekât konsepti ve komuta yapısı olmak üzere tüm stratejik askeri senaryoları, Askeri Komite'nin önerileri doğrultusunda Konsey'e sunar. Kriz yönetimine yönelik bilgi ve istihbarat toplar, krizin ana hatlarıyla ilgili detaylı raporlar yayınlar, siyasi diyalogu yönlendirir ve sivil kuruluşların önerilerini alarak onlara rehberlik yapar.²⁵⁸

3.2.2. AB Askeri Komitesi

AB Askeri Komitesi (ABAK) AB ülkelerinin savunmayla ilgili en üst düzey yetkililerinden (Genelkurmay Başkanlarından) veya uygun görüldüğünde onların askeri temsilcilerinden oluşur. AB Konseyi'nin 22 Ocak 2001 tarihli kararıyla, Siyasi ve Güvenlik Komitesi'yle birlikte kurulmuştur.²⁵⁹ Konsey içindeki en yüksek askeri organ olan AB Askeri Komitesi, AB çatısı altındaki tüm askeri etkinlikleri yönetir, askeri konularda SGK'ya önerilerde bulunur, AB Askeri Personeli'ni yönlendirir ve aynı zamanda AB Askeri Personeli tarafından desteklenir. Askeri Komite AB ülkeleri arasında çatışmayı önleme ve kriz yönetimi alanında bir askeri müzakere ve işbirliği zemini oluşturur. Ayrıca bazı ABAK üyeleri NATO Askeri Komitesi'nde de yer alır. Dolayısıyla bu üyeler uygulamada "çifte görevli"dir. Ancak bu uygulama hem NATO hem de AB üyesi olan tüm ülkeleri kapsamaz.

ABAK Başkanı Konsey tarafından üç yıllık bir dönem için ABAK'ın tavsiyesine göre atanır. ABAK Başkanı'nın uluslararası bir statüsü vardır. Komite Başkanı Genelkurmay Başkanları ve diğer askeri temsilciler düzeyindeki oturumları yönetir, Askeri Komite'nin sözcüsü olarak, gereken durumlarda SGK toplantılarına ve savunmayı da ilgilendiren kararlar

²⁵⁸ Çomak, a.g.e., s. 67.

²⁵⁹ "Council Decision of 22 January 2001 Setting Up the Military Committee of the European Union", **Official Journal of the European Communities**, 30 January 2001.

alınacağı durumlarda Konsey toplantılarına Askeri Komite'yi temsilen katılır, AB kriz yönetimi yapısı içinde tutarlılığı sağlar ve Yüksek Temsilci/Genel Sekreter'e tüm askeri konularda danışmanlık yapar.²⁶⁰

Konsey Genel Sekreterliği'nden yönetsel destek alan Komite Başkanı, Askeri Komite'ye emirler ve tavsiyeler verebilir ve Harekât Komutanı'yla yakın temas halinde görev yapar.²⁶¹ 26 Mart 2001'de, 1994'ten beri Finlandiya Genelkurmay Başkanlığı görevini yürüten Orgeneral Gustav Haeggund, AB Askeri Komitesi Başkanlığı'na seçilmiş ve ilk ABAK Başkanı olarak görev yapmıştır. 2009'da ise ABAK Başkanlığı'nı Orgeneral Henri Bentégeat (Fransa) yürütmekteydi.

Herhangi bir kriz durumunda, Askeri Komite SGK'ya Harekât Komutanı'nın hazırladığı harekât taslağı ve harekâtı bitirme seçenekleri hakkında tavsiyelerde bulunur. Askeri Komite SGK'nın istekleri doğrultusunda stratejik askeri seçenekleri belirler, Komite Başkanı'na harekâtı başlatma emri verebilir ve Harekât Komutanı'nın sorumluluğunda bulunan harekâtın düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlar. Askeri Komite'nin görevleri arasında askeri kriz yönetimi konseptinin geliştirilmesi, kriz yönetimi harekâtlarının siyasi kontrol ve stratejik yönlendirmesiyle ilgili askeri konuları değerlendirme, olası krizlerin risk analizi, operasyon ve tatbikatlar için maliyet tahmini gibi askeri alana özgü çalışmalar bulunur.²⁶²

3.2.3. AB Askeri Personeli

11 Haziran 2001'de kurulan AB Askeri Personeli (ABAP), AGSP'nin kapsama alanı içerisinde yürütülen operasyonlardan sorumlu olan ve askeri bilgi ve destek sağlayan bir kurumdur.²⁶³ AGSP'nin gelişiminde anahtar bir oyuncu olan AB Askeri Personeli'nin esas operasyonel işlevleri “erken uyarı”, “stratejik planlama” ve “durum değerlendirmesi” yapmaktır. AB Askeri Personeli Yüksek Temsilci/Genel Sekreter'e bağlı Konsey Genel

²⁶⁰ The Council of the European Union: “EU Military Committee”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1065&lang=en&mode=g, 02.02.2008.

²⁶¹ Missiroli, “AGSP-Nasil İşler”, a.g.m., s. 64.

²⁶² Çomak, a.g.e., s. 68.

²⁶³ The Council of the European Union: “ESDP Structures”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1039&lang=en&mode=g, 19.07.2008.

Sekreterliği içinde yer alan bir Genel Müdürlüktür. Birlik'in tek daimi bütünleşmiş askeri organı olarak, AB Askeri Komitesi'nin verdiği görevleri yerine getirir.

3.2.3.1 Örgütlenme

ABAP üç yıldızlı bir general olan Genel Müdür -Director General (DGEUMS)- tarafından yönetilir. Genel Müdür'e Genel Müdür Yardımcısı ve Personel Şefi -Chef of Staff (DDG/COS)- olan iki yıldızlı bir general yardım eder. Askeri Personel Askeri Komite'nin yönetimi altında görev yapar ve temelde sekiz bölümden oluşur.²⁶⁴

– *Politika ve Planlar Bölümü (Policy and Plans Division - POL/PLS)*: Politika, doktrin, kavram, ileri askeri strateji planlaması, güç planlaması ve yetenek geliştirme hazırlığı yapar;

– *İstihbarat Bölümü (Intelligence Division – INT)*: Erken uyarı ve durum değerlendirmesinden oluşan planlama, gereksinimler ve düzenlemeler konusunda stratejik istihbarat sağlar;

– *Harekâtlar ve Tatbikatlar Bölümü (Operations and Exercises Division - OPS/EXE)*: Stratejik kriz mukabele planlaması, askeri kriz yönetimi harekâtları, tatbikatlar ve alınan dersler için odak noktası olarak görev yapar;

– *Lojistik ve Kaynaklar Bölümü (Logistics and Resources Division - LOG/RES)*: Stratejik gelişme, kriz mukabele lojistik planlaması, harekât ve tatbikatların değerlendirilmesini sağlar ve ABAP'a idari destek verir;

– *İletişim ve Bilgi Sistemleri Bölümü (Communications and Information Systems Division - CIS)*: AGSP girişimlerine destek çerçevesinde planlama, uygulama, harekât, iletişim ve bilgi sistemlerinin korunması için politikalar geliştirme ve yönlendirme hazırlığı yapar;

²⁶⁴ The Council of the European Union: "EU Military Staff", http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1041&lang=en&mode=g, 20.07.2008.

– *Sivil-Askeri Hücre (Civilian/Military Cell - Civ/Mil Cell)*: Kriz yönetimi planlaması için AB'nin yeteneklerini artırır, özerk bir AB harekâtını yürütmek gayesiyle belirlenen ulusal karargâhları güçlendirir, sivil harekâtların eşgüdümüne yardımcı olur ve özerk bir AB harekâtını planlama ve yürütme yeteneği oluşturur;

– *Yönetim Ofisi (Executive Office - EXO)*: ABAP içi personel ile AB Üyesi Devletlerin Askeri Temsilciler Kurulları, diğer AB kurumları, NATO, BM, diğer uluslararası organizasyonlar, diğer milletler ve uluslararası kuruluşlardan oluşan ABAP'ın dış arayüzü arasında eşgüdüm sağlar. Askeri Komite Destek -Military Committee Support (CMC SPT)-Şubesi, AB Askeri Komitesi ofisi ve ABAP arasındaki bağlantı noktası olarak hareket eder;

– *SHAPE'teki AB Hücresi ve Diğer İrtibat Hücreleri*: SHAPE'teki AB Hücresi'nin görevi Berlin Ek Düzenlemeleri altında, NATO'nun ortak olanak ve yeteneklerine başvuru AB harekâtlarının hazırlığını arttırmak ve AB yönetimindeki bir harekât için olası harekât komutanı konumundaki DSACEUR'a destek olmaktır. Bu hücre ayrıca kriz yönetimindeki stratejik ortaklıklarını somutlaştırarak, NATO ve AB arasındaki tam şeffaflığa katkı sağlar. *SHAPE'teki AB Hücresi'nin* dışında NATO, BM ve Afrika Birliği bünyesinde de irtibat hücreleri bulunur.

3.2.3.2. AB Askeri Personeli'nin Temel Nitelikleri ve İşlevleri

AB Askeri Personeli AGSP'ye kriz yönetimi operasyonlarının yerine getirilmesi dâhil askeri uzmanlık ve destek sağlamak amacıyla, Konsey Genel Sekreterliği'nin bir parçası olarak kurulmuştur. 2004'te çoğu ikinci derece olmak üzere yaklaşık 70 memurdan oluşmaktaydı. 2007'ye gelindiğinde ise bu rakam 178 askeri görevliye ulaştı.²⁶⁵ AB Askeri Personeli'nin ilk Genel Müdürü Orgeneral Rainer Schuwirth'tir. 28 Şubat 2007'den itibaren, Korgeneral David Leakey (İngiltere) AB Askeri Personeli Genel Müdürü Korgeneral Jean-Paul Perruche'den (Fransa) bu görevi devralmıştır.²⁶⁶

²⁶⁵ “Avrupa Birliği Askeri Personel Direktörü Korgeneral David Leakey İle Söyleşi”, **NATO Dergisi**, Yaz 2007.

²⁶⁶ The Council of the European Union: “Taking Charge at the EU Military Staff”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1042&lang=en&mode=g, 13.06.2008.

AB Askeri Personeli AB Askeri Komitesi'nin kararlarını ve tavsiyelerini yerine getirir, Askeri Komite'nin talimatları doğrultusunda Birlik organlarına Askeri Personel temin eder. AB yetenekleri ya da NATO olanak ve yetenekleri ile yapılan tüm AB operasyonlarında, erken uyarı, kriz yönetimi kavramı, askeri strateji, durum değerlendirmesi ve stratejik planlama konularında yaptığı öneriler, planlamalar ve değerlendirmelerle Askeri Komite'ye destek verir. Ayrıca olası operasyonlar için Avrupa ulusal ve çok uluslu güçlerinin saptanması konusunda da yardımcı olur.

Bunların yanında ABAP, Birlik'in yetenek hedeflerini gözetir; eğitim, tatbikat ve ortak harekâtlarda AB ülkeleri tarafından sağlanan kuvvet ve yetenekleri göz önünde tutarak değerlendirme ve denetleme faaliyetlerini yürütür; öneriler sunar. AB ülkelerinin NATO Savunma ve Planlama Prosedürü ile Barış İçin Ortaklık Planlama ve Değerlendirme Prosedürü'ne uygunluğunu denetler. Askeri Komite'nin talimatları doğrultusunda Yüksek Temsilci/Genel Sekreter'e ve Birlik organlarına askeri bilgi ve destek sunar.²⁶⁷

AB liderliğindeki operasyonlarda NATO'yla eşgüdümü sağlar. NATO'nun AB'ye tahsis ettiği karargâhlar dâhil, ulusal ve uluslararası karargâhlarla ilgili prosedürlerin eşgüdümünden ve NATO prosedürlerine uygunluğundan sorumludur. AB-NATO ortak harekât prosedürleri dâhil, Birlik'in kriz yönetimi prosedürlerinin askeri kısmının programlanması, planlanması ve değerlendirmesini yapar. Operasyonların ve tatbikatların maliyet tahminleri konusunda Askeri Komite'ye yardımcı olur.²⁶⁸

Askeri Personel herhangi bir kriz yönetimi durumunda, askeri operasyonların askeri yönlerini sürekli denetler, Harekât Komutanı'na yardım eder, istihbarat toplar, Askeri Komite ile SGK'nin tavsiyeleri doğrultusunda stratejik askeri seçenekler geliştirir ve önerilerde bulunur. Askeri operasyonların askeri olmayan yönlerine de katkıda bulunabilir. NATO ve AB liderliğindeki operasyonlara katılacak kuvvetlerin ve ulusal planlama uzmanlarının eşgüdümünü sağlar. Ayrıca, AB liderliğindeki operasyonlara askeri yönden katkıda bulunan üçüncü ülkelerle kuvvet geliştirme toplantıları düzenleyerek, ilişkilerin iyileştirilmesine yardımcı olur. Askeri Personel Askeri Komite'yi desteklemek amacıyla, Harekât

²⁶⁷ Çomak, a.g.e., s. 69, 70.

²⁶⁸ Çomak, a.g.e., s. 70.

Komutanı'yla birlikte stratejik çözümler yaparak, SGK'ya tavsiye niteliğinde farklı seçenekler sunar.²⁶⁹

3.2.4. AB Harekât Merkezi

AB Ocak 2007'ye dek, Kuvvet Karargâhı seviyesinde bir askeri harekâtın nereden ve nasıl yürütüleceğine dair iki seçeneğe sahipti. İlki; çokuluslu hale getirilmiş bir ulusal karargâhın kullanılacağı "özerk" harekâttı. İkincisi ise; NATO olanak ve yeteneklerine başvurmak suretiyle, (Berlin Ek Düzenlemeleri çerçevesinde) Belçika/Mons'taki SHAPE içinde yer alan komuta ve kontrol olanaklarını kullanmaktı.²⁷⁰ Bu kapsamda, D-SACEUR aynı zamanda AB Harekât Komutanı olarak görev yapacak ve SHAPE'in Harekât Karargâhı AB'ye tahsis edilerek, harekâtlarla ilgili her türlü destek sağlanacaktı. AB Harekât Merkezi'nin devreye girmesiyle birlikte, AB üçüncü bir seçeneğe sahip oldu.

Birlik'in komuta ve kontrol gereksinimlerini karşılamamanın anahtarı, uygun bir AB Harekât Karargâhı sağlamak için Üye Devletler tarafından verilen taahhütlerdir: AB önderliğindeki bir harekâtın planlanması ve komuta edilmesi için mevcut ulusal bir karargâh "çokuluslu" hale getirilmektedir. 2007'nin ilk yarısı itibarıyla, beş AB üyesi devlet (İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve Yunanistan) kendi ulusal karargâhlarının özerk bir AB harekâtı için hazırlanacağını açıkladılar.

Bu ana karargâhlar Paris, Potsdam, Larissa, Roma ve Northwood'ta yerleşiklerdir ve tam olarak çok uluslu bir personelle bir askeri harekâtı yürütebilmek için, gerekli olanaklar ve teknik altyapıyı Birlik'e temin edebileceklerdir. AB'nin Bosna'da devam eden Althea Harekâtı, NATO komuta yapısına başvurularak yürütülürken, Kongo DC'deki iki AB askeri harekâtı, bu çokuluslu hale getirilmiş ana karargâhlar sayesinde idare edilmiştir (2003'teki Artemis Harekâtı Paris'ten ve 2006'daki EUFOR Kongo DC Harekâtı Potsdam'dan).

Bu düzenlemelere ek olarak, Aralık 2004'te Avrupa Konseyi farklı bir harekât karargâhı tercihi oluşturmaya karar verdi: Brüksel'de yer alan AB Askeri Personeli'nin

²⁶⁹ Çomak, a.g.e., s. 71.

²⁷⁰ The Council of the European Union: "EU Operations Centre", http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1211&lang=EN&mode=g, 17.07.2008.

içindeki *Sivil-Askeri Hücre*, özellikle ortak bir sivil-askeri mukabelenin gerekli olduğu ve hiçbir ulusal karargâhın belirlenmediği durumlarda, özel bir harekâtı planlayabilecek ve yürütebilecek bir *Harekât Merkezi* kurmakla görevlendirildi.

1 Ocak 2007 itibarıyla, *AB Harekât Merkezi - EU Operation Centre (EU OpsCentre)* - harekete geçmek için hazır hale getirilmiştir. Brüksel'deki ana AB kurumlarının yakın komşusu olarak yerleşik bulunan AB Harekât Merkezi sabit bir karargâh değildir. Bununla birlikte, 8 memurun görev aldığı küçük bir çekirdek ekipten oluşan daimi olanaklar ve gerekli teçhizat, Konsey'e kısa bir bildirimle özel bir harekât için tam donanımlı Harekât Merkezi kurma olanağı verecektir. Bir askeri harekâtın ağırlık kazanması durumunda, toplam 89 memur ve sivil personel, Bakanların kararının ardından 5 gün sonra planlamaya başlayabilecek ve en fazla 20 gün içinde harekâta komuta edecek tam yeteneğe ulaşacaktır. AB Harekât Merkezi personeli AB Askeri Personeli ve Konsey Genel Sekreterliği'nden gelen çift şapkalı personelin yanı sıra, Üye Devletlerin ana karargâhından gelen destek güçleriyle beraber daimi çekirdek bir kadrodan oluşacaktır. Ayrıca Konsey özel harekâtlar için komutan atamaktadır.²⁷¹

Diğer AB Harekât Karargâhları gibi AB Harekât Merkezi'nin askeri bileşenleri, özel bir yetenek alanından sorumlu üst düzey bir memur tarafından yönetilecek olan bölümler halinde örgütlenecektir (personel, istihbarat, harekâtlar, lojistik, planlama, iletişim, eğitim, maliye, sivil-askeri işbirliği ve tıbbi destek). Bölümler Harekât Komutanı'nın otoritesi altında yönetileceklerdir. Harekât Merkezi'nin sivil bileşenleri, Konsey Genel Sekreterliği'nin (Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü) kontrolü altında kalacaklardır. Bütünleşmiş bir sivil-askeri harekât merkezinin başlıca yararlarından biri de sivil uzmanlar ve askeri memurların aynı ortamda birlikte çalışacak olmasıdır. Kriz yönetimi operasyonlarında sivil-askeri işbirliğini ve eşgüdümü daha iyi sağlamak için, operasyonlar bu şekilde idare edilmektedir.²⁷²

Harekât Merkezi kuvvet karargâhlarının yanı sıra AB siyasi-askeri organları için gerekli güvenli iletişim hatlarıyla donatılmıştır. AB Askeri Tatbikatı "MILEX 07" Haziran

²⁷¹ The Council of the European Union: "EU Operations Centre", Factsheet, February 2007, http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/070228-EU_OpsCentre.pdf, 19.07.2008.

²⁷² The Council of the European Union: "EU Operations Centre", Factsheet, February 2007, http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/070228-EU_OpsCentre.pdf, 19.07.2008.

2007’de, “MILEX 08” Haziran 2008’de gerçekleştirilmiştir. Tatbikatların hedefi Harekât Merkezi’nin harekete geçirilmesi dâhil, askeri stratejik ve operasyonel düzeyde, AB kriz yönetiminin askeri yönünü test etmek ve değerlendirmektir. Tatbikatlar AB öncülüğündeki bir kriz yönetimi harekâtında, AB Harekât Merkezi ve İsveç tarafından sağlanan bir Kuvvet Karargâhı arasındaki etkileşim üzerine odaklandı. Bu tatbikatlar Harekât Merkezi’nin yeteneğini, altyapısını, işlevini ve düzenlemelerini test etmek ve değerlendirmek için önemli bir fırsat sunmuştur.

3.2.5. Sivil Planlama ve İdare Yeteneği (CPCC)

Sivil Planlama ve İdare Yeteneği - Civilian Planning and Conduct Capability (CPCC) - sivil AGSP kriz yönetimi operasyonlarının planlama, konuşlandırma, idare ve denetiminden sorumlu bir yapıdır. Ekim 2005’te, Hampton Court’taki gayri resmi bir toplantıda AB Devlet ve Hükümet Başkanları, Birlik’in kriz yönetimi organlarını güçlendirecek tasarıları daha ileriye taşıma konusunda birleştiler. ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana’nın öncülüğünde, *Sivil Operasyon Komutanı* konumunun yaratılması dâhil, CPCC’nin kurulması için iç AB kriz yönetimi yapılarının yeniden örgütlenmesine karar verildi.

Ağustos 2007’de kurulan CPCC Brüksel’de yer alır ve Konsey Genel Sekreterliği’nin bir parçasıdır. 1 Mayıs 2008’de, Hollanda Dışişleri Bakanlığı’ndan Doğu ve Güneydoğu Avrupa Müdürü Kees Klompenhouwer, *CPCC Müdürü* ve *Sivil Operasyon Komutanı* olarak atanmıştır. CPCC 2009 başında polis, sınır yardımı idaresi, hukukun üstünlüğü ve güvenlik alanı reformu alanındaki sekiz görevden sorumluydu: Bosna Hersek’teki EUPM, Kosova’daki EUPT ve EULEX Kosova, Filistin’deki EUPOL COPPS ve EUBAM Rafah, Irak’taki EUJUST LEX, EUPOL Afganistan, EUPOL Kongo DC ve EU SSR Gine Bissau.²⁷³ Aynı zamanda AB Sivil Operasyon Komutanı olan CPCC Müdürü, Siyasi ve Güvenlik Komitesi’nin siyasi kontrolü ve stratejik yönetimi ile Genel Sekreter/ODGP Yüksek

²⁷³ “Introducing CPCC”, *ESDP Newsletter*, July 2008, s. 24.

Temsilcisi'nin tam otoritesi altında, tüm sivil kriz yönetimi operasyonlarının planlama ve idaresine yönelik komuta ve kontrol sağlar.²⁷⁴

CPCC uzmanların benzersiz bir karışımının bir araya getirildiği, Brüksel'deki yaklaşık 60 personelden oluşur: Yüzde 50'si çoğu uluslararası alanda ve AGSP'de geniş bir deneyime sahip Konsey memuru, diğer Yüzde 50'si yardımcı ulusal uzmanlar ve genellikle üst düzey polis memurlarının yanı sıra hukukun üstünlüğü, temin, lojistik ve maliyeden sorumlu uzmanlar. Tüm alanlarda 17 farklı AB ülkesi temsil edilmektedir. Konsey Sekreterliği ve Üye Devletlerde varolan en iyi sivil kriz yönetimi uygulamalarını bir çatı altında toplamak için, CPCC bütünleşmiş çalışma yöntemleri ve farklı birimler ve alanları birleştirecek düzenlemeler geliştirmiştir. CPCC'nin çalışma planı altındaki çeşitli etkinliklerin geliştirilmesi ve uygulanmasıyla görevli gayri resmi proje grupları için, uzmanlıklarına dayanarak personel görevlendirilmiştir.²⁷⁵

Sahnedeki etkinliklerle ilgili istatistikler etkileyicidir. 2008'de EULEX Kosova'nın görevlendirdikleri de hesaba katıldığında, sivil AGSP çerçevesinde üç kıtada yaklaşık 3.000 erkek ve kadın görev yapmaktadır. CPCC bu bölgelere yerleştirilen görevlilere, görevlerin idaresinde 7 gün 24 saat destek verir. Bu destek idari ve mali konulardan, Konsey'in hazırlık organları aracılığıyla, planlama belgeleri ve düzenli raporlarla ilgili görev aşamalarına dek uzanır. Sahadaki personelin ve Brüksel'de yerleşik destek ekiplerinin birçoğu AB ülkelerindedir. Ek olarak diğer 15 ülke ya destek personeli ya da sözleşmeli personelle katılmaktadır.²⁷⁶

CPCC sahadaki Görev Yöneticisi'ne üst komuta düzeyi sağlar. Bu sivil ve askeri AB görevlilerinin göz göze temas sağlamasına olanak verir ve aynı sahada iki görevin konuşlandırıldığı yerlerde ya da bütünleşmiş sivil-askeri görevler planlanacağı ve idare edileceği zaman işbirliğini kolaylaştırır. Bu AGSP açısından gerçek bir gelişmedir ve birçok kez gerekli olmuştur. Gine-Bissau ve Kosova'da, önceki AGSP operasyonlarıyla

²⁷⁴ The Council of the European Union: "Civilian Planning and Conduct Capability (CPCC)", http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1487&lang=EN&mode=g, 17.10.2008.

²⁷⁵ "Introducing CPCC", s. 24.

²⁷⁶ "Introducing CPCC", s. 24, 25.

karşılaştırıldığında ölçek, tasarım ve amaç konusunda yenilikler getiren iki yeni görev aynı dönemde planlanmış ve başlatılmıştır.

CPCC, Sivil Operasyon Komutanı'nın sorumluluğu altındaki görevlerin komuta ve kontrolünü güçlendirmek için çaba harcar. Asıl amaç sivil AGSP operasyonlarında birleşik ve belirli bir komuta zinciri oluşturmaktır. Öte yandan, sıkça görülen yönetim değişikliği özellikle sivil, askeri, siyasal ve mali oyuncular gibi çeşitli boyutları olan bir AGSP için iki sahnede (Brüksel ve ilgili operasyon sahaları) daima bir tehlikedir. CPCC herkesin kendi yetkisine dayanarak diğer AGSP temsilcileriyle ilişkiler geliştirmiştir ve BM, AGİT ve diğer uluslararası ortaklarla operasyonel temas halindedir. CPCC 2009'da tam operasyonel yeteneğe erişmeyi, sorumluluğu altındaki görevlerin planlama ve idaresinde köklü bir ilerlemeye yol açmayı hedeflemektedir.

3.3. AVRUPA'DAKİ ÇOKULUSLU ASKERİ GÜÇLER

Avrupa'da çokuluslu askeri güç oluşturma yönündeki en somut girişimler, *Almanya – Danimarka Gücü*'nün kurulduğu 1962 yılına dek uzanır. Bununla birlikte, Avrupa'da barışı koruma alanındaki ilk büyük çokuluslu girişim, 1992'de kurulan *Avrupa Kolordusu*'dur (*Eurocorps*). Kendisinden sonra kurulan çokuluslu güçlere de esin kaynağı olan Eurocorps, hem AB (daha önce BAB) hem de NATO adına barışı koruma harekâtları yürütebilen önemli bir güçtür. Avrupa ülkelerini çokuluslu barışı koruma güçleri oluşturmaya teşvik eden asıl gelişme ise, 1990'ların başından itibaren süregelen NATO stratejisindeki dönüşümdü. Bu dönüşüm Nisan 1999 NATO Washington Zirvesi'nde somut hale getirildi. NATO bu zirvede, başlatılmasını öngördüğü Savunma Yetenekleri Girişimi ile İttifak toprakları dışında barışı koruma harekâtları yürütülebilmesine karar verdi. Ardından Helsinki Temel Hedefi'nin açıklanmasıyla birlikte, Avrupa'da çokuluslu güçlerin görevleri ve yapısı yeni bir boyut kazanacaktır.

3.3.1. NATO Stratejisinde Dönüşüm ve Birleşik Ortak Görev Gücü

NATO stratejisindeki dönüşümün başlıca nedeni, Bosna ve Kosova'daki krizlerin neden olduğu geniş çaplı etnik çatışmalar ve kitlesel göçlere zamanında ve etkin müdahale

edilememesiydi. NATO giderek bu tür sorunlara müdahale edecek biçimde dönüşmeye başladı. NATO'nun dönüşüm sürecindeki ilk önemli adım, Haziran 1992 Oslo Dışişleri Bakanları Konsey Toplantısı'nda atıldı. İttifak bu toplantıda, Avrupa'da ortaya çıkacak krizlerde barışı koruma işlevini üstlenmeyi kabul etti. Aynı zamanda AGİK'in NATO'dan barışı korumak amacıyla yardım isteyebilmesi kabul edildi. Aralık 1992'de ise, İttifak BM Güvenlik Konseyi'ne barışı koruma harekâtlarına katılabileceğini bildirdi.²⁷⁷

BAB Petersberg Görevleri'ni yerine getirecek olanaklara sahip olmadığı için, NATO, Ocak 1994 Brüksel Konseyi'nde *Birleşik Ortak Görev Gücü'nü (BOGG) - Joint Combined Task Force (JCTF)* - kurma kararı aldı ve BAB'ın NATO olanak ve yeteneklerini kullanabileceğini kabul etti. Bu aynı zamanda, İttifak'ın barışı koruma harekâtlarına katılmasını kolaylaştıracak bir adımdı. Böylece askeri olanaklar ve masraflar açısından ABD ile Avrupalı müttefikleri arasındaki yük paylaşımı, ABD lehine daha dengeli bir hale gelecekti. Dolayısıyla NATO'nun krizlere müdahale yeteneği de artmış olacaktı.

Haziran 1996 Berlin NATO Konseyi'nde son şeklini alan kararlar iki hedef belirlendi: İlk olarak NATO, Müttefik olmayan ülkelerle ortak barışı koruma harekâtları yürütme yolları geliştirmeye çalışacaktı. Müttefik olmayan ülkeler hem ulusal ordularını hem de NATO karargâhlarını kullanabilecekler, Müttefik ülkelerin askerleri ise daha sonra ilk kez Bosna'da uygulandığı gibi, hem NATO içindeki görevlerini sürdüreceklere hem de bu harekâtlarda yer alacaklardı. İkinci hedef “Eski Avrupa” ve “Yeni Avrupa” arasında bir uzlaşma sağlanmasıydı. AB ağırlıklı (Almanya ve Fransa) ve NATO ağırlıklı (ABD ve İngiltere) yaklaşımlar arasında ortak bir yol bulunmalıydı. BOGG aracılığıyla, Eurocorps gibi NATO dışı Avrupalı güçlerin de bu harekâtlarda yer alabileceği kabul edildi ancak bu uzlaşma kalıcı olmadı.

1999 Washington Zirvesi'nden itibaren, NATO sürekli tartışılan “alandışılık” sorununu ortadan kaldırarak, özellikle “kriz yönetimi” kavramına ağırlık verdi. İttifak bu doğrultuda “5. Madde dışı krizlere müdahale harekâtları” kavramını ortaya atarak, bir NATO ülkesine doğrudan saldırı yapılmadığı durumlarda da krizlere müdahale edebileceğini kabul

²⁷⁷ İlhan Uzgel, “ABD ve NATO'yla İlişkiler”, Baskın Oran (ed.), **Türk Dış Politikası**, Cilt II, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 307.

etti. Böylece Savunma Yetenekleri Girişimi'nin başlatılması ve bu girişim aracılığıyla, Müttefiklerin İttifak toprakları dışında barışı koruma harekâtları düzenlemek için, hızlı hareket yeteneğine sahip yüksek hazırlık düzeyinde birlikler kurmaları öngörülüyordu. Bu birliklerin yürüteceği harekâtlar, Müttefikler ile ortak üyeler arasındaki işbirliğiyle yürütülecekti.²⁷⁸

Diğer yandan AB, kurulduğundan beri “uyumakta” olan BAB'ı canlandırmak amacıyla bazı girişimlerde bulundu. NATO'nun Avrupa ayağını güçlendirmek amacıyla ve BAB da dâhil olacak şekilde, Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin geliştirilmesine karar verildi. 1994 Brüksel NATO Konseyi'nde AGSK'nın gelişimi desteklendi. Aynı zamanda, BAB kendi içinde çeşitli kurumsal düzenlemeler yaptı. BAB Planlama Birimi 1993'ten itibaren, çok uluslu güçlerin etkin yönetimi ve eşgüdümü doğrultusunda çalışmalar yürüttü ve standart uygulama prosedürleri belirledi. Ek olarak Kasım 1997 BAB Bakanlar Konseyi'nde; *BAB'a Karşı Sorumlu Güçler'i - Forces Answerable to the Western European Union (FAWEU)* - yönlendirme, BOGG'u idare etme, Petersberg Görevlerinin uygulanması konusunda tavsiyelerde bulunma ve kriz durumlarıyla ilgilenme gibi görevler üstlenecek ve Genelkurmay Başkanlarından oluşacak bir *BAB Askeri Komitesi* kurulmasına karar verildi.

AGSK'nın geliştirilmesine yönelik olarak, BOGG kavramı aracılığıyla BAB'ın NATO olanak ve yeteneklerinden yararlanması sağlandı. Böylece BAB, NATO'nun ana karargâhından, güçlerinden ve ortak komuta-kontrol sistemleri, lojistik ve iletişim gibi ileri düzeydeki olanaklarından doğrudan yararlanma fırsatı elde etti. Eylül 1996'da Norveç/Bergen'de yapılan gayri resmi NATO toplantısında, BAB ve NATO arasındaki işbirliği sürecinin kontrolünün sağlanmasına yönelik olarak, D-SACEUR'un BAB harekâtlarının komutanı olarak atanmasına karar verildi. Bu karar AGSK çerçevesinde, *ayrılabilir ama ayrı olmayan (separable but not separate)* askeri yeteneklerin geliştirilmesi amacıyla alınan bir karardı ve İttifak bu şekilde, AGSK'nın kendi kanatları altında gelişmesini sağlamış oluyordu.

D-SACEUR'un BAB harekâtlarının komutanlığını üstlenmesiyle birlikte, BOGG da dâhil olmak üzere, olası BAB harekâtlarının planlanması da SHAPE'in denetimi altına girdi. 1996'da, BAB'ın kullanımına sunulabilecek NATO varlıklarının belirlenmesi ve ittifak içi

²⁷⁸ Uzgel, a.g.m., s. 306.

komuta düzenlemeleri için BOGG kapsamında *Siyasi-Askeri Çatı (Political-Military Framework)* oluşturuldu. Bu doğrultuda önemli ilerlemeler sağlandı.²⁷⁹ Mayıs 1997’de Portekiz/Sintra’da yapılan NATO Konsey Toplantısı’nda, STRIKFLTLANT, AAFCENT ve AFSOUTH komutanlıkları ilk BOGG pilot karargâhları olarak belirlendi. Bundan 3 yıl sonra da Şubat-Mart 2000’de, Avrupa-Atlantik işbirliğinin harekât alanındaki bir örneği olarak, ilk BOGG tatbikatı olan CIMEX-CRISEX gerçekleştirildi.

3.3.2. Avrupa Kolordusu - Eurocorps

Eurocorps AB ve NATO’nun ortak savunma girişimleri kapsamındaki çokuluslu bir askeri birliktir. Temelleri 1963’te Almanya ile Fransa arasında imzalanan Elysee Antlaşması’na dayanan Eurocorps’un resmi olarak kurulma kararı, 21–22 Mayıs 1992’de düzenlenen *La Rochelle Zirvesi*’nde, Almanya ve Fransa tarafından alınmıştır. 1987’de kurulan *Fransız – Alman Tugayı* Eurocorps’un çekirdeğidir (Bkz.; Tablo 6: Avrupa’daki Çokuluslu Askeri Güçlerin Kuvvet Bileşimi). İzleyen yıllarda, Eurocorps hem 1993’te kurulan *Alman – Hollandalı Gücü*’ne hem de 1999’da kurulan *Alman – Polonyalı – Danimarkalı Gücü*’ne örnek teşkil etmiştir. Eurocorps Kasım 1995’te yapılan “Pegasus-95” tatbikatı sonrasında operasyonel yeteneğe ulaşmıştır.

Eurocorps’un NATO yetkisinde yer alma taahhüdü 21 Ocak 1993, BAB’ın siyasi kontrolü altında bulunma taahhüdü ise 24 Eylül 1993 tarihli anlaşmalarla düzenlendi. AGSP’nin etkinlik kazanmasıyla birlikte aynı zamanda AB yetkisine verildi. Eylül 2007’de İspanyol General Pedro Pitarch Eurocorps’un komutanlığını üstlendi. Eurocorps EUROFOR ve EUROMARFOR’la birlikte, BAB’a Karşı Sorumlu Güçler’in bir parçasıydı. Bu çerçevede, günümüzde AB veya NATO adına faaliyette bulunabilen Eurocorps, BM ile AGİT bünyesinde oluşturulan insani görevler, Üye Devletlerin vatandaşlarının bir ülkeden çıkarılmasına ilişkin görevler ve barış operasyonlarına katkıda bulunabilmektedir. Eurocorps’un karargâhı bazı Avrupa kurumlarının da yer aldığı Fransa/Strasburg’da konuşlandırılmıştır.

²⁷⁹ Carla Monteleone, “L’Unione Europea tra prevenzione dei conflitti e intervento militare”, Serena Giusti ve Andrea Locatelli (ed.), *L’Europa Sicura, Le politiche di sicurezza dell’Unione Europea*, Egea Edizioni, Milano, 2008, s. 150.

Eurocorps'a 5 ülke "çatı ülke" olarak katılmaktadır. Fransa, Almanya, Belçika (1993'ten beri), İspanya (1994'ten beri) ve Lüksemburg (1996'dan beri). Ayrıca Türkiye, Avusturya, Polonya, Yunanistan, İngiltere, Finlandiya, İtalya ve Hollanda'dan oluşan 8 ülke de birlik taahhüt etmiştir veya operasyonel personelle katkıda bulunmaktadır. Türkiye, Yunanistan ve Polonya'nın Strasbourg'da bulunan Eurocorps Karargâhı'na personel atamasına Eylül 2002'de onay verilmiştir.²⁸⁰ Eurocorps'a katılan ülkelerin çoğu AB (Türkiye hariç) ve NATO (Finlandiya ve Avusturya hariç) üyesidir.²⁸¹

Eurocorps Strasbourg'da yerleşik 1,000'e yakın askerden ve AB ile NATO acil mukabele harekâtlarında konuşlandırılması için taahhüt edilmiş 60,000 askerden meydana gelir. Eurocorps herhangi bir askeri örgütlenmeye bağlı değildir.²⁸² Her devletin Savunma Bakanı ve Dışişleri Bakanlığı yetkilisi tarafından *Ortak Komite*'de temsil edilen 5 üye devletin yetkisi altında görev yapmaktadır. Ortak Komite BM ve AB gibi çokuluslu örgütlerden gelen destek taleplerini dikkate alır. Eurocorps ayrıca üye ülkelerin emri altında görevlendirilebilir. Eurocorps Karargâhı şu birimleri içerir:²⁸³

– Kuvvet Komutanı General, Kuvvet Komutan Yardımcısı General, Hava ve Deniz Kuvvetleri temsilcileri, yasal danışmanlar, bir kamuoyu bilgilendirme ofisi, bir tıbbi danışman ve siyasi danışmanlardan (yalnızca taahhütler konusunda) oluşan bir Komuta Grubu;

– Komuta Grubu'na destek sağlayan yaklaşık 350 kişilik personel. Bu personel Türkiye, Avusturya, Polonya ve Yunanistan'dan gelen memurlardan oluşur;

– Strasbourg'da konuşlanmış bulunan bir Çokuluslu Komuta Destek Tugayı. Diğerlerinden ayrı olan bu tugay, Eurocorps Karargâhı'na bağlıdır ve Eurocorps konuşlandırıldığında ek destek sağlar. Tugay ülkelerin sağladığı birimlerden oluşur ve 80 kişilik bir daimi karargâha sahiptir;

²⁸⁰ "Eurocorps", <http://uiportal.net/ABsozluk/e.html>, 02.06.2008.

²⁸¹ "Eurocorps", <http://www.diplomatie.be/EN/policy/policynotedetail.asp?TE=XTID=3D49985=20>, 01.06.2008.

²⁸² Eurocorps: "Eurocorps' History", <http://www.eurocorps.net/history>, 01.06.2008.

²⁸³ Eurocorps: "Headquarters", <http://www.eurocorps.net/history>, 01.06.2008.

– Çokuluslu Komuta Destek Tugayı'na bağlı olan ve karargâha koruma, nakliye, yiyecek v.b. sağlayan bir Karargâh Destek Taburu. Bu tabur yaklaşık 330 asker içerir ancak taahhütler söz konusu olduğunda ciddi şekilde güçlendirilebilir.

5 çatı ülke Eurocorps'a aşağıdaki birimleri tahsis etmiştir:²⁸⁴

- Fransız – Alman Tugayı (operasyonel komuta altında);
- Fransa: 30 Haziran 2009'a dek tümen karargâhına eşdeğer Limoges'daki bir güç, bir zırhlı tugay, bir mekanize piyade tugayı ve gerekli olduğunda özel destek birimleri;
- Almanya: Sigmaringen'deki karargâhıyla birlikte 10. Zırhlı Tümen;
- Belçika: 2008 boyunca Marche-en-Famenne'deki 7. Orta Tugay'ın meydana getireceği, Evere'deki karargâhıyla birlikte Operasyonel Komuta Merkezi;
- İspanya: Burgos'taki ağır kuvvetler komutanlığı, bir mekanize tümen;
- Lüksemburg: Diekirch'te üslü 180 askerden oluşan ve iki keşif takımı, bir anti-tank takımı ve bir lojistik destek unsuru içeren bir keşif bölüğü (Bu birim genellikle harekât esnasında Belçika katkılarıyla bütünleşmiş olacaktır);
- Polonya: Miğdzyrzecz'te üslü 17. Mekanize Tugayı.

Fransız – Alman Tugayı ve Çokuluslu Komuta Destek Tugayı'nın personeli hariç, bu birimler daimi olarak Eurocorps Karargâhı'nın operasyonel komutası altındadır. Ulusal katkılar barış zamanında ulusal komuta altında kalır ancak üye devletler tarafından belirlenen Yetki Transferi'nden sonra Eurocorps'un emrine verilirler. Harekâtlarda gerekli olan Eurocorps birimlerinin büyüklüğü ve şekli doğa koşullarına, belirlenen görev kapsamına ve harekâttan beklentilere bağlıdır.

2001'de, Eurocorps NATO kapsamında acil konuşlandırılabilir çokuluslu karargâh olarak görev almak için başvuruda bulundu (Konuşlandırılabilir Yüksek Hazırlık Kuvvet

²⁸⁴ Eurocorps : "Headquarters", <http://www.eurocorps.net/history>, 01.06.2008.

Karargâhı). Bazı ölçütleri karşılayan ve operasyonel yeteneğini bir tatbikatta kanıtlayan Eurocorps, günümüzde NATO'nun hizmetinde acil konuşlanabilir kolordu karargâhı statüsüne sahiptir (NATO Acil Konuşlanabilir Kolordu Karargâhı).²⁸⁵

Eurocorps Mayıs 1998'den Haziran 2000'e dek Bosna Hersek'te, Nisan 2000'den Ekim 2000'e dek Kosova'da KFOR III öncülüğünde ve Ağustos 2004'ten Şubat 2005'e dek Afganistan'da ISAF VI öncülüğünde barışı koruma harekâtlarına katıldı.²⁸⁶ Eurocorps Karargâhı bir NATO Acil Konuşlanabilir Kolordu Karargâhı şeklinde, Haziran 2006'dan Ocak 2007'ye dek NATO Mukabele Gücü 7'nin kara bileşeni olarak görev aldı.²⁸⁷

Tablo 6: Avrupa'daki Çokuluslu Askeri Güçlerin Kuvvet Bileşimi

Çokuluslu Güç	Tarih	Asker Sayısı	Ülkeler	Açıklamalar
Almanya – Danimarka Gücü (LANDJUT Corps)	1962		Almanya ve Danimarka	
İngiltere – Hollanda Amfibi Gücü (UKNLAF)	1973	5,000	İngiltere ve Hollanda	* NATO (ve BAB)
Fransız – Alman Tugayı	1987	4,500	Fransa ve Almanya	* Bütünleşmiş güç
Çokuluslu Merkez Tümeni	1991		İngiltere, Almanya, Belçika ve Hollanda	* ARRC: NATO tarafından işlerliği tanınmış
Eurocorps	1992	60,000	Almanya, Fransa, İspanya, Belçika ve Lüksemburg	* Merkezi Fransa/Strasbourg'da, * NATO Antlaşması 5. Madde, *Petersberg'de askeri personel
Alman – Hollandalı Gücü	1993	35,000	Almanya ve Hollanda	*NATO, Münster'de askeri personel
EUROFOR	1995	5,000 - 10,000	Fransa, İtalya, İspanya,	* İtalya/Floransa'da askeri personel, * Acil mukabele

²⁸⁵ "Eurocorps", <http://www.diplomatie.be/EN/default.asp>, 02.06.2008.

²⁸⁶ Eurocorps: "Operations", <http://www.eurocorps.net/mission>, 01.06.2008.

²⁸⁷ Eurocorps: "Headquarters", <http://www.eurocorps.net/history>, 01.06.2008.

			Portekiz (Ortaklık)	olanakları
EUROMARFOR	1995	700	Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz (Ortaklık)	* Askeri personeli yok, * Havacı, denizci ve amfibi olanakları
Fransa – İngiltere Hava Grubu	1995		Fransa ve İngiltere	* İngiltere/High Wycombe’de sürekli askeri personel
Avrupa Hava Grubu	1998		Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, İspanya, Hollanda ve Belçika	* Sürekli askeri personel
Çokuluslu Kara Gücü (MLF)	1998		İtalya, Slovenya ve Macaristan	* Hareketli piyade gücü, * Komutanlık İtalya/ Udine’de
Güneydoğu Avrupa Çokuluslu Barış Gücü	1998	3,000	Türkiye, İtalya, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan, Makedonya, Arnavutluk	* Barışı koruma harekâtları
Alman – Polonyalı – Danimarkalı Gücü	1999	130	Almanya Polonya ve Danimarka	* NATO, * Karargâh Polonya’da
Litvanya – Polonya Barış Gücü Taburu (LITPOLBAT)	1999	800	Litvanya ve Polonya	* Ana personel pozisyonları dönüşümlü
Polonya – Ukrayna Barış Gücü Taburu	1999	754	Polonya ve Ukrayna	* KFOR bünyesinde faaliyette, * Ana personel pozisyonları dönüşümlü
Nakliye Eşgüdüm Birimi	2002		Fransa, İngiltere, Almanya,	* Hollanda’da sürekli birim

			İtalya, İspanya, Hollanda ve Belçika	
Çek – Slovak – Polonyalı Tugayı	2002	2,481	Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Polonya	* 2005'ten itibaren etkin

3.3.3. EUROFOR ve EUROMARFOR

Lizbon'daki BAB Bakanlar Konseyi'nde açıklanan 15 Mayıs 1995 tarihli *Lizbon Bildirisi*'yle İspanya, Fransa, Portekiz ve İtalya *Avrupa Operasyonel Acil Müdahale Gücü - European Operational Rapid Reaction Force (EUROFOR)* - ve *Avrupa Deniz Gücü - European Maritime Force (EUROMARFOR)* - kurma kararı aldılar. Lizbon Bildirisi'ne göre, EUROFOR ve EUROMARFOR'un kurulmasındaki amaç, “öncelikle AGSK'nın geliştirilmesi çerçevesinde, Petersberg Görevlerine yönelik olarak Avrupa'nın kendi askeri yeteneklerini geliştirmektir.” Bununla birlikte “toplu savunma konusunun da göz önünde tutulacağı” ifade edilmiştir.

Ek olarak yine bu bildiriye göre, “Bu güçler BAB'a Karşı Sorumlu Güçler kapsamında değerlendirilecektir ve öncelikle bu kapsamda kullanılacaktır ancak gerekirse NATO kapsamında da kullanılabilir. Dolayısıyla İttifak'ın Avrupa ayağının güçlendirilmesine katkı sağlayabilecektir.” Diğer ülkelerin bu iki güce katılımı konusunda ise, Lizbon Bildirisi'nde “EUROFOR ve EUROMARFOR'a katılımın BAB'ın Tam Üyesi olan ülkelere açık olduğu” ifade edilmektedir.

Ayrıca EUROFOR ve EUROMARFOR'un her ikisi de BM veya diğer çokuluslu örgütler adına görev alabilmektedir. Geniş kapsamlı kriz senaryolarını idare edebilmek amacıyla şekillendirilen EUROFOR ve EUROMARFOR, diğer çokuluslu güçlerle ortak operasyonlar, insani yardım ve tahliye operasyonları, barışı koruma operasyonları ve barışın tesisi operasyonları dâhil kriz yönetimi kapsamındaki tüm muharebe görevlerini yürütebilir.

Diğer yandan her iki güç de Eurocorps'la bütünleşebilecek şekilde oluşturulmuştur. EUROFOR 4 tugay seviyesinde bir güç olarak öngörülmüştür.²⁸⁸ Haziran 1998'de EUROFOR ilk operasyonel yeteneğe ulaşmıştır.²⁸⁹ BAB'ın kriz yönetimi unsurlarının AB'yle bütünleştirilmesinden sonra, EUROFOR ve EUROMARFOR AGSP'nin bir parçası olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu çerçevede AB kuvvet kataloğunun çokuluslu yapısına katkıda bulunmaktadır ve AB güçleriyle ortak harekâtlar yürütebilirler. Ek olarak EUROFOR, sadece AGSP çatısı altında görev yapan AB gücü EUFOR'dan (European Union Force) farklı bir yapılanmadır.

EUROFOR Karargâhı İtalya/Floransa'da yer almaktadır. EUROFOR Karargâhı tugay seviyesinden tümen seviyesine kadar görev almak üzere uyumlu hale getirilmiştir. Bununla birlikte eğer dört ülkenin personeli tarafından takviye edilirse, Kara Bileşeni Komutası'nın sorumluluğunu da üzerine alabilecektir. EUROFOR, üye devletlerin Genelkurmay Başkanları ve Dışişleri Bakanlıklarının siyasi temsilcilerinden oluşan *Üst Düzey Bakanlar Arası Komite*'nin - *High Level Interministerial Committee* (CIMIN) - siyasi ve askeri talimatlarını yerine getirir (Bkz.; Tablo 7: EUROFOR Komuta Çatısı).

EUROFOR Arnavutluk ve Makedonya'da olmak üzere iki görev yürütmüştür. 1 Kasım 2000 – 2 Nisan 2001 tarihleri arasında gerçekleştirilen *Arnavutluk Görevi* (*Mission Albania*) Kosova Savaşı'nın ardından Arnavutluk'taki bir mülteci krizine müdahaleydi.²⁹⁰ Görev başlangıçta NATO harekâtı *Allied Harbour*'ın bir parçasıydı ve ilk önce NATO kara birlikleri Kosova'ya girdi. EUROFOR burada NATO ikmal malzemesi hatlarının savunulmasında birleştirici rol oynadı.

Makedonya Görevi (*Mission Macedonia*) 30 Eylül 2004 – 15 Aralık 2004 tarihleri arasında, Concordia Harekâtı'nın bir parçası olarak AB komutası altında yürütüldü. Makedon makamları Makedonya'daki istikrarlı ve güvenli bir ortamın tesisi amacıyla yardımda

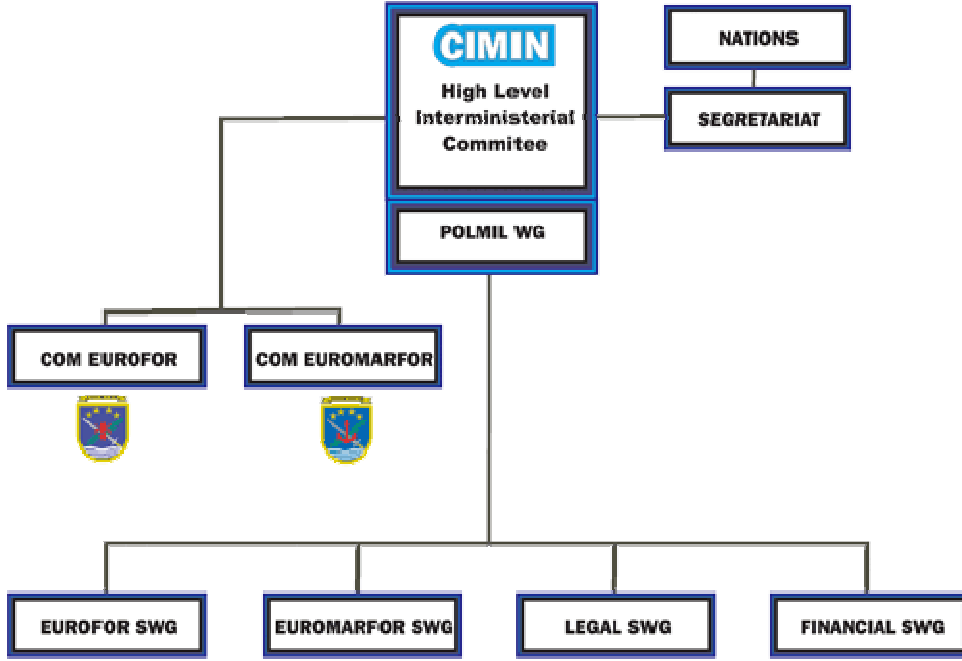
²⁸⁸ Heisbourg, a.g.e., s. 74.

²⁸⁹ Eurofor: "Historical Background", <http://www.eurofor.it/mission.htm>, 03.06.2008.

²⁹⁰ Eurofor: "Historical Background", <http://www.eurofor.it/mission.htm>, 03.06.2008.

bulunmaya davet ettiğinde, EUROFOR resmen Siyasi ve Güvenlik Komitesi aracılığıyla, AB'ye karşı doğrudan sorumlu oldu. Makedonya Görevi 15 Aralık 2004'te sona erdi.²⁹¹

Tablo 7: EUROFOR ve EUROMARFOR'un Komuta Çatısı

(Kaynak: Eurofor; http://www.eurofor.it/Framework_new.htm)

EUROMARFOR ise bileşimi ve yapısı yürütülecek göreve bağlı olarak belirlenecek daimi olmayan bir deniz gücüdür. Temelde İspanyol, Fransız, İtalyan ve Portekiz gemilerinden oluşur. Askeri personeli yoktur ancak havacı, denizci ve amfibi olanakları bulunmaktadır. EUROMARFOR'un kendi karargâhı ve daimi bir yapısı olmamasına rağmen, EUROMARFOR'un komutası üye devletlerin ilgili deniz bölge komutanlıklarına 2 yılda bir dönüşümlü olarak bağlanacak şekilde düzenlenmiştir.

²⁹¹ Eurofor: "Historical Background", <http://www.eurofor.it/mission.htm>, 03.06.2008.

EUROMARFOR'un ilk komutanı olarak İspanyol Amiral Acedo Manteola atanmış, diğer komutanlar ise, izleyen yıllarda katılımcı ülkeler tarafından dönüşümlü olarak bu göreve getirilmiştir. Kurulduğu yıllarda EUROMARFOR'un üstlendiği görevleri yerine getirebilmesi için, NATO varlıklarına gereksinim duyduğu takdirde, bunları BAB aracılığıyla talep etmesi öngörülmüştü.

EUROMARFOR'un ilk görevi Ekim 2002'de, Doğu Akdeniz'deki deniz gözetleme operasyonu *Coherent Behaviour (Uyumlu Davranış)* çatısı altında yürütüldü. Ardından *Resolute Behaviour (Kararlı Davranış)* görevi ile Şubat 2003'ten Aralık 2004'e dek, terörizmi ortadan kaldırmak için yürütülen Afrika Boynuzu'na *Sürekli Özgürlük (Enduring Freedom) Operasyonu*'nda bir EUROMARFOR görev grubu yer aldı. Bu görev 8 Aralık 2004'te kesilse de 17 Ağustos 2005'te yeniden başladı.²⁹²

EUROMARFOR'un halen *Lübnan'daki BM Geçici Gücü - UN Interim Force in Lebanon (UNIFIL)* - ile birlikte yürüttüğü görev ise, BM-Avrupa işbirliğinin iyi bir örneğidir. İtalya öncülüğündeki EUROMARFOR, 29 Şubat 2008'de Almanya öncülüğündeki *UNIFIL Deniz Görev Gücü'nün - Maritime Task Force (MTF)* - komutasını devralmıştır. Bu güç bu tarihten itibaren EUROMARFOR tarafından idare edilmeye başlanmıştır.²⁹³ 2 Eylül 2008'de İtalyan Tuğgeneral Ruggiero Di Biase, UNIFIL Deniz Görev Gücü'nün komutasını Fransız Tuğgeneral Alain Hinden'e devretmiştir.²⁹⁴

UNIFIL DGG kara suları güvenliğinin sağlanmasında Lübnan Donanması'na yardım etmek ve Lübnan'a deniz üzerinden yasa dışı silah veya bununla ilgili malzeme girişini önlemek için, Lübnan Hükümeti'nin talebi üzerine konuşlandırıldı. Operasyonun başladığı 15 Ekim 2006'dan beri, UNIFIL DGG ülkenin 200 kilometrelik kıyı şeridi boyunca, 18,000 gemiyle irtibata geçmiş ve 150'den fazla şüpheli gemiyi daha iyi denetlenmesi için Lübnanlı makamlara yönlendirmiştir.²⁹⁵

²⁹² "EUROMARFOR", http://www.defense.gouv.fr/defense/contents_in_english/news/10th_anniversary_of_euromarfor#, 13.09.2008.

²⁹³ United Nations: "UNIFIL Maritime Task Force Changes Command", Press Release, 29 February 2008, <http://www.un.org/depts/dpko/missions/unifil/index.html>, 13.09.2008.

²⁹⁴ "UNIFIL Maritime Task Force Transfer of Authority", <http://www.lebanonwire.com>, 13.09.2008.

²⁹⁵ "UNIFIL Maritime Task Force Transfer of Authority", <http://www.lebanonwire.com>, 13.09.2008.

UNIFIL DGG EUROMARFOR'un BM komutası altında yürüttüğü ilk görevdir. Ek olarak, UNIFIL DGG bir deniz gücünün BM barışı koruma harekâtının bir parçası olması bakımından bir ilktir. Ayrıca EUROMARFOR'un bu görevi, BM Güvenlik Konseyi tarafından verilen görevleri yerine getirmesi için UNIFIL'e olanak tanınması itibarıyla, UNIFIL için yaşamsal bir araçtır. Aynı şekilde, 1701 Sayılı Güvenlik Konseyi Kararı'nın uygulanması konusunda Lübnanlı makamlara destek sağlayan bir araçtır.

Bugüne dek 12 ülke (Türkiye, Belçika, Bulgaristan, Danimarka, Fransa, Almanya, Yunanistan, İtalya, Hollanda, Norveç, İspanya ve İsveç) DGG'ye deniz unsurları katkısı sağlamıştır. Eylül 2008'deki komuta değişikliğinden sonra, UNIFIL Deniz Görev Gücü'ne yapılan katkılar şöyle şekillenmiştir: Türkiye 1 gemi, Belçika 1 gemi, Fransa 2 gemi, Almanya 3 gemi, Yunanistan 2 gemi, İtalya 1 gemi, İspanya 1 gemi.²⁹⁶

3.4. AB MUHAREBE GRUPLARI: KURULUŞ, KAVRAM VE KUVVET BİLEŞİMİ

AB küresel bir oyuncu olarak, küresel güvenliğin sağlanmasında üzerine düşen sorumluluk payını üstlenmeye daima hazır olabilmek amacıyla, *Muharebe Grubu Kavramı*'nı (*EU Battlegroup Concept*) geliştirmiştir. Kavram, AB'nin acil müdahaledeki hareket yeteneğinin yükseltilmesine katkıda bulunmakta ve kilit bir rol oynamaktadır. Birlik *Muharebe Grubu Kavramı*'nın kabul edilmesiyle birlikte, erken ve acil müdahale için kullanacağı tasarruflarında gerekli olan diğer askeri araçlara sahip olmuştur. *AB Muharebe Grubu Kavramı* "İlk Operasyonel Yetenek"e Ocak 2005'ten itibaren, "Tam Operasyonel Yetenek"e ise 1 Ocak 2007'den itibaren ulaşmıştır.

3.4.1. Kuruluş

Muharebe Grubu Kavramı Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin savunma yönünün uygulanması açısından önemli bir araçtır ve *1999 Helsinki Temel Hedefi*'nin devamı olan *Temel Hedef 2010*'un tamamlayıcı bir parçasıdır. 1999 Helsinki Avrupa Konseyi'nde, "acil müdahale" AB kriz yönetiminin önemli bir parçası olarak belirlendi. *Helsinki Temel Hedef*

²⁹⁶ "UNIFIL Maritime Task Force Transfer of Authority", <http://www.lebanonwire.com>, 13.09.2008.

2003 sonuç olarak, “çok yüksek hazırlık derecesine uygun olarak konuşlandırılabilir acil müdahale unsurlarının oluşturulması” hedefini Üye Devletlere sundu.

Ardından bir *AB Askeri Acil Mukabele Kavramı (EU Military Rapid Response Concept)* geliştirildi. Haziran 2003'te ilk özerk AB askeri kriz yönetimi harekâtı olan *Artemis Harekâtı* gerçekleştirildi. Bu harekât, AB'nin Brüksel'den 6.000 km'den daha fazla bir uzaklıkta ve oldukça küçük bir kuvvetle başarıyla operasyon yapabilme yeteneğini gösterdi. Dahası bu tecrübe, gelecekteki acil müdahale yeteneklerinin gelişimi için gerekli araçları örneklendirdi.²⁹⁷ Daha sonra, *Artemis Harekâtı* acil müdahale yeteneğine sahip Muharebe Gruplarının gelişimi için örnek bir model olacaktır.

Muharebe Gruplarını bir kavram olarak geliştirme düşüncesi, ilk olarak 4 Şubat 2003'te *Le Touquet*'teki ikili Fransız-İngiliz zirvesinde ifade edildi ve 24 Kasım 2003'te Londra'daki zirvede daha da belirginleştirildi. Bu toplantıda iki ülke, Fransa liderliğindeki özerk AB *Artemis Harekâtı* örneği üzerinde tasarlanacak olan “Muharebe Grubu düzeyinde güvenilir kuvvetler”e (her biri nakliye ve sürdürülebilirliğe uygun yaklaşık 1.500 asker) gereksinim duyulduğunu ve BM harekâtlarına destek vermek için AB acil müdahale yeteneğini güçlendirecek şekilde kurulması gerektiğini belirtti.²⁹⁸ Bu karar beklentileri karşılayamayan ve istenilen hız ve esnekliğe ulaşamayacağı görülen *Avrupa Acil Müdahale Gücü*'nün yerine, AB harekâtlarında acil müdahaleye ve çabuk sonuç almaya daha yatkın olan Muharebe Gruplarını kuracak ilk adımdı.

Tarihsel açıdan, AB'nin askeri araçları (daha önce özgün *1999 Helsinki Temel Hedefi*'nde ana hatları çizilen Acil Müdahale Gücü gibi) ODGP'nin ileri amaçları için kesin olarak sağlam dayanaklara bağlandı. Fransa ve İngiltere 1998'de St. Malo'da ilk kez ve daha sonra Şubat 2003'te Le Touquet'te, şu konularda fikir birliğine vararak, AGSP değerleri ve askeri araçların hedefleri arasındaki yakın ilişkiye dikkat çekmiştir:

²⁹⁷ The Council of the European Union: “EU Battlegroups”, Factsheet, February 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups_February_07-factsheet.pdf, 25.05.2008.

²⁹⁸ “Strengthening European Cooperation In Security and Defence Declaration”, Franco-British Summit, London, 24 November 2003, http://www.fco.gov.uk/Files/kfile/UKFrance_DefenceDeclaration,0.pdf, 05.06. 2008.

“ODGP’nin dünya çapındaki istekleriyle AGSP’nin mevcut faaliyet alanının karşılaştırılması ve demokrasi, insan hakları, reform ve iyi yönetimin tesis edilmesi için AB’nin daha geniş dış politika hedeflerine etkin bir şekilde destek verilebilmesi gerekir.”²⁹⁹ Bunun da ötesinde 24 Kasım’da Londra’da şunu ifade ettiler:

“Ülkelerimiz kriz yönetimi harekâtlarındaki bu ilk adımları iki alanda hemen atmaya istemekteyiz: Kriz yönetimi alanında AB ve BM arasında işbirliği ve yetenek geliştirme konusunda ileri çalışmalar... Şu anda Afrika ya da başka bir yerde, BM’nin gelecekteki buna benzer farklı taleplerine AGSP aracılığıyla karşılık verebilmek için AB’nin bu örneği (Artemis Harekâtı) güçlendirmesini öneriyoruz.”³⁰⁰ Kongo Demokratik Cumhuriyeti’ndeki (KDC) Artemis Harekâtı deneyimini onaylayan Kasım 2004 Londra Zirvesi, izleyen yıllarda AB görevleri açısından Muharebe Gruplarının gelişimi için ölçü olmuştur.³⁰¹

İngilizler tarafından “Muharebe Grupları” ya da Fransızlar tarafından “Taktik Gruplar” olarak adlandırılan Fransız-İngiliz önerisi, Şubat 2004’te Almanya tarafından kabul edildi. Hemen ardından AB Askeri Komitesi, Siyasi ve Güvenlik Komitesi’nin 10 Şubat 2004’te kendisinden istediği Kavram’ın teknik yönlerine ilişkin düşüncesini, 18 Şubat’ta Siyasi ve Güvenlik Komitesi’ne sundu. Kavram bunu takiben, 5–6 Nisan 2004’teki Brüksel gayri resmi Savunma Bakanları toplantısında daha güçlü destek buldu.³⁰² AB’nin *Temel Hedef Kuvvet Kataloğu* kapsamındaki mevcut yetenekler ve gönüllü katkılara dayanarak, daha erken hazır olacak iki ya da üç Muharebe Grubu’nu kurabilecek olmasına rağmen, ilk operasyonel Muharebe Gruplarını kurabilmek ve kısa sürede 6’dan 10’a ulaşan Muharebe Grubu beklentilerini karşılayabilmek amacıyla, 2007 tarihi öncelikli bir hedef olarak kararlaştırıldı.

Fransız-İngiliz-Alman Muharebe Grubu Kavramı’na destek ilk kez, bu Kavrama o zamanlar öncülük edecek olan 17–18 Mayıs’taki Ortak Dışişleri ve Savunma Bakanları

²⁹⁹ Gerrard Quille, “The EU Battlegroups”, Note, European Parliament Directorate-General for External Policies of the Union Directorate B – Policy Department, 12 September 2006, s. 4.

³⁰⁰ “Strengthening European Cooperation In Security and Defence Declaration”, Franco-British Summit, London, 24 November 2003, http://www.fco.gov.uk/Files/kfile/UKFrance_DefenceDeclaration,0.pdf, 05.06.2008.

³⁰¹ AB yönetimindeki ilk özerk harekât BM Güvenlik Konseyi’nin talebi üzerine, 12 Haziran 2003’te Kongo Demokratik Cumhuriyeti’nde başlatılmıştır.

³⁰² European Commission: “The Battlegroup Concept”, http://ec.europa.eu/comm/external_relations/cfsp/intro/gac.htm#esdp260404, 20.06.2008.

Konseyi'nde yer aldı. Bu destek daha sonra Haziran 2004 Avrupa Konseyi'nde resmen onaylanan yeni *Temel Hedef 2010* ile bütünleştirildi.³⁰³ Aynı Avrupa Konseyi'nde Üye Devletler özgün Helsinki Temel Hedefi'ne ulaşamadığını kabul etti ancak Muharebe Grubu Kavramı'nı da içeren yeni Temel Hedef 2010'u benimsedi.³⁰⁴ Temel Hedef 2010 stratejik yardım, süreklilik ve çıkarma yapma konularında ayrım gözetmeksizin, muharebe gruplarının hızlı bir şekilde konuşlandırılabilme yeteneğindeki gelişiminin 2007'ye kadar tamamlanmasını amaçlıyordu.

AB Askeri Personeli bu birikimlere ve Fransız-İngiliz-Alman Kavramı'na dayanarak, Muharebe Grubu Kavramı'nı geliştirdi. Haziran 2004'te, AB Askeri Komitesi Muharebe Grubu Kavramı'nı kabul etmiş ve o zamandan beri bu tasarı ileri sürülmüş, benimsenen bir yol haritasına göre şekillendirilmiştir. Tasarı Ekim 2006'da tek bir Muharebe Grubu Kavramı belgesinin kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır.

3.4.2. Kavram

Muharebe grupları askeri bakımdan en az etkili, güvenilir, hızlı savaş düzeni alan, destek almadan yürütülecek operasyonlar yapma ya da daha büyük operasyonların ilk evresi olarak kullanılma yeteneğine sahip uyumlu güç birimleridir. Gruplar bir birleşik ordudan, tabur büyüklüğündeki güçten meydana getirilmiş ve muharebe destek birliği takviye unsurlarıyla güçlendirilmiştir. Genel bileşiminde muharebe grupları yaklaşık 1.500 personelden oluşur.

Muharebe grupları çokulusluluk esasına dayanır ve özerk bir AB operasyonu için bir çatı ülke ya da Üye Devletlerin çokuluslu bir koalisyonu tarafından oluşturulabilir. Her durumda uluslararası uygulanabilirlik ve askeri etkinlik anahtar bir ölçüt olmaktadır. Bir muharebe grubu savaşı yöneten kuvvet karargâhına bağlanır ve stratejik yardım ve lojistik destek gibi operasyonel ve stratejik bağlantı kanallarıyla desteklenir. Üye Devletler ayrıca özel unsurlar temin ederek uygun yeteneklere ya da muharebe gruplarına katkıda bulunabilir.

³⁰³ The Council of the European Union: "ESDP Presidency Report", Annex I, Headline Goal 2010, Brussels, 17–18 June 2004, http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010Headline_Goal.pdf, 25.05.2008.

³⁰⁴ The Council of the European Union: "EU Battlegroups", Factsheet, February 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups_February_07-factsheet.pdf, 25.05.2008.

Muharebe grupları ilk operasyonu 30 gün sürdürebilir, eğer gerekli koşullar sağlanırsa 120 güne uzatabilir.³⁰⁵

Ocak 2005'ten beri *AB Muharebe Grubu Kavramı* "İlk Operasyonel Yetenek"e ulaşmıştır. Böylece, AB en sonunda süreklilik esasına dayanan yedek bir Muharebe Grubu'na sahip olmuştur. Önceden planlandığı gibi iki yıl sonra, 1 Ocak 2007'de AB Muharebe Grubu Kavramı tam operasyonel yeteneğe ulaşmıştır. Bu tarihten itibaren, AB aynı anda iki acil müdahale operasyonu yapan muharebe grubuna komuta edebilme yeteneğine sahip olmuş ve söz konusu yetenekler benzer her iki operasyonu hemen hemen aynı anda başlatabilme yeteneğini de kapsamıştır. Muharebe Gruplarının geliştirilmesi aşamasında, AB için bir takım kilit hedefler belirlenmiştir.³⁰⁶

– Harekâtın genel siyasi ve askeri karakteristik özelliklerinin Konsey tarafından 5 gün içinde onayıyla bir harekâtı başlatma kararı alınması;

– Bir krize ya da BM'nin acil bir talebine karşılık olarak, Muharebe Grubu düzeyinde en fazla 120 günlük bir dönem için sürdürülecek iki harekâtın aynı anda üstlenilmesi. (Kuvvetler harekâtı başlatan AB kararının ardından, Acil Müdahale Gücü'nden farklı olarak en fazla 10 gün içinde alanda olmalıdır. 2003'te Kongo'daki AB Artemis Harekâtı BM-AB işbirliğinin başarılı bir örneğini vermiştir: AB kendi birliklerini BM Güvenlik Konseyi'nin talebinin ardından iki hafta içinde konuşlandırabilmiştir.);

– 13 tane AB Muharebe Grubu oluşturulması. (22 Kasım 2004'teki *Askeri Yetenek Taahhüt Konferansı*'nda, Üye Devletler 13 AB Muharebe Grubu oluşturmak için ilk taahhütlerini vermiştir. AB'nin yeni güvenlik yapılanması ve askeri yeteneklerinin geliştirilmesi için hedef yıl olarak seçilen 2010'a kadar, Muharebe Grubu sayısının 13'e ulaşması öngörülmüştür.)

³⁰⁵ The Council of the European Union: "EU Battlegroups", Factsheet, February 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups_February_07-factsheet.pdf, 25.05.2008.

³⁰⁶ The Council of the European Union: "The EU Battlegroups and the EU Civilian and Military Cell", Factsheet, February 2005, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups.pdf>, 20.02.2008.

Muharebe Grubu Kavramı AB'ye acil müdahale yeteneklerinin erişim alanı içerisinde Birlik'in daha uyumlu, daha etkin ve daha yetenekli olmasına katkıda bulunan özel araçlar sağlar. MG Kavramı hali hazırdaki muharebe grubu yeteneklerinin ve büyüklüklerinin göz önünde tutulduğu askeri araçlarla, krizlere hızlı bir şekilde yanıt verilmesine olanak verir. Ayrıca Kavram, Üye Devletlerin silahlı kuvvetlerinin hızlı ve uzun menzilli konuşlandırmaları daha fazla gerçekleştirebilmesini sağlama yeteneğine ve yetenek gelişimi sağlayan bir yönetici olma potansiyeline de sahiptir.³⁰⁷

Kayda değer bir şekilde, MG Kavramı tarafından ek stratejik yardım yeteneklerine olan gereksinimin altı çizilmiştir. Bunun dışında Kavram hızlandırılmış karar alma gereksinimine vurgu yapmıştır.³⁰⁸ Sadece AB kurumları hazırlıklı olmaya gereksinim duymamakta, aynı zamanda ulusal karar alma süreçleri de istenilen zaman dilimindeki görüşmelerde ahenk sağlamaya gereksinim duymaktadır. Kurulan her muharebe grubu birimi Üye Devletler arasındaki askeri işbirliğinin geliştirilmesi için bir fırsattır. Bu, askeri araçlar ve siyasi karar alma açısından her bir üyenin yetenekleri konusundaki karşılıklı bilgi paylaşımını arttırır. MG Kavramı'nın AB politikalarında oynayacağı rol bakımından en önemli nokta ise, bu kuvvetlerin somut bir tutum olarak AB'nin askeri kimliğini pekiştirecek olmasıdır.

3.4.3. Standartlar ve Kıstaslar

MG Kavramı konuşlandırılabilirlik ve sürdürülebilirlik yönlerinin yanı sıra savaş ve hizmet desteği de içeren çok iyi eğitilmiş, tabur düzeyindeki birimlerden (her biri 1.500 asker) meydana gelir. Bunlar 15 günlük süre içinde hazır olmalı ve en az 30 gün sürdürülebilmelidir (değişim yapılarak 120 güne uzatılabilir). Bir BM komutası altında ya da BM komutasına bağlı kalmayacak şekilde, uzak kriz bölgelerindeki (çökmekte olan devletler vb.) harekâtları acilen üstlenebilmeleri ve oldukça sert doğa koşullarında (dağlar, çöl, orman vb.) savaş görevleri yürütebilmeleri için yeterince esnek olmaları gerekir.

³⁰⁷ The Council of the European Union: "EU Battlegroups", Factsheet, February 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups_February_07-factsheet.pdf, 25.05.2008.

³⁰⁸ The Council of the European Union: "EU Battlegroups", Factsheet, February 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups_February_07-factsheet.pdf, 25.05.2008.

Bu özellikleriyle, BM ya da Üye Devletler tarafından en uygun şekilde sağlanan daha büyük ve daha geleneksel barışı koruma kuvvetlerine zemin hazırlamaları gerekir. MG Kavramı'nın gelişimi savaş destek yeteneklerinin ve stratejik açılımın müsait olmasını gerektirir. Bu doğrultuda Kavram, Helsinki Temel Hedefi sürecine ve onun kilit noktalarda belirlenen yetenek eksiklerini giderme arzusuna bağlanmıştır. MG Kavramı “hareketli” anahtar bir araç olarak görülmektedir.³⁰⁹

Muharebe Grubu yetkililer tarafından askeri bakımdan en az etkili, güvenilir, acil konuşlandırılabilir, tek başına ya da daha büyük harekâtların ilk aşaması için harekât yapabilme yeteneğine sahip uyumlu güç paketi ve acil müdahalenin özel bir şekli olarak tanımlanmıştır. MG Kavramı taslağı NATO doktrini standardına göre çizilmiştir. Örneğin NATO Mukabele Gücü “kara unsuru”, taktik açıdan 5 muharebe grubunun şekillendirdiği bir tugaydır.³¹⁰

Temel Hedef 2010'a göre, Muharebe Grupları hızlı konuşlanabilir, sürdürülebilir ve çok uluslu şekilde işlev görebilir olmalıdır. *Kasım 2004 Avrupa Askeri Yetenekler Bildirisi* bir “standartlar ve kıstasları yakalama hedefi” ekleyerek bunu tekrarlamıştır. Bunlar “hazır bulunma”, “görevlendirilebilirlik ve konuşlandırılabilirlik”, “hızlılık”, “esneklik”, “birleştiricilik”, “sürdürülebilirlik”, “hayatta kalabilme”, “tıbbi güç koruması” ve “karşılıklı uygulanabilirlik” olarak adlandırıldı ve ilk kez Mart 2005'te kabul edildi. Standartlar ve kıstasları yakalama çabaları, ayrıca Üye Devletler temelinde değerlendirme ve onaylama için kıstasların gelişimine yön vermelidir.³¹¹

3.4.3.1. Karşılıklı Uygulanabilirlik

“Karşılıklı uygulanabilirlik” karmaşık teknik bir konu olsa da en sade anlamıyla kara, hava ve deniz kuvvetlerinin iletişim kurmak ve diğer birlikler ve ülkeler arasında harekâta katılmak amacıyla bir grup oluşturabilme yeteneği şeklinde tanımlanabilir. Bu ölçüt

³⁰⁹ Quille, “The EU Battlegroups”, s. 5.

³¹⁰ Quille, “The EU Battlegroups”, s. 5, 6.

³¹¹ The Council of the European Union: “Capability Commitments Conference”, Brussels, 22 November 2004, <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/MILITARY%20CAPABILITY%20COMMITMENT%20CONFERENCE%2022.11.04.pdf#search=%22november%202004%20capability%20commitments%20conference%22>, 05.05.2008.

modern silahlı kuvvetler için kilit bir hedeftir. AB, NATO ya da BM gibi örgütlerin bünyesinde bulunan çok uluslu kuvvetlerin yanı sıra, yakın dönemde Irak ve Afganistan'da olduğu gibi, gönüllü özel koalisyonlarda yer alma niyetinde olan Üye Devletler için de büyük önem taşır. Karşılıklı uygulanabilirlik Muharebe Gruplarıyla yakından ilgilidir çünkü bir “çatı ülke” ya da “Üye Devletler’in çok uluslu bir koalisyonu” tarafından meydana getirilirler.³¹²

NATO askeri standartlar ve STANAGS diye bilinen düzenlemeler konusundaki anlaşmalara daha ileri bir boyut kazandırmak suretiyle, uygulanabilirliğin Avrupa ve Atlantik ötesi zorluklarını aşma yolunda öncülük etmiştir. Bunlar AB Üye Devletlerinin karşılıklı uygulanabilirlik müzakerelerinin esasını şekillendirecektir. Bunun yanında, birlikte eğitim ve çalışmaya alışık olmayan farklı üye devletlerden gelen askeri birimlerin etkileşimde bulunması yüzünden, özellikle Muharebe Gruplarına yönelik önemli tehlikeler ortaya çıkabilmektedir. İleriki yıllarda uygulanabilirlik araç gereçleriyle ilgili zorluklar da artabilir.

Temel Hedef 2010 ayrıca bu geliştirme dönemi boyunca, iletişim alanında Avrupa uygulanabilirliğini iyileştirme yolunda bir hedef belirlemiştir. Temel Hedef 2010 amaca uygunluğun ve hem dünyevi hem de uzaya yönelik tüm iletişim araçları için iletişim ağı bağlantılarını geliştirmek suretiyle, 2010’a dek tüm AB operasyonları seviyesinde iletişimin daha iyi hale getirilmesini ifade eder.³¹³

Çok uluslu güçlerin konuşlandırılması konusundaki karşılıklı uygulanabilirlik sorunlarının çözülmesi bakımından, diğer bir anahtar unsur ön konuşlandırma eğitimidir. AB düzeyinde bir “Çok Uluslu Muharebe Grupları İçin Standart Eğitim” konusunda, Üye Devletlerin fikir birliği içinde olamamasına rağmen, ulusal düzeydeki eğitimler sayesinde her bir MG’nin içindeki karşılıklı uygulanabilirliğin geliştirilmesi konusunda anlaşılmuştur. Bunun dışında Temel Hedef 2010, konuşlandırılabilirlik ve çok uluslu eğitim alanlarındaki Temel Hedef doğrultusunda, Üye Devletlerin taahhüt edilen ulusal kuvvetler için sayısal nitelik ve kıstasların geliştirilmesini taahhüt ettiğini eklemektedir.³¹⁴

³¹² Quille, “The EU Battlegroups”, s. 6.

³¹³ European Commission: “Headline Goal 2010”, http://ec.europa.eu/comm/external_relations/cfsp/intro/gac.htm#cfsp170504-02, 25.05.2008.

³¹⁴ Quille, “The EU Battlegroups”, s. 6.

3.4.3.2. Konuşlandırılabilirlik ve Sürdürülebilirlik

Bir harekâtı başlatan Konsey kararını izleyen “10 gün içinde konuşlandırılma” kıstasını yakalamak için önceden belirlenen ve taahhüt edilen kuvvetler ve varlıklar gereklidir. Ayrıca Muharebe Grupları, ilk müdahaleyi 120 güne kadar uzatabilmek için gereken nitelikteki varlıklarıyla birlikte, 30 gün süreyle sürdürülebilir olmalıdır. Bu nedenle Muharebe Gruplarının “kara, hava ve deniz unsurları için stratejik köprü ve lojistik destek gibi önceden belirlenmiş operasyonel ve stratejik olanaklara” sahip olması gerekir.³¹⁵

Buna benzer anahtar olanakların hazır bulunması açısından, özellikle stratejik hava köprüsü konusunda bazı eksikler olmasından dolayı, Üye Devletler 1 Ocak 2007’den sonra kullanıma hazır olması için her MG’ye gerekli olanakları sağlamayı taahhüt etmişlerdir. Temel Hedef 2010 bu süreç boyunca, Üye Devletlerin aşağıdaki taahhütleri aracılığıyla, olanaklardaki eksiklerle ilgili koşulları iyileştirmeye yönelik hedefleri kapsamaktadır.³¹⁶

– 2010’a dek, stratejik köprü (kara, hava ve deniz) konusunda tam yeterlik ve etkililiğe ulaşma doğrultusunda bir adım olarak, 2005’e dek stratejik köprüde AB ortak eşgüdümünü sağlamak;

– 2004’e dek, *Avrupa Hava Köprüsü Eşgüdüm Hücresi*’ni (*European Airlift Co-ordination Cell*) *Avrupa Hava Köprüsü Merkezi*’ne (*European Airlift Centre*) dönüştürmek ve 2010’a dek bazı Üye Devletler arasında Avrupa hava köprüsü idaresi oluşturmak;

– 2007’ye dek, uygun bir stratejik köprünün, sürdürülebilirliğin ve kara varlıklarının kesinleştirilmesi dâhil AB Muharebe Gruplarının kurulmasını tamamlamak;

– 2008’e dek, bir uçak gemisinin hava filosu ve korumasıyla birlikte hazır bulunmasını sağlamak. Öte yandan bir MG’ye katkıda bulunamayan ya da ek katkı yapmak

³¹⁵ The Council of the European Union: “Capability Commitments Conference”, Brussels, 22 November 2004, <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/MILITARY%20CAPABILITY%20COMMITMENT%20CONFERENCE%2022.11.04.pdf#search=%22november%202004%20capability%20commitments%20conference%22>, 05.05.2008.

³¹⁶ Quille, “The EU Battlegroups”, s. 7.

isteyen ülkeler göz önüne alınarak, Muharebe Gruplarına değer katacak uygun yetenekler için bir veri tabanı geliştirilmesi kararlaştırılmıştır.

3.4.3.3. Karar Alma Süreci ve NATO Girişimleriyle Karşılıklı Güçlendirme

MG Kavramı Kriz Yönetimi Kavramı'nın Konsey tarafından onaylanmasını izleyen 5 gün içinde, bir harekâtı başlatma konusunda bir karar alınmasını ifade eder. Amaç bir harekâtı başlatan Konsey kararını takiben, 10 gün içinde kuvvetleri sahada konuşlandırmaktır. Kavram, Muharebe Gruplarının 5 günden 10 güne kadarki hazırlık süresinde, olanak ve yetenekleri bir araya getirmesini gerektirir. İlk gereksinim en az 30 gün (dönüşümlü olarak 120 güne kadar uzatılabilir) sürdürülebilir olması gereken kuvvetler içindir.³¹⁷

Muharebe Grupları BM ya da başka bir örgütün komutası altında, uzak kriz bölgelerindeki harekâtları acilen üstlenecek şekilde, yeterince esnek olmalı ve son derece sert doğa koşullarında muharebe görevleri yürütebilmelidir. Eğer başta BM olmak üzere diğer örgütlerin ya da Üye Devletlerin yürüteceği daha büyük ve daha geleneksel bir harekâtın ilk aşaması şeklinde konuşlandırılmışlarsa, daha sonra bu görevi devralacak olan barışı koruma güçlerine zemin hazırlamalıdır.

AB, NATO Mukabele Gücü gibi NATO girişimleriyle karşılıklı güçlendirme yolunda gereksinimlerin çakıştığı her yerde, askeri araç ve yeteneklerini geliştirmeye özen gösterir. AB Üye Devletleri ve NATO Barış İçin Ortaklık ülkeleri tarafından geliştirilen kuvvetler arasında gerekli olan uygulanabilirlik, her devletin kendi sorumluluğundadır.³¹⁸ 6 aylık bir rotasyon sistemi ile çalışacak Muharebe Gruplarından en az ikisinin bu rotasyon sayesinde anında konuşlandırılabilirliğiyle, AB'nin kriz anında hızlı cevap verebilme yeteneğinin artırılması planlanmıştır. Bu çerçevede AB'ye katılmak için aday olan Avrupalı NATO ülkeleri (Türkiye ve Norveç) Muharebe Gruplarına katılabilmektedir.

³¹⁷ Quille, "The EU Battlegroups", s. 7.

³¹⁸ The Council of the European Union: "The EU Battlegroups and the EU Civilian and Military Cell", Factsheet, February 2005, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups.pdf>, 20.02.2008.

3.4.4. Görev Kapsamı

Muharebe Grupları, Avrupa Birliği Antlaşması'nın 17/2. Maddesi'nde belirtilen ve Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde tanımlanan tam görev kapsamı içinde, büyüklükleri göz önünde tutularak, özellikle kriz yönetiminde yer alan savaş güçlerinin görevlerinde kullanılacaktır. AB acil müdahale ve konuşlandırılabilmenin üzerinde önemle durulduğu Temel Hedef 2010'u temel alarak, askeri yeteneklerinin daha çok geliştirilmesinde oldukça ilerleme sağlamıştır.

Muharebe Grupları konusunda atılan adımlar, AB'nin bağımsız bir savunma kapasitesine sahip olmak için sarfettiği çabaların bir parçasıdır. İngiltere Eski Savunma Bakanı Geoff Hoon'a göre, "Muharebe Grupları barışın sağlanması ve insani yardım gibi konularla da ilgilenecektir ve acil müdahale gücünün oluşturulmasının, AB'nin bir orduya sahip olması için atılan bir adım olarak nitelendirilmemesi gerekir".³¹⁹

Geliştirilme sürecindeki yeteneklerin esası olarak aşağıdaki beş tanımlayıcı senaryo kullanılmıştır: "çatışma önleme", "güç kullanarak tarafların ayrılması", "dengeleme", "yeniden inşa ve üçüncü ülkelere askeri danışma", "tahliye harekâtları ve insani operasyonlara destek". Muharebe grubu yeteneklerinin bütün senaryolarda kullanılmasına rağmen, özellikle son iki senaryo acil müdahale için kendine özgü gereksinimlere sahiptir.³²⁰ Ulaşılmak istenen amaçlardan biri de gelecekte BM veya Afrika Birliği gibi örgütlerin öncülüğünde daha büyük bir kriz yönetimi harekâtı yapılmadan önce, ilk müdahalede gereksinim duyulan güçleri oluşturmak için AB muharebe gruplarının kullanılmasıdır.

Her ne kadar bir BM Güvenlik Konseyi Kararı'na gerek duyulmayan harekâtlar (AB vatandaşlarının tahliyesi v.s.) göze alınabilse de harekât kural olarak bir Güvenlik Konseyi Kararı altında yönetilmiş olacaktır. Muharebe grubu birimleri ortaklaşa tanımlanan ve benimsenen askeri yetenek standartlarını karşılamak zorundadır. Üye Devletler tarafından belirlenen standartlar ve kıstaslar, çok ulusluluk taleplerinin göz önüne alındığı muharebe

³¹⁹ "AB Acil Müdahale Gücünü Onayladı", **BBC World**, 23 Kasım 2004, http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2004/11/041123_eu_rapid_reaction.shtml, 25.05.2008.

³²⁰ The Council of the European Union: "EU Battlegroups", Factsheet, February 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups_February_07-factsheet.pdf, 25.05.2008.

grubu birimlerini oluşturan parçalar arasında ahenk sağlamak için, özel düzenlemelerin geliştirilmesinin esasını oluşturur. Muharebe grubu eğitiminin ilgili Üye Devletlerin sorumluluğunda olması temel bir prensiptir.

AB Üye Devletler arasındaki eşgüdümü kolaylaştırır. Muharebe gruplarının onaylanması da katkı sağlayan Üye Devletlerin ulusal sorumluluğunu devam ettirir. AB Askeri Personeli tarafından desteklenen AB Askeri Komitesi, muharebe grubu onay sürecini izler. Eğitim muharebe gruplarının gereksinimlerinde kilit bir noktadır. Üye Devletler bu kapsamda tatbikat dizilerini yönetir.

Örneğin, “European Endeavour 06” (Avrupa Gayreti) tatbikatı *Alman/Hollandalı/Fin Muharebe Grubu Kuvvet Karargâhı*'na onay vermek için Kasım 2006'da Almanya'da yapılmıştır. “Quick Response” (Hızlı Mukabele) tatbikatı Eylül 2006'da Belçika'da yapılmış ve ayrıca bir AB muharebe grubunu da temsil etmiştir. Bunlara ek olarak, Mayıs 2007'de *HELBROC (Balkan) Muharebe Grubu* kapsamında Yunanistan öncülüğünde yapılan “EVROP II-07” tatbikatı ve Temmuz 2007'de *İskandinav Muharebe Grubu* kapsamında İsveç öncülüğünde yapılan “Illuminated Summer” tatbikatı örnek verilebilir.³²¹

Muharebe grubu birimlerinin Üye Devletler tarafından onaylanması, Birlik'e olası bir göreve hazır olmak için gerekli güvenceyi sağlayacaktır. Konsey tarafından atanacak olan *Harekât Komutanı*, muharebe grubu birimlerini ve komuta-kontrol yapısını harekâtın özel gereksinimlerine göre uyarlama yetkisine sahiptir. Üye Devletlerin muharebe grubu taahhütleri, bir muharebe grubu biriminin oluşturulmasına yön verir ve tam bir birimin bildirilmesinden sorumludur.

Muharebe grubu birimleri sabit bir yapıya sahip değildir ve bu şekilde Üye Devletlere kendi muharebe grubu birimlerinin oluşturulması için gerekli esnekliği sağlar. Bu esneklik, örneğin dağcı ya da amfibik yeteneğe sahip muharebe gruplarına öncülük edebilir ve daha yumuşak bir kuvvet oluşturmayı ve daha geniş bir yetenek açılımını kolaylaştırır. Üye Devletler kendi muharebe grubu birimlerini, altı ayda bir AB Askeri Personeli yönetiminde

³²¹ The Council of the European Union: “EU Battlegroups”, Factsheet, February 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups_February_07-factsheet.pdf, 25.05.2008.

yapılan *Muharebe Grubu Eşgüdüm Konferanslarına (MGEK) -Battlegroup Coordination Conferences (BGCC)* - bildirir. MGEK'in planlama ufku beş yıldır.³²²

Bildirimlerin ne zaman ve ne sıklıkla düzenleneceğine uygun olması koşuluyla, muharebe grubu birimlerinin nasıl oluşturulacağı Üye Devletlere bağlıdır. Tam Operasyonel Yetenek'ten önceki son MGEK 27 Ekim 2006'da karara bağlanmıştır. Bu toplantı 2007 ve 2008'e bütünüyle katkı sağlanmasını onaylamıştır. Üye Devletler bu yıllardan sonraki sürece yönelik olarak, diğer farklı muharebe grubu birimlerini taahhüt etmiştir. Harekât karargâhları muharebe grubu birimlerinin pek çoğu için ön destektir. Birlik 2007'nin başında, muharebe grubu birimleriyle yaklaşık 20 zaman dilimini doldurarak 25 Üye Devlet, bir aday ülke ve bir AB üyesi olmayan NATO ülkesinden gelen potansiyel katkıları benimsemiştir.³²³

3.4.5. Kuvvet Bileşimi ve Muharebe Gruplarına Yönelik Taahhütler

22 Kasım 2004 *Askeri Taahhütler Konferansı*'nda, Üye Devletler, Muharebe Grupları için öncelikleri gösteren *Avrupa Askeri Yetenekler Bildirisi*'ni yayınladı. Mayıs 2004'te, Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi ilk MG yeteneğine 2005 yılının başlarında ulaşmak ve 2007'de hazırlıkları tamamlamak için taahhütlerin Üye Devletler tarafından karşılanacağını karara bağladı. Bu taahhütler 2005'te İngiltere, Fransa ve İtalya tarafından ihtiyaçları karşılanan "İlk Operasyonel Yetenek" ile birlikte yerine getirildi. Bunları 2006'da birleşik bir Alman-Fransız yeteneği, ortak bir İspanyol, Portekizli, Yunan, İtalyan yeteneği ve ek olarak ortak bir Hollandalı, Belçikalı, Fransız yeteneği izledi.³²⁴

Üye Devletler 2007 itibarıyla, "benzer her iki harekâtı da hemen hemen eşzamanlı olarak başlatabilme yeteneği dâhil, iki muharebe grubu düzeyinde acil müdahale harekâtları üstlenebilme yeteneği" ile birlikte "Tam Operasyonel Yetenek"e ulaşmayı taahhüt ettiler. Tam Operasyonel Yetenek için Muharebe Grupları kurma süreci, Mayıs 2005 ve Kasım 2005'te gerçekleştirilen *Muharebe Grubu Eşgüdüm Konferansları* aracılığıyla meydana getirildi.³²⁵

³²² The Council of the European Union: "EU Battlegroups", Factsheet, February 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups_February_07-factsheet.pdf, 25.05.2008.

³²³ The Council of the European Union: "EU Battlegroups", Factsheet, February 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups_February_07-factsheet.pdf, 25.05.2008.

³²⁴ Quille, "The EU Battlegroups", s. 7.

³²⁵ Quille, "The EU Battlegroups", s. 8.

(Bkz.; Tablo 8: Muharebe Gruplarına Yönelik Taahhütler. Tabloda her yıl için 4, her 6 altı ay için de 2 MG temin etmeyi taahhüt etmiş olan Üye Ülkeler ve diğer Avrupalı üçüncü ülkelerin katkıları ayrıntılılarıyla gösterilmektedir.)

Tablo 8: Muharebe Gruplarına Yönelik Taahhütler

İlk Operasyonel Yetenek	2005 (İlk Yarı)		2005 (İkinci Yarı)		2006 (İlk Yarı)		2006 (İkinci Yarı)	
		İngiltere	Fransa	İtalya	–	Almanya + Fransa	İspanya + İtalya, Yunanistan ve Portekiz	Fransa + Almanya ve Belçika
Tam Operasyonel Yetenek	2007 (İlk Yarı)		2007 (İkinci Yarı)		2008 (İlk Yarı)		2008 (İkinci Yarı)	
	Almanya + Hollanda ve Finlandiya	Fransa + Belçika ve Lüksemburg	İtalya + Macaristan ve Slovenya	Yunanistan + Romanya, Bulgaristan ve GKRY	İsveç + Finlandiya, Estonya ve Norveç	İspanya + Almanya, Fransa ve Portekiz	Fransa ve Almanya + Belçika, Lüksemburg ve İspanya	İngiltere
Tam Operasyonel Yetenek	2009 (İlk Yarı)		2009 (İkinci Yarı)		2010 (İlk Yarı)		2010 (İkinci Yarı)	
	İtalya + İspanya, Portekiz ve Yunanistan	–	Çek Cumhuriyeti + Slovakya	Fransa + Belçika	Polonya + Almanya, Slovakya, Litvanya ve Letonya	İngiltere + Hollanda	İtalya + Türkiye ve Romanya	–

Tam Operasyonel Yetenek	2011 (İlk Yarı)		2011 (İkinci Yarı)		2012 (İlk Yarı)		2012 (İkinci Yarı)	
	Hollanda	İsveç	-	-	-	-	-	-

Ağustos 2006 itibarıyla, Muharebe Gruplarının sayısı konusundaki düzenlemeler, Üye Devletler tarafından 1 Ocak 2007'ye dek Tam Operasyonel Yetenek'e erişmek amacıyla verilecek güçlü bir taahhüdü gerektirmekteydi. Her 6 aylık döneme 2 MG tahsis etme amacı doğrultusunda, 2006'nın ilk yarısı ve 2010'un ikinci yarısı boyunca görev alacak ikinci MG için eksikler bulunmaktaydı. Tablonun bütünü, 2007 ve 2013 arasındaki her 6 aylık dönemde hazır bulunması gereken 2 MG hedefine ulaşmak için, Üye Devletler tarafından verilen güçlü bir taahhüde dikkat çekmektedir.

Tablo göstermektedir ki Muharebe Grupları, 2005 ve 2006'da İngiltere ya da 2005'te Fransa ve İtalya örneklerindeki gibi, Operasyonel Karargâhları dâhil tek bir milletin katkılarıyla kurulabilir. AGSP görevlerine yönelik olarak Muharebe Gruplarının çoğunluğu, AB için hazır olan 5 Çokuluslu Operasyonel Karargâh'tan birini (İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ya da Yunanistan tarafından sağlanan) ya da bu ülkelerin her ikisinin de Operasyonel Karargâhlarını kullanan ve AB'de "çatı ülke" diye bilinen öncü bir ülkeye dayanır (Bkz.; Tablo 9: Muharebe Gruplarını Oluşturan Ülkeler ve Operasyonel Karargâhlar). Son bir örnek ise Finlandiya, Estonya ve Norveç'ten gelen askerlerle İsveç'in çatı ülke olacağı ve İngiltere'nin Çokuluslu Operasyonel Karargâh sağlayacağı 2008'in ilk yarısındaki ilk MG'dir - İskandinav MG (NORDIC BG) -. ³²⁶ İlk 13 MG 22 Kasım 2005'te önerilmiştir, diğer gruplarsa daha sonra onlara katılmıştır. ³²⁷

³²⁶ Quille, "The EU Battlegroups", s. 8.

³²⁷ "Inauguration of the Nordic Battle Group Headquarters", <http://www.mil.se/index.php?lang=E&c=news&id=32771>, 22.06.2008.

Tablo 9: Muharebe Gruplarını Oluşturan Ülkeler ve Operasyonel Karargâhlar

Muharebe Grubu	Çatı Ülke ³²⁸	Diğer Ülkeler	Operasyonel Karargâh
İlk Muharebe Grupları			
Fransız Muharebe Grubu	Fransa	Tek ülke	–
İtalyan Muharebe Grubu	İtalya	Tek ülke	–
İspanyol Muharebe Grubu	İspanya	Tek ülke	–
İngiliz Muharebe Grubu	İngiltere	Tek ülke	Londra
Fransız – Alman Merkezli Muharebe Grubu	Fransa	Almanya, Belçika, Lüksemburg ve İspanya	Paris
Fransız – Belçikalı Muharebe Grubu	Fransa	Belçika	–
Muharebe Grubu 107 ³²⁹	Almanya	Hollanda ve Finlandiya	Potsdam
Alman – Çek – Avusturyalı Muharebe Grubu	Almanya	Çek Cumhuriyeti ve Avusturya	–
İtalyan – Macar – Sloven Muharebe Grubu	İtalya	Macaristan ve Slovenya	Roma
İspanyol - İtalyan Amfibi Muharebe Grubu	İtalya	İspanya, Yunanistan ve Portekiz	–
Polonya Öncülüğündeki Muharebe Grubu	Polonya	Almanya, Slovakya, Letonya ve Litvanya	–
İskandinav Muharebe Grubu	İsveç ³³⁰	Finlandiya, Estonya, İrlanda ve Norveç ³³¹	Londra
İngiliz – Hollandalı – Muharebe Grubu	İngiltere	Hollanda	–
Eklenen Muharebe Grupları			
Balkan (HELBROC) Muharebe Grubu	Yunanistan	Bulgaristan, GKRY ve Romanya ³³²	Larissa

³²⁸ Genellikle çatı ülkeler sürekli olmayan ve konuşlanmaya bağlı olacak şekilde belirlenmiştir.

³²⁹ “Finns Taking Part in Exercise for Tri-nation EU Battle Group in Germany”, <http://www.hs.fi/english/article/Finns-taking-part-in-exercise-for-trination-EU-battle-group-in-Germany/113522280526>, 04.06.2007.

³³⁰ “The EU Battlegroup Concept and the Nordic Battlegroup Government Office of Sweden”, <http://www.sweden.gov.se/sb/d/9133/a/82276;jsessionid=a1Cr-JF98ROf>, 24.06.2008.

³³¹ “Nordic Battle Group Svenskledd Styrka Till EU:s Snabbinsatsf Försvarsmakten”, <http://www.mil.se/article.php?id=12793>, 25.07.2008.

³³² “Greece Prepares Military Exercise With Bulgaria, Cyprus, Romania”, EUBusiness, 22.11.2005, http://www.eubusiness.com/news_live/1177934401.61, 21.06.2008.

Çek – Slovak Muharebe Grubu	Çek Cumhuriyeti	Slovakya ³³³	–
İspanya Öncülüğündeki Muharebe Grubu ³³⁴	İspanya	Almanya, Fransa ve Portekiz	–
İtalyan – Romen – Türk Muharebe Grubu ³³⁵	İtalya	Romanya ve Türkiye	–
İsveç Muharebe Grubu ³³⁶	İsveç	Tek ülke	–

2006'nın ilk yarısına dek, 21 AB ülkesi öncülük etmek ya da MG'nin bir parçası olmak üzere gönüllü olmuştur. Danimarka'nın konumu hakkındaki Protokol'ün 6. Maddesi'ne göre, Danimarka savunma uygulamaları içeren AB eylemlerinde yer almamaktadır. İrlanda ve Avusturya herhangi bir MG'de rol almayı onaylamamıştır. Bununla birlikte, nasıl bir rolün tarafsız ülkeler olarak bu ülkelerin geleneksel statülerini etkileyebileceği konusundaki tartışmalar sürmektedir. Ayrıca Malta da bir MG'de yer almamaktadır. Diğer yandan AB üyesi olmayan iki ülke Norveç (İSKANDİNAV MG'nin bir parçası olarak) ve Türkiye (2010'da İtalya liderliğindeki MG'nin bir parçası olarak) Muharebe Gruplarında yer almaktadır.³³⁷

3.5. SİVİL KRİZ YÖNETİMİ

Kriz yönetimi, önleyici diplomasi, barışı koruma, barışı uygulama ve insani amaçlı harekâtların yanı sıra, istikrar harekâtları ve çatışma sonrası yeniden inşa harekâtları gibi geniş bir araçlar yelpazesinde, askeri unsur bazen en belirleyici seçenek olabilmektedir. Çözüm yollarının tıkandığı krizlerde askeri müdahale şarttır. Buna rağmen az veya çok az riski olan durumları içeren diğer birçok senaryoda, askeri güçler sadece çeşitli girişimler için (sivil girişimler dâhil) gerekli olan güvenli ortamı sağlarlar.³³⁸

³³³ Czech Republic: The Official Website of the Czech Republic, “Czechs, Slovaks Start Preparing Joint Military Unit”, http://www.czech.cz/zpravy/news_detail.aspx?id=4708-Czechs,-Slovaks-start-preparing-joint-military-unit, 25.07.2008.

³³⁴ “Enter the EU Battlegroups”, Institute for Security Studies, Chaillot Paper no: 97, February 2007, s. 88.

³³⁵ “Enter the EU Battlegroups”, Institute for Security Studies, s. 88.

³³⁶ “Enter the EU Battlegroups”, Institute for Security Studies, s. 88, 89.

³³⁷ Quille, “The EU Battlegroups”, s. 9.

³³⁸ Giampaolo di Paola, “Güvenlik Vizyonumuzu Değiştirmek”, *NATO Dergisi*, Sonbahar 2006.

İtalya Genelkurmay Başkanı Amiral Giampaolo di Paola, Temmuz 2006'da sivil kriz yönetiminin gerekliliği konusunu şöyle açıklayacaktır: “Bugünkü harekâtlar mutlaka karşı tarafın bozguna uğratılmasıyla sona ermiyor; istikrar ve yeniden imar devreleriyle devam ediyor. İstikrarsızlığın nedenleriyle uğraşan bu uzun, karmaşık ve zor devreler siyasi-stratejik hedeflere ulaşılması için gereklidir. Bu devrelerde askeri kuvvetlere sadece minimum düzeyde güvenlik ortamı yaratmak ve bunu devam ettirmek için değil, aynı zamanda bir kriz sırasında yerel halkla etkileşime doğrudan katkıda bulunmaları için de başvurulur.”³³⁹ Sivil kriz yönetimi AGSP çatısı altındaki anahtar bir araçtır. AB'nin uluslararası barış ve güvenliğe destek sağlamasında, sivil kriz yönetiminin rolü büyümeye devam etmektedir.

3.5.1. Avrupa Sivil Kriz Yönetimi Yetenekleri

Çatışmaların çözümüne yönelik olarak, Avrupa askeri güçlerinin konuşlandırılmasının yanında kolluk görevleri, yönetim, sivil korunma ya da hukukun üstünlüğünü güçlendirmek gibi öncelikli alanlarda sivil güce de gereksinim duyulmaktadır. Bunun için, AGSP başlangıçta kriz yönetimi harekâtlarının etkin ve çok yönlü olması üzerinde yoğunlaştı ama öncelikle ortak bir zemin oluşturmaya yönelik gerekli düzenlemeler ile kavramların geliştirilmesi ve Üye Devletlerin bunlar üzerinde uzlaşması gerekiyordu.

Kavramsal bir temel oluşturulurken AB Kriz Yönetimi Prosedürleri, askeri-sivil işbirliği belgeleri ve askeri ya da polis harekâtlarının bazı yönleriyle ilgili birçok kavram ortaya çıktı. Arkasından Kriz Yönetimi Uygulamaları hazırlıkları başlatıldı. AB Konseyi tarafından önceden belirlenen Avrupa'nın askeri ve sivil olanaklarıyla ilgili hedefler doğrultusunda yoğun çaba harcandı.³⁴⁰

Birlik Haziran 2000 Feira Avrupa Konseyi tarafından belirlenen dört öncelikli alanda, kriz yönetiminin sivil yönünü geliştirmeyi kararlaştırdı: *Polis, hukukun üstünlüğünü güçlendirme, sivil yönetimi güçlendirme ve sivil korunma*. Buna göre bu dört alandaki özel yetenekler, AB önderliğindeki özerk görevler kapsamında ya da AGİT veya BM gibi öncü

³³⁹ Paola, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/turkish/art2.html>, 21.09.2008.

³⁴⁰ Schuwirth, a.g.m., s. 234.

kuruluşlar tarafından yönetilen harekâtlar kapsamında kullanılabilir. ³⁴¹ Aynı zamanda Feira’da AB liderleri tarafından, dört geçici AB-NATO Komitesi şu konular üzerine oluşturuldu: *Güvenlik, yeteneklere ilişkin hedefler, NATO olanaklarının kullanım şekilleri ve sürekli danışma mekanizmaları*.

Feira’yı takiben, Üye Devletlerin AGSP sivil görevlerine yönelik taahhütlerini onaylamak ve geliştirmek üzere bir sivil yetenekler konferansı serisi yer aldı. 19 Kasım 2002’de karara bağlanan *Bakanlık Sivil Kriz Yönetimi Yetenek Konferansı (Ministerial Civilian Crisis Management Capability Conference)*, dört öncelikli alandaki somut hedeflere, Üye Devletlerin iradesiyle belirlenen taahhütler aracılığıyla ulaşılmasını onayladı.

Bu konferans esnasında ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana, sivil kriz yönetimi araçlarının önemine şu sözlerle vurgu yapacaktır: “Sivil kriz yönetimi araçları askeri araçlar kadar önemlidir. Her ikisinin bir karışımının gerekli olacağı ya da örneğin polis ve hukukun üstünlüğü uzmanlarını kullanmak suretiyle, yalnız sivil bir mukabelenin uygun olacağı durumlarla karşılaşabiliriz”. ³⁴²

Beklenenden daha kısa bir sürede, Feira’da belirlenen dört öncelikli alandaki hedeflere ulaşılmış ve hatta aşılmıştır. Bunların yanında bir ordu ile birlikte sivil *Avrupa Jandarması* kurulması için de bir plan yapılmıştır. ³⁴³ Üye Devletlerin gönüllü taahhütleri, 22 Kasım 2004 tarihindeki *Sivil Yetenek Taahhüt Konferansı’nda (Civilian Capability Commitment Conference)* aşağıda ifade edilen şekliyle açıklanmıştır: ³⁴⁴

AB *Polis görevleri* alanında danışma, yardım ve eğitim görevlerinden yerel polis güçlerinin yerine geçmeye kadar, herhangi bir polis görevini uygulama yeteneğine sahip

³⁴¹ The Council of the European Union: “European Security and Defence Policy: The Civilian Aspects of Crisis Management”, Factsheet, May 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background_JPO_2007/Civilian_aspects_compressed.pdf, 22.02.2008.

³⁴² The Council of the European Union: “Civilian Crisis Management Capability Conference at Ministerial Level”, November 2002 (Speaking Points of Javier Solana) <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/73285%20-%20Solana.pdf>, 11.10.2008.

³⁴³ Alberto Navarro, “Aktörler ve Tanıklar”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 216.

³⁴⁴ The Council of the European Union: “European Security and Defence Policy: The Civilian Aspects of Crisis Management”, Factsheet, May 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background_JPO_2007/Civilian_aspects_compressed.pdf, 22.02.2008.

olmayı amaçlar. Üye Devletler 1.400'ü 30 gün içinde görevlendirilebilecek 5761 polis memuru sağlamayı taahhüt etmiştir. Güvenilir yerel polis kuvvetlerinin güçlendirilmesi ve gerekirse yeniden kurulmasını amaçlayan uluslararası bir proje ancak düzgün bir şekilde işleyen hukuk ve ceza sisteminin polis kuvvetlerini desteklemesi koşuluyla başarılı olabilir. Bu nedenle *hukukun üstünlüğünü güçlendirme* alanında, Üye Devletler kriz yönetimi harekâtları emrine savcı, yargıç, cezaevi memuru gibi görevleri üstlenecek 631 memur sağlamayı garanti etmiştir.³⁴⁵

Sivil yönetim konusunda, kriz yönetimi harekâtları kapsamında sivil yönetim görevlerini uygulama yeteneğine sahip ve gerektiğinde kriz bölgesine kısa sürede sevk edilebilen uzmanlar için bir fon oluşturulmuştur. Üye Devletler toplamda 565 personel sözü vermiştir. *Sivil korunma* alanında ise Birlik ilk aşamada aşağıdaki yeteneklere sahip olmuştur.³⁴⁶ a) Belirli saat dilimlerinde hareket esnekliği olan ve 3 ile 7 saat içinde sevk edilebilecek 2 ya da 3 değerlendirme ve/veya eşgüdüm ekibi; b) Kriz bölgesine kısa sürede sevk edilebilen 2.000 kişilik müdahale ekibi; c) Her krizin kendine özgü gereksinimlerine bağlı olarak, 2 ile 7 gün içinde sevk edilebilen ek ya da daha özel amaçlara hizmet eden araçlar. Üye Devletler 579 sivil korunma uzmanı ve müdahale ekipleri için 4445 personel taahhüt etmiştir.

Gözetim de Kasım 2004 Sivil Yetenek Taahhüt Konferansı tarafından belirlenen AGSP'nin sivil öncelikli alanlarından biridir. Gözetim yeteneğinin çatışma önleme/çatışmaların çözümü, kriz yönetimi ve barış sağlama için genel bir araç olduğu ortaya çıkmıştır. Varlığı aracılığıyla “önleme” ve “caydırıcılığa” katkıda bulunmak, gözetleme görevlerinin önemli bir işlevidir ve bunun yanında AB'nin bir kriz ya da bölgeye olan sorumlulukları ve taahhütlerini kanıtlayarak temelde AB'nin görünürlüğüne arttırır. Bu çerçevede Üye Devletler 505 personel taahhüt etmiştir.³⁴⁷

³⁴⁵ The Council of the European Union: “Civilian Crisis Management”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1346&lang=en&mode=g#, 20.02.2008.

³⁴⁶ The Council of the European Union: “Civilian Crisis Management”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1346&lang=en&mode=g#, 20.02.2008.

³⁴⁷ The Council of the European Union: “European Security and Defence Policy: The Civilian Aspects of Crisis Management”, Factsheet, May 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background_JPO_2007/Civilian_aspects_compressed.pdf, 22.02.2008.

Sivil yetenekler konferansı serisi, 13 Kasım 2006'da ve 19 Kasım 2007'de yapılan *Sivil Yetenekler İlerleme Konferansları* ile devam etmiştir.³⁴⁸ Kasım 2007 *Sivil Yetenekler İlerleme Konferansı*'nda (*Civilian Capabilities Improvement Conference*), aynı zamanda *Sivil Temel Hedef 2008 Sonuç Raporu* sunulmuş ve yine aynı tarihte *Sivil Temel Hedef 2010* benimsenmiştir.³⁴⁹ Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen *Sivil Temel Hedef 2010* kapsamında girişimler sürmektedir.³⁵⁰

Bu girişimler krizlere daha hızlı ve etkili bir şekilde yanıt vermek için polis, hukukun üstünlüğü, sivil yönetim ve sivil korunma alanında AB'nin gereksinim duyduğu, daha ileri tanımlama için çaba gösterilen sivil yetenekleri inşa etmekte ve güçlendirmektedir.³⁵¹ Sivil AGSP görevlerine olan talep artmaya devam ederken, Konsey devam eden sivil AGSP kriz yönetimi yeteneklerini modernize etme ve artırma girişimlerine büyük önem verir. Bu kapsamda asıl dikkatler, acil görevlendirilen polis araçları ve *Sivil Mukabele Ekipleri*'ni - *Civilian Response Teams (CRTs)*- içeren acil görevlendirme yeteneklerine yoğunlaşmaktadır.

Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra yaşanan gerilimler bir kez daha göstermiştir ki kriz yönetiminin askeri yönü kadar sivil yönü de kalıcı barışın sağlanması ve sivil yönetimin ülkede kontrolü sağlayabilmesi açısından çok önemlidir. Böyle kriz durumları, hem askeri hem sivil yönleri olan geniş kapsamlı kriz yönetimi araçları gerektirebilir. Afganistan, Irak ve Bosna Hersek tecrübeleri hukukun üstünlüğü, sivil yönetim anlayışı ve sivil halkı koruma konularında çalışan uzmanların, planlamaların ilk aşamasına dâhil edilmesi gerektiğini kanıtlamıştır.³⁵²

Çatışma sonrası sivil unsurların harekete geçirilmesinde yavaş davranılması, ortaya çıkan bazı fırsatların kaçırılmasına neden olabilir. Üç öncelikli alanda, (hukukun üstünlüğü,

³⁴⁸ Bkz.: "Civilian Capabilities Improvement Conference 2006", Ministerial Declaration, 13 November 2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/civilian_crisis_management_20.11.pdf, 20.02.2008.

³⁴⁹ Bkz.: "Civilian Capabilities Improvement Conference 2007", Ministerial Declaration, 19 November 2007, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/97166.pdf, 20.08.2008.

³⁵⁰ Bkz.: The Council of the European Union: "Civilian Headline Goal 2010", 19 November 2007, http://www.consilium.eu/uedocs/cmsUpload/Civilian_Headline_Goal_2010.pdf, 20.02.2008.

³⁵¹ The Council of the European Union: "Final Report on the Civilian Headline Goal 2008", 19 November 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Final_Report_on_the_Civilian_Headline_Goal_2008.pdf, 20.08.2008.

³⁵² Daniel Keohane, "The Way Forward for European Defence", **Centre for European Reform Bulletin**, Issue: 31, London, August/September 2003.

sivil yönetim ve sivil korunma) harekâtlar için uygun planlama ve destek unsurları, Birlik'in amaçları ve kriz yönetimi personelinin sorumluluklarıyla paralellik göstermelidir. Kriz yönetimi araçlarının çeşitlendirilmesi, teknolojiden en üst seviyede yararlanma ve mukabele yöntemlerinin geliştirilmesi, devlet inşası ve istikrar sağlama yolundaki sivil faaliyetleri başarıya ulaştıracak önemli etkenlerdir.³⁵³

Birlik'in çalışma alanları arasında Balkanlar, Kafkaslar, Doğu Avrupa, Akdeniz ve Orta Doğu olduğu gibi Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Endonezya gibi daha uzak yerlerdeki devletler de bulunmaktadır. Bu yönüyle Birlik giderek askeri ve sivil kriz yönetimi, güvenlik alanı reformları, hukukun uygulanması ve sınır yardımı operasyonları yürüten uluslararası bir oyuncu olmaya başlamıştır. 2006 yılı ortalarında Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde ikinci kez AB askerlerinin konuşlandırılması, Sahra altı Afrikasının bundan böyle AB'nin güvenlik ve dışı açılım politikasının yeni odak noktası olacağını göstermiştir.³⁵⁴

Güvenlik endişelerinin şekillendirdiği Birlik'in Balkan politikası temelde adli sistemin geliştirilmesi, Birlik'e uyumlu yasaların çıkarılması, polislerin eğitilmesi, profesyonel gümrük idarelerinin oluşturulması gibi güvenlik politikalarından oluşur. *CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation)* programı çerçevesinde Makedonya sınır idaresinin güçlendirilmesi için 8 milyon Avro, Bosna-Hersek polisi için 600,000 Avro, Arnavutluk polis teşkilatının modernizasyonu için 6,6 milyon Avro ve Sırbistan ile Macaristan arasındaki "Horgos" sınırının modernizasyonu için 10 milyon Avro harcanmıştır.³⁵⁵

AB Makedon polisi için eğitim, tavsiye, danışma olanağı tanımış ve organize suçlarla mücadele alanında destek sağlamıştır. 2003'te başlattığı Bosna-Hersek'te polis yeteneklerinin inşasına destek sağlama görevini 2009'a gelindiğinde de sürdürmekteydi. Irak'ta hukukun üstünlüğü alanına verdiği desteğin yanı sıra, Filistin topraklarındaki polis görevini ve Gazze Şeridi'nde Rafah'taki sınır yardımı görevini yürütmeye başlamıştır. AB Afrika'da, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki istikrarı sağlama sürecini desteklemektedir. Sudan'daki Afrika

³⁵³ Ahtisaari, a.g.m., s. 156.

³⁵⁴ Pop, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/turkish/art6.html>, 21.09.2008.

³⁵⁵ "EU Visas and the Western Balkans", ICG, European Report No:168, 29 November 2005.

Birliği Görevi'nin güvenlik unsurlarını desteklemiştir. Endonezya/Aceh'teki barışın uygulanması sürecini gözetleme görevini başarıyla sonuçlandırmıştır.

AB 2003'teki ilk AGSP görevinden 2009 ortalarına dek, aşağıdaki sivil görevleri üstlenmiştir:

– Yedi polis görevi: Bosna Hersek'teki EUPM, Makedonya'daki EUPOL Proxima ve EUPAT, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki EUPOL Kinşasa ve EUPOL Kongo DC, Filistin'deki EUPOL COPPS ve EUPOL Afganistan;

– İki hukukun üstünlüğü görevi: Gürcistan'daki EUJUST Themis ve Irak'taki EUJUST LEX;

– İki sınır yardım görevi: Moldova ve Ukrayna'ya Sınır Yardım Görevi (EUBAM) ve Gazze ve Mısır arasında sınır geçiş noktasındaki EUBAM Rafah;

– İki güvenlik alanı reformuna destek görevi: Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki EUSEC Kongo DC ve Gine Bissau Cumhuriyeti'ndeki EU SSR Gine – Bissau;

– Darfur'daki bir AB polis ekibinden oluşan, Sudan ve Somali'deki Afrika Birliği'nin girişimlerini destekleme görevi (AB AMIS'e Destek Görevi);

– İki gözetim görevi: Beş ASEAN ülkesi, Norveç ve İsviçre'yle ortaklaşa yürütülen Aceh/Endonezya'daki gözetim görevi ve Gürcistan'daki AB Gözetim Görevi (EUMM);

– Kosova'nın bağımsızlığını takiben ülkede görevlendirilen ve polis, savcı ve yargıçlardan oluşan EULEX Kosova görevi.

3.5.2. Sivil Kriz Yönetimi Organları

Sivil ve askeri kriz yönetimi ile AGSP'nin işlevlerini güçlendirmek amacıyla *Genel Sekreter/ODGP Yüksek Temsilcisi, Siyasi ve Güvenlik Komitesi, AB Askeri Komitesi, AB Askeri Personeli ve Sivil Komite (Civil Committee)* adıyla anılan *Kriz Yönetiminin Sivil*

Yönleri Komitesi -Civilian Aspects of Crisis Management (CIVCOM)- gibi özel AGSP organlarının da arasında bulunduğu temel yönetim organları kurulmuştur.

Sivil Komite Mart 2000’de, Lizbon Avrupa Konseyi gayri resmi toplantısında alınan Sivil Kriz Yönetimi için bir komitenin oluşturulması kararına dayanır. Bu kararı takiben Mayıs 2000’de, uzman düzeyindeki bir çalışma grubu olan Sivil Komite (Kriz Yönetiminin Sivil Yönleri Komitesi) oluşturuldu. Kasım 2000 BAB Marsilya Konseyi’nde de BAB’ın kriz yönetimi işlevlerinin AB’ye devredilmesi kararlaştırıldı.

Siyasi ve Güvenlik Komitesi (SGK) AB Konseyi için bir hazırlık heyeti olarak büyükelçiler düzeyinde toplanır. Ana işlevi uluslararası ortamı gözlemlemek ve AGSP hakkında politikaların belirlenmesine katkı sağlamaktır. Bir kriz durumunda SGK, krize yönelik tutarlı bir AB yanıtının belirlenmesinde merkezi bir rol oynar ve AB yönetimindeki askeri harekâtlar ile polis görevlerinin stratejik yönetiminden ve siyasi kontrolünden sorumludur. Konsey’in izniyle bu konuyla ilgili kararlar alır. Sivil konularda *Sivil Komite* tarafından SGK’ya tavsiye verilir.

Konsey Genel Sekreterliği Siyasi-Askeri Konular ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü’ne bağlı, sivil AGSP görevlerinin planlaması ve desteğine yapılacak katkılardan sorumlu bir *Sivil Kriz Yönetimi Müdürlüğü (Directorate for Civilian Crisis Management)* bulunur. Ayrıca 2005’te AB Askeri Personeli içinde, Sekreterlik ve Komisyon kapsamında, kriz önleme ve yönetimi açısından sivil ve askeri birimler arasındaki eşgüdümü kolaylaştırmak için bir *Sivil-Askeri Hücre* yaratılmıştır.³⁵⁶

Brüksel’de ABAP’a bağlı olarak işlev gören *Sivil-Askeri Hücre* temelde bir planlama birimidir. Bu hücre krizlere karşılık verme durumunda, kriz yönetimi planlama ve emrindeki sivil-askeri araç ve yapıların daha iyi bir ahengini sağlamak için yetenek arttırmaya yönelik AB girişimlerinin bir adımıdır. Yüksek Temsilci Javier Solana’nın sorumluluğu altındaki hücre, sivil operasyonların eşgüdümüne yardım eder ve özerk bir AB askeri harekâtını

³⁵⁶ The Council of the European Union: “The EU Battlegroups and the EU Civilian and Military Cell”, Factsheet, February 2005, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups.pdf>, 20.02.2008.

planlama ve yürütme yeteneğinin oluşturulması için sorumluluk alır. Hücrenin unsurları özerk bir AB harekâtını yönetmek için belirlenen ulusal karargâhları güçlendirebilir.³⁵⁷

3.5.3. Sivil Kriz Yönetiminde AB ve NATO'nun Tamamlayıcı İşlevi

Birlik'in BM dışında, kriz yönetimi alanında sıkı işbirliği yaptığı ve AGSP'nin geleceği açısından kilit rol oynayan diğer örgüt kuşkusuz NATO'dur. NATO'nun dönüşümünün odak noktalarından biri uluslararası örgütlerle işbirliğidir. Balkanlar'daki uzun süreli çatışma, NATO'nun BM ve AGİT gibi büyük uluslararası örgütlerle ilişkileri açısından yeni bir örnek oluşturmuştur. Kasım 2006 NATO Riga Zirvesi'nde onaylanan *Geniş Kapsamlı Siyasi Yönerge* de buna dikkat çekmiştir.³⁵⁸

Uluslararası kriz yönetiminde AB ve NATO'nun tamamlayıcı işlevi gün geçtikçe artarken, görev paylaşımının en yoğun görüldüğü Balkanlar öne çıkmaktadır. Haziran 2004 NATO İstanbul Zirvesi'nde, İttifak'ın Bosna-Hersek'teki *İstikrar Gücü -Stabilisation Force (SFOR)- Harekâtı*'nı sona erdirerek, sorumluluğu *Avrupa Acil Müdahale Gücü EUFOR*'a devretmesi karara bağlandı. Bosna-Hersek'te denetimi AB'nin devralması, Birlik için, coğrafi olarak en yakın ve siyasi olarak en önemli komşu bölgesindeki tüm çatışma önleme ve kriz yönetimi araçlarını elinde toplamasını sağlayan en akılcı adım oldu.³⁵⁹

Ayrıca NATO, 2008 Şubatı'nda bağımsızlığını kazanan Kosova'da, *KFOR (Kosovo Force)* ile askeri güç kullanarak güvenliği sağlarken, Birlik sivil alanda *devletin yeniden inşası* sürecini organize ederek, polis görevleri ve adli görevler üstlenmiş (hukukun üstünlüğü görevi) ve ülkenin yönetimini BM görevi UNMIK'ten devralmıştır. Bu faaliyetler ülkede siyasal ve ekonomik gelişmelere kapı açmaktadır. Birlik ülkede görevlendirdiği *AB Planlama Ekibi - EU Planning Team in Kosovo (EUPT Kosovo)* - aracılığıyla da bir AB sivil kriz yönetimi görevinin UNMIK'in yerini alacağı güvencesini vererek, Kosova'nın bağımsızlık

³⁵⁷ The Council of the European Union: "The EU Battlegroups and the EU Civilian and Military Cell", Factsheet, February 2005, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups.pdf>, 20.02.2008.

³⁵⁸ Amadeo Watkins, "NATO ve Balkanlar: Daha Geniş Entegrasyonun Önemi", *NATO Dergisi*, Yaz 2007.

³⁵⁹ Elmar Brok ve Norbert Gresch, "Aktörler ve Tanıklar", Nicole Gnesotto (ed.), *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 177.

sürecinde kritik bir rol oynamış ve Kosova bir bakıma AB gözetiminde bağımsızlığını kazanmıştır.

Hem Birlik hem İttifak açısından en yararlı işbirliği, iki örgüt arasında geliştirilen stratejik ortaklıktır. Bu ortaklık Balkanlar'da ortaya çıkmıştır ve bölge aynı zamanda gelecekteki AB-NATO ilişkileri için de bir deneme sahası olacaktır.³⁶⁰ İki örgüt de Kosova'nın bağımsızlığını kazanmasından sonraki süreçte, bu ülkede önemli roller oynamaya devam edecektir. NATO ile Kosova'daki AB sivil kriz yönetimi görevi arasındaki işbirliği iki örgüt arasındaki ilişkilerde önemli bir kilometre taşıdır ve benzerlerinden çok farklı bir deneme olacaktır.

Bununla beraber, Kosova'nın bağımsızlığının bölgedeki gerginliğe son vermesi bir yana gerginliği daha da arttırdığından dolayı, Batı Balkanlar'daki güvenlik durumu henüz arzu edilenden çok uzaktır. NATO bu gerçeğin bilincindedir. Nitekim Riga Zirve Bildirisi'nde; "dayanışma ve demokratik değerlere dayanan Avrupa-Atlantik bütünleşmesi Batı Balkanlar'da uzun süreli istikrar için gerekliliğini sürdürmektedir" ifadesi yer almıştır.³⁶¹ Diğer yandan AB'nin Kosova'da istikrarın sağlanması ve "devlet inşası" yolundaki başarısı, daha çok BM Güvenlik Konseyi'nin önereceği görev yönergesinin kapsamına ve AB üyesi devletlerin taahhütlerine bağlıdır.³⁶² Birlik bu yeni sivil kriz yönetimi görevi aracılığıyla, ülkede hukukun üstünlüğü olgusunu güçlendirmeye çalışacaktır. Kosova'yı yönetmek, Birlik'in sivil kriz yönetimi yetenekleri açısından zorlayıcı olacaktır.

Afganistan'daki AB Polis görevi, EUPOL Afganistan ise NATO ve AB'nin birbirlerini tamamlayıcı şekilde faaliyet göstermesinin bir başka örneğini oluşturur. *Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü - International Security Assistance Force (ISAF)* - temelde Avrupalı askerleri kapsayan Avrupa komutası altında yürütülen bir NATO harekâtına dönüşmüştür. Bu durum Birlik'in Afgan ekonomisine ve devletin yeniden imarına en büyük

³⁶⁰ Watkins, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/turkish/art3.html>, 21.09.2008.

³⁶¹ Watkins, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/turkish/art3.html>, 21.09.2008.

³⁶² Pop, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/turkish/art6.html>, 21.09.2008.

katkısı sağlamasıyla beraber düşünülduğünde, AB ve NATO'nun birbirlerini tamamlayan işlevleri açıkça görülür.³⁶³

AB sivil kriz yönetimi çatısı altındaki EUPOL Afganistan ve NATO'nun Afganistan'daki küçük çaplı askeri ve sivil personelden oluşan *İl İmar Timleri (İİT'ler)*; çatışma sonrası yeniden imar çalışmaları çerçevesinde, Afganistan'ın güvenilir bir ordu ve polis gücüne sahip olması, kırsal kesimlerdeki güvenlik boşluğunun doldurulması, insani yardım ve yeniden imar çalışmalarına destek olunması amacıyla faaliyette bulunmaktadır.³⁶⁴

İİT'ler hem istikrar ve yeniden imar konusunda birbirini tamamlayan sivil-askeri çalışmaların daha iyi bütünleşmesinde yararlı bir araç, hem de NATO, ulusal hükümet ve burada faaliyette bulunan diğer uluslararası örgütler arasındaki etkileşim ve işbirliğini güçlendiren bir araç olmuştur. Böylece İİT'ler, bir yandan yerel düzeyde uyumlu sivil-askeri planlama ve eylemin yararını ortaya çıkarırken, diğer yandan da kurumsal düzeyde NATO ve başta AB olmak üzere diğer aktörler arasında sivil-askeri planlama ve eylemin güçlendirilmesi gereğinin altını çizmişlerdir.³⁶⁵

İttifak, askeri kriz yönetimi araçlarının sivil amaçlara da hizmet edebileceğinin başarılı örneklerini vermiştir. ISAF'ın lideri olan NATO, Pakistan'la olan etkin siyasi diyalogu ekseninde, Ekim 2005'te ülkede büyük yıkıma yol açan depremin arkasından afet yardım operasyonu başlattı. Pakistan'a yardım operasyonu, 2005 Eylülü'nde ABD'deki Katrina fırtınasını takiben yapılan afet yardım operasyonunun hemen arkasından düzenlendi. Bu iki operasyon NATO'nun operasyon yeteneklerinin, İttifak'ın *Avrupa-Atlantik Afet Yardım*

³⁶³ Brok ve Gresch, a.g.m., s. 177.

³⁶⁴ Ocak 2003'te faaliyete geçen İl İmar Timleri (İİT), Afganistan'da sürdürülen yardım çalışmaları için gereken güvenliği sağlamak, çatışmaların sürdüğü veya güvensizliğin çok yüksek boyutlarda olduğu bölgelerdeki insani yardım veya yeniden imar çalışmalarına destek olmak için çalışan küçük çaplı askeri ve sivil personelden oluşur. Afganistan'ın çeşitli yerlerine dağılmış, 25 İİT mevcuttur. Bunlardan 12 tanesi Doğu Bölge Komutanlığı'nın, 5 tanesi Kuzey Bölge Komutanlığı'nın, 4 tanesi Batı Bölge Komutanlığı'nın ve 4 tanesi de Güney Bölge Komutanlığı'nın emrindedir. Çeşitli NATO ülkeleri ve Yeni Zelanda bu timlere önderlik etmektedir. Bkz: William Maley, "Afganistan'da İl İmar Timleri: Nasıl Oluştular ve Nereye Gidiyorlar", **NATO Dergisi**, Sonbahar 2007.

³⁶⁵ Diego A. Ruiz Palmer, "NATO'nun Dönüşümünde Operasyonların Etkisi", **NATO Dergisi**, Kış 2006.

Eşgüdüm Merkezi ve sivil planlama varlıklarıyla uyum içinde, acil insani yardım çalışmalarına uygulanabileceğini göstermiştir.³⁶⁶

Afganistan'a benzer şekilde Irak'ta yaşanan kargaşa da sadece saldırı işlemiyle sınırlandırılan savaşın kalıcı bir sonuç getirmediğine ve askeri istikrar görevleri ile devletin yeniden inşası olmadan savaşın sürdürülme nedeni olan siyasi hedeflere ulaşamama tehlikesine dikkat çekmiştir. Irak'taki sivil yönetimin güçlendirilmesi ve bir an önce istikrarın sağlanması için makul olan her şeyin yapılması, Birlik'in Orta Doğu politikasının ana hatlarını oluşturur. Bu nedenle Birlik, Irak Hükümeti'nin daveti üzerine 2005 Temmuzunda, Irak'ta *Bütünleşmiş Hukukun Üstünlüğü Görevi*'ni (*EUJUST LEX*) yürütmeye başlamıştır.

3.5.4. Asker-Sivil İlişkilerinde Bütünleşme: Çatışma Sonrası Yeniden İmar

Yürütülen görevlerden alınan en önemli ders, kesin sonuç için yapıcı bir asker-sivil işbirliğinin vazgeçilmez olduğudur. Kriz yönetiminde hem askeri hem de sivil yetenek ve uzmanlıklardan yararlanan geniş kapsamlı bir yaklaşımın geliştirilmesi gerekir. Etkin asker-sivil bütünleşme, bir kriz durumunda sivil ve askeri unsurların harekât öncesinde ortak eğitim görmelerine ve birbirlerinin yeteneklerini tanımalarına olanak verecektir. Bu hedef doğrultusunda AB karar alıcıları, AGSP çatısı altında kriz yönetiminde çeşitli görevler üstlenen sivil ve askeri kurumlar arasında, yakın bir işbirliği geliştirmek için yoğun çaba harcamaktadır.

Afganistan ve Kosova'daki AGSP görevlerini ve bu ülkelerdeki NATO kuvvetleri ile eşgüdümü AB Askeri Personeli planlarken, görevin genel idaresini siviller yapmaktadır. Çünkü Afganistan ve Kosova'daki görevler askeri değil sivil eylemlerdir (polis, yargı sistemi, hukukun üstünlüğü çalışmaları vb.). Aslında bu durum kriz bölgesindeki özel şartların dayattığı bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Birlik'in Endonezya/Aceh'te üstlendiği sivil görevde olduğu gibi, görevin planlanmasında ve uygulanmasında askeri öneriler ve kriz bölgesinde askerlerin de görev alması zorunlu olmuştur.

³⁶⁶ Palmer, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/turkish/art3.html>, 21.09.2008.

AB Askeri Personeli Müdürü Korgeneral David Leakey, asker-sivil ilişkilerindeki eşgüdümün önemini şöyle açıklamaktadır: “Biz bu (sivil) görevlerin planlanmasına ve eşgüdümüne destek sağlıyoruz; bu destek de polis, hukuk ve adalet alanlarında uzman olan sivil planlamacıların ne yapılması gerektiğini ve hedeflerinin ne olduğunu çok iyi bilmelerini sağlayacak çeşitli çalışmaları kapsıyor... Askerler sivillerin operasyonlarını daha iyi planlamalarına yardımcı olmak için birçok şey yapabilirler. Planlama konusunda uzmanlık, deneyim, bilgi ve bazen de doğrudan destek sağlayabiliriz çünkü bu bizim her zaman yaptığımız bir şeydir... Daha iyi yapılandırılmış bir planlama, daha sağlam bir plan ve mevcut desteğe erişim sağlanarak sivil bir görev daha da etkili kılınabilir.”³⁶⁷

Soğuk Savaş’ın ardından yaşanan uluslararası çatışmalar askeri harekâtların, istikrar sağlamanın ve çatışma sonrası yeniden imarın sadece bir boyutu olduğunu göstermiştir. Çatışma sonrası yeniden imar beş belirgin alanda askeri ve sivil görevleri kapsar:³⁶⁸ a) Güvenliğin sağlanması (askeri ve polis görevleri dâhil); b) Temel hizmetlerin sağlanması (su, elektrik, sağlık hizmetleri vb.); c) Siyasi yapıların oluşturulması (anayasanın yazılması, seçim sistemi vb.); d) Ekonomik altyapının kurulması; e) Eski düşmanların barışmalarının kolaylaştırılması.

Özellikle Irak ve Afganistan’daki çatışmalar, çatışma sonrası yeniden imar konusunda “geniş kapsamlı bir sivil-asker yaklaşımı”na gerek duyulduğunu ortaya çıkarmıştır. Çatışma sonrası yeniden imar askeri ve sivil uzmanlıkların bir araya getirilmesini gerektirir. Bununla beraber askeri ve sivil personel arasında etkili bir işbirliği yaratmak, önemli kültürel ve eşgüdüme bağlı sorunları da beraberinde getirir. NATO ve AB dâhil hiçbir örgüt tek başına bu yeteneklerin hepsini kendi çatısı altında toplayamaz.³⁶⁹

Tüm askeri ve sivil eylemler birbirine bağlıdır. Birinin başarısızlığı diğerinin başarısını engeller. Çatışmadan sonra insani krizlerin önlenmesi için temel ihtiyaçların (elektrik, su, vb.) sağlanması şarttır. Bu çalışmalar uzun vadeli kentsel ve kırsal altyapı planları ve bazı sivil beceriler gerektirir. İstihkâm konusunda, konuşlanma öncesinde askeri ve

³⁶⁷ “Avrupa Birliği Askeri Personel Direktörü Korgeneral David Leakey ile Söyleşi”, **NATO Dergisi**, Yaz 2007.

³⁶⁸ Manjana Milkoreit, “Güvenliğin Sivil Boyutunun Ciddiyeti: Çatışma Sonrası Yeniden İmar Örgütü Olarak NATO”, **NATO Dergisi**, Sonbahar 2007.

³⁶⁹ Milkoreit, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/turkish/opinion.html>, 21.09.2008.

sivil uzmanlar arasında oluşturulacak bir işbirliği zemini, çatışma sonrası kalıcı bir sivil altyapının yeniden inşa edilmesini kolaylaştıracaktır.

Kolombiya Savunma Bakanı Juan Manuel Santos, 2002'den itibaren uyguladıkları *Bütünleşmiş Eylem Doktrini* sayesinde, ülkesinin terörist gruplar ve uyuşturucu kaçakçılarıyla mücadeleden aldığı ilk dersi, Afganistan'la benzerlik kurarak askeri ve sivil çalışmalar arasındaki dengeyi bulmak olarak özetler: “Askeri ve sivil çalışmalar arasında doğru dengeyi bulmak kolay değildir. Deneyimlerimiz bize minimum güvenlik şartları sağlanmadıkça sosyal çabaların bir işe yaramadığını göstermiştir. Bu nedenle ilk yapılacak işler askeri niteliklidir.”³⁷⁰ *Bütünleşmiş Eylem Doktrini* NATO'nun da önerdiği *Geniş Kapsamlı Yaklaşım*'a benzer şekilde, öncelikle askeri birimlerle sivil kurumlar arasındaki çalışmaların bütünleştirilmesine işaret eder.

NATO zaten Afganistan'da İİT'lerle birlikte sivil-asker yaklaşımını denemektedir. NATO'nun son zamanlarda devletler ve örgütlerle ortaklıklar kurmak üzerine odaklanıyor olması, sadece askeri değil sivil çatışma sonrası yeniden imar çalışmalarına da önemli katkı yapmaktadır. Bu açıdan NATO önemli bir oyuncudur. Eğer İttifak gelecekte bir uluslararası yeniden imar örgütüne dönüşme kararı alacak olursa; çatışma sonrası yeniden imar çalışmalarına güvenlik, caydırıcılık, savunma ve ortaklıklar gibi konularla eşit öncelik verilmesi, örgütsel niteliklerin değişmesini ve İttifak'ın amaç ve görevlerinde köklü bir dönüşümü gerektirecektir.

Günümüzde Irak ve Afganistan gibi insani görevlerle uygulama operasyonlarını birleştiren durumlarda, askeri güçlerden statükoyu korumaları değil bir statüko yaratmaları istenmektedir. Bu durum sivil kurumların operasyonlarını güvenli ve etkili şekilde yapabilmeleri için, yumuşatılmış şekliyle “olumlu güvenlik ortamı yaratmak” olarak nitelendirilir.³⁷¹ Bununla birlikte bu çalışmalar esnasında, sivil kurumların hangi durumlarda askeri güçleri destekleyeceklerini, hangi durumda ise onunla rekabet edeceklerini belirleyen

³⁷⁰ Juan Manuel Santos, “Afganistan'ın Sorunları – Kolombiya Örneğinden Alınabilecek Dersler”, **NATO Dergisi**, Sonbahar 2007.

³⁷¹ James V. Arbuckle, “Askerin Görevi mi?”, **NATO Dergisi**, Sonbahar 2007.

bir çizgi yoktur. Dolayısıyla askeri ve sivil kurumlar görevlerini net olarak tanımlayamamaktadır.

Bu belirsizliğin bir nedeni de uluslararası örgütlerin ve sivil toplum örgütlerinin riski yüksek olan kriz bölgelerinde kargaşanın dışında kalmayı tercih etmesidir. Irak örneğinde, koalisyon güçleri güvenliği sağlamaktan ziyade ülkenin yeniden imarını üstlenmektedir. Güvenlik boşluğundan dolayı, sivil kurumlar insani amaçlı projelerde askeri gücün gerekliliğini istemeden de olsa kabul etmek zorunda kalırlar.

Diğer yandan askeri güçler de askerin işi olmamasına rağmen sivil alanda imar çalışmaları yaparlar. Aslında askerin içinde bulunduğu bu ikilem, uzun yıllardır çözülememiş bir sorundur ve barış gücü harekâtlarının yürütülmeye başladığı ilk dönemden beri varlığını korumaktadır. 1950’li yıllarda, dönemin BM Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld bu sorundan şöyle söz eder: “Bu askerin işi değildir ama bunu ancak asker yapabilir.”³⁷²

3.5.5. Avrupa Polis Teşkilâtı (Europol)

Bir Avrupa polis örgütünün kurulması, 7 Şubat 1992’de Maastricht Antlaşması’yla karara bağlanmıştır. 1990 Schengen Antlaşması ve Maastricht Antlaşması’nın “Adalet ve İçişlerinde İşbirliği” ile ilgili bölümleri polis hizmetlerinde işbirliği ve bilgi paylaşımı konusunu genel hatlarıyla düzenler.³⁷³ *Avrupa Polis Teşkilâtı - European Police Office (Europol)* - merkezi Hollanda’nın La Hey kentinde olan, Avrupa’nın ulusal polis teşkilâtları arasında sınır ötesi organize suç örgütleriyle mücadelede eşgüdüm sağlayan ve ulusal polis teşkilatları arasında bilgi alışverişini destekleyen bir örgüttür. Europol TREVI (Terrorisme, Radicalisme, Extremisme et Violence Internationale), Schengen Antlaşması ve *Avrupa Uyuşturucu Birimi (European Drug Unit)* gibi antlaşmaların bir araya getirilerek, uygulamanın tek bir merkezin eşgüdümünde yürütülmesi fikrinden hareketle kurulmuştur.³⁷⁴

Teşkilât sınırlı operasyonlarına 3 Ocak 1994’te uyuşturucuyla mücadele alanında *Europol Uyuşturucu Birimi - Europol Drugs Unit (EDU)* - olarak başladı. Daha sonra

³⁷² Arbuckle, a.g.m., <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue1/turkish/main.htm>, 21.09.2008.

³⁷³ Europol: “Factsheet on Europol 2008”, <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=facts>, 15.05.2008.

³⁷⁴ “Suçla Mücadelede Etkin Ağ”, **Deutschland**, Aralık/Ocak 2006, Sayı 6, s. 50.

kademeli olarak diğere önemli suç alanları da çalışma kapsamına alındı. 1998 *Europol Kongresi*'nde (*Europol Convention*) tüm Üye Devletler tarafından onaylandı ve 1 Ekim 1998'de yürürlüğe girdi. 1 Temmuz 1999'da ise Europol tam operasyonel hale geldi. 1 Ocak 2002'den itibaren, Teşkilât'ın yetki alanı Europol Kongresi'nde listelendiği şekliyle bütün önemli uluslararası suç türlerini kapsayacak şekilde genişletildi.

2008 bütçesi 66,4 milyon Avro olan Europol'ün finansmanı, her ülkenin milli gelirine göre Üye Devletler tarafından yapılan katkılarla karşılanır. Mali Denetmen oybirliğiyle hareket eden *Europol Yönetim Kurulu* tarafından atanır ve Teşkilât'ın gelirlerinin toplanmasının yanı sıra, katkılarının gözetiminden ve masrafların karşılanmasından sorumludur. Europol'ün yıllık hesapları *Ortak Denetim Komitesi (Joint Audit Committee)* tarafından denetlenir.³⁷⁵

Europol Yönetim Kurulu Adalet ve İçişleri Bakanlarından oluşan AB Konseyi tarafından atanır. *Europol Müdürü* kurumundaki 600'e yakın çalışandan sorumludur. 2008 itibarıyla Europol'ün üst yönetim kadrolarını, Europol Müdürü Max-Peter Ratzel (Almanya) ve Müdür Yardımcıları Mariano Simancas (İspanya), Michel Quillé (Fransa) ve Eugenio Orlandi (İtalya) oluşturmaktaydı. Europol Müdürü ve yardımcıları beş yıllık bir dönem için göreve gelir ve bir dönem daha aynı görevi üstlenebilirler (Bkz.; Tablo 10: Europol Örgütlenme Şeması).³⁷⁶

Tablo 10: Europol Örgütlenme Şeması

³⁷⁵ Europol: "Factsheet on Europol 2008", <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=facts>, 15.05.2008.

³⁷⁶ Europol: "Management and Control", <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=mgmtcontrol>, 15.05.2008.

Teşkilât bünyesinde 27 AB ülkesinden yaklaşık 600 kişi çalışmaktadır. Bunların 120'i polis, gümrük, jandarma, göçmen büroları gibi çeşitli kurumları temsil eden *Europol irtibat memuru*'dur -(*Europol liaison officer (ELO)*)-. Europol irtibat memurlarıyla birlikte Europol memurları, araştırmacılar ve diğer uzmanlar günün 24 saati etkin, hızlı ve çok dilli bir hizmet sağlarlar.³⁷⁷ Terörle mücadele, yasadışı silah, uyuşturucu ticaretinin ve kara para aklamanın önlenmesi ve bunlarla mücadele gibi alanlar Europol'ün çalışma alanlarıdır. Avrupa Polisi veri toplama, veri analizi ve üst siyasi makamlara durumu rapor etme

³⁷⁷ Europol: "Factsheet on Europol 2008", <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=facts>, 15.05.2008.

konusunda uzmandır.³⁷⁸ Europol AB ülkelerinin terör örgütleri hakkında edindiği tüm deneyimleri bir araya getirir.

Küresel çapta örgütlenmiş suçlulara karşı devletlerin tek başına yapabileceklerinin sınırlı sayıda olması, ülke sınırlarının teröristler için hiçbir önem taşıyamaması ve ancak AB ülkelerinin işbirliği halinde çalıştıklarında kendi vatandaşlarının huzur ve güven içinde yaşayabilmesi gibi etkenler, Europol'ü aynı zamanda organize suçlarla da mücadele etmeye teşvik etmiştir.

Europol'de üye ülkeler daha güvenli bir Avrupa için yakın bir işbirliği içindedirler. Avrupa Polislerinin tek eksiği icra yetkisidir. Tutuklama ya da ev araması izni hala yerel polislerin sorumluluğundadır. Europol yerel makamlara somut ve operasyonel soruşturma desteği verir. Uyuşturucu, organize suçlar ve terörle mücadele gibi alanlarda yapılan baskınlarda yerel meslektaşlarına yardımcı olur. Çalışma alanları insan kaçakçılığı, yasa dışı sınır geçişleri ve para sahteciliğini de kapsar.³⁷⁹

AB 11 Eylül saldırılarından kısa süre sonra terörizmin genel tanımı, terörizm suçlarına verilecek cezaların uyumu, genel tutuklama sistemi, teröristlere ait araçların ele geçirilmesi ve dondurulması konularında anlaşmaya vardı.³⁸⁰ Adalet ve İçişleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olmak üzere terörizmle ilgili suçları soruşturmak için *Eurojust*, karşı terörizm için de Europol bünyesinde birimler kuruldu. Bunlara ek olarak kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer silah tehdidine karşı bir iletişim ağı oluşturuldu.³⁸¹

Londra ve Madrid'teki terör saldırıları AB ülkelerinin de teröristlerin hedefinde olduğunu ve terörle mücadelenin AGSP'nin temel taşlarından biri olmaya devam etmesi gerektiğini açıkça göstermiştir. Bu doğrultuda, Avrupa Komisyonu aynı anda pek çok alanda terör, yasadışı para trafiği ve biyoterörle mücadele için 9 milyon Avroluk bir pilot proje

³⁷⁸ “Suçla Mücadelede Etkin Ağ”, **Deutschland**, Aralık/Ocak 2006, Sayı 6, s. 50.

³⁷⁹ “Suçla Mücadelede Etkin Ağ”, **Deutschland**, Aralık/Ocak 2006, Sayı 6, s. 50.

³⁸⁰ The Council of the European Union: **A Secure Europe in A Better World: European Security Strategy**, Brussels, 12 December 2003, s. 10, 11.

³⁸¹ Anja Dalgaard Nielsen, “Homeland Security, American and European Responses to September 11th”, **The Politics of European Security**, Danish Institute For International Studies, Copenhagen, 2004, s. 152, 153, (akt.) Sait Yılmaz, **21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2006, s. 436.

başlatmıştır. Komisyon'un Adalet, Özgürlükler ve Güvenlikten sorumlu Başkan Yardımcısı Franco Frattini, pilot projenin önemini şöyle vurgular: “Bu proje Avrupa toplumunun güvenliği için yeni ve ileri bir adımdır... Bu önlemler AB’ye, terör saldırılarını önleme ve bu saldırılara karşı daha etkili bir tepki verebilme yeteneği kazandıracaktır.”³⁸²

Uluslararası organize suçlarla etkin mücadele amacıyla, Europol aşağıda yer alan bir takım üçüncü ülkeler ve örgütlerle işbirliği içindedir: Arnavutluk, Avustralya, Bosna Hersek, Kanada, Kolombiya, Hırvatistan, Eurojust, Avrupa Merkez Bankası, Avrupa Komisyonu, Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction), Makedonya, İzlanda, İnterpol, Moldova, Norveç, Rusya, İsviçre, Türkiye, BM Uyuşturucu ve Suç Teşkilatı, ABD, Dünya Gümrük Örgütü.³⁸³ Bu girişimler işbirliği anlaşmalarına dayanarak ve *Europol Kongresi* gereğince yapılır. *Europol Dış Stratejisi (Europol External Strategy)* Europol’ün üçüncü ortaklarla ilişkilerini geliştirme etkinlikleri hakkında bir çerçeve sunar.

3.5.6. Avrupa Jandarma Gücü (AJG)

Barışa destek harekâtlarında görev almak üzere Avrupa Jandarması oluşturulması fikri, esasında *Çokuluslu Uzmanlaşmış Birimlerin (Multinational Specialized Units-MSUs)* Balkanlarda başarılı ve yapıcı etkinlikler gerçekleştirmesine dayanır. Bir “Avrupa Askeri Polis Kuvveti” oluşturulmasını ilk önerenlerden biri, Mart 2003’te yayınlanan raporunda AB’nin Avrupa savunma bölgesini geliştirmek için, mutlaka bu yeteneğe sahip olması gerektiğini vurgulayan eski Fransız General Morillon’dur.³⁸⁴ Daha sonra Fransa, 3 Ekim 2003’te Roma’daki AB Savunma Bakanları toplantısında Avrupa Askeri Polis Kuvveti oluşturulmasını önerdi.

17 Eylül 2004’te Fransız Savunma Bakanı Michele Alliot-Marie’nin girişimleriyle, Noordwijk/Hollanda’da bir araya gelen Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz ve Hollanda, gelecekte diğer üye ülkelerin katılımına da izin verecek şekilde kendilerinin öncülüğünde bir

³⁸² “Suçla Mücadelede Etkin Ağ”, **Deutschland**, Aralık/Ocak 2006, Sayı 6, s. 50.

³⁸³ Europol: “Factsheet on Europol 2008”, <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=facts>, 15.05.2008.

³⁸⁴ Dana Spinant, “French General Calls for EU to Develop ‘Eurozone for Defence’”, **European Voice**, Vol: 9, No: 12, 27 March 2003.

jandarma gücü oluşturulmasını kararlaştırdı.³⁸⁵ Bu çabaların hedefi askeri polis işlevleri ve kriz yönetiminde uzmanlaşmış bir Avrupa müdahale gücü yaratmaktır.

Bu beş ülke konu ile ilgili en somut adımı 23 Ocak 2006'da, *Avrupa Jandarma Gücü (AJG) - European Gendarmerie Force (EGF/EUROGENDFOR)* - karargâhının İtalya'nın kuzeydoğusundaki Vicenza kentinde açılması ve aynı tarihte AJG'nin faaliyete geçmesiyle attı. AJG bu tarihte Vicenza'daki General Chinotto Kışlası'nda yapılan askeri törenle resmen göreve başladı. 800 kişiden oluşan ilk jandarma birliğinin komutanlığına ise Fransız Tuğgeneral Gérard Deanaz atandı.³⁸⁶

Avrupa Jandarması Fransız (*French Gendarmerie*), İtalyan (*Italian Carabinieri*), Portekizli (*the Portuguese National Republican Guard*), Hollandalı (*the Dutch Royal Marechaussee*) ve İspanyol (*the Spanish Civil Guard*) jandarma kuvvetlerinden katılan personellerden meydana gelir. 19–28 Nisan 2006 tarihleri arasında yapılan ikinci başarılı *Command Post (Karargâh) Tatbikatı (CPX)* ve 20 Temmuz 2006'da Madrid/İspanya'daki *Bakanlararası Üst Düzey Toplantı'yı* takiben, Avrupa Jandarması'nın *Tam Operasyonel Yetenek'e* eriştiği ilan edilmiştir. İlk *Command Post Tatbikatı* ise Haziran 2005'te Saint Astier/Fransa'daki Ulusal Jandarma Eğitim Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir. 10 Ekim 2006'da Polonya AJG'ye katılmaya hazır olduğunu beyan etmiştir.³⁸⁷

Avrupa Jandarması'nın temel amacı Petersberg Görevleri çerçevesinde, kriz yönetimi harekâtlarındaki tüm polis işlevlerini uygulamak, kriz bölgelerinde askeri harekâtların ardından yaşanan sancılı geçiş sürecine yardımcı olmaktır. Bu işlevler asker ya da sivil komuta zinciri altında daha ileriye götürülebilir. Jandarma birliği daimi yani jandarmaların görev için hazırda bekleyeceği bir güç değildir. Bunun yerine, gücün 800 kişiyi bir ay içinde dünyanın herhangi bir bölgesinde konuşlandırabilecek durumda olması kararlaştırılmıştır. Bu güç, gerektiğinde 2 bin 300 kişiyle takviye edilecektir. Jandarmalar

³⁸⁵ C. Akça Ataç, "Güçlü Avrupa Arayışı", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=421&sayfa=18>, 12.02.2007.

³⁸⁶ European Gendarmerie Force: "EGF Frequently Asked Questions", <http://www.eurogendfor.org/egfpages/fag.aspx>, 20.05.2008.

³⁸⁷ "Poland Expresses Readiness to Join European Gendarmerie Force", http://english.people.com.cn/200610/10/eng20061010_310452.html, 20.05. 2008.

düzenin bozulduğu ancak tamamen çökmediği çatışma bölgelerine (çatışmaların dindiği ve artık ağır silahlı güçlere gerek duyulmayan bölgeler) gönderilmektedir.

Harekât alanında görev yapan askeri gücün konumuna göre, AJG'nin hedefleri üç farklı açıdan şöyle belirlenmiştir:³⁸⁸

– Harekâtın ilk aşamasında, AJG polis görevlerini uygulamak için askeri güçle birlikte harekât alanına girebilecektir;

– Geçiş aşamasında, AJG yerel ya da uluslararası polis birimleriyle işbirliği ve eşgüdümü kolaylaştırarak, görevine yalnız ya da askeri güçle birlikte devam edebilecektir;

– Askeri gücün geri çekilmesi aşamasında, gerekli görüldüğünde işbirliği girişimlerinde bulunan sivil yetkililer ve kurumların sorumluluklarını yerine getirmelerine olanak verecektir.

Her harekâtın komutası gereğince, AJG kendi polis yetenekleriyle ilgili aşağıdaki gibi geniş ufuklu eylemler yapabilecektir:³⁸⁹

– Güvenlik ve kamu düzeni görevlerini uygulamak;

– Cezai soruşturma işlemlerini içeren gün gün yapılan çalışmalar konusunda yerel polise önerilerde bulunmak;

– Trafik düzenini, sınırların korunmasını ve genel istihbaratı idare etmek;

– Cezai soruşturma işlemlerini uygulamak ve suçların ortaya çıkarılmasını, suçluların takibi ve uygun adli makamlara teslim edilmesini sağlamak;

– Can ve mal güvenliğini, toplumsal kargaşa durumunda kamu düzenini sağlamak;

– Polis memurlarını uluslararası standartlara göre eğitmek;

³⁸⁸ European Gendarmerie Force: "Mission", <http://www.eurogendfor.org/egfpages/missiontasks.aspx>, 20.05.2008.

³⁸⁹ European Gendarmerie Force: "Tasks", <http://www.eurogendfor.org/egfpages/missiontasks.aspx>, 20.05.2008.

– İşbirliği programları aracılığıyla eğitimlere destek vermek.

AJG Petersberg Görevleri çerçevesinde, Santa Maria de Feira ve Nice Avrupa Konseyi kararlarıyla belirlenen ilkeler uyarınca, kriz yönetimi harekâtlarındaki polis görevlerini uygulamak amacıyla Birlik emrinde olacaktır. AB için görevlendirildiğinde, *Siyasi ve Güvenlik Komitesi* siyasi kontrol ve stratejik yönlendirmeyi üstlenir. Stratejik düzeydeki en yüksek komuta organı CIMIN'dir (Fransızca, *Comité InterMinistériel de haut Niveau*). Ülkelerin sorumlu bakanlıklarının temsilcilerinden oluşan CIMIN siyasi-askeri eşgüdümü sağlar, AJG Komutanı'nı atar ve Komutan'a talimatlar vererek görevlendirme için yönlendirmelerde bulunur (Bkz.; Tablo 11: Avrupa Jandarma Gücü Örgütlenme Şeması).³⁹⁰

Taktiksel açıdan AJG birimleri görev esnasında belirli bir komuta zincirine göre hareket ederler. Bu birimler ya askeri komuta ya da sivil yetki altında görev yaparlar. Bir AJG görevini takviye edebilen polis birimleri, Helsinki Kuvvet Kataloğu çerçevesinde ve 19 Kasım 2001'de Brüksel'de yapılan yetenek konferansında açıklanan taahhütlerle aynı kapsamda yer alır.³⁹¹ Alliot-Marie Avrupa Jandarması'nı, "Avrupa savunmasının inandırıcılığını ve itibarını güçlendirecek" bir yapılanma olarak tanımlar.³⁹²

Gücün önceliği BM'den gelen çağrılara karşılık verebilmek ve BM'nin uluslararası görevlerini desteklemektir. AJG'nin görev alanının NATO'nunki ile çakışması yakın bir olasılık olarak görünmektedir. İlk aşamada, NATO AJG'nin hangi şartlarda konuşlandırılacağı ve denetim mekanizmasının nasıl oluşturulacağı konusunda endişe duymuştur. Güce katkı yapan ülkelerin Savunma Bakanları ise jandarmaların kendi uzmanlık alanları olacağını belirtmiş ve amaçlarının NATO ve BM'ye rakip olmak değil, aksine yardımcı olmak olduğu konusunda teminat vermiştir.

AJG Karargâhı'nda halen kriz bölgelerinde acil konuşlanmaya olanak verecek geniş kapsamlı ve uyumlu bir harekât sistemi geliştirilmektedir. Güç sadece AB emri altında değil,

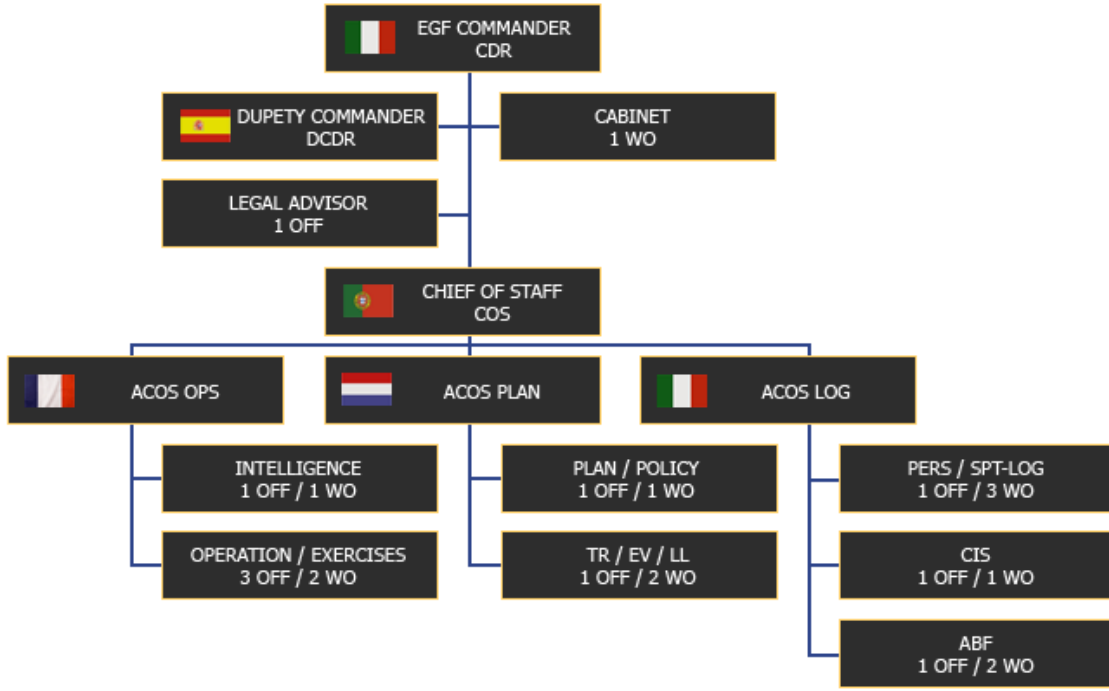
³⁹⁰ European Gendarmerie Force: "Strategic Level", <http://www.eurogendfor.org/egfpages/strategiclevel.aspx>, 20. 05.2008.

³⁹¹ European Gendarmerie Force: "Tactical Level", <http://www.eurogendfor.org/egfpages/tacticallevel.aspx>, 20. 05.2008.

³⁹² "Avrupa Jandarması Göreve Hazır", http://www.abhaber.com/haber_sayfasi.asp?id=966421, 23 Ağustos 2007.

gereksinim halinde BM, NATO, AGİT gibi diğer uluslararası örgütlerin ya da özel bir koalisyonun emri altında da çeşitli görevler üstlenebilecektir.³⁹³ Tam Operasyonel Yetenek'e resmen erişim, EUFOR Althea Harekâtı çatısı altındaki *Bütünleşmiş Polis Birimi Karargâhı*'nın AJG tarafından devralınması süreci ile gerçekleşmiştir. 15 Aralık 2007'de, Saraybosna'da AJG'ye katılan ülkelerin Jandarma Kuvvet Komutanları ve sivil yetkililerin huzurunda yapılan törenle, AJG'nin Tam Operasyonel Yetenek'e eriştiği resmen kabul edilmiş ve güç aynı zamanda Althea Harekâtı'na katılarak önemli bir görev üstlenmiştir.³⁹⁴

Tablo 11: Avrupa Jandarma Gücü Örgütlenme Şeması (2007–2009)

(Kaynak: European Gendarmerie Force; <http://www.eurogendfor.org/egfpages/egforganizationalchart.aspx>)

³⁹³ European Gendarmerie Force: “Editorial”, <http://www.eurogendfor.org>, 20.05.2008.

³⁹⁴ European Gendarmerie Force: “Ceremony of Full Operational Capability in Sarajevo (BiH)”, <http://www.eurogendfor.org>, 22 Mayıs 2008.

3.6. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KÜRESEL VE BÖLGESEL BARIŞIN KORUNMASINDA ÜSTLENDİĞİ ROL

3.6.1. AB Askeri Harekâtları

Avrupa Güvenlik Stratejisi, Birlik'in askeri ve sivil görevleri kapsamı gereken farklı araç ve yetenekleri bir araya getirme gerekliliğini ifade eder. Bu hedef doğrultusunda, hem askeri hem de sivil yönleri bulunan ve AGSP'nin başarılı bir denemesi olan operasyonlar yürütülmüş ve yürütülmeye devam etmektedir. 2003'te yürütülmeye başlanan bu operasyonlar aracılığıyla, AGSP denetleme görevleri ve bir takım kriz uygulamaları dışında ilk kez faaliyete geçmiştir. Birlik 2009 yılının ortalarına dek, AB çatısı altında ya da AGSP çerçevesinde, biri deniz harekâtı olmak üzere altısı askeri on yedisi de sivil nitelikli toplam 23 görev üstlenmiştir. Görevler üç kıtada (Avrupa, Asya, Afrika) farklı ülkelerde sivil ve askeri araçlar kullanılarak yürütülmektedir.

Başlangıç yılı olan 2003'te, 2,000'in üzerinde polis ve askeri personel Bosna Hersek, Makedonya ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki dört ayrı operasyonda görev almıştır. AB güçleri bu operasyonların her birinde, sorumluluğu o bölgede görev yapmakta olan BM ve NATO güçlerinden devralmıştır. Birlik 2003'ten beri, AGSP çerçevesinde giderek artan bir grafik çizerek Avrupa topraklarının dışında etkin olmuştur.

3.6.1.1. Balkanlar

3.6.1.1.1. Concordia Harekâtı (Makedonya)

(31 Mart 2003 – 15 Aralık 2003)

Kuruluş: 27 Ocak 2003 tarihli AB Konseyi Kararı.³⁹⁵

Onay: 1317 Sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı ve Makedonya Devlet Başkanı Boris Trajkovski tarafından yapılan talep.

³⁹⁵ "Council Joint Action 2003/92/CFSP on the European Union Military Operation in the Former Yugoslav Republic of Macedonia (27 January 2003)", **Official Journal of the European Union**, 11 February 2003.

AB ilk askeri barışı destekleme harekâtı olan *Concordia Harekâtı*'nı, Devlet Başkanı Boris Trajkovski'nin talebinin ardından Makedonya'da 31 Mart 2003'te başlattı. AB güçleri 2001'de Makedonya'daki çatışmaları sona erdiren *Ohrid Çerçeve Anlaşması*'nın uygulanmasını güvence altına almak ve istikrarı sağlamak amacıyla NATO harekâtı *Allied Harmony*'yi devraldı. Harekât aynı zamanda, Makedonya'daki Uluslararası Gözlemciler ve açık bir güven verici görünüm için güvenliği sağladı.³⁹⁶

Devriye, keşif, gözetleme, olay raporlaması ve irtibat etkinlikleri görev kapsamındaydı. O tarihte 15 üyesi bulunan AB'den 13 (İrlanda ve Danimarka hariç), AB ve NATO üyesi olmayan 7 ve NATO üyesi olup AB üyesi olmayan 6 ülkeden oluşan 26 ülke, toplam 357 hafif silahlı askeri personelle (308'i AB'den 49'u da üçüncü ülkelerden olmak üzere) harekâta katkıda bulundu (Bkz.; Tablo 12: Makedonya'daki Concordia Harekâtı'na Katılan Personel Sayıları).³⁹⁷

Tablo 12: Makedonya'daki Concordia Harekâtı'na Katılan Personel Sayıları

AB Ülkeleri		AB Üyesi Olmayan Ülkeler	
Avusturya	11	Bulgaristan	2
Belçika	26	Kanada	1
Finlandiya	9	Çek Cumhuriyeti	2
Fransa	145	Estonya	1
Almanya	26	Macaristan	2
Yunanistan	21	İzlanda	1
İtalya	27	Letonya	2
Lüksemburg	1	Litvanya	1
Hollanda	3	Norveç	5
Portekiz	6	Polonya	17
İspanya	16	Romanya	3

³⁹⁶ UK Foreign & Commonwealth Office: "ESDP Operations", <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?PageName=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1077042145284>, 13.03.2008.

³⁹⁷ 1 Mayıs 2004 AB genişlemesi öncesi, *Concordia*'ya katkıda bulunan 13 AB ülkesi Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya, Portekiz, İspanya, Yunanistan, Avusturya, Belçika, Finlandiya, Lüksemburg, Hollanda ve İsveç'tir. NATO üyesi olup AB üyesi olmayan 6 ülke Türkiye, Norveç, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve İzlanda'dır. AB ve NATO üyesi olmayan 7 ülke ise Romanya, Bulgaristan, Slovakya, Slovenya, Estonya, Letonya ve Litvanya'dır.

İsveç	14	Slovakya	1
İngiltere	3	Slovenya	1
		Türkiye	10
		AB Üyesi Olmayan Ülkeler Ara Toplam	49
AB Ülkeleri Ara Toplam		308	
		Concordia Toplam Personel	
		357	

(Kaynak: Dov Lynch and Antonio Missiroli, “ESDP Operations”, EU Institute for Security Studies, Paris, December 2003; http://www.iss-eu.org/ftp/Download/ESDP_operations20final.pdf)

Concordia Harekâtı diğer birçok AB görevinden farklı olarak planlama ve lojistik destek içeren NATO olanak ve yetenekleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu harekât iki yönüyle önem taşır: Birlik’in ilk askeri harekâtı olmasının yanı sıra, aynı zamanda NATO ve AB arasındaki stratejik bir işbirliği mekanizması olan Berlin Ek Düzenlemeleri’nin harekât sahasına yansıyan ilk örneğidir.

Bu harekât AB üyeleri tarafından *Aralık 1999 Niyet Bildirisi*’ne göre yürütülen ilk görevdi. Harekât boyunca, AB askerleri ülkenin doğusundaki Arnavut azınlık ve Makedon çoğunluk arasındaki etnik gerginlikten kaynaklanmış olan Makedonya’daki artan sivil huzursuzlukla meşgul oldu. Bu gerginlikler Arnavut azınlığa haklar tanıyan bir yasama önlemleri dizisinin Makedon Parlamentosu tarafından tanınmasıyla hafiflemiştir. Arnavut toplumundaki çöşkün milliyetçilik duygusu, 1999 Kosova Savaşı ve daha sonra Kosova Arnavutları tarafından elde edilen yarı bağımsızlığın doğrudan bir sonucuydu.³⁹⁸

Fransa komutasındaki AB gücü 30 Eylül’e dek, Makedonya’nın etnik Arnavut nüfusunun yaşadığı Arnavutluk, Sırbistan ve Kosova ile olan sınır bölgelerinde devriye görevi yaptı. Daha sonra Avrupa acil müdahale gücü EUFOR komuta görevini Fransa’dan devraldı ve harekâtın bitimine kadar görevini sürdürdü.³⁹⁹ Başlangıçta 6 ay sürmesi planlanan görev

³⁹⁸ The Council of the European Union: “EU Military Operation in Former Yugoslav Republic of Macedonia (Concordia)”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=594&lang=en&mode=g, 15.02.2008.

³⁹⁹ Gustav Lindstrom, “Harekat Alanında: AGSP Operasyonları”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 117.

Makedonya yetkili makamlarının talebi üzerine, 21 Temmuz 2003 tarihli bir Konsey Kararı ile 15 Aralık 2003'e dek uzatıldı.

Makedonya'daki tüm güvenlik koşulları iyileşince, gücün görevini başarıyla tamamladığı kabul edildi ve harekât 15 Aralık 2003'te son buldu. *Concordia*'yı takiben harekâtın sona erdiği tarihte, Makedon polisine yardım ve desteği kapsayan daha küçük bir görev olan *Proxima* başlatıldı. *Proxima*'yı yine bir polis görevi olan ve 2006 Haziranı'na dek süren EUPAT izledi.

Concordia Belçika'daki Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargâhı ve kriz bölgesinde Üsküp, Kumanova ve Tetova'da bulunan üç karargâh aracılığıyla yürütülmüştür. AB Makedonya Özel Temsilcisi Belçikalı Alexis Brouhns harekât komutanlarıyla işbirliği içinde görev yapmıştır. *Concordia* Harekât Komutanı ve NATO Avrupa Müttefik Yüksek Komutan Yardımcısı Alman Amiral Rainer Feist, Kuvvet Komutanı Fransız General Pierre Maral (31 Mart–30 Eylül) ve Kuvvet Komutanı Portekizli Tümgeneral Luis Nelson Ferreira Dos Santos (1 Ekim–15 Aralık) harekâta komuta etmiştir.⁴⁰⁰

3.6.1.1.2. EUFOR Althea Harekâtı (Bosna Hersek)

Başlangıç: 2 Aralık 2004

Kuruluş: 12 Temmuz 2004 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁰¹

Onay: BM Güvenlik Konseyi'nin 1551 (9 Temmuz 2004), 1575 (2004), 1639 (2005) ve 1722 (2006) sayılı Kararları.

NATO İstanbul Zirvesi'nde SFOR'un Bosna Hersek'te dokuz yıldır istikrarı sağlama görevini başarıyla gerçekleştirdiğini ve bu gücün görevinin yılsonunda sona ermesini ifade eden NATO kararının ardından, AB EUFOR'un SFOR'un yerini alması konusunda fikir birliğine vardı. Birlik kriz yönetimi alanında bugüne kadar üstlendiği en büyük görevini, 2

⁴⁰⁰ Lindstrom, a.g.m., s. 118.

⁴⁰¹ "Council Joint Action 2004/570/CFSP of 12 July 2004 on the European Union Military Operation in Bosnia and Herzegovina", **Official Journal of the European Union**, 28 July 2004.

Aralık 2004'te Bosna Hersek'te başlattı ve ilk aşamada ülkede büyük bir askeri güç konuşlandırdı (7,000 asker).

Konuşlandırılan asker sayısı kimi zaman 7,000'i bulsa da daha sonra giderek azaltılmıştır. 2006 yılında, 22'si AB ülkesi olmak üzere 34 ayrı ülkeden yaklaşık 6,200 asker *EUFOR Althea Harekâtı* çerçevesinde görev yaptı (Bkz.; Tablo 13: Bosna Hersek'teki EUFOR Harekâtı'na Katılan Personel Sayıları).⁴⁰² 2008 ortalarında ise, 23 AB ülkesinin dâhil olduğu 29 ayrı ülkeden yaklaşık 2,500 asker konuşlu durumdaydı.⁴⁰³ Althea Harekâtı'nın ana hedefleri şunlardır:

– İlki ve en önemlisi Bosna Hersek'teki huzur ve güven ortamını korumak ve Dayton/Paris Anlaşması'na sürekli uyumu sağlamak;

– Bosna Hersek'teki AB Özel Temsilcisi'ne, *AB Gözetleme Görevi*'ne ve yerel makamların yanı sıra organize suçlarla mücadelede destek vermek;

– Bosna Hersek'i ileriki aşamaya ulaştırmaya yardım etmek, Avrupa-Atlantik yapılarıyla bütünleşmeye hazır bir devlet haline getirmek ve ülkenin hukukun üstünlüğü ile işleyen bir serbest pazar ekonomisine bağlı kalmasını sağlamaktır. Bunlara ek olarak, EUFOR savaş suçlarından dolayı aranan kişilerin tutuklanmasını da kapsayacak şekilde *Eski Yugoslavya Uluslararası Suç Mahkemesi -International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY)*- ve ilgili makamlara destek sağlar. Bosna Hersek'teki savunma reformlarına katkıda bulunur.

**Tablo 13: Bosna Hersek'teki EUFOR Harekâtı'na Katılan
Personel Sayıları (Eylül 2006)**

Sayılar zamanla değişikliğe uğramış ve yalnızca genel bir kurala göre alınmıştır.

⁴⁰² NATO Supreme Headquarters Allied Powers Europe: "EU Operation Althea Structure", http://www.nato.int/shape/issues/shape_eu/altheastruc.htm, 15.05.2008.

⁴⁰³ 2008 itibarıyla EUFOR'a katılan AB üyesi olmayan 6 devlet; Türkiye, Arnavutluk, Şili, Makedonya, Norveç ve İsviçre'dir. Bkz: EUFOR: "Organisation", http://www.euforbih.org/eufor/index.php?Option=com_content&task=view&id=14&Itemid=30, 15.05.2008.

AB Ülkeleri		AB Üyesi Olmayan Ülkeler	
Avusturya	287	Arnavutluk	71
Belçika	45	Arjantin	0
Çek Cumhuriyeti	65	Bulgaristan	134
Estonya	33	Kanada	11
Finlandiya	177	Şili	15
Fransa	524	Makedonya	17
Almanya	819	Fas	135
Yunanistan	88	Norveç	16
Macaristan	144	Yeni Zelanda	10
İrlanda	62	Romanya	86
İtalya	882	İsviçre	17
Letonya	2	Türkiye	344
Litvanya	1	AB Üyesi Olmayan Ülkeler Ara Toplam	856
Lüksemburg	1		
Hollanda	298		
Polonya	195		
Portekiz	193		
Slovakya	45		
Slovenya	80		
İspanya	495		
İsveç	67		
İngiltere	590		
AB Ülkeleri Ara Toplam	5,093	EUFOR Althea Toplam Asker	5,949

(Kaynak: EUFOR; <http://www.euforbih.org/mission/mission.htm>)

SFOR'dan EUFOR'a devir teslim 2 Aralık 2004'te gerçekleşmiş ve EUFOR SFOR'un tüm sorumluluğunu üstlenmiştir. *Althea Harekâtı* NATO olarak ve yeteneklerine başvurmak suretiyle, Berlin Ek Düzenlemelerinin çatısı altında NATO'yla mutabık kalınan ilkelere göre yürütülmektedir. Ancak NATO, savunma reformu üzerinde tavsiyelerde bulunmak ve terörle mücadele operasyonlarını sürdürmek için Bosna'daki varlığını

sürdüremektedir.⁴⁰⁴ NATO ayrıca savaş suçlusu olarak aranan kişileri (eski sırp askeri liderler General Ratko Mladic ve Goran Hacıç) ele geçirmekte temel sorumluluğa sahip olmaya devam edecektir.

Birlik'in bu görevi, Dayton Barış Anlaşması'nın Ek 1A ve Ek 2 Bölümü'ndeki askeri önlemlerinin yürütülmesini ve uluslararası örgütlerle sivil toplum kuruluşlarının güvenliğinin sağlanmasını da kapsamaktadır.⁴⁰⁵ BM Sözleşmesi'nin VII. Bölümü hükümlerine dayanan harekât, dayanağını ayrıca BM Güvenlik Konseyi'nin Bosna Hersek'te uluslararası harekâtlarla ilgili olarak çıkardığı 12 Aralık 1996 tarih ve 1088 sayılı kararından ve 14 Aralık 1995'te imzalanan Dayton Barış Anlaşması'ndan almaktadır.⁴⁰⁶ Birlik *EUFOR Althea* görevinin yanında, Bosna Hersek'le siyasi işbirliğini kendi özel temsilcisi yoluyla sürdürmektedir.

Siyasi ve Güvenlik Komitesi AB Konseyi'nin sorumluluğu altında, harekâtın siyasi kontrolünü ve stratejik idaresini yönlendirmektedir ve anlaşmanın sivil uygulaması *Yüksek Temsilcilik Ofisi*'nin (*Office of High Representative*) kontrolü altındadır. *Althea Harekâtı*'nın ortak masrafları, Üye Devletler tarafından milli geliri temel alan bir finansal mekanizmaya (ATHENA) yapılan katkılar aracılığıyla karşılanır.⁴⁰⁷ ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana girişimlerin her ikisi arasında eşgüdüm sağlar. Kuvvetler *NATO Avrupa Müttefik Yüksek Komutan Yardımcısı*'na - *Deputy Supreme Allied Commander Europe (D-SACEUR)* - bağlı olarak, NATO'nun *Müttefik Komuta Harekâtları Karargâhı*'nda kurulan bir stratejik düzey karargâhı yoluyla Birlik emrine verilmiştir.

EUFOR, İngiltere liderliğindeki *Kuzeybatı Çok Uluslu Görev Gücü - Multi-National Task Force (Northwest)* -, İspanya liderliğindeki *Güneydoğu Çok Uluslu Görev Gücü - Multi-National Task Force (Southeast)* - ve *Kuzey Çok Uluslu Görev Gücü - Multi-National Task Force (North)* - isimleri altında görev yapmaktadır. İngiltere bu harekâttaki üç görev gücünden

⁴⁰⁴ "NATO Bosna Operasyonunu Devrediyor", **BBC Turkish**, 28 Haziran 2004.

⁴⁰⁵ EUFOR: "Mission", http://www.euforbih.org/eufor/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=28, 15.05.2008.

⁴⁰⁶ Annegret Bendiek, "Avrupa Birliği'nin Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası", **Deutschland**, Aralık/Ocak 2006, Sayı 6, s. 29.

⁴⁰⁷ The Council of the European Union: "Policy for Write-off and Disposal of Operation Althea European Union Property and Equipment", <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/Disposalspolicyfinal.pdf>, 15.05.2008.

biri olan *Kuzeybatı Çok Uluslu Görev Gücü*'nde, İspanya da *Güneydoğu Çok Uluslu Görev Gücü*'nde çatı ülkedir.⁴⁰⁸

Althea gibi bir *Berlin Ek* harekâtında harekât komutanı, AB adına çalışan *D-SACEUR*'dur (Bkz.; Tablo 14: EUFOR *Althea* Komuta Zinciri).⁴⁰⁹ NATO Avrupa Müttefik Yüksek Komutan Yardımcısı Orgeneral Sir John Reith (İngiltere) aynı zamanda bir dönem *Althea Harekâtı*'nın komutanlığını yapmıştır. Tümgeneral Gian Marco Chiarini (İtalya) ise 6 Aralık 2005'te Butmir Kampı'nda, Javier Solana ve Orgeneral Reith gibi Birlik'in saygın isimlerinin huzurunda yapılan törenin ardından, İngiliz Tümgeneral David Leakey'den komutayı devralarak Kuvvet Komutanı olarak görev üstlenmiştir.⁴¹⁰ 2008'de *Althea* harekât komutanlığını Orgeneral Sir John McColl (İngiltere) yürütmekteydi. Daha sonra Kuvvet Komutanlığı'na ise, 4 Aralık 2007'den itibaren Tuğamiral Hans-Jochen Witthauer'den (Almanya) görevi devralan Orgeneral Ignacio Martin Villalain (İspanya) atanmıştır.⁴¹¹

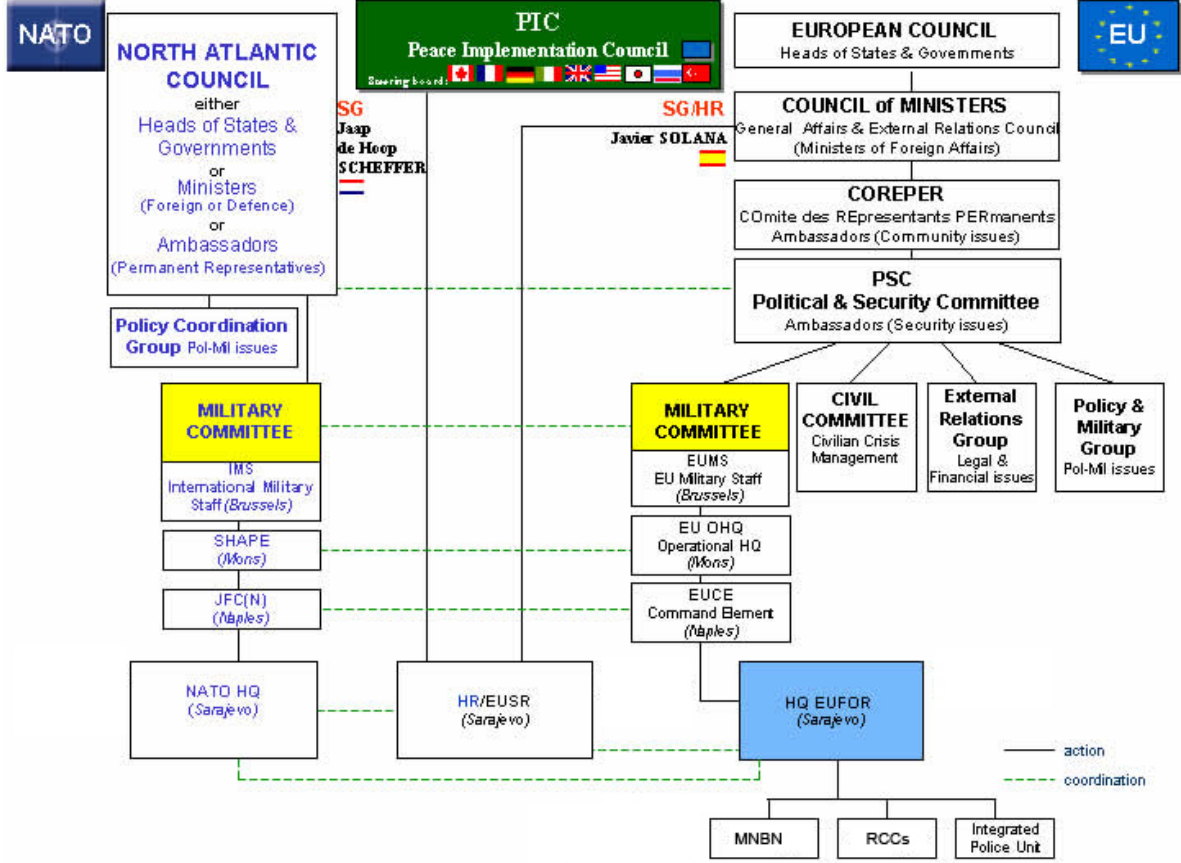
⁴⁰⁸ *Kuzey Çok Uluslu Görev Gücü* 12 ülkeden (Türkiye, Çek Cumhuriyeti, Yunanistan, İsveç, Finlandiya, Estonya, İrlanda, Portekiz, Slovakya, Polonya, Avusturya), *Kuzeybatı Çok Uluslu Görev Gücü* 10 ülkeden (İngiltere, Kanada, Yeni Zelanda, Bulgaristan, Letonya, İsviçre, Romanya, Norveç, Şili, Hollanda); *Güneydoğu Çok Uluslu Görev Gücü* 6 ülkeden (Almanya, Fransa, İspanya, Fas, İtalya) oluşuyordu.

⁴⁰⁹ UK Foreign & Commonwealth Office: "ESDP Operations", <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?PageName=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1077042145284>, 13.03.2008.

⁴¹⁰ "EU 2005 Operations and Missions", **EuroFuture**, Winter 2005, s. 26.

⁴¹¹ The Council of the European Union: "EU Military Operation in Bosnia and Herzegovina (Operation EUFOR - *Althea*)", Factsheet, December 2007, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071203-Althea-update9.pdf>, 15.05.2008.

Tablo 14: EUFOR Althea Komuta Zinciri

(Kaynak: EUFOR; <http://www.euforbih.org/eufor/images/stories/orgchart.jpg>)

2006'daki başarılı seçimlerle birlikte istikrar giderek artsa da Boşnak yetkililerin güvenlik yükümlülüklerindeki artış, *Althea Harekâtı*'nın sürdürülmesi gerektiğini göstermiştir. Harekât Bosna Hersek'teki huzur ve güven ortamının korunmasına başarıyla katkı sağlamaya devam etmektedir. EUFOR güvenlik koşullarının ona gereksinim duyması durumunda talebe yanıt verebilir. EUFOR ayrıca *İrtibat ve Gözlem Ekipleri - Liaison and Observation Teams (LOTs)* - sayesinde ülke çapında varlığını sürdürmektedir. EUFOR olası herhangi bir güvenlik tehdidine karşı ülke çapında karşılık verebilme yeteneğine sahiptir.

2007'de harekât değişime uğramıştır. Şubat 2007'de, Birlik bölgesel güvenlik koşullarının olası etkilerini göz önünde bulundurarak, ülkedeki güvenlik koşullarının ışığında

değişikliğın uygulanmasına karar verdi. Birlik karar gereğince Bosna Hersek'teki tam sorumluluğunun bir parçası olarak, güçlü bir askeri varlığı ülkeye uygun hale getirmekteyken EUFOR'un ölçeğini küçülttü.

EUFOR gerektiğinde daha güçlü bir askeri varlığı tekrar kurabilme yeteneğini daima koruyacak şekilde kademeli olarak tekrar biçimlendirildi. 19 Kasım 2007'de, AB Bakanları EUFOR'un yeniden biçimlendirilmesini başarılı buldular. AB'nin Bosna Hersek'teki tam sorumluluğunun bir parçası olarak, gerekli olduğu sürece huzur ve güvenlik ortamının korunmasına katkı sağlamayı sürdürmek amacıyla, AB'nin ülkede askeri varlık bulunduracağını tekrar ettiler.⁴¹²

28 Mart 2007'den beri, Türkiye, İspanya, Macaristan ve Polonya askerlerinin oluşturduğu *Çok Uluslu Manevra Taburu (ÇUMT) - Multinational Maneuver Battalion (MNBN)* - AB'nin Bosna Hersek'teki yeni güç yapılanmasının üssüdür. ÇUMT Yugoslavya Ordusu'nun Saray Bosna yakınlarındaki eski bir hava üssü olan Butmir Kampı'nda üslenmiştir.⁴¹³ *Althea*'nın Kuvvet Karargâhı bu üstür.

Günümüzde ÇUMT keşif, gözetleme, güvenlik devriyeleri, harekât, irtibat ve gözlem etkinlikleri, kontrol noktası, koruma aracı, sivil-asker işbirliği etkinlikleri gibi çeşitli alanlarda görev yapmaktadır. Diğer yandan Birlik'in ülkede sürdürmekte olduğu polis görevi (EUPM) kapsamında, *Bütünleşmiş Polis Birimi (Integrated Police Unit)* Bosna Hersek'in tüm topraklarını korumaktadır. Ayrıca bu birimlere araç gereç desteği sağlayan ülke çapında yayılmış muharebe birlikleri bulunmaktadır.

3.6.1.2. Afrika

3.6.1.2.1. Artemis Harekâtı (Kongo Demokratik Cumhuriyeti)

(12 Haziran 2003 – 1 Eylül 2003)

⁴¹² The Council of the European Union: "EU Military Operation in Bosnia and Herzegovina (Operation EUFOR - Althea)", Factsheet, December 2007, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071203-Althea-update9.pdf>, 15.05.2008.

⁴¹³ EUFOR: "Organisation", http://www.euforbih.org/eufor/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=30, 15.05.2008.

Kuruluş: 5 Haziran 2003 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴¹⁴

Onay: 30 Mayıs 2003 tarih ve 1484 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde AB Askeri Harekâtı başlatılması hakkında 12 Haziran 2003 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴¹⁵

BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın talebi üzerine, ikinci AB askeri harekâtı *Artemis*, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin (KDC) Bunia kentinde 12 Haziran 2003'te başlatıldı. *Artemis Harekâtı*'nın iki önemli özelliği bulunuyordu: AB'nin NATO yardımı almaksızın yürüttüğü ilk askeri harekâtı ve Avrupa kıtasının dışında konuşlandığı ilk askeri görevdi. Bunun yanı sıra Birlik'in kendi askeri yetenekleri için de bir sınav niteliğindedi.

KDC'nin 10 yıllık yakın geçmişinde, 50,000'den fazla kişi öldürülmüş ve 500,000'den fazla kişi de yerlerinden çıkarılmıştı. Mayıs 2003'ten itibaren tırmanışa geçen Hema ve Lendu militanları arasındaki etnik çatışma kargaşanın yayılmasına, yüzlerce insanın ölmesine ve binlerce insanın yerlerinden çıkarılmasına neden oldu.⁴¹⁶ Çok sayıda sivil insan kaybına yol açan şiddetli çatışmaları, BM barışı koruma gücü MONUC'un bir kısmının geri çekilmesi izledi.⁴¹⁷ Kargaşanın büyümesinin ülkenin barış sürecini tehlikeye atması ve istikrarsızlığın diğer bölgelere de sıçraması endişesi acil müdahale gereksinimini ortaya çıkardı. Fransa'nın "çatı ülke" olarak komuta ettiği yaklaşık 2,000 kişilik acil müdahale gücü, mevcut BM birliklerinin yerini alarak KDC'nin kuzeydoğusunda yer alan Ituri bölgesinde konuşlandı.

Artemis'in başlıca hedefi bu koşullarda istikrarı sağlamak ve Bunia halkını korumayı da kapsayacak şekilde barış sürecinin devamına olanak vermektir. BM Güvenlik Konseyi'nin 1484 Sayılı Kararı'na göre, kuvvetlerin görevi askeri kuvvetle mülteci kamplarını korumak ve

⁴¹⁴ "Council Joint Action 2003/423/CFSP of 5 June 2003 on the European Union Military Operation in the Democratic Republic of Congo", **Official Journal of the European Union**, 11 June 2003.

⁴¹⁵ "Council Decision 2003/432/CFSP of 12 June 2003 on the Launching of the European Union Military Operation in the Democratic Republic of Congo", **Official Journal of the European Union**, 14 June 2003.

⁴¹⁶ Lindstrom, a.g.m., s. 119.

⁴¹⁷ UK Foreign & Commonwealth Office: "ESDP Operations", <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?PageName=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1077042145284>, 13.03.2008.

Bunia Havaalanı'nın, BM çalışanlarının, insani yardım çalışmalarının ve sivillerin güvenliğini sağlamak şeklinde belirlenmiştir.⁴¹⁸

Fransız askerleri kuvvetlerin yaklaşık 1,700 kişilik büyük bir bölümünü oluşturmuştur. İsveç yaklaşık 70 personelle en geniş katılım sağlayan ikinci ülke olmuştur. Kuvvet unsurlarını katılımcı ülkeler arasında bölüştürme yoluna gidilmiş, İngiltere lojistik ve diğer destek sağlama, Belçika hava nakliye ve tıbbi yardım temini gibi çeşitli yollarla katkıda bulunmuştur. Ayrıca Brezilya, Kanada ve Güney Afrika 5 Temmuz'a dek geçici yardım sağlamıştır.⁴¹⁹ Harekât 1 Eylül 2003'te, görevin daha geniş yetki ve sorumluluğa, güçlü bir yönetime ve daha büyük bir askeri güce sahip BM barışı koruma gücüne devredilmesiyle beraber son bulmuştur.

Görev Fransa önderliğinde yürütüldüğünden, Harekât Karargâhı olarak Paris yakınlarındaki *Centre De Planification et de Conduite des Operations (CPCO)*, Kuvvet Karargâhı olarak 400 kişinin konuşlandığı Uganda'daki Entebbe ve ileri harekât karakolu olarak da Bunia seçilmiştir. Harekâtın komutasını Fransız Tümgeneral Neveux (Harekât Komutanı) ve Fransız Tuğgeneral Thonier (Kuvvet Komutanı) üstlenmiş, AB Great Lakes Bölgesi Özel Temsilcisi Aldo Ajello (İtalya) komutanlarla yakın temas sağlamıştır.⁴²⁰

Artemis Harekâtı, 8 Mayıs 2003'te benimsenen AB ortak tutumu kapsamında, Great Lakes Bölgesi ve KDC'deki tüm barış sürecini destekleme amacı taşıyan Birlik girişimlerinin yalnızca bir aşamasıydı. Diğer yandan harekât, Afrika'daki çatışmaların çözümü konusunda BM girişimlerini destekleyen bir müdahale durumunda, AGSP'nin diğer örgütlerin daha geniş amaçlarına destek olarak nasıl kullanılabileceğini göstermiştir.

3.6.1.2.2. EUFOR Kongo DC Harekâtı (Kongo Demokratik Cumhuriyeti)

(12 Haziran 2006 – 30 Kasım 2006)

⁴¹⁸ Lindstrom, a.g.m., s. 120.

⁴¹⁹ Lindstrom, a.g.m., s. 119.

⁴²⁰ Lindstrom, a.g.m., s. 120,121.

Kuruluş: 27 Nisan 2006 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴²¹

Onay: 25 Nisan 2006 tarih ve 1671 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı ve seçim süreci boyunca Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki BM Görevi'ne destek olarak AB Askeri Harekâtı başlatılması hakkındaki 12 Haziran 2006 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴²²

EUFOR Kongo DC (EUFOR RD Congo) AB'nin bu ülkede yürüttüğü kısa süreli hareketlerinden biridir. 25 Nisan 2006'da BM Güvenlik Konseyi, KDC'de 30 Temmuz 2006'da yapılan genel seçimleri kapsayan süreç boyunca, ülkedeki *BM Görevi MONUC*'a destek sağlamak amacıyla, bir AB gücünün geçici olarak konuşlandırılmasına yetki veren 1671 sayılı kararı aldı. Güvenlik Konseyi'nce alınan bu karar ve BM Barışı Koruma Harekâtları Dairesi'nin talebi üzerine, AB seçim dönemi boyunca MONUC'a yardım için yaklaşık 1.500 asker temin etmeyi kararlaştırdı. 12 Haziran 2006'da başlayan harekâtın komutanı olarak Korgeneral Karlheinz Viereck (Almanya), Kuvvet Komutanı olarak da Tümgeneral Christian Damay (Fransa) atandı. Harekât Karargâhı Alman Silahlı Kuvvetleri Harekât Komutası altında Potsdam/Almanya'da üslendi.

Kuvvet, MONUC üsleri ve personeline destek vermek, güvenliğini sağlamak, Kinşasa'daki havaalanı güvenliğine, yakın fiziksel şiddet tehdidi altındaki sivillerin korunmasına katkıda bulunmak ve acil durumda tahliye operasyonlarını idare etmekle görevlendirildi. İstikrar gayesi için seçimden sonraki olayları yatıştırmak üzere, gücün süresi Ocak 2007'ye dek uzatıldıysa da seçimlerin başarılı sonucunu takiben 30 Kasım 2006'da görev sona erdi.⁴²³

Diğer özerk AB harekâtlarında olduğu gibi, *EUFOR Kongo DC*'nin siyasi kontrolü ve stratejik yönetimi AB Konseyi'nin sorumluluğu altında, Siyasi ve Güvenlik Komitesi

⁴²¹ "Council Joint Action 2006/319/CFSP of 27 April 2006 on the European Union Military Operation in Support of the United Nations Organisation Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUC) During the Election Process", **Official Journal of the European Union**, 29 April 2006.

⁴²² "Council Decision 2006/412/CFSP of 12 June 2006 on the Launching of the European Union Military Operation in Support of the United Nations Organisation Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUC) During the Election Process (Operation EUFOR RD Congo)", **Official Journal of the European Union**, 15 June 2006.

⁴²³ UK Foreign & Commonwealth Office: "ESDP Operations", <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?PageName=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1077042145284>, 13.03.2008.

tarafından sağlanmıştır.⁴²⁴ Harekâta Avusturya, Belçika, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Litvanya, Lüksemburg, Hollanda, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç ve İngiltere'den oluşan 21 AB üyesi ülke ve Türkiye katkıda bulunmuştur.

ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana EUFOR'un Kongo'daki varlığını şöyle özetlemiştir: "Elbette ki bu birliğin hedefi Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin içişlerine müdahale etmek değildir. Onun amacı sadece ilave bir güvenlik sağlayarak, uzun zamandan beri beklenen seçimlerin barış ortamında gerçekleşmesini sağlamaktır. Bunlar tarihî seçimlerdir. Avrupa Birleşmiş Milletler ile birlikte orada, Kongo halkının yanında olacaktır. Bu onların ve onların temsilcilerinin sorumluluk ve uzlaşma için bir istek sergilemeleri amacıyla. Böylece hep birlikte başarılı olabiliriz."⁴²⁵

3.6.1.2.3. EUFOR Çad/OAC Harekâtı (Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti)

Başlangıç: 28 Ocak 2008

Kuruluş: 15 Ekim 2007 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴²⁶

Onay: 25 Eylül 2007 tarih ve 1778 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı ve Çad ile Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Avrupa Birliği askeri harekâtı başlatılması hakkındaki 28 Ocak 2008 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴²⁷

28 Ocak 2008'de, AB 1778 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı'nda belirtilen komuta gereğince, Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nde (OAC) köprü görevi yapan ve *EUFOR Çad/OAC (EUFOR Tchad/RCA)* adı verilen bir askeri harekât başlatma kararı aldı.

⁴²⁴ The Council of the European Union: "DRC Election 2006", Background, <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/EUsupporttotheDRCduringtheelectionprocessfinal.pdf>, 20.05.2008.

⁴²⁵ Javier Solana, "Kongo'ya Yeni Bir Avrupa Operasyonu ve Türkiye", <http://www.zaman.com.tr/include/yazdir.php?bl=yorumlar&trh=20060712&hn=306575>, 20.05.2008.

⁴²⁶ "Council Joint Action 2007/677/CFSP of 15 October on the European Union Military Operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic", **Official Journal of the European Union**, 17 October 2007.

⁴²⁷ "Council Decision 2008/101/CFSP of 28 January 2008 on the Launching of the European Union Military Operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic (Operation EUFOR Tchad/RCA)", **Official Journal of the European Union**, 30 January 2008.

BM Güvenlik Konseyi 2007 Eylülünde benimsediği bu kararlar, Çad ve OAC’de polis eğitimi verecek ve ülkenin adli altyapısını güçlendirmekle görevlendirilen *BM Görevi MINURCAT*’ı oluşturmuştu. AB birlikleri de MINURCAT’ın bir parçası olarak konuşlandırıldı. Bu harekâtı yürütme kararıyla, AB Darfur’daki krize karşı bölgesel bir açılımın parçası olarak, bu krizin üstesinden gelmek için gösterilen çabalara destek sağlamak üzere, uzun vadeli eylemini hızlandırmaktadır. Bu harekât Çad ve Orta Afrika hükümetlerinin anlaşmasıyla yürütülmektedir.

EUFOR Çad/OAC, Çad’ın doğusu ve OAC’nin kuzeydoğusunda güvenliği arttırmak için, bu bölgelerdeki çok boyutlu BM varlığıyla yakın eşgüdüm sağlayacak olan bir harekâttir. Daha özelden AB harekâtı aşağıdaki hedefleri içermektedir.⁴²⁸

– Özellikle mülteciler ve vatansız kişiler gibi tehlikedeki sivilin korunmasına katkıda bulunmak;

– Harekât alanındaki güvenliği arttırmaya yardım ederek, insani yardımların gönderilmesine ve yardım personelinin serbest hareket etmesine olanak tanımak;

– BM personeli, tesisler, yerleşimler ve teçhizatın korunmasına katkıda bulunmak; AB yetkilileri, BM personeli ve birleşik personelin hareket özgürlüğünü ve güvenliğini sağlamak.

EUFOR Çad/OAC sahanın durumu, korunması gerekli çok geniş bir alan ve lojistik sınırlamalar nedeniyle zahmetli bir harekâttir. AB Konseyi 15–16 Ekim 2007’deki toplantısında, Harekât Komutanı olarak Korgeneral Patrick Nash’i (İrlanda), Kuvvet Komutanı olarak Tuğgeneral Jean-Philippe Ganascia’yı (Fransa) atamıştır. Harekât Karargâhı Mont Valérien/Fransa’da yer alır.⁴²⁹ AB birlikleri gerekli görüldüğünde silahlı kuvvet kullanmaya yetkilidir. Harekât giderleri için 119,6 milyon Avro’luk ortak bir bütçe ayrılmıştır.

⁴²⁸ The Council of the European Union: “EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic (EUFOR TCHAD/RCA) - January 2008”, Background, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/misc/98416.pdf, 22.05.2008.

⁴²⁹ The Council of the European Union: “EUFOR TCHAD-RCA”, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1366&lang=en&mode=g, 22.05.2008.

Yaklaşık 4,300 askerden oluşan bu gücün 3,700'ü harekât alanında konuşlanmıştır ve 600 askerlik bir takviye kuvvet ise Avrupa'da bulunmaktadır (Bkz.; Tablo 15: EUFOR Çad/OAC Harekâtı Askeri Gücü).

Tablo 15: EUFOR Çad/OAC Harekâtı Askeri Gücü

Fransa	2,000 asker, 10 helikopter, 500 lojistik destek personeli
İrlanda	50'si İrlanda Ordu Muhafızı olmak üzere 450 asker
Polonya	400 asker
İsveç	202 asker
Avusturya	160 asker, 50 özel kuvvetler
Romanya	120 asker
Belçika	100 asker, 22 özel kuvvetler
İspanya	80 asker
Finlandiya	40 asker
Portekiz	30 Hava Kuvvetleri personeliyle 1 C-130H
Slovenya	15 askere kadar
Hollanda	60 Deniz Kuvvetleri personeli
EUFOR Çad/OAC Toplam Asker	4,279

(Kaynak: The Council of the European Union: "EUFOR TCHAD-RCA", www.consilium.europa.eu/eufor-tchad-rca; "Military Approves EU Chad Mission", BBC News, 11 January 2008)

3.6.1.2.4. Atalanta Harekâtı – EU NAVFOR Somali

Başlangıç: 8 Aralık 2008

Somali İçin AB Eşgüdüm Hücresi (EU NAVCO) Kuruluş: 19 Eylül 2008 tarihli AB

Konseyi Kararı.⁴³⁰

Atalanta Harekâtı Kuruluş: 10 Kasım 2008 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴³¹

⁴³⁰ Council Joint Action 2008/749/CFSP of 19 September 2008 on the European Union Military Coordination Action in Support of UN Security Council Resolution 1816 (2008) (EU NAVCO), **Official Journal of the European Union**, 20 September 2008.

Onay: BM Güvenlik Konseyi'nin 15 Mayıs 2008 tarih ve 1814 (2008), 2 Haziran 2008 tarih ve 1816 (2008), 7 Ekim 2008 tarih ve 1838 (2008), 2 Aralık 2008 tarih ve 1846 (2008) sayılı kararları.

8 Aralık 2008'de, Avrupa Birliği Konseyi Somali kıyılarındaki silahlı soygunların ve korsanlık eylemlerinin caydırılması, önlenmesi ve bastırılmasına katkı sağlamak için, askeri harekâtı başlatan kararı benimsedi. Böylece AB AGSP çatısı altındaki ilk deniz harekâtını başlatmış oluyordu. *EU NAVFOR Somali - Atalanta Harekâtı* olarak adlandırılan bu harekât, BM Güvenlik Konseyi'nin 1814 (2008), 1816 (2008), 1838 (2008) ve 1846 (2008) sayılı kararlarının desteğiyle, aşağıdaki maddelerde ifade edilen noktalara katkı sağlamak için başlatıldı:⁴³²

- Somali'deki evsiz insanlara gıda yardımı dağıtan Dünya Gıda Programı'nın gemilerinin korunması;

- Somali kıyılarında seyreden savunmasız gemilerin korunması ve Somali kıyılarındaki silahlı soygunların ve korsanlık eylemlerinin caydırılması, önlenmesi ve bastırılması.

Harekâtın yetki alanı ise özellikle aşağıdaki unsurları içermektedir:⁴³³

- Özellikle Somali kara sularında seyrederken, harekâtın silahlı birimlerinin Dünya Gıda Programı tarafından kullanılan gemilerde hazır bulunması dahil, bu gemilere koruma sağlama.

- Ticari gemilere yerleştirildikleri alanda seyrederken koruma sağlama.

⁴³¹ Council Joint Action 2008/851/CFSP of 10 November 2008 on a European Union Military Operation to Contribute to the Deterrence, Prevention and Repression of Acts of Piracy and Armed Robbery off the Somali Coast, **Official Journal of the European Union**, 12 November 2008.

⁴³² The Council of the European Union: "Military Operation of the EU (EU NAVFOR) in Somalia", Factsheet, December 2008", <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1521&lang=en>, 31.03.2009.

⁴³³ The Council of the European Union: "Military Operation of the EU (EU NAVFOR) in Somalia", Factsheet, December 2008", <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1521&lang=en>, 31.03.2009.

- Deniz etkinlikleri için tehlikeli olan Somali kara suları dahil, özellikle deniz trafiğine yönelik olarak Somali kıyıları üzerinde gözetleme yapma.

- Belirli alanlarda yapılabilecek silahlı soygunlar ve korsanlık eylemlerine son vermek için caydırmak, önlemek ve müdahale etmek amacıyla, güç kullanımı dahil önlemler almak.

Tuğamiral Phillip Jones AB Harekât Komutanı olarak, Amiral Antonios Papaioannou ise AB Kuvvet Komutanı olarak atanmıştır. AB Harekât Karargâhı Northwood/İngiltere’de bulunmaktadır. AB askeri harekâtının siyasi kontrolü ve stratejik yönetimini, Konsey’in sorumluluğu altında Siyasi ve Güvenlik Komitesi yerine getirmektedir. Harekât bir yıllık bir süre için planlanmıştır. EU NAVFOR Harekâtı’nda 6 firkateyn, 3 deniz devriye uçağı ve yaklaşık 1.200 kişi görev yapabilecektir. Harekâtın ortak masrafları için toplam tahmini mali kaynak 8,3 milyon Avro’dur.⁴³⁴

Harekât çerçevesinde yetkili devletler tarafından açılacak olası adli soruşturmalarda, belirli alanlardaki korsanlık eylemleri ya da silahlı soygun, gemideki gıdaların yanısıra korsanların veya silahlı hırsızların gemileri ele geçirmesi, bir korsanlık ya da silahlı hırsızlık eylemiyle gemilere baskın yapılması gibi nedenlerle suçlanan şüpheli ve suç işleyen kişiler tutuklanabilmekte, göz altına alınabilmekte ve nakledilebilmektedir. Harekât Somali kıyılarındaki korsanlık eylemleri ya da silahlı soygunlarla mücadele için, devletlerin yanı sıra bölgede çalışan örgütler veya tüzel kişilerle birlikte hareket edebilmektedir.⁴³⁵

AB Konseyi bu harekâtı başlatmadan önce, 19 Eylül 2008’de Somali’deki korsanlara karşı, Somali kıyıları açıklarında bazı Üye Devletler tarafından üstlenilen gözetleme ve koruma etkinliklerini destekleme görevi olan bir *AB Eşgüdüm Hücresi* (EU NAVCO) kurmuştur. BM Güvenlik Konseyi’nin 2 Haziran 2008 tarih ve 1816 (2008) sayılı kararı çerçevesinde kurulan ve ABAP tarafından desteklenen bu hücre, Brüksel’de kurulmuş ve

⁴³⁴ The Council of the European Union: “Military Operation of the EU (EU NAVFOR) in Somalia”, Factsheet, December 2008”, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1521&lang=en>, 31.03.2009.

⁴³⁵ The Council of the European Union: “Military Operation of the EU (EU NAVFOR) in Somalia”, Factsheet, December 2008”, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1521&lang=en>, 31.03.2009.

Hücre Yöneticisi olarak Andrés A. Breijó Claür (İspanya) atanmıştır.⁴³⁶ *Eşgüdüm Hücresi*'nin etkinlikleri sonradan EU NAVFOR'a devredilmiştir.

EU NAVFOR, AB'nin Somali Krizi'ne karşı siyasi, güvenlik ve insani yönü de kapsayan küresel ve geniş kapsamlı yaklaşımı bağlamında yürütülmektedir. AB Somali'nin istikrarı için taahhüdünü ifade ederek diplomatik, siyasi, insani ve güvenlik alanlarında Somali'ye garanti vermiştir. AB Somali'ye en büyük katkı sağlayıcıdır. AB Cibuti barış sürecini desteklemektedir ve özellikle *Somali İçin Uluslararası Temas Grubu* içinde, uluslararası toplum tarafından gerçekleştirilen diplomatik girişimlerde çok etkindir.

Birlik 19 Ağustos 2008'de, 2004'te kurulan *Federal Geçiş Hükümeti (Transitional Federal Government)* ve *Somali'nin Yeniden Kurtuluşu İttifakı (Alliance for the Re-liberation of Somalia)* tarafından, Cibuti Barış Anlaşması'nın imzalanmasını memnuniyetle karşılamıştır. Birlik 26 Ekim 2008'de, Federal Geçiş Hükümeti ve Somali'nin Yeniden Kurtuluşu İttifakı tarafından, uzayan çatışmaların ardından imzalanan ateşkes anlaşmasını desteklemektedir.

Yüksek Temsilci Javier Solana 27 Ekim 2008'de, Federal Geçiş Hükümeti ve Somali'nin Yeniden Kurtuluşu İttifakı'nın bir Somali Birlik Hükümeti kurma niyetini memnuniyetle karşılayan ve güvenliği arttırmaya ve Cibuti Anlaşması doğrultusunda siyasi bir uzlaşma ortamı yaratmaya gereksinim olduğunun altını çizen bir demeç yayınlamıştır. Yüksek Temsilci yalnızca kapsamlı bir siyasi sürecin Somali'ye kalıcı barışı getirebileceğini vurgulamıştır. Solana 27 Kasım 2008'de Brüksel'de, BM Genel Sekreteri'nin Somali Özel Temsilcisi Ahmed Ould-Abdullah'la görüşmüş ve AB'nin kendisinin girişimlerine verdiği desteği ifade etmiştir.⁴³⁷

AB ve Üye Devletleri temelde BM Kalkınma Programı sayesinde, Somali topraklarının güvenliğini arttırmaya yardım etmektedir. AB *BM Kalkınma Programı Hukukun*

⁴³⁶ BM Güvenlik Konseyi'nin 2 Haziran 2008 tarih ve 1816 (2008) Sayılı Kararı, AB Üye Devletlerinin korsanlık ve silahlı soygunlarla mücadelede, Somali'deki geçiş hükümetine destek vermesine olanak tanıyordu. Bkz.: The Council of the European Union: "European Union Military Coordination of Action Against Piracy in Somalia (EU NAVCO)", Factsheet, 19 September 2008, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:252:0039:0042:EN:PDF>, 31.03.2009.

⁴³⁷ The Council of the European Union: "EU Engagement in Somalia", Factsheet, December 2008, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1521&lang=en>, 31.03.2009.

Üstünlüğü Programı (UNDP Rule of Law programme) aracılığıyla, Somali polisinin eğitimine destek vermeyi kararlaştırmıştır. AB ayrıca Afrika Birliği'nin Somali'deki barışı koruma görevi AMISOM'a (*African Union Military Mission to Somalia*) mali destek ve yetenek inşası desteği sağlamaktadır:

Mart 2008'den itibaren, *Afrika Barış Fırsatı*'ndan (*Africa Peace Facility*) 15 milyon Avro temin edilmiş ve Aralık 2008-Mayıs 2009 dönemi için 20 milyon Avro daha kabul edilmiştir. Ayrıca Federal Geçiş Kurumlarına destek amacıyla, *İstikrar Aracı Programı - Instrument for Stability* - kapsamında 4 milyon Avro sağlanmıştır. İstikrar Aracı Programı sayesinde, Avrupa Komisyonu belirtilen 2009-2011 programında yer alan Kritik Deniz Rotalarında, güvenlik sorunlarını ortadan kaldırmak için planlar yapmaktadır.⁴³⁸

Avrupa Topluluğu ve Üye Devletler 2008-2013 yıllarını kapsayan *Somali İçin Ortak Strateji Belgesi* aracılığıyla, Avrupa Komisyonu *10. Avrupa Kalkınma Fonu*'ndan 215.8 milyon Avro'luk kalkınma yardımı taahhüt etmişlerdir.⁴³⁹ Kalkınmada işbirliğinin başlıca üç merkezi alanı yönetim, eğitim, üretim alanları ve kırsal gelişim olarak belirlenmiş ve taahhüt edilen mali kaynaklarla öncelikle bu alanların korunması ve geliştirilmesi amaçlanmıştır.

AB Cibuti Anlaşması çerçevesinde, 2009 başlarında toplantıya çağırılması için, Somali'deki bir uluslararası yeniden inşa ve kalkınma konferansının anahtar bir sponsoru olmuştur. Avrupa Topluluğu'ndan gelen insani yardım giderek kötüleşen durumdan dolayı, 2007'de 18 milyon Avro'dan 2008'de 44 milyon Avro'ya ulaşmıştır. Somali'de insani yardıma gereksinimi olan insan sayısı, 2008'in başında 1.8 milyondan yıl sonunda 3.25 milyona yükselmiştir.⁴⁴⁰ Bunlara ek olarak AB Üye Devletleri Somali'ye iki taraflı katkı yapmaktadır.

⁴³⁸ The Council of the European Union: "EU Engagement in Somalia", Factsheet, December 2008, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1521&lang=en>, 31.03.2009.

⁴³⁹ The Council of the European Union: "Military Operation of the EU (EU NAVFOR) in Somalia", Factsheet, December 2008, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1521&lang=en>, 31.03.2009.

⁴⁴⁰ The Council of the European Union: "EU Engagement in Somalia", Factsheet, December 2008, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1521&lang=en>, 31.03.2009.

3.6.2. AB Sivil Görevleri

AGSP AB'nin sivil ve askeri yeteneklerinin birbirini dengeleyecek biçimde devreye sokulmasıdır. Bunların en somut örnekleri, ard arda krizler yaşayan Balkanların yeniden yapılanmasını ve istikrarını hedefleyen Bosna Hersek, Makedonya ve Kosova'daki birbirini tamamlayan AB görevlerinde görülmüştür. AB üç kıtada üstlendiği sivil kriz yönetimi görevleriyle, krizlerin yaşandığı ülkelerin polisiye, hukukun üstünlüğü, sınır idaresi gibi işlevlerinin geliştirilmesinde kilit rol oynamaktadır. İlk sivil görevin yürütülmeye başladığı 2003 yılından beri, AB uluslararası kriz yönetiminin gözle görülür bir oyuncusu haline gelmiştir.

3.6.2.1. Avrupa

3.6.2.1.1. Bosna Hersek'teki AB Polis Görevi – EUPM

Başlangıç: 1 Ocak 2003

Kuruluş: 11 Mart 2002 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁴¹

Onay: 5 Mart 2002 tarihli 1396 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı ve Barış Uygulama Konseyi - Peace Implementation Council (PIC) - Yönlendirme Kurulu Onayı.

Bosna Hersek'teki *AB Polis Görevi - European Union Police Mission (EUPM)* - AB'nin AGSP kapsamındaki ilk kriz yönetimi görevidir ve aynı zamanda ilk sivil kriz yönetimi deneyimidir. Askeri bir görev değil, temelde ülkedeki polis güçlerinin eğitimi ve modernizasyonunu hedef alan, bu alandaki reformlara destek veren bir polis görevidir.

Önceki yıllarda, Aralık 1995'te Bosna'daki savaşı sona erdiren Dayton Barış Anlaşması'nın imzalanmasından sonra, *BM Uluslararası Polis Görev Gücü - International Police Task Force (IPTF)* - kamu düzenini sağlamak amacıyla Bosna Hersek'te konuşlandırılmıştı. AB 1 Ocak 2003'te, BM yönetiminde 7 yıldır konuşlu bulunan IPTF'nin

⁴⁴¹ "Council Joint Action 2002/210/CFSP on the European Union Police Mission (11 March 2002)", **Official Journal of the European Union**, 13 March 2002.

görevini devralmak ve 3 yıl için ülkedeki yerel düzenin denetimini üstlenmek amacıyla EUPM'yi başlattı. EUPM başlatılmadan 8 ay önce de *EUPM Planlama Ekibi*, IPTF'den EUPM'ye geçiş sürecini planlamak amacıyla bölgede çalışmalarına başlamıştı.

Görev çerçevesinde 2005'e dek, toplam 495 polis memuru ve 59 ek personel yer aldı. Bunların yüzde 80'i AB üyesi ülkelerden, yüzde 20'i ise üçüncü ülkelerden gelmiştir. EUPM karargâhı Saraybosna'da yer alır. Ayrıca 24 denetleme birimi ülkenin çeşitli polis birimlerinin içine yerleştirilmiştir.⁴⁴² Başlangıçta *Görev Yöneticisi* olarak Polis Müdürü Kevin Carty (İrlanda) görevlendirildi. Ocak 2006'da ise Carty sorumluluğu Tuğgeneral Vincenzo Coppola'ya (İtalya) devretti. Operasyonlar, planlama, geliştirme, yönetim ve destek hizmetleri gibi AB Polis Görevi'nin tüm etkinlikleri, 31 Ocak 2006'ya dek AB Bosna Hersek Özel Temsilcisi Lord Ashdown (İngiltere) ile yakın eşgüdüm içinde yürütüldü. Bu etkinlikler daha sonra Ashdown'dan sorumluluğu devralan Christian Schwarz-Schilling'le (Almanya) devam ettirilmiştir.⁴⁴³

AB Polis Görevi personeli ilk aşamada, yönlendirme, danışmanlık ve denetleme etkinlikleri ile yerel hukuku uygulama yeteneklerini oluşturmak ve bölgede istikrarı sağlamak üzere görev yaptı. Esas hedef arttırılan polisiye standartlar ve daha şeffaf bir hukukun üstünlüğü anlayışının bir parçası olarak, polis kurumlarının siyasi etkilerden uzak tutulmasına odaklandı. Görev, temel polis eğitime kaynak sağlayan IPTF'nin aksine, orta/üst düzey polislere danışmanlık yapma ve gözetim noktalarına yoğunlaştı. İlk görev süresi 31 Aralık 2005'te bittiğinde, AB azaltılmış bir EUPM için dikkatlerin bir noktada toplandığı yeni bir görev kararlaştırdı. EUPM bu yeni görev çerçevesinde, organize suçlarla mücadeleyi destekleyen tüm polisiye yönler hakkında Boşnak yetkililere danışmanlık yapma, tavsiye verme ve gözetim üzerine odaklanmıştır.

Bu çabalar açısından oldukça olumlu geri dönüşüm olmuştur. EUPM, *Devlet Soruşturma ve Koruma Ajansı'nın - State Investigation and Protection Agency (SIPA) -* kurulması ve Bosna Hersek Sınır Polisi'nin geliştirilmesine yardım etmiştir. Görev, *Polis Yeniden Yapılanma Komisyonu'na (Police Restructuring Commission)* destek vermiş, uyumlu

⁴⁴² Lindstrom, a.g.m., s. 112.

⁴⁴³ "EU 2005 Operations and Missions", *EuroFuture*, Winter 2005, s. 26.

hale getirme ile eşgüdüm girişimlerinde önemli bir rol oynayan *Polis Yönetim Kurulu*'nun (*Police Steering Board*) kurulmasına yardım etmiştir. Eğer siyasi bir anlaşmaya ulaşırsa devlet kurumlarının inşasına odaklanmak, organize suçlarla mücadeleye destek vermeyi sürdürmek ve polisin yeniden yapılanma sürecine yardım etmek suretiyle, Birlik bu görevi son olarak 2010'a dek uzatmayı kararlaştırmıştır.⁴⁴⁴

EUPM öngörülen hedeflere ulaşabilmek için 7 önemli program uygulamıştır:⁴⁴⁵

Suç Polisi Programı ile eğitilmiş, donanımlı, bütün sorumluluğu üstlenebilecek ve bağımsız olarak hukuku uygulayabilecek modern, sürdürülebilir, profesyonel ve farklı etnik gruplara sahip bir polis gücü geliştirmek hedeflenmiştir.

Adli Ceza Programı'nın hedefi, Suç Polisi Programı'nda arzu edilen polis gücü niteliklerine sahip ve farklı etnik grupları içeren bir Adliye Polisi oluşturmaktır. Adliye Polisi polis ve adliye arasında uyumlu bir ilişki kurabilmeli, yerel polisin suç olaylarını rapor edip savcıya sunabilmelidir.

İçişleri Programı, adli süreçte yer alan kurumların üst uluslararası uygulamalara dayalı, güvenilir ve şeffaf bir iç denetim sistemine sahip olması amacıyla öngörülmüştür. Böylece adli sistemdeki kurumlar, uluslararası insan hakları standartlarına ve demokratik asayiş kuralları seviyesine çıkartılabilecektir.

Polis İdaresi Programı'nda amaç, gereksinim duyulan desteği ülke polisine vermek suretiyle, temel Avrupa standartları olan demokratik yönetim, finansal güvenilirlik ve uygulamada şeffaflığı sağlayabilen, farklı etnik grupları bünyesinde bulundurabilen bir polis yönetimi tesis etmektir.

Kamu Düzeni ve Güvenliği Programı ile toplumsal karışıklıkların büyümesini önleyerek ve karışıklıklarda kontrolü sağlayarak polis yeteneklerini güçlendirmek hedeflenmiştir. *Devlet Sınır Hizmetleri Programı* çerçevesinde, kendi yetki alanında bağımsız

⁴⁴⁴ UK Foreign & Commonwealth Office: "ESDP Operations", <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?PageName=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1077042145284>, 13.03.2008.

⁴⁴⁵ Lindstrom, a.g.m., s. 115.

olarak kanunları uygulama yeteneğine sahip bütünleşmiş bir adli sistemin parçası olarak, Devlet Soruşturma ve Koruma Ajansı ile Devlet Sınır Hizmetleri'nin bütünleştirilmesi öngörülmüştür.

Devlet Soruşturma ve Koruma Ajansı (SIPA) Programı 'nın hedefi ise, SIPA'yı polis hizmetleri arasındaki işbirliği ve eşgüdümü kolaylaştırmakla görevli en önemli kamu kurumu haline getirmektir.

3.6.2.1.2. Makedonya'daki AB Polis Görevi – EUPOL Proxima

(15 Aralık 2003 – 14 Aralık 2005)

Kuruluş: 29 Eylül 2003 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁴⁶

Onay: 26 Eylül 2001 tarihli 1371 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı.

Devlet Başkanı Trajkovski'nin daveti üzerine, Makedonya'daki Concordia görevinin bitişiyle birlikte başlatılan *EUPOL Proxima* AB'nin ikinci polis görevidir. Tüm kriz yönetimi görevleri arasında ise dördüncü AGSP görevidir. 15 Aralık 2003'te başlayan *Proxima*, Makedon polisine organize suçlarla mücadele ve polis standartlarının Avrupa seviyesine yükseltilmesi konularında, 200 AB polis uzmanı tarafından takip, kontrol ve tavsiye görevi içeren bir yıl süreli bir operasyon şeklinde planlandı.

Başlangıçta *Proxima*'nın yöneticiliğini Polis Şefi Bart d'Hooge (Belçika) üstlendi ve AB Makedonya Özel Temsilcisi Soren Jessen-Petersen'le yakın işbirliği içinde çalıştı. Daha sonra d'Hooge görevin sorumluluğunu Tuğgeneral Jürgen Scholz'a (Almanya) devretti. Scholz da Özel Temsilci Petersen'den görevi devralan Erwan Fouéré (İrlanda) ile önceki dönemde geliştirilen işbirliğini sürdürmüştür. Görev, her ne kadar diğer birimler başka yerlerde bulunsalar da İçişleri Bakanlığı içindeki tek merkezden yürütülmüştür.

⁴⁴⁶ "Council Joint Action 2003/681/CFSP on the European Union Police Mission in the Former Yugoslav Republic of Macedonia (EUPOL Proxima)", (29 September 2003), **Official Journal of the European Union**, 1 October 2003.

AB polisleri başkent Üsküp ve etnik Arnavutların yaşadığı Tetovo, Kumanova, Gostivar ve Ohrid gibi bölgelerde konuşlanmıştır. Görev kapsamında çeşitli ülkelerden 120 polis memuru ve 30 sivil personel yer almış, ek olarak 140 yerel personel de çalışmalara destek vermek amacıyla görevlendirilmiştir.⁴⁴⁷ *Proxima*'nın asıl amacı Ohrid Çerçeve Anlaşması'nın uygulanmasını kolaylaştıran ortamı korumaktır. Genel amaçlar şöyle sıralanabilir:⁴⁴⁸

- Hukuk ve düzeni organize suçlarla mücadeleyi içerecek şekilde pekiştirmek;
- İçişleri Bakanlığı'nda polis de dâhil kapsamlı reformlar uygulamak;
- Sınır polisinin oluşturulmasını da içeren birleşik sınır yönetimini tesis etmek;
- Halkın yerel polis çalışmalarına olan güvenini sağlamak;
- Bölgenin asayişini için komşu ülkelerle işbirliğini arttırmak.

Proxima yürütüldüğü süre boyunca, etkin ve profesyonel bir polis teşkilatının geliştirilmesini destekledi ve Makedonya'da Avrupa polis standartlarını yerleştirdi. AB polis uzmanları Makedonya hükümet yetkilileriyle ortaklaşa ülke polisini gözlemledi, onlara danışmanlık yaptı ve tavsiye verdi. Görev ayrıca, İçişleri Bakanlığı'nın kapsamlı reformlarının uygulanmasına ve bütünleşmiş sınır yönetimi kurmak için daha geniş AB girişimlerinin bir parçası olarak, sınır polisine yönelik bir işlev değişikliğine uygulamada yardım etti. *Proxima* bir yıllık bir süreci kapsıyordu ama öncelikle kamu düzeni ve sorumluluğu, organize suçlar ve sınır güvenliğine odaklanarak bir yıl daha uzatıldı ve 14 Aralık 2005'te sona erdi.

3.6.2.1.3. Makedonya'daki AB Polis Danışma Ekibi – EUPAT

(15 Aralık 2005 – 14 Haziran 2006)

⁴⁴⁷ "EU 2005 Operations and Missions", **EuroFuture**, Winter 2005, s. 26.

⁴⁴⁸ Lindstrom, a.g.m., s. 121.

Kuruluş: 24 Kasım 2005 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁴⁹

EUPOL Proxima'nın, 14 Aralık 2005'te Makedonya'da başarıyla tamamlanmasından sonra, AB Makedon polisi için uzun dönemli destek ve yetenek inşası çerçevesinde, yeni bir kriz yönetimi göreviyle bu sürece destek vermeyi sürdürmeye karar verdi. *AB Polis Danışma Ekibi - EU Police Advisory Team (EUPAT) - Proxima'nın yerini alan bir görevdi ve başlangıçta 6 aylık süre bir için 30 polis danışmanının görev alması planlandı.*

Görevin karargâhı Üsküp'te bulunuyordu. EUPAT'la ilgili masrafları karşılamak amacıyla ilk etapta 1,5 milyon Avro tahsis edildi.⁴⁵⁰ Avrupa Komisyonu'nun *Yeniden İnşa, Geliştirme ve İstikrar İçin Topluluk Yardımı Programı - Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation (CARDS) - aracılığıyla kaynak aktarıldı. EUPAT geçiş döneminde Makedon polisine devamlı destek vermek, EUPOL Proxima ve Komisyon'un CARDS programı arasında süreklilik ve kapsamlı bir devir teslim sağlamak amacıyla görevlendirildi. Buna ulaşmak için, EUPAT personeli daha önce EUPOL Proxima'da görev yapanlardan oluşturuldu.*⁴⁵¹

Jürgen Scholz yönetiminde görev yapan EUPAT, Avrupa polis standartlarına dayanan etkin ve profesyonel bir polis teşkilatının geliştirilmesine destek vermiştir. AB Özel Temsilcisi'nin rehberliğinde ve Makedon yetkililerle ortaklaşa olarak, AB polis uzmanları sınır polisi, kamu düzeni ve güvenliği, organize suçlar ve yolsuzlukla mücadele alanındaki öncelikli konularda ülke polisini gözlemlemiş ve onlara danışmanlık yapmıştır.

EUPAT'ın faaliyetleri orta ve üst düzey yönetime, sahadaki tüm polis reformlarının uygulanmasına, polis-adliye işbirliğine ve iç denetime odaklanmıştır. Siyasi ve Güvenlik Komitesi siyasi kontrol ve stratejik yönlendirme sağlarken, Genel Sekreter/Yüksek Temsilci

⁴⁴⁹ "Council Joint Action 2005/826/CFSP of 24 November 2005 on the Establishment of an EU Police Advisory Team (EUPAT) in the Former Yugoslav Republic of Macedonia (FYROM)", **Official Journal of the European Union**, 25 November 2005.

⁴⁵⁰ The Council of the European Union: "EU Police Advisory Team (EUPAT) in the Former Yugoslav Republic of Macedonia", Factsheet, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Factsheet_EUPAT_fYROM_051215.pdf, 25.05.2008.

⁴⁵¹ UK Foreign & Commonwealth Office: "ESDP Operations", <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?PageName=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1077042145284>, 13.03.2008.

ise AB Özel Temsilcisi aracılığıyla *EUPAT Yöneticisi*'ni yönlendirmiştir. Görev 14 Haziran 2006'da son bulmuştur.

3.6.2.1.4. Moldova ve Ukrayna'ya AB Sınır Yardımı Görevi – EUBAM

Başlangıç: 30 Kasım 2005

Kuruluş: 7 Kasım 2005 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁵²

Onay: 7 Ekim 2005 tarihli Moldova Cumhuriyeti ve Ukrayna'ya Avrupa Komisyonu Sınır Yardım Görevi hakkında Avrupa Komisyonu, Moldova Cumhuriyeti hükümeti ve Ukrayna hükümeti arasındaki Uzlaşma Bildirisi.⁴⁵³

Moldova ve Ukrayna'ya AB Sınır Yardımı Görevi - EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine (EUBAM) - 20 AB üyesi ülkenin sınır polisleri ve gümrük memurlarından oluşmaktadır. Tümgeneral Ferenc Banfi tarafından yönetilmekte olan bu görev, Moldova ve Ukrayna ortak sınırındaki durumu gözetler; Moldova ve Ukrayna sınır ve gümrük hizmetlerinin yeterliliğini arttırmak için öneri ve eğitim vererek kaçakçılık, kanun dışı ticaret ve gümrük sahteciliğini önlemeye yardımcı olur. Görev siyasi konularla ilgili Kiev, Kişinev ve Odesa'daki danışmanları içeren AB Moldova Özel Temsilcisi Kalman Mizsei'nin ekibiyle çok yakın çalışır. Tümgeneral Banfi ayrıca AB Moldova Özel Temsilcisi'nin yüksek siyasi danışmanıdır.⁴⁵⁴

Görev Moldova-Ukrayna sınırının tamamında, gümrükler de dâhil sınır yönetimi için tam yetenek inşasına yönelik olarak, ek AB desteği isteyen ve 2 Haziran 2005'te sunulan Moldova ve Ukrayna Devlet Başkanları Vladimir Voronin ve Viktor Yuşenko'dan gelen ortak bir mektuba cevaben, ilk olarak iki yıl için düzenlendi. Mektup özellikle Moldova-Ukrayna

⁴⁵² “Council Joint Action 2005/776/CFSP of 7 November 2005 Amending the Mandate of the European Union Special Representative for Moldova”, **Official Journal of the European Union**, 8 November 2005.

⁴⁵³ Memorandum of Understanding Between the European Commission, the Government of the Republic of Moldova and the Government of Ukraine on the European Commission Border Assistance Mission to the Republic of Moldova and to Ukraine, Palanca, 7 October 2005.

⁴⁵⁴ The Council of the European Union: “EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine Legal Basis/Mandate”, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?id=1060&lang=en&mode=g>, 25.05.2008.

sınırının Transdinyester bölgesinde, uluslararası bir sınır kontrol düzenlemesi ve etkin bir sınır gözetleme mekanizmasının yaratılması konusunda AB yardımı talep ediyordu.

7 Ekim 2005'te *Sınır Yardım Görevi Hakkında Uzlaşma Bildirisi* imzalandı. *Moldova ve Ukrayna'ya AB Sınır Yardımı Görevi*'nin resmi açılış töreni Odesa'da, Ukrayna ve Moldova Dışişleri Bakanları Borys Tarasyuk ve Andrei Stratan'ın yanı sıra, Yüksek Temsilci Javier Solana ve Komisyoner Benita Ferrero-Waldner'ın huzurunda 30 Kasım 2005'te yapıldı.⁴⁵⁵

Görev ilk kez Acil Müdahale Mekanizması ve ondan sonra da TACIS programı aracılığıyla finanse edildi. Kasım 2007'ye dek olan görev bütçesi 20,2 milyon Avro'ydu. TACIS programıyla EUBAM'ın öz bütçesini karşılayan Avrupa Topluluğu'na ek olarak, görev için diğer ulusal kurumlardan sınır uzmanlarının geçici görevlendirilmesini sağlamak suretiyle, AB Üye Devletleri ayrıca doğrudan katkıda bulunmaktadır.⁴⁵⁶

Görev BOMMOLUK (Moldova-Ukrayna Sınırdaki Sınır Kontrollerini Arttırma) diye anılan ve Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen 9,9 milyon Avro'luk bir projeyi kapsar. Projenin ilk kısmı ortaklaşa kontrol olan sınır geçiş noktalarında araç temini, risk analizi geliştirme ve memur eğitime odaklanmıştır. 30 Kasım 2005'te başlayan görevin süresi, 2009 Kasım'ının sonuna dek uzatılmıştır. Her yıl için 10 milyon Avro ödenek ayrılmıştır. BM Kalkınma Programı EUBAM çerçevesinde yürütülen çalışmalarda uygulama ortağıdır.⁴⁵⁷

EUBAM'ın karargâhı Odesa'dadır ve Moldova-Ukrayna sınırı ile Odesa Limanı'nda 6 saha ofisi bulunur. Görev bünyesinde ayrıca Kişinev ve Kiev'de görevli 4 risk analizi uzmanı bulunur. 2008 ortalarında yaklaşık 200 personel görev yapmaktaydı. Görev kapsamında 20 AB ülkesinden 129 uzman, BM Kalkınma Programı çerçevesindeki birkaç

⁴⁵⁵ The Council of the European Union: "EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine", Factsheet, December 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Factsheet_EUBAM_eng.pdf, 25.05.2008.

⁴⁵⁶ The Council of the European Union: "EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine", Factsheet, December 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Factsheet_EUBAM_eng.pdf, 25.05.2008.

⁴⁵⁷ The Council of the European Union: "EUBAM: European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine", Brochure, Ocak 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/EUBAM_brochure_eng.pdf, 25.05.2008.

ülkenin temsilcileri ve Moldova ve Ukrayna'dan yerel personel bulunur. Uzmanların çoğu AB ülkelerinin sınır hizmetlerinden gelen uzmanlardır.

Görev etkin sınır ve gümrük kontrolleri ve sınır gözetleme yapabilmek için ülkelerin yeterliliklerini arttırarak, Moldovalı ve Ukraynalı memurlara meslek eğitimi verir. Amaç sınır geçişinde işbirliğini ve iki ülke arasındaki bilgi paylaşımını güçlendirmek, güveni tesis etmek ve sınır yönetiminde Avrupa standartlarına yönelik süreçte bu ülkelere yardım sağlamaktır. Görev öncelikle Moldova-Ukrayna sınırında etkinlik gösterir. Bununla birlikte gümrük daireleri gibi diğer ilgili yerler de etkinlik kapsamındadır.

3.6.2.1.5. Kosova'daki AB Hukukun Üstünlüğü Görevi – EULEX Kosova

Başlangıç: 16 Şubat 2008

EUPT Kuruluş: 10 Nisan 2006 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁵⁸

EULEX Kosova Kuruluş: 4 Şubat 2008 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁵⁹

Onay: 16 Şubat 2008 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁶⁰

Kosova'nın bağımsızlığını kazanmasından önce, AB gelecekte statü konusundaki uzlaşmanın uygulanması için, Kosova'da geniş kapsamlı yeni bir hukukun üstünlüğü görevi başlatmaya hazırlanmış ve bu çerçevede gerekli hazırlıkları tamamlamak amacıyla ülkede bir *AB Planlama Ekibi - EU Planning Team in Kosovo (EUPT)* - görevlendirmiştir. *AB Planlama Ekibi* ile hukukun üstünlüğü, adalet alanı, polis ve güvenlik yönleriyle ilgili tüm alanlarda önerilerde bulunma ve gözlem yapma yoluyla Kosova yönetimine destek verilmesi tasarlanmıştır. Böylece Kosova'daki EULEX projesi için zemin hazırlanmıştır.

⁴⁵⁸ “Council Joint Action 2006/304/CFSP of 10 April 2006 on the Establishment of an EU Planning Team (EUPT Kosovo) Regarding a Possible EU Crisis Management Operation in the Field of Rule of Law and Possible Other Areas in Kosovo”, **Official Journal of the European Union**, 26 April 2006.

⁴⁵⁹ “Council Joint Action 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO”, **Official Journal of the European Union**, 16 February 2008.

⁴⁶⁰ The Council of the European Union: “Kosovo: Council Establishes An EU Rule of Law Mission, Appoints An EU Special Representative”, Presse 43, Brussels, 16.02.2008.

EULEX hakkındaki son kararın 28 Ocak 2008’de alınması planlanmıştı. Ancak bu karar, 3 Şubat 2008’de Sırbistan’daki başkanlık seçimlerinin ikinci turu üzerindeki olası olumsuz etkileri ve bu tarihte Sırbistan’la İstikrar ve Ortaklık Anlaşması’nın imzalanması olasılığı yüzünden ertelendi. Ertelenmenin resmen ifade edilen sebebi görevin yasal bir dayanağa (doğrudan bir BMGK Kararı ya da benzer bir karar) sahip olmamasıydı. 4 Şubat 2008’de sadece son onayın gerekli olduğu bir Ortak Eylem benimsendi.⁴⁶¹

Kosova’ya geniş kapsamlı yaklaşımının çerçevesinde, AB 16 Şubat 2008’de *Kosova’daki AB Hukukun Üstünlüğü Görevi’ni - European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX Kosovo)* - başlatmaya karar verdi. *EULEX Kosovo*’nın amacı hukukun üstünlüğü alanında, daha özelde polis, adalet, gümrük ve ceza kurumlarıyla ilgili bütün alanlarda gözlem yapma, danışmanlık yapma ve öneride bulunma yoluyla Kosova makamlarına destek vermektir. Tüm bu girişimler görevin Kosova kurumlarına, adli makamlara ve sürdürülebilir, sorumluluğa sahip, bunun da ötesinde farklı etnik unsurlar içeren bağımsız bir adalet sistemi, polis ve gümrük hizmetlerini geliştirme yolundaki süreçte, hukuku güçlendiren yapılara yardımcı olacağı anlamına gelmektedir. Görevin asıl öncelikleri azınlıkların korunması, yolsuzluk ve organize suçlarla ilgili kaygıları bir an önce gidermektir.⁴⁶²

EULEX Kosova’nın başlamasından itibaren öngörülen dört aylık bir geliştirme döneminin ardından, sorumluluklarını üstlenmesi planlanmıştır. 16 Şubat 2008’de dört aylık konuşlanma süreci başlamıştır. Birlik sürdürülebilir bir hukukun üstünlüğü sistemi yaratma yönündeki çabaları konusunda Kosova makamlarına destek sağlarken, *Kosova’daki BM Görevi - UN Mission in Kosovo (UNMIK)* - bu geçiş döneminin sonuna dek tam olarak görevini sürdürmüştür. Bununla birlikte EULEX Kosova UNMIK’in yerini almamıştır ve UNMIK’ten daha farklı bir örgütlenmeye sahiptir. Ayrıca EUPT’nin görev süresi de 17 Mart 2008 tarihli AB Konseyi Kararı’yla 14 Haziran 2008’e dek uzatılmıştır.⁴⁶³

⁴⁶¹ “EU Mulling Over Timing of Police Mission to Kosovo”, **People’s Daily**, 28 January 2008.

⁴⁶² The Council of the European Union: “EULEX KOSOVO”, Fact Sheet, February 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080216_EULEX_Kosovo_en.pdf, 28.05.2008.

⁴⁶³ “Council Joint Action 2008/228/CFSP of 17 March 2008 Amending and Extending Joint Action 2006/304/CFSP on the Establishment of an EU Planning Team (EUPT Kosovo) Regarding a Possible EU Crisis

Ahtisaari Planı'nın öngördüğü çerçevede yürütülen EULEX Kosova, Rusya ve Sırbistan'ın bu görevi hukuk dışı görmesine rağmen, 10 Haziran 1999 tarihli 1244 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı'nda öngörülen Kosova'daki uluslararası sivil varlığın bir devamı şeklinde tasarlanmıştır. Görev ilk operasyonel yeteneğe 2008 Aralığı'nın başında, tam operasyonel yeteneğe ise 6 Nisan 2009'da ulaşmıştır.⁴⁶⁴ Görev baştan başa tüm Kosova'da faaliyet göstermektedir. Demokratik standartları kapsayan hukukun üstünlüğü konusundaki sorunlara odaklanıldığı için, görevin bünyesinde polis memurları (4 isyanla mücadele birimi dâhil), savcılar ve yargıçlar bulunmaktadır. Görevin karargâhı Priştina'dadır.

EULEX Kosova AGSP çatısı altında şimdiye dek başlatılan en büyük sivil görevdir. Görevin büyüklüğü Kosova'nın Brüksel'in dışında, AB sivil memurlarının en çoğuna ev sahipliği yaptığını göstermektedir. *Görev Yöneticisi* AB Kosova Özel Temsilcisi Pieter Feith'e karşı sorumlu olan Yves de Kermabon'dur (Fransa). Görev Yöneticisi Brüksel'deki *Sivil Operasyonlar Komutanı*'na rapor vermektedir. 16 aylık bir dönemin masraflarını karşılamak için toplamda 205 milyon Avro mali kaynak ayrılmıştır. De Kermabon EULEX'in UNMIK'ten farklı olacağını, Avrupa görevinin ayrıca bir takım hükümet yetkilerine de sahip olacağını ifade etmiştir.⁴⁶⁵

İspanya BM yönetiminin yerine EULEX'in nasıl geçeceği konusundaki yasal sorunlar çözülene dek, bu görevde yer almayacağını açıklamıştır. İspanya Dışişleri Bakanı Miguel Ángel Moratinos Slovenya'daki AB Dışişleri Bakanları toplantısında, BM güçlerinin resmi bir değişimi olana dek, İspanya'nın EULEX görevine kendi gruplarını göndermeyeceğini ifade etmiştir.⁴⁶⁶

AB üyelerinin dışında, bu göreve ayrıca üçüncü ülkeler Hırvatistan, Türkiye, İsviçre, Norveç, ABD ve Kanada da katkı yapmaktadır. Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesini

Management Operation in the Field of Rule of Law and Possible Other Areas in Kosovo", **Official Journal of the European Union**, 18 March 2008.

⁴⁶⁴ The Council of the European Union: "EULEX KOSOVO EU Rule of Law Mission in Kosovo", Factsheet, April 2009, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080216_EULEX_Kosovo_en.pdf, 12.06.2009.

⁴⁶⁵ Augustin Palokaj, "EULEX Will Cover All the Territory of Kosovo", Interview by Chief of EU Mission For Justice and Police, Yves de Kermabon, 12 March 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Eulex-Kosovo3-12.03.08.pdf>, 28.05.2008.

⁴⁶⁶ Elitsa Vucheva, "EU Kosovo Mission Unacceptable For Serbia", **EU Observer**, 17 December 2007.

takiben, Almanya ve İtalya barışı korumakla görevli yaklaşık 600 asker göndermiştir.⁴⁶⁷ 25 Nisan 2008’de, İngiltere kamu düzenini sağlamaya yardım etmek amacıyla iki silahlı muharebe grubu ve yaklaşık 600 askerden oluşan hafif bir piyade taburu göndereceğini açıklamıştır.⁴⁶⁸ EULEX Kosova Nisan 2009’da tam operasyonel yeteneğe ulaştığında, 1.710 uluslararası ve 825 yerel personelle faaliyette bulunuyordu. İlk görev süresi iki yıldır ama Kosovalı yetkililer tüm toplum kesimlerinin hukukun üstünlüğünden yararlanmasını garanti etmek için yeterli deneyimi kazandıklarında, görevin bitirilmesi öngörülmüştür.

3.6.2.2. Afrika

3.6.2.2.1. Kinşasa’daki AB Polis Görevi – EUPOL Kinşasa

(Kongo Demokratik Cumhuriyeti)

(12 Nisan 2005 – 30 Haziran 2007)

Kuruluş: 9 Aralık 2004 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁶⁹

Onay: 29 Eylül 2003 tarihli sivil ve askeri kriz yönetiminde BM-AB işbirliği hakkındaki Ortak Bildiri çerçevesinde, BM ve AB arasında Kinşasa’da Bütünleşmiş Polis Birimi kurulmasına yardım edilmesi konusunda varılan uzlaşma ve 20 Ekim 2003 tarihinde Kongo Demokratik Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Bütünleşmiş Polis Birimi kurmaya yardım edilmesi için yapılan resmi talep.

AB 12 Nisan 2005’te kriz yönetiminde AB-BM işbirliği çerçevesinde, Kongo Demokratik Cumhuriyeti geçici hükümetini desteklemek amacıyla, polis görevi *EUPOL Kinşasa’yı - European Union Police Mission in Kinshasa (EUPOL Kinshasa)* - başlattı. Bu görev KDC Hükümeti tarafından yapılan bir davete karşılık olarak yürütüldü ve AB’nin

⁴⁶⁷ “British Troops Arrive In Kosovo”, <http://ukpress.google.com>, 24.05.2008.

⁴⁶⁸ “New Mission For British Troops In Kosovo”, <http://www.guardian.co.uk>, 25.04.2008.

⁴⁶⁹ “Council Joint Action 2004/847/CFSP of 9 December 2004 on the European Union Police Mission in Kinshasa (DRC) Regarding the Integrated Police Unit (EUPOL Kinshasa)”, **Official Journal of the European Union**, 14 December 2004.

Afrika'daki ilk sivil kriz yönetimi göreviydi. 3 Şubat 2005'te ülkedeki bir ön konuşlanmanın ardından, görev 12 Nisan 2005'te resmen faaliyete geçti.

Görev, Kinşasa'daki *Bütünleşmiş Polis Birimi*'nin - *Integrated Police Unit (IPU)* - geliştirilmesini desteklemek ve 2006'daki seçimlerde halk egemenliği, artan genel kargaşa ve geçici hükümetin korunmasında kilit bir rol oynamak için başlatıldı. *EUPOL Kinşasa*'nın katkılarıyla, bağımsızlığın kazanıldığı 1960'dan bu yana ülkedeki ilk demokratik seçimler Eylül 2006'da başarıyla yapıldı. Görevin Yöneticiliğini Polis Müdürü Adilio Ruivo Custodio (Portekiz) üstlenmiş ve bölgedeki AB Özel Temsilcisi Aldo Ajello siyasi yönlendirme sağlamıştır.

Görevin kadrosu 29 uluslararası personelden oluşuyordu (12 Fransız, 6 Portekizli, 4 İtalyan, 2 Hollandalı, 2 Belçikalı, 1 İsveçli ve davet edilen ülkeler Kanada ve Türkiye'den 1'er personel).⁴⁷⁰ Görevin amacı, KDC'de ülke çapındaki polis gücünün bir parçası olan Kongo Bütünleşmiş Polis Birimi'nin kurulması ve ülkenin sürdürülebilir kalkınması ile geçiş sürecinin desteklenmesiydi. Bu görev Kongo komuta zinciri altında ilk kez eğitilen ve harekete hazır hale gelen IPU'yu gözetlemiş, bu birime danışmanlık yapmış, tavsiyede bulunmuş ve birimin en iyi uluslararası uygulamalara göre davranmasını sağlamıştır.⁴⁷¹

IPU amacı 1,008 Kongolu polisi eğitmek olan bir projedir ve Kongo Ulusal Polisi'ne bağlı karma bir birimdir. IPU'nun amacı ayrıca geçiş aşamasındaki kurumları ve hükümetin güvenliğini garanti altına almak için, BM harekâtı MONUC tarafından hazır hale getirilen tarafsız güçleri arttırmaktır.⁴⁷² IPU'nun eğitimi ve teçhizat masrafları Avrupa Kalkınma Fonu ve Üye Devletler ile ODGP bütçesinden yapılan katkılar sayesinde karşılanmış ve Avrupa Komisyonu tarafından idare edilmiştir. Görev bütçesi yaklaşık 4.3 milyon Avro olarak belirlenmiştir. *EUPOL Kinşasa*'nın görev süresi, seçim sürecini ve seçim öncesi dönemi

⁴⁷⁰ The Council of the European Union: "EUPOL-KINSHASA The First European Police Mission in Africa", Press Document EUPOL-Kinshasa October 2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071008-EUPOL-KINSHASA_Factsheet.en.pdf, 29.05.2008.

⁴⁷¹ The Council of the European Union: "The European Union's Engagement Towards Stability and Security in the Democratic Republic of Congo (DRC)", Background, 23 May 2005, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background-23.5.05.en.pdf>, 29.05.2008.

⁴⁷² The Council of the European Union: "EUPOL-KINSHASA The First European Police Mission in Africa", Press Document EUPOL-Kinshasa October 2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071008-EUPOL-KINSHASA_Factsheet.en.pdf, 29.05.2008.

korumak üzere göreve geçici bir takviye olanağı vermek için, Aralık 2006'da Konsey tarafından 30 Haziran 2007'ye kadar uzatılmış ve aynı tarihte görev tamamlanmıştır.

3.6.2.2.2. Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki Güvenlik Reformu İçin

AB Danışma ve Yardım Görevi – EUSEC Kongo DC

Başlangıç: 8 Haziran 2005

Kuruluş: 2 Mayıs 2005 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁷³

Onay: 26 Nisan 2005 tarihinde güvenlik alanı reformu için Kongo makamlarına danışma ve yardım sağlamak amacıyla bir ekip kurulması hakkında Kongo Demokratik Cumhuriyeti Hükümeti tarafından yapılan resmi talep.

KDC Hükümeti tarafından yapılan resmi bir talebin ardından, AB *Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki Güvenlik Reformu İçin AB Danışma ve Yardım Görevi*'ni - *EU Advisory and Assistance Mission for Security Reform in the Democratic Republic of Congo (EUSEC RD Congo)* - başlatmaya karar verdi. Başlangıçta bir yıllık bir süre için öngörülen görev 8 Haziran 2005'te başlamış ve Görev Yöneticisi olarak Orgeneral Pierre-Michel Joana (Fransa) atanmıştır. Daha sonra 1 Mart 2008'de Michel Sido sorumluluğu devralmıştır.

İlk aşamada, bu görev için 1.6 milyon Avro mali kaynak tahsis edildi ve 8 askeri uzmandan oluşması tasarlandı.⁴⁷⁴ Ancak bölgedeki ve KDC'deki istikrarı sürdürmek amacıyla, yönetim sürecinin anahtar unsurlarından biri olan ulusal ordunun yeniden yapılanması içinde yer alan ve geçmişte savaştan tüm grupların bütünleşmesi için kadro kademeli olarak artırıldı. Bu sayı 2007 sonuna doğru yaklaşık 40 kişiye çıkarıldı.⁴⁷⁵

⁴⁷³ “Council Joint Action 2005/355/CFSP of 2 May 2005 on the European Union Mission to Provide Advice and Assistance for Security Sector Reform in the Democratic Republic of the Congo (DRC)”, **Official Journal of the European Union**, 3 May 2005.

⁴⁷⁴ The Council of the European Union: “The European Union's Engagement Towards Stability and Security in the Democratic Republic of Congo (DRC)”, Background, 23 May 2005, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background-23.5.05.en.pdf>, 29.05.2008.

⁴⁷⁵ The Council of the European Union: “The EUSEC RD Congo Mission Information Document”, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071008-EUSEC_FACTSHEET.EN.pdf, 28.05.2008.

KDC'nin yeniden yapılanması çerçevesinde tasarlanan güvenlik alanı reformu, geniş anlamıyla ordu, polis ve adalet gibi güvenlikle ilgili temel kurumları kapsamaktadır. Ülkede yapılan başarılı seçimler ve güven ortamının sağlanmasıyla, EUSEC Kongo DC yeni bir evreye girmiştir. Eylül 2006'daki demokratik seçimler, ülkedeki geçiş sürecinin sonuna işaret etmiş ve 2007'de polis, silahlı kuvvetler ve adalet alanında öncelikli bir reform programını kabul eden bir hükümet oluşumuna olanak vermiştir.⁴⁷⁶ Yaklaşık 10 yıl süren çatışma ve 4 yıllık bir siyasi geçiş dönemini takiben, yapılan cumhurbaşkanı seçimleri sonucu Joseph Kabila'nın bu göreve seçilmesi, Kongo için yeni bir çağın başlangıcı olmuştur.

Görev uluslararası toplumun diğer üyeleriyle yakın işbirliği ve eşgüdüm içinde, Kongo halkının güvenliğini, bölgedeki olası ulusal uzlaşma ve istikrarı sağlamak üzere öneri ve yardım sağlayarak, Kongo güvenlik yetkililerine tam destek vermeyi amaçlıyordu.⁴⁷⁷ Ana hedefi KDC'de bütünleşmiş ve yeniden yapılanmış bir ulusal ordunun yaratılmasını da içeren geçiş sürecini desteklemektir. Görev kapsamında, KDC'deki eski isyancı grupların savaşçıların Kongo Ordusu'yla bütünleşmesine katkıda bulunmuş ve önemli ilerlemeler sağlanmıştır. AB'nin gönderdiği danışmanlar bu hedeflere ulaşılması için, özellikle Savunma Bakanlığı'ndaki ve askeri ana karargâhlardaki çalışmalara ağırlık vermiştir.

AB KDC Cumhurbaşkanı Joseph Kabila ile yapılan anlaşmayla, EUSEC Kongo DC'nin görev süresini 1 Temmuz 2007'den itibaren yine bir yıllık dönem için uzatarak, Kongo Ordusu'nun bütünleşme, yeniden yapılanma ve planlanması konusundaki taahhütlerini sürdürmeyi kararlaştırmıştır. EUSEC Kongo DC son dönemde, askeri kanun ile idari ve mali düzenlemeler yapmaya yardımcı olma, askerlerin maaş masraflarına destek sağlama gibi bir takım etkinlikler yürütmüştür.

3.6.2.2.3. AB Polis Görevi EUPOL Kongo DC

(Kongo Demokratik Cumhuriyeti)

⁴⁷⁶ UK Foreign & Commonwealth Office: "ESDP Operations", <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?PageName=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1077042145284>, 13.03.2008.

⁴⁷⁷ The Council of the European Union: "The EUSEC RD Congo Mission Information Document", http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071008-EUSEC_FACTSHEET.EN.pdf, 28.05.2008.

Başlangıç: 1 Temmuz 2007

Kuruluş: 12 Haziran 2007 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁷⁸

Onay: KDC'deki MONUC'un görev süresinin uzatılmasına ve ülkedeki Güvenlik Alanı Reformu'nun planlama sürecine katkıda bulunabilecek olan AB dâhil diğer uluslararası ortaklarla işbirliğine izin veren, 15 Mayıs 2007 tarihli 1756 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı. Ayrıca 11 Mayıs 2007'de, Güvenlik Alanı Reformu konusunda AB'nin mevcut katkılarını sürdürmek ve arttırmak yönündeki niyet mektubuna, Kongo yetkili makamları tarafından 2 Haziran 2007'de verilen resmi onay.

EUPOL Kinşasa'nın halefi olarak, polis gücü ve adalet sistemi içerisindeki güvenlik reformlarına sürekli destek vermek ve EUPOL Kinşasa'nın çalışması üzerine inşa etmek gayesiyle, 1 Temmuz 2007'de yeni bir polis görevi başlatıldı. *EUPOL Kongo DC (EUPOL RD Congo)*, *Polis Reform Yönetim Komitesi (Police Reform Steering Committee)* ve *Adalet Karma Komitesi (Mixed Committee on Justice)* aracılığıyla Kongo yetkili makamlarına öneri ve doğrudan yardım sunmuştur.⁴⁷⁹

Görevle ilgili masrafları karşılamak için 5.5 milyon Avro mali kaynak ayrılmıştır.⁴⁸⁰ EUPOL Kinşasa'nın da yöneticiliğini yapan Polis Müdürü Adilio Ruivo Custodio *EUPOL Kongo DC Yöneticisi* olarak atanmıştır. Custodio 15 Şubat 2007'den beri Afrika Great Lakes Bölgesi AB Özel Temsilciliği konumunda bulunan Roeland Van De Geer ile birlikte görev yapmıştır.

30 Haziran 2008'de ilk görev süresi sona eren bu görev, Kongo silahlı kuvvetlerinin bütünleşmesine destek sağlama üzerinde yoğunlaşan ve benzer bir görev olan EUSEC Kongo

⁴⁷⁸ "Council Joint Action 2007/405/CFSP of 12 June 2007 on the European Union Police Mission Undertaken in the Framework of Reform of the Security Sector (SSR) and Its Interface With the System of Justice in the Democratic Republic of the Congo (EUPOL RD Congo)", **Official Journal of the European Union**, 13 June 2007.

⁴⁷⁹ UK Foreign & Commonwealth Office: "ESDP Operations", <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?Pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1077042145284>, 13.03.2008.

⁴⁸⁰ "Council Joint Action 2007/405/CFSP of 12 June 2007 on the European Union Police Mission Undertaken in the Framework of Reform of the Security Sector (SSR) and Its Interface With the System of Justice in the Democratic Republic of the Congo (EUPOL RD Congo)", **Official Journal of the European Union**, 13 June 2007.

DC ile yakın çalışmıştır. AB 2008’de iki görevin birleşme olasılığını da gündeme almıştır. AB bu görev aracılığıyla, BM’yle yakın işbirliği halinde güvenlik alanında Kongo makamlarına destek vermek suretiyle, bu alandaki uluslararası girişimlerde bir eşgüdüm rolü oynamaktadır.

3.6.2.2.4. Darfur’daki Afrika Birliği Görevi’ne AB Desteği – AMIS (Sudan)

(18 Temmuz 2005 - 31 Aralık 2007)

Kuruluş: 18 Temmuz 2005 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁸¹

Onay: Afrika Birliği tarafından yapılan talep.

AB ve Üye Devletler Ocak 2004’ten itibaren geniş kapsamlı bir önlemler dizisiyle, Sudan’ın Darfur bölgesinde istikrarı sağlamak amacıyla Afrika Birliği’nin çabalarını desteklemiştir. Bu destek *Sudan’daki Afrika Birliği Görevi’ne (AMIS) - African Union Mission in the Darfur Region of Sudan* - planlama, eğitim, teçhizat, teknik ve finansal desteğin yanı sıra, Abuja barış görüşmeleri süreci ve Ateşkes Komisyonu’na mali, siyasi destek ve personel desteğini içermekteydi. Eğitim ve planlamadaki AB desteği, özellikle Sudan Hükümeti kendi ülkesinde BM askerlerinin konuşlanmasına karşı çıktığında, AMIS’e destek olarak hayati önem taşımıştır.

AMIS Mayıs 2004’de, 2004 Ateşkes Anlaşması’nı ve daha sonraki anlaşmaları izlemek, güvenin tesisine yardım etmek, insani yardımlar gönderilmesini sağlamak, mültecilerin ve yerlerinden çıkarılan insanların geri dönüşü için güvenli bir ortama katkıda bulunmak, dolayısıyla Darfur’un tüm güvenliğine katkıda bulunmak amacıyla konuşlandırıldı. Görev Ekim 2004’te AMIS II olarak uzatıldı ve arttırılmış bir yetkiye sahip oldu.

AB Afrika Birliği’nden gelen bir talebe karşılık olarak, Haziran 2005’ten Aralık 2007’ye dek, AMIS’i desteklemek amacıyla birleştirilmiş bir sivil ve askeri önlemler paketi ortaya koydu. Bu AB destekleme eylemi - *EU Civilian-Military Supporting Action to the*

⁴⁸¹ “Council Joint Action 2005/557/CFSP of 18 July 2005 on the European Union Civilian-Military Supporting Action to the African Union Mission in the Darfur Region of Sudan”, **Official Journal of the European Union**, 20 July 2005.

African Union Mission in the Darfur Region of Sudan - Afrika Birliği görevinin sona erdiği tarih olan Aralık 2007'nin sonuna dek devam etti ve AMIS 1769 sayılı (2007) BM Güvenlik Konseyi Kararı uyarınca, sorumluluğu Darfur'daki Afrika Birliği-BM ortak barışı koruma harekâtına (UNAMID) devretti.

Bu AB eylemi emri altında, AB ve Üye Devletler AMIS'e etkin ve acil yardım sağladı ve Afrika Birliği'nin Darfur'daki krize yönlendirmeyi amaçladığı siyasi, askeri ve polisiye girişimlerini destekledi. AB eylemi iki buçuk yıllık dönemi boyunca, kullanıma hazır teçhizat temin etti, AB varlığı meydana getirdi, planlama ve teknik yardım sağladı ve askeri gözlemciler konuşlandırdı. Ek olarak Afrikalı askerlere eğitim verdi, taktik ve stratejik ulaştırmaya yardım etti, polisiye yardım ve eğitim sağladı.⁴⁸²

AB iki buçuk yıllık dönem boyunca, AMIS'e yönelik 50'ye yakın askeri ve sivil personel konuşlandırdı. Bu kadro ortalama 30 polis memuru, 15 askeri uzman ve iki askeri gözlemciden meydana geliyordu. Ayrıca 3 askeri personel, bir polis memuru ve bir siyasi danışman, Afrika Birliği'yle bağlantı ve işbirliği halinde bulunan Addis Ababa/Etiyopya'daki AB Sudan Özel Temsilcisi'ne destek amacıyla hazır tutuldu.⁴⁸³

AB AMIS'e polisiye yardım ekibi, Addis Ababa ve Hartum'daki AMIS Karargâhı'nda, El-Faşir ve birkaç AMIS saha yerleşkesinde Afrika Birliği'ne yardım etti. Ekibin amacı AMIS Sivil Polisi komuta zincirini, Sivil Polis personelinin eğitimini ve Afrika Birliği Sekreterliği bünyesinde bir polis biriminin kurulmasını desteklemektir. Aynı dönemde AB Üye Devletleri, 2.000'e yakın Afrika Birliği personeli için stratejik hava köprüsü kurarak eşgüdüm sağladı.⁴⁸⁴ AB Haziran 2004'ten Aralık 2007'ye kadar AMIS'e destek kapsamında, *Afrika Barış Fırsatı* programından toplamda yaklaşık 300 milyon Avro taahhüt etti. Bu

⁴⁸² The Council of the European Union: "EU Response to the Crisis in Darfur", Factsheet, July 2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/060714-Darfur_Update2.pdf, 28.05.2008.

⁴⁸³ The Council of the European Union: "EU Support to the African Union Mission in Darfur – AMIS", Factsheet, January 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080109-Factsheet8-AMISII.pdf>, 28.05.2008.

⁴⁸⁴ The Council of the European Union: "EU Response to the Crisis in Darfur", Factsheet, July 2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/060714-Darfur_Update2.pdf, 28.05.2008.

taahhütler maaşlar, harcırahlar, sigorta, yolculuk, erzak ve tıbbi masraflar dâhil personel masraflarını karşıladı.⁴⁸⁵

Bunlara ek olarak, AB Üye Devletleri 2004–2007 döneminde, AMIS’e yönelik tüm AB katkılarını üstlenerek 500 milyon Avro’ya yakın uzmanlık, araç gereç, erzak ve hava köprüsü gibi çeşitli katkılarla birlikte, iki taraflı önemli mali katkılar yapmıştır. Diğer yandan AB Temmuz 2005’ten itibaren bir Sudan Özel Temsilcisi’ne (Pekka Haavisto) sahip olmuştur.⁴⁸⁶ AMIS’e destek görevinin bir parçası olarak, 19 Nisan 2007’den beri bu konumda olan Özel Temsilci Torben Brylle, AB’nin Addis Ababa’daki askeri ve polis danışmanlarının yardımıyla AMIS’e yönelik AB katkılarında eşgüdümü sağlamıştır. Diğer görevlerden farklı olarak bu görev için ayrı bir Görev Yöneticisi atanmamış, AB Sudan Özel Temsilcisi aynı zamanda bu görevi de yürütmüştür.

3.6.2.2.5. Gine Bissau Cumhuriyeti’ndeki Güvenlik Alanı Reformuna

Destek İçin AB Görevi – EU SSR Guinea – Bissau

Başlangıç: 12 Şubat 2008

Kuruluş: Gine Bissau’daki Güvenlik Alanı Reformu’na destek sağlayacak olası bir AGSP eylemi için, 10 Aralık 2007 tarihinde AB Konseyi tarafından benimsenen Genel Konsept ve 12 Şubat 2008 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁸⁷

Onay: 8–9 Aralık 2007 tarihindeki Lizbon AB-Afrika Zirvesi’nde kabul edilen Afrika-AB Stratejik Ortaklığı kapsamında varılan anlaşma ve 10 Ocak 2008’de Gine Bissau Hükümeti tarafından yapılan talep.

⁴⁸⁵ The Council of the European Union: “EU Support to the African Union Mission in Darfur – AMIS”, Factsheet, January 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080109-Factsheet8-AMISII.pdf>, 28.05.2008.

⁴⁸⁶ The Council of the European Union: “Sudan/Darfur - Council Extends EU Civilian-Military Supporting Action”, 2755th General Affairs Council Meeting Luxembourg, 17 October 2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/060714-Darfur_Update2.pdf, 28.05.2008.

⁴⁸⁷ “Council Joint Action 2008/112/CFSP of 12 February 2008 on the European Union Mission in Support of Security Sector Reform in the Republic of Guinea-Bissau (EU SSR Guinea-Bissau)”, **Official Journal of the European Union**, 14 February 2008.

AB 12 Şubat 2008’de Gine Bissau Cumhuriyeti’ndeki güvenlik alanı reformuna destek için bir AB görevi - *EU Mission in Support of Security Sector Reform in the Republic of Guinea-Bissau (EU SSR Guinea-Bissau)* - başlatmayı kararlaştırmıştır. *EU SSR Gine Bissau* adı verilen görev, Gine Bissau makamları tarafından benimsenen ve Kasım 2006’daki Gine Bissau uluslararası donörler toplantısında desteklenen *Ulusal Güvenlik Alanı Reformu Stratejisi*’nin (*National Security Sector Reform Strategy*) uygulanmasına yönelik koşulların oluşturulmasına katkıda bulunmak amacıyla, Gine Bissau’daki Güvenlik Alanı Reformu (GAR) konusunda danışma ve yardım sağlamaktadır.

Gine Bissau’daki Ulusal GAR Stratejisi’ne destek konusundaki AGSP eylemi, GAR sürecini sahiplenen ülkelerle ortaklaşa yürütülmektedir. Görevle ilgili harcamalar için toplam mali kaynak yaklaşık 5.65 milyon Avro olarak belirlenmiştir.⁴⁸⁸ İlk görev süresi bir yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Görev Mart 2008’de başlayan bir hazırlık aşamasından ve Mayıs 2008’de başlayan bir uygulama aşamasından oluşmaktadır. EU SSR Gine Bissau çerçevesinde silahlı kuvvetler, polis ve adalet alanında yaklaşık 15 askeri ve sivil danışman yer almaktadır. Juan Esteban Verástegui Görev Yöneticisi olarak atanmıştır.

Daha özelden, *EU SSR Gine Bissau* aşağıdaki ana hedeflerin takipçisi olmuştur:⁴⁸⁹

- Silahlı kuvvetler için detaylı yeniden yapılanma planlarının geliştirilmesine danışmanlık yapma ve katkıda bulunma;
- Bir yasal çerçevenin belirlenmesi ve uyuşturucuyla mücadele girişimlerinin sınıflandırılması dâhil, polis birimlerinin yeniden örgütlenmesi için detaylı planların ortaya çıkarılmasına destek verme;
- Etkin bir cezai soruşturma yeteneğinin planlanması ve geliştirilmesi konusunda öneride bulunma;

⁴⁸⁸ The Council of the European Union: “Council Establishes EU Mission in Support of Security Sector Reform in Guinea-Bissau”, Information Document, 12 February 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background-23.5.05.en.pdf>, 28.05.2008.

⁴⁸⁹ The Council of the European Union: “EU Mission in Support of Security Sector Reform in the Republic of Guinea-Bissau (EU SSR Guinea-Bissau)”, Background, February 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background-23.5.05.en.pdf>, 28.05.2008.

– Bissau'daki *İnterpol Ulusal Merkez Bürosu (Interpol National Central Bureau)* konusunda öneride bulunma;

– Adli Polis için gerekli kısa dönemli eğitim etkinliklerinin örgütlenmesi konusunda öneride bulunma ve planlama.

Bu görev 8–9 Aralık 2007'deki Lizbon AB-Afrika Zirvesi'nde kabul edilen “Afrika-AB Stratejik Ortaklığı” doğrultusunda yürütülmektedir. Stratejik ortaklık barış ve güvenliği önemli bir işbirliği alanı olarak tanımlar. EU SSR Gine Bissau tutarlı bir AB yaklaşımının bir parçasıdır ve Üye Devletlerin çabalarıyla birlikte, İstikrar Aracı Programı (Instrument for Stability) ve Avrupa Kalkınma Fonu (AKF) çatısı altındaki girişimleri tamamlar. Üç uzman İstikrar Aracı kapsamında, bir yıl için Savunma Bakanlarına ve GAR sürecinin teknik komitesine stratejik GAR önerisi getirmek amacıyla görevlendirilmiştir.

Bu girişimler, AKF kapsamındaki daha uzun dönemli Avrupa Topluluğu desteği tarafından sürdürülecektir. 9. AKF kapsamında Gine Bissau için ayrılan tüm ödenekler, 19.5 milyon Avro'su hukukun üstünlüğü için olmak üzere toplam 92.3 milyon Avro'ya ulaşmıştır. 10. AKF kapsamında (2008–2013), “çatışma önleme”ye odaklanan alanda, olası 27 milyon Avro'luk bir toplamla GAR'a destek sürecektir. Bu destek adalet, yönetim reformları ve GAR'ı kapsayacaktır.⁴⁹⁰

3.6.2.3. Orta Doğu

3.6.2.3.1. Irak İçin AB Bütünleşmiş Hukukun Üstünlüğü Görevi –

EUJUST LEX

Başlangıç: 1 Temmuz 2005

⁴⁹⁰ The Council of the European Union: “EU Mission in Support of Security Sector Reform in the Republic of Guinea-Bissau (EU SSR Guinea-Bissau)”, Background, February 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background-23.5.05.en.pdf>, 28.05.2008.

Kuruluş: 7 Mart 2005 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁹¹

Onay: Irak Geçici Hükümeti Başbakanı İbrahim El-Caferi tarafından yapılan talep.

AB, Geçici Irak Hükümeti'nin daveti üzerine, operasyonel aşamaya geçilen 1 Temmuz 2005'ten itibaren, *Irak İçin AB Bütünleşmiş Hukukun Üstünlüğü Görevi*'ni - *EU Integrated Rule of Law Mission for Iraq (EUJUST LEX)* - yürütmeye başlamıştır. Bu görev ilk *AB Bütünleşmiş Hukukun Üstünlüğü Görevi*'dir. EUJUST LEX Irak'ta bütünleşmiş bir ceza yargısı sistemi kurmak amacıyla adalet, polis ve cezaevi alanından üst düzey Iraklı memurlar için liderlik, cezai soruşturma ve uzmanlık dersleri dizisi konusunda verilen bütünleşmiş eğitimden oluşur. Görev ayrıca Avrupalı meslektaşlarıyla çalışmak üzere, Iraklı ceza yargısı uzmanları için "geçici iş deneyimi görevlendirmeleri" konusunda eşgüdüm sağlar.

EUJUST LEX beklentilerin ötesinde eğitim hedeflerini karşılamaktadır: Mayıs 2008'e dek, 1502 hakim, sulh hakimi, adli müfettiş, üst düzey polis ve cezaevi memuru, 18 AB Üyesi Devlet'teki 63 bütünleşmiş ve tek disiplinler eğitim kursuna katılmıştır. Ayrıca 12 tane "geçici iş deneyimi görevlendirmeleri" gerçekleştirilmiştir. Neredeyse tüm AB Üyesi Devletler Iraklılara yönelik eğitim programlarında bu göreve destek sağlamaktadırlar.⁴⁹²

EUJUST LEX hukukun üstünlüğünün ve insan haklarını korumanın yerleştirilmesiyle ilgili, Irak ceza yargısı alanının özel ihtiyaçlarını karşılayan geçici iş deneyimi görevlendirmelerinin yanı sıra, bütünleşmiş ve tek disiplinler kurslar sunmayı sürdürmektedir. Önceki eğitim girişimlerini değerlendirmek suretiyle, görev her eğitim girişiminde cinsiyet dengesi ve coğrafi temsili gözetmeyi amaçlarken, büyük ölçüde uygulamalı kurslara ve geçici iş deneyimi görevlendirmelerine olanak tanımaktadır.⁴⁹³

AB bütçesinden 21.2 milyon Avro'luk bir toplam, Mart 2005'ten Haziran 2008'e dek görevin ortak masraflarını karşılamak üzere ayrılmıştır. Bunlara ek olarak, AB Üye Devletleri

⁴⁹¹ "Council Joint Action 2005/190/CFSP of 7 March 2005 on the European Union Integrated Rule of Law Mission for Iraq, EUJUST LEX", **Official Journal of the European Union**, 9 March 2005.

⁴⁹² The Council of the European Union: "EU Integrated Rule of Law Mission for Iraq (EUJUST LEX)", http://www.consilium.europa.eu/show_page.asp?id=1072&lang=en&mode=g, 28.05.2008.

⁴⁹³ The Council of the European Union: "EU Rule of Law Mission for Iraq", Background, April 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/IraqRuleLawREV6Apr2008.pdf>, 28.05.2008.

EUJUST LEX için eğitim olanakları, eğitmenler ve uzmanlar temin etmektedir. Eğitimler Irak ceza yargısı sistemi içindeki farklı oyuncular arasında daha yakın işbirliği gerçekleştirmekte, yönetim yeteneğini güçlendirmekte, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına tam saygıyla birlikte ceza soruşturmasındaki yargılama yöntemleri ve becerilerini geliştirmektedir.

Stephen White görevin düzenlendiği Mart 2005'ten beri, *EUJUST LEX Yöneticisi*'dir. Görev ekibinin çoğu Brüksel'deki eşgüdüm ofisinde bulunmaktadır. Görev ayrıca Bağdat'ta küçük ama hayati önemde bir irtibat ofisine sahiptir. Görevle ilgili düzenlemeler Iraklı yetkililer ve Irak'taki diğer tüm uluslararası çabalarla yakın ortaklık içinde karara bağlanmıştır. Görevin başarılarını memnuniyetle karşılayan Konsey, EUJUST LEX'i Irak'ın ihtiyaçları ve taleplerine karşılık, 12 Haziran 2006'da 18 aylık bir dönem için 31 Aralık 2007'ye dek ve 25 Eylül 2007'de tekrar 18 aylık bir dönem için 30 Haziran 2009'a dek uzatmıştır.

3.6.2.3.2. Rafah Geçiş Noktası İçin AB Sınır Yardımı Görevi –

EU BAM Rafah (Filistin)

Başlangıç: 30 Kasım 2005

Kuruluş: İsrail ile Filistin arasındaki 15 Kasım 2005 tarihli *Hareket ve Giriş Anlaşması* 'nda yer alan AB'nin üçüncü taraf rolü oynaması önerisi hakkında, 21 Kasım 2005 tarihinde AB Konseyi'nce varılan uzlaşma ve 12 Aralık 2005 tarihli AB Konseyi Kararı.⁴⁹⁴

Onay: Filistin Yönetimi (20 Kasım 2005) ve İsrail Hükümeti (23 Kasım 2005) tarafından yapılan talep.

AB İsrail'in Gazze Şeridi'nden çekilmesinin ardından sınırın yeniden açılmasını desteklemek için, Gazze-Mısır sınırındaki Rafah Geçiş Noktası'nda bir sınır yardımı görevi başlattı. Operasyonel aşamaya 30 Kasım 2005'te geçildi. *Rafah Geçiş Noktası İçin AB Sınır*

⁴⁹⁴ "Council Joint Action 2005/889/CFSP of 12 December 2005 on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EU BAM Rafah)", **Official Journal of the European Union**, 14 December 2005.

Yardımlı Görevi - EU Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EU BAM Rafah) - sınır kontrolünün tüm yönlerinde güven sağlamaya olanak tanıyarak ve Filistin yeteneklerini yükselterek, Rafah Geçiş Noktası'nın düzgün çalışmasını desteklemektedir. Görev özel bir güvenlik ekibi dâhil yaklaşık 70 personelden oluşur.

Gazze Şeridi'nin kontrolünün Hamas'ın eline geçmesinden sonra, görev daraltılmış ve AB gözlemcileri geri çekilmiştir. Bununla birlikte, görev bu süreçte acil müdahale yeteneklerini korumuş ve hızlı bir şekilde tam kadro seviyesine geri dönmüştür. İsrail ile Filistin arasındaki 15 Kasım 2005 tarihli *Hareket ve Giriş Anlaşması*'ndan (*Agreement on Movement and Access*) 25 Haziran 2006'ya dek sınır kapısı tam operasyoneldi ve AB gözlemcileri görevlerini yerine getiriyorlardı. Bu tarihe dek sınır kapısından 279,436 kişi geçiş yapmıştır. EU BAM'ın Rafah Geçiş Noktası'ndaki çabaları, 25 Haziran 2006 ile 13 Haziran 2007 tarihleri arasında 165,000'den fazla kişinin geçişine izin verilmesi ve sınır kapısının 83 gün açık kalmasıyla sonuçlanmıştır.⁴⁹⁵ AB Orta Doğu Barış Süreci Özel Temsilcisi Marc Otte, Birlik'in İsrail ve Filistin'e yönelik sivil görevlerinde önemli rol oynamıştır.

EU BAM Rafah Hamas'ın Gazze Şeridi'nin yönetimini ele geçirmesine rağmen tam operasyonel yeteneğini sürdürmektedir. 13 Haziran 2007'de EU BAM Görev Yöneticisi Korgeneral Pietro Pistolese (İtalya), Rafah Geçiş Noktası'ndaki operasyonların geçici olarak durdurulduğunu açıklamıştır.⁴⁹⁶ Hamas'ın Gazze Şeridi'ni denetimi altına almasından beri, AB'nin Hamas'ı bir terörist örgüt olarak görmesinin yanında, *Hareket ve Giriş Anlaşması*'nda sınır noktasına El-Fetih'e bağlı güçlerin yerleştirilmesinin belirtilmesinden dolayı, EU BAM personeli buraya yerleşmemektedir. EU BAM Rafah Aşkelon/İsrail'de üslenmiş ve Rafah'taki görevine dönmek için çağrılmayı beklemiştir.⁴⁹⁷

Rafah Geçiş Noktası Gazze Şeridi'nin İsrail'den başka bir devletle tek sınır geçişi olması yüzünden, Gazze ekonomisi ve gelecekteki özgür bir Filistin devletinin yaşayabilirliği için hayati önem taşır. Dahası, İsrail Savunma Kuvvetleri'nin Gazze Şeridi'nden çekilmesi ve

⁴⁹⁵ The Council of the European Union: "EU BAM Still Operational", Factsheet, December 2007, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071211-Factsheet.pdf>, 28.05.2008.

⁴⁹⁶ The Council of the European Union: "EU BAM Still Operational", Factsheet, December 2007, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071211-Factsheet.pdf>, 28.05.2008.

⁴⁹⁷ Calev Ben-David, "Analyze This: Waiting for the Call to Return to Rafah", **The Jerusalem Post**, 21 April 2008.

ardından Rafah Geçiş Noktası'nın kapatılmasını takiben, komşu ülke Mısır'la ticari ilişkiler yasaklanmıştır.

EU BAM Rafah'ın amacı Avrupa Komisyonu'nun kurum inşa çabalarıyla işbirliği halinde, Rafah Geçiş Noktası'nın açılmasına ve İsrail ile Filistin arasında güvenin tesis edilmesine katkıda bulunmak üzere, Rafah Geçiş Noktası'nda üçüncü bir tarafın varlığını meydana getirmek şeklinde belirlenmiştir. Bu amaç belirlenirken, Rafah Geçiş Noktası'nın kontrolünün el değiştirmesinden kaynaklanan Filistin Yönetimi hakkındaki İsrail'in güvenlik endişeleri (olası silah transferi ve sürgündeki aşırı uç liderlerin dönüşüne izin verilmesi) göz önünde bulundurulmuştur. Görev 2008'den itibaren, Filistinli memurların eğitim gereksinimleri doğrultusunda düzenlenen eğitim paketleri üzerine yoğunlaşmıştır.

Bunun dışında daha genel siyasi hedef ise, sınır kontrolünün tüm yönlerinde güveni tesis etmek ve Filistin'in yeterliliğini arttırmak suretiyle Yol Haritası barış girişimine destek vermektir. Etkin sınır yönetimi İsrail'in güvenliğine katkı sağlarken, Gazze Şeridi'nde malların ve insanların hareket edebilmesine olanak tanıyacak, böylece Filistinlilerin yaşam koşullarını iyileştirecek ve Filistin Devleti'nin yaşayabilme olasılığını arttıracaktır.⁴⁹⁸

AB İsrail ile Filistin arasındaki *Hareket ve Giriş Anlaşması*'nda önerildiği şekliyle üçüncü taraf rolü oynar. Görevin taraflar arasında oynadığı rol şöyle özetlenebilir:⁴⁹⁹

1. Rafah Geçiş Noktası operasyonu hakkında taraflar arasında ortaya koyulan Çerçeve, Güvenlik ve Gümrük Anlaşmalarının uygulanması açısından Filistin'in performansını etkin bir şekilde izlemek, soruşturmak ve değerlendirmek;

2. Rafah'taki sınır yönetiminin tüm yönlerinde, yapılan gözlemler aracılığıyla Filistinlilerin yeteneklerini arttırmaya katkıda bulunmak;

3. Rafah Geçiş Noktası'nın yönetimiyle ilgili bütün konularda Filistin, İsrail ve Mısır makamları arasındaki irtibata katkıda bulunmak.

⁴⁹⁸ European Union Border Assistance Mission in Rafah: "Mission", [http://www.eubam-rafah.eu/ portal% 22=20, 28.05.2008](http://www.eubam-rafah.eu/portal%22=20,28.05.2008).

⁴⁹⁹ European Union Border Assistance Mission in Rafah: "Mission", [http://www.eubam-rafah.eu/ portal% 22=20, 28.05.2008](http://www.eubam-rafah.eu/portal%22=20,28.05.2008).

Bölgeye daha geniş AB katkısı bakımından, EU BAM memurları Birlik'in Filistin Sivil Polisi'ne destek görevi *EUPOL COPPS*'a iki alanda destek vermektedir: Filistin Sivil Polisi'nin denetimi ve eğitim kurslarının hazırlanması. Denetim süreci eğitimleri belirlemek ve gereksinimleri karşılamak için, Batı Yakası'ndaki birkaç Filistin Sivil Polisi bölge merkezi ve polis karakollarını izleme konusunda, EU BAM memurlarının *EUPOL COPPS* danışmanlarına yardım sağlamasını kapsar.

Görev şimdiye kadar eğitimle ilgili olarak, Sınır Polisi ve Jericho Polis Eğitim Merkezi'nde *EUPOL COPPS* tarafından yürütülmek üzere, EU BAM memurlarının bir kamu düzeni eğitim kursu sırasında devredeceği gümrük girişlerine odaklanmıştır. 19 Mayıs 2008'de Konsey görevin süresini 6 aylık bir süre için 24 Kasım 2008'e dek uzatmıştır.⁵⁰⁰ Ardından yine bir dönem daha uzatılarak 2009'da da görevin sürmesi kararlaştırılmıştır.

3.6.2.3.3. Filistin Polisine Destek İçin AB Polis Eşgüdüm Ofisi –

EUPOL COPPS

Başlangıç: 1 Ocak 2006

Kuruluş: 14 Kasım 2005 tarihli AB Konseyi Kararı.⁵⁰¹

Onay: 25 Ekim 2005 tarihinde Filistin Yönetimi tarafından yapılan talep.

Filistin Yönetimi İçin AB Polis Görevi (European Union Police Mission for the Palestinian Territories) ya da diğer resmi adıyla *Filistin Polisine Destek İçin AB Polis Eşgüdüm Ofisi - EU Police Co-ordinating Office for Palestinian Police Support (EUPOL COPPS)* - Batı Yakası ile Gazze'deki polis güçlerinin reformu ve yeniden inşasına yönelik 3 yıl için öngörülen bir görevdir. Uygulama aşaması 1 Ocak 2006'da başlayan *EUPOL COPPS*, EU BAM Rafah'la birlikte Birlik'in Filistin'de yürütmekte olduğu iki sivil görevden biridir.

⁵⁰⁰ "Council Joint Action 2008/379/CFSP of 19 May 2008 Amending Joint Action 2005/889/CFSP on Establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)", **Official Journal of the European Union**, 20 May 2008.

⁵⁰¹ "Council Joint Action 2005/797/CFSP of 14 November 2005 on the European Union Police Mission for the Palestinian Territories", **Official Journal of the European Union**, 17 November 2005.

EUPOL COPPS'un karargâhı Ramallah'tadır. Filistin Sivil Polisi ve yasaların uygulama kapasitesini arttıran EUPOL COPPS, hukuk ve kamu düzeni konusunda Filistinli yetkililerin sorumluluk almasına destek vermeye yönelik olarak, AB ve uluslararası toplumun daha kapsamlı girişimleri için anahtar bir kanaldır. Görev Avrupa Komisyonu'nun yanında, güvenlik alanındaki diğer uluslararası girişimler tarafından da uygulanan AB'nin Filistinliler için kurum inşa programlarıyla yakın işbirliği içinde çalışır.

EUPOL COPPS uluslararası standartlara göre sürdürülebilir ve etkin sivil polis düzenlemeleri meydana getirmeyi amaçlar. Özel amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilir:⁵⁰²

– Filistin Sivil Polisi'ne ve özellikle taşra ile karargâhtaki üst düzey memurlara öneride bulunarak ve yakın danışma sağlayarak, Filistin Sivil Polisi Geliştirme Programı'nda belirtildiği gibi, acil operasyonel öncelikler ve daha uzun dönemli dönüşüm için Filistin Sivil Polisi'ni desteklemek,⁵⁰³

– Polisiye ceza yargısı unsurlarıyla ilgili konularda Filistinlilere danışmanlık yapmak;

– AB veya diğer uluslararası katkı yapan oyuncuların Filistin Sivil Polisi'ne mali yardımda bulunmasına olanak tanımak ve eşgüdümü sağlamak.

1 Ocak 2007'ye dek Polis Şefi Yardımcısı Jonathan McIvor (İngiltere) tarafından yönetilen EUPOL COPPS, bu tarihten sonra Polis Şefi Yardımcısı Colin Smith tarafından yönetilmeye başlamıştır. Bu görev çoğu AB Üye Devletleri tarafından görevlendirilen polis uzmanı 32 silahsız personelden (27 Avrupalı ve 5 yerel) oluşur. Görev Yöneticisi, AB Orta

⁵⁰² The Council of the European Union: "European Union Police Mission for the Palestinian Territories (EUPOL-COPPS)", Factsheet, January 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080107EUPOLCOPPS.pdf>, 28.05.2008.

⁵⁰³ Filistin Sivil Polisi Geliştirme Programı Nisan 2005'te Jericho'daki çalışmalar sırasında, Filistinli uzmanlarla işbirliği içinde EU COPPS tarafından meydana getirilmiştir.

Doğu Barış Süreci Özel Temsilcisi Marc Otte aracılığıyla, ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana'nın talimatlarını yerine getirir.⁵⁰⁴

Konsey tarafından 2007 sonuna kadarki görev bütçesi 8,9 milyon Avro, 1 Mart 2008–31 Aralık 2008 arasındaki bütçesi de 5 milyon Avro olarak belirlenmiştir.⁵⁰⁵ Özel projelerin maliyeti AB Üye Devletleri ve diğer uluslararası katkı yapan oyuncular tarafından tek başına karşılanabilmektedir. Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, İrlanda, İtalya, Hollanda, Portekiz, İspanya, İsveç, İngiltere ve Norveç EUPOL COPPS'a mali yolla veya personelleriyle katkıda bulunmaktadır.

EUPOL COPPS işlevlerini Ocak 2005'te, Özel Temsilci Marc Otte'nin makamı içinde kurulan *Filistin Polisine Destek İçin AB Eşgüdüm Ofisi'nin - EU Co-ordinating Office for Palestinian Police Support (EU COPPS)* - çalışmaları üzerine inşa etmektedir. Eylül ve Aralık 2007'de Jericho Polis Eğitim Merkezi'nde gerçekleştirilen iki kamu düzeni eğitim kursuyla, 88 Filistinli Sivil Polis eğitim görmüştür. Ayrıca 31 Ekim 2007'de Filistin-İsrail Trafik Polisi Çalıştayı düzenlenmiştir.⁵⁰⁶

10 Aralık 2007'de, AB Dışişleri Bakanları Annapolis toplantısının ardından müzakerelerin rotasında ilerleyebilmesi için, sürekli ve etkin bir tutumla bölgedeki dörtlü ortakla (BM, AB, ABD ve Rusya) ve diğer ortaklarla yakın çalışarak, müzakerelerinde tarafları desteklemek suretiyle yeni açılıma katılma kararlılığını açıkladı. Bu kararlılık AB Eylem Stratejisi'nde *Orta Doğu'da Barış İçin Devlet İnşası* olarak vurgulandı. AB yeni ve güvenilir bir barış sürecine destekle ilgili etkinliklerini uyarılama ve arttırmaya hazırdır. Bakanlar acil öncelikler açısından, AB'nin güvenlik, hukuk ve kamu düzenini daha da güçlendirmeyi amaçladığının ve bu çerçevede EUPOL COPPS'un yeniden sorumluluk alması

⁵⁰⁴ The Council of the European Union: "European Union Police Mission for the Palestinian Territories (EUPOL-COPPS)", Factsheet, January 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080107EUPOLCOPPS.pdf>, 28.05.2008.

⁵⁰⁵ "Council Decision 2008/134/CFSP of 18 February 2008 implementing Joint Action 2005/797/CFSP on the European Union Police Mission for the Palestinian Territories", **Official Journal of the European Union**, 19 February 2008.

⁵⁰⁶ Frank Kirby, "EUPOL COPPS Project Proposals 2008", http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BOOKLET_cover.pdf, 28.05.2008.

ve genişlemesinin güvenliğin bütünüyle sağlanabilmesi için önemli bir unsur olduğunun altını çizmiştir.

3.6.2.4. Asya

3.6.2.4.1. Gürcistan'daki AB Hukukun Üstünlüğü Görevi –

EUJUST THEMIS

(16 Temmuz 2004 – 14 Temmuz 2005)

Kuruluş: 28 Haziran 2004 tarihli AB Konseyi Kararı.⁵⁰⁷

Onay: 3 Haziran 2004 tarihinde Gürcistan Başbakanı Zhvania tarafından yapılan talep.

AB Gürcistan makamlarının talebi üzerine, Gürcistan'da *AB Hukukun Üstünlüğü Görevi - European Union Rule of Law Mission in Georgia (EUJUST THEMIS)* - düzenleyerek, hukukun üstünlüğü reformu sürecinde bir yıllık bir süre için Gürcistan'a yardımda bulunmayı kararlaştırdı. 16 Temmuz 2004'te başlayan *EUJUST THEMIS*, AB Güney Kafkasya Özel Temsilcisi Heikki Talvitie (Finlandiya) ve daha sonra onun yerini alan Peter Semneby ile eşgüdüm halinde Sylvie Pantz (Fransa) tarafından yönetildi.

Görev Tiflis'te Avrupa Topluluğu Temsilcilerinin de yer aldığı bir yönetim merkezine sahipti. Üst düzey adli uzmanlar ve Gürcü adli yardımcılar Adalet Bakanlığı, Tiflis Temyiz Mahkemesi, İçişleri Bakanlığı, Başsavcılık Makamı, Yüksek Adalet Divanı ve Gürcistan Yüksek Mahkemesi gibi çeşitli üst hukuk kurumlarına birlikte yerleştirildi.⁵⁰⁸ Görevin ana hedefi Gürcistan'ın ceza yargısı sistemi reformuna destek vermek, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesini teşvik etmek, ceza yargısı alanında bölgesel ve uluslararası işbirliği gerçekleştirmek ve öneride bulunmak olarak belirlenmiştir.

⁵⁰⁷ "Council Joint Action 2004/523/CFSP of 28 June 2004 on the European Union Rule of Law Mission in Georgia, EUJUST THEMIS", **Official Journal of the European Union**, 29 June 2004.

⁵⁰⁸ EUJUST THEMIS: "Facts on EUJUST THEMIS", www.eujust-themis.org, 28.05.2008.

EUJUST THEMIS ekibi Gürcü ceza mevzuatında reform yapmaya yönelik bir strateji geliştirmek amacıyla, Gürcistan Devlet Başkanı'nın 19 Ekim 2004 tarihli genelgesiyle kurulan üst düzey çalışma grubuna yardım etti. Üst düzey çalışma grubu ana eşgüdüm mekanizmasıydı ve Gürcistan'daki ceza yargısı reformu sürecinin stratejik karar alma organıydı. Bu gruba Gürcistan Adalet Bakanı Kemularia başkanlık yapıyordu. Üst düzey çalışma grubu Milli Güvenlik Kurulu Sekreteri, Yüksek Adalet Divanı Sekreteri, Ekonomi Bakanı, Yüksek Mahkeme Başkanı, Başsavcı, Parlamento Adalet İşleri Komisyonu Başkanı, iki Parlamento Üyesi, Ceza Usul Kanunu çalışma grubunun bir üyesi ve Özgürlük Enstitüsü'nden bir temsilcinin de dâhil olduğu çeşitli üst düzey yetkililerden oluşuyordu.⁵⁰⁹

Bu grup çalışmasını tamamlamış ve Gürcistan Hükümeti'ne stratejisini sunmuştur. 20 Mayıs 2005 tarihli genelgeyle, Gürcistan Hükümeti stratejiden duyduğu memnuniyeti ifade etmiş ve stratejinin uygulanması için plan yapmak amacıyla bir İdare Kurulu oluşturmuştur. 13 Temmuz 2005'te Adalet Bakanı Kemularia, Adalet Bakanı Yardımcısı Tkeshelaşvili, Görev Yöneticisi Pantz ve EUJUST THEMIS ekibinin Gürcistan Devlet Başkanı Mihail Saakaşvili'yle yaptığı görüşmede, Görev Yöneticisi Pantz stratejiyi kısaca gözden geçirerek bir takım eksikliklere dikkat çekmiş, stratejinin uygulanmasının önemini vurgulamış ve stratejinin uygulanması için EUJUST THEMIS önerisini sunmuştur.⁵¹⁰

Devlet Başkanı Saakaşvili ortaya koyulan stratejiden, EUJUST THEMIS'in çalışmalarından ve hukukun üstünlüğü reformu sürecine verilen AB desteğinden duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir. Saakaşvili bu stratejinin *Avrupa Komşuluk Politikası Eylem Planı*'nın bir parçası olacağını, uygulanmasına hükümetin en öncelikli politikalarından biri olarak önem verileceğini, aynı zamanda bir Gürcistan stratejisi olduğunu ve reform süreci

⁵⁰⁹ The Council of the European Union: "Briefing by the Head of Mission on the Successful Conclusion of EUJUST THEMIS, EU Rule of Law Mission to Georgia", Background, 22 July 2005, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BackgruondThemisJul2005.pdf>, 28.05.2008.

⁵¹⁰ The Council of the European Union: "Briefing by the Head of Mission on the Successful Conclusion of EUJUST THEMIS, EU Rule of Law Mission to Georgia", Background, 22 July 2005, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BackgruondThemisJul2005.pdf>, 28.05.2008.

aracılığıyla bunu uygulamanın ve ileriye taşınmanın Gürcistan'ın kendi çıkarını yansıttığını açıklamıştır.⁵¹¹

EUJUST THEMIS her ne kadar bir takım eksiklikler olsa da stratejiyi geniş kapsamlı bir şekilde ve en iyi Avrupa ve uluslararası uygulama standartlarına göre belirlemiştir. Adalet Bakanı tarafından yönetilen İdare Kurulu stratejinin uygulanmasından sorumlu olacaktır. AGSP çerçevesindeki ilk hukukun üstünlüğü görevi, EUJUST THEMIS asıl amacına ulaşmış ve 14 Temmuz 2005'te görevini başarıyla tamamlamıştır.

3.6.2.4.2. Gürcistan'daki AB Gözetim Görevi - EUMM

Başlangıç: 1 Ekim 2008

Kuruluş: 15 Eylül 2008 tarihli AB Konseyi Kararı.⁵¹²

Onay: AB'nin aracılık ettiği, Moskova ve Tiflis arasında imzalanan 12 Ağustos 2008 tarihli Altı Nokta Anlaşması ve daha sonra anlaşmanın uygulanması ve istikrar sürecinde gerekli esaslar için varılan 8 Eylül 2008 tarihli Anlaşma ve 11 Eylül 2008'de Gürcistan Devlet Başkanı Mihail Saakaşvili tarafından yapılan davet.⁵¹³

Gürcistan'daki AB Gözetim Görevi - EU Monitoring Mission in Georgia (EUMM) - AB'nin aracılık ettiği, Rusya ve Gürcistan arasındaki 12 Ağustos tarihli - Altı Nokta Anlaşması (Six-point Agreement) - ve 8 Eylül 2008 tarihli barış anlaşmaları uyarınca 1 Ekim 2008'de başlatıldı. Konsey 1 Eylül 2008'deki Olağanüstü Avrupa Konseyi'nin kararları uyarınca, 15 Eylül 2008'de Gürcistan'da bağımsız bir sivil gözetim görevi oluşturmaya karar

⁵¹¹ The Council of the European Union: "Briefing by the Head of Mission on the Successful Conclusion of EUJUST THEMIS, EU Rule of Law Mission to Georgia", Background, 22 July 2005, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BackgruondThemisJul2005.pdf>, 28.05.2008.

⁵¹² "Council Joint Action 2008/736/CFSP of 15 September 2008 on the European Union Monitoring Mission in Georgia, EUMM Georgia", **Official Journal of the European Union**, 17 September 2008.

⁵¹³ Agreement Between the European Union and Georgia on the Status of the European Union Monitoring Mission in Georgia, Brussels, 3 November 2008.

verdi. AB 1 Ekim'den itibaren sadece iki hafta içinde, sahada 22 Üye Devlet'ten 200'den fazla gözlemci konuşlandırdı.⁵¹⁴

EUMM'nin görevi, Rus ve Gürcü silahlı kuvvetlerinin düşmanlıkların ortaya çıkmasına yol açan konumlarından geri çekilmesi dahil, 12 Ağustos ve 8 Eylül 2008 anlaşmalarının uygulanmasını izlemektir. Görev istikrara ve çatışmalardan etkilenen alanlardaki durumun normalleştirilmesine katkı sağlamak, Gürcü polis güçlerinin yeniden konuşlandırılmasını ve tüm tarafların insan haklarına uymasını gözetmekle görevlendirilmiştir. Ayrıca Görev, çatışmalar yüzünden yerlerinden çıkarılan insanların geri dönüşünün siyasi ve güvenlik yönünü gözetmektedir.

EUMM'nin yetkisi Abhazya ve Güney Osetya dahil tüm Gürcistan topraklarını kapsamaktadır. Bu görev hiçbir yönetici gücü olmaksızın, AGSP çatısı altında AB tarafından yönetilen özerk, sivil ve silahsız bir gözetim görevidir. Diğer taraftan, EUMM görevi *Gürcistan'daki BM Gözlemci Görevi (United Nations Observer Mission in Georgia)* ve *Gürcistan'daki AGİT Görevi (OSCE Mission in Georgia)* ile yakın işbirliği içinde çalışmaktadır.

EUMM devriyeleri Abhazya'ya ilk kez 4 Kasım 2008'de girdi. Bununla birlikte, Rusya'nın tanıdığı Abhazya'nın Dışişleri Bakanı Shamba, EUMM'nin Gali bölgesine girmesine karşı çıkmışsa da sivil ve silahsız bir görev olan ve Abhazya ve Güney Osetya dahil Gürcistan'ın tümünde yetkisi bulunan EUMM görevine devam etmiştir. EUMM devriyeleri idari sınır hattı boyunca Rus, Abhaz ve Güney Osetya kontrol noktalarıyla temasta bulunmaktadır.⁵¹⁵ EUMM devriyeleri Gürcü yönetimi ile Rus, Abhaz ve Güney Osetya yönetimleri arasında güveni inşa etmek amacıyla, tüm Gürcistan topraklarında görev yapmaktadır. EUMM sahadaki durumun bütün ve tarafsız bir resmini çizmek ve bu alanlarda yaşayan insanların güvenliğini sağlamak için çalışmaktadır.

EUMM Karargâhı Tiflis/Basaleti, Gori, Poti ve Zugdidi'deki bölgesel saha içi birimleriyle birlikte Tiflis'te bulunmaktadır (Bkz.; Harita 1: Gürcistan'daki AB Gözetim

⁵¹⁴ The Council of the European Union: "European Union Monitoring Mission (EUMM) in Georgia", Factsheet, 16 October 2008, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1513&lang=en>, 01.04.2009.

⁵¹⁵ EUMM Georgia: "EUMM's Mandate is Georgia-wide", http://www.eumm.eu/css/main_en.css, 05.03.2009.

Görevi Karargâh ve Bağlı Birimleri). Görevin süresi bir yıldır. İlk gözden geçirme altı ay sonra yer almıştır. *EUMM Yöneticisi* olarak Büyükelçi Hansjörg Haber (Almanya) ve yardımcısı olarak General Gilles Janvier (Fransa) atanmıştır. Ülkedeki Avrupa varlığı Karargâh personeli, saha içi birimlerdeki personel ve 200'den fazla gözlemci dahil, yaklaşık 340 personeli içermektedir. Görevin bütçesi olarak 35 milyon Avro ayrılmıştır. 22 AB Üyesi Devlet göreve personel sağlamaktadır.⁵¹⁶

EUMM'nin başlıca üç temel görevi vardır:

- İstikrar: Uluslararası insan hakları ve insan hakları ihlallerinin yanısıra, Altı Nokta Anlaşması'na tam uyulması konusuna yoğunlaşmak ve istikrar sürecine uygun olan durumu incelemek ve gözetmek;

- Normalleştirme: Nakliye hatlarının güvenliği, enerji altyapısı, evsiz insanların ve göçmenlerin geri dönüşünün yanısıra yönetim, hukukun üstünlüğü ve kamu düzenine ilişkin durumu incelemek ve gözetmek;

- Güven İnşası: Bağlantılar, taraflar arasındaki iletişimin kolaylaştırılması ve diğer güven yapıcı önlemler sayesinde, gerilimlerin düşürülmesine katkıda bulunmak.

⁵¹⁶ The Council of the European Union: "European Union Monitoring Mission (EUMM) in Georgia", Factsheet, 16 October 2008, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1513&lang=en>, 01.04.2009.

Harita 1: Gürcistan'daki AB Gözetim Görevi Karargâh ve Bağlı Birimleri

(Kaynak: The Council of the European Union: “European Union Monitoring Mission (EUMM) in Georgia”, Factsheet, 16 October 2008, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1513&lang=en>)

AB üyesi ülkelerin görev yerlerine göre dağılımı ve personel sayıları şöyledir: Tiflis/Basaleti: 96 (İsveç, Romanya, İngiltere, İrlanda, Hollanda, Danimarka, Finlandiya); Gori: 70 (Fransa, Bulgaristan, Polonya, Malta, Lüksemburg); Poti: 30 (Estonya, İspanya, Litvanya, Macaristan, Yunanistan, Avusturya); Zugdidi: 70 (İtalya, Almanya, Çek Cumhuriyeti, Letonya). Ükelere göre toplam gözlemci sayıları ise şöyle belirlenmiştir: İsveç 25, Romanya 20, İngiltere 19, İrlanda 4, Hollanda 8, Danimarka 10, Finlandiya 10, Fransa 36, Bulgaristan 4, Polonya 26, Malta 2, Lüksemburg 2, İspanya 10, Estonya 2, Letonya 3,

Macaristan 3, Yunanistan 8, Avusturya 4, İtalya 35, Almanya 25, Çek Cumhuriyeti 5, Litvanya 5.⁵¹⁷

3.6.2.4.3. Aceh'teki AB Gözetim Görevi (Endonezya)

(15 Eylül 2005 - 15 Aralık 2006)

Kuruluş: 9 Eylül 2005 tarihli AB Konseyi Kararı.⁵¹⁸

Onay: 12 Temmuz 2005 tarihinde, Aceh konusunda varılan kesin anlaşmanın uygulanması için Endonezya'ya destek vermek üzere, Endonezya Hükümeti adına Dışişleri Bakanı tarafından yapılan talep.

Pieter Feith tarafından yönetilen *Aceh Gözetim Görevi (AGG) - Aceh Monitoring Mission (AMM)* - 15 Ağustos 2005'te Helsinki/Finlandiya'da, Endonezya Hükümeti ile *Bağımsız Aceh Hareketi (BAH) - Free Aceh Movement (GAM)* - tarafından imzalanan Uzlaşma Bildirisi'nde öngörüldüğü şekilde, barış anlaşmasının çeşitli yönlerinin uygulanmasını izlemek amacıyla düzenlendi.⁵¹⁹ AB Norveç ve İsviçre'nin yanı sıra, ASEAN'dan - *Association of South East Asian Nations (Güney Doğu Asya Milletleri Birliği)* - katkıda bulunan beş ülkeyle (Tayland, Malezya, Brunei, Filipinler and Singapur) beraber, Aceh/Endonezya'daki barış süreci için gözlemci temin etti.

Aceh Gözetim Görevi Uzlaşma Bildirisi'nin imzalanmasını takiben, BAH silahlarının hizmet dışı bırakılması ve maddi askeri ve polis güçlerinin yerlerinin değiştirilmesinin başladığı tarih olan 15 Eylül 2005'te operasyonel hale geldi. 6 aylık ilk dönem için resmen başlayan görev, daha sonra 15 Aralık 2006'ya dek uzatıldı. AGG'nin varlığı BAH liderliğinin tam desteğiyle, Endonezya Hükümeti'nden gelen resmi bir davete dayanmaktaydı.

⁵¹⁷ The Council of the European Union: "European Union Monitoring Mission (EUMM)", Factsheet, 29 September 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/CV_HABER_220908.pdf, 01.04.2009.

⁵¹⁸ "Council Joint Action 2005/643/CFSP of 9 September 2005 on the European Union Monitoring Mission in Aceh (Indonesia) (Aceh Monitoring Mission — AMM)", **Official Journal of the European Union**, 10 September 2005.

⁵¹⁹ Uzlaşma Bildirisi metni için bkz.: "Memorandum of Understanding Between the Government of the Republic of Indonesia and the Free Aceh Movement", <http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?id=1078&lang=en&mode=g>, 28.05.2008.

AGG bu sorumluluğu Aceh'teki çatışmaya barışçı, geniş kapsamlı ve sürdürülebilir bir çözüm bulmak amacıyla üstlemiştir. 26 Aralık 2004 tsunami felaketinin Aceh halkına verdiği büyük zarar yüzünden görev daha da önemli hale gelmiştir. AB ve ASEAN Endonezya'nın toprak bütünlüğüne tam saygı göstermiş ve Endonezya Cumhuriyeti devletinin bölünmezliği çerçevesinde, Aceh'in geleceğini göz ününe almıştır. AGG doğal olarak tarafsız olmuş, herhangi bir tarafın yanında yer almamıştır.

Görev Yöneticisi Uzlaşma Bildirisi'ni ihlal edebilecek olası girişimleri taraflara, *Kriz Yönetimi Girişimi*'ne - *Crisis Management Initiative (CMI)* - ve katkı sağlayan ülkelere bildirmiştir. Eski Finlandiya Devlet Başkanı Martti Ahtisaari AB adına, Kriz Yönetimi Girişimi Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı yapmış ve Uzlaşma Bildirisi'nin imzalanmasına öncülük etmiştir. AGG müzareke eden bir taraf rolü üstlenmemiştir. Bu göreve uygulama süreci boyunca gereksinim duyulmuştur. 15 Eylül 2006'dan 15 Aralık 2006'ya kadar olan görev süresinin son döneminde iki ana hedef belirlenmiştir:⁵²⁰

– Uzlaşma Bildirisi'nin ihlal edildiği iddialarını ve bu konudaki şikâyetleri soruşturmak ve karara bağlamak;

– Taraflar arasında irtibat ve iyi ilişkilerin kurulmasını ve sürdürülebilmesini sağlamak.

5 Ocak 2006'da AGG'nin sorumluluğunun bir parçası olarak, BAH silahlarının hizmet dışı bırakılması, maddi askeri ve polis güçlerinin yerlerinin değiştirilmesi ve Aceh'ten Hükümet askerlerinin kararlaştırılan sayıdaki geri çekilişi başarıyla gerçekleştirilince, görevin ilk evresi tamamlandı.⁵²¹ Uzlaşma Bildirisi'ne göre BAH AGG'ye 840 silahın tümünü teslim etti ve 27 Aralık 2005'te askeri kanadını (TNA) resmen dağıttı. Aynı şekilde, Endonezya Hükümeti maddi askeri ve polis güçlerinin yerlerini değiştirerek taahhütlerini yerine

⁵²⁰ Aceh Monitoring Mission: "Homepage", <http://www.aceh-mm.org>, 28.05.2008.

⁵²¹ UK Foreign & Commonwealth Office: "ESDP Operations", <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?Pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1077042145284>, 13.03.2008.

getirmiştir. Uzlaşma Bildirisi'nde, Aceh'te kalacak polisiye ve askeri güçlerin (TNI) sınırı TNI için 14.700 ve polis için 9.100 kişi olarak öngörülmüştür.⁵²²

AGG ayrıca insan hakları koşullarını, yasama değişikliği sürecini ve BAH üyelerinin yeniden bütünleşmesini de gözlemiştir. Aceh'in idaresi hakkında kanun 11 Temmuz 2006'da Ulusal Parlamento (DPR) tarafından yasalaştırılmış ve 1 Ağustos 2006'da Endonezya Devlet Başkanı tarafından imzalanmıştır. AGG'nin olanak tanıdığı müzakereler sayesinde, Uzlaşma Bildirisi kapsamındaki bir takım ihtilafli af sorunları aşılmıştır.⁵²³

Başlangıçta, AGG çerçevesinde yaklaşık 80 uluslararası silahsız personel yer almıştır. Barış sürecindeki olumlu gelişmelerin ve tarafların taahhütlerini pekiştirmesinin karşılığı olarak, AGG Aceh'teki gözlemci sayısını düşürme kararı almıştır. Görev 15 Eylül 2006'dan sonra 36 gözlemci ile işlev görmüştür. AGG bölge ofislerinin 11 Eylül 2006'da kapatılması kararlaştırılmıştır.⁵²⁴ Görev kadrosu, hedeflere ulaşılabilmesi için gerekli tüm alanlardan uzman personelle oluşturulmuştur. Gözlemciler devriye gezerek, her iki taraf arasındaki iletişimi sağlayarak, denetim ve soruşturma yaparak sorumluluk alanındaki gözetim görevlerini yerine getirmiştir. Görevin masrafları AB bütçesi (9,3 milyon Avro), AB Üye Devletleri ve katkıda bulunan diğer ülkeler (6 milyon Avro) tarafından karşılanmıştır.⁵²⁵

AGG askeri değil sivil bir görevdi ve AGG personeline silah taşıma yetkisi verilmemişti. Bununla birlikte AGG'nin gereksinim duyduğu belirli teknik işleri yapmak amacıyla askeri personel de görev almıştır. AGG personelinin yarısından çoğu askerlerden oluşuyordu çünkü görevin planlanmasında ve oluşturulmasında askeri öneriler gerekli olmuştu ve o şartlar altında işi ancak askerler yapabilirdi. AGG askeri bir görev değildi ancak askeri planlamacı ve gözlemciler sayesinde, daha sağlam bir plan ve mevcut desteğe erişim sağlanarak sivil bir görevin daha da etkili kılınabilmesi hedeflenmişti.⁵²⁶

⁵²² The Council of the European Union: "EU Monitoring Mission in Aceh (Indonesia)", Background, 15 December 2006, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BackgruondAcehDec2006.pdf>, 28.05.2008.

⁵²³ Aceh Monitoring Mission: "Homepage", <http://www.aceh-mm.org>, 28.05.2008.

⁵²⁴ The Council of the European Union: "EU Monitoring Mission in Aceh (Indonesia)", Background, 15 December 2006, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BackgruondAcehDec2006.pdf>, 28.05.2008.

⁵²⁵ Aceh Monitoring Mission: "Homepage", <http://www.aceh-mm.org>, 28.05.2008.

⁵²⁶ "Avrupa Birliği Askeri Personel Direktörü Korgeneral David Leakey İle Söyleşi", *NATO Dergisi*, Yaz 2007.

AGG hem Asya’da hem de ASEAN ülkelerinden ortaklarla işbirliği içinde ilk kez yürütülen benzersiz bir AGSP operasyonuydu. Ayrıca böyle birleşik bir sivil-askeri görevin başlatılması açısından bir ilkti. Gözlemcilerin etkinlikleri hizmetten alma, patlayıcı savaş araçlarının elden çıkarılması, tarafları yeniden bütünleştirme ve insan hakları ile cinsiyet sorunlarına kadar geniş bir yelpazeye uzanıyordu. Görev 11 Aralık 2006’daki başarılı seçimlerin ardından çalışmasını tamamlamış, 15 Aralık 2006’da son bulmuştur.

AB Topluluk programları ve Üye Devletlerin iki taraflı çabaları aracılığıyla, kesintisiz daha uzun dönemli yetenek inşası, yeniden bütünleşme ve polis eğitim programlarını kapsayacak şekilde, Aceh’teki barışa desteğini sürdürecektir. Avrupa Topluluğu, Uzlaşma Bildirisi’nin uygulanmasına yardımcı bulunmak ve eski BAH savaşçıları ve hükümlülerini yeniden bütünleştirmek dahil, Aceh barış sürecine destek vermektedir. AGG’nin masraflarıyla birlikte, bu barış sürecine desteğin maliyeti yaklaşık 40 milyon Avro’yu bulmuştur.⁵²⁷

AB Endonezya’nın gelişiminde lider bir ortak olarak kalmayı amaçlamaktadır. AB, AT ve AB Üye Devletleri 2004-2005’te tsunami felaketi için insani müdahale doğrultusunda, 200 milyon Avro katkı sağlamıştır. AB 440 milyon Avro’luk toplam fonun yüzde 85’e yakın bir kısmını karşılamak suretiyle, Endonezya’nın uzun dönemli yeniden inşasına yönelik *Çok Donörlü Kredi Fonu’na (Multi-Donor Trust Fund)* katkıda bulunan uzak ara en büyük katılımcıdır.⁵²⁸ Yeni *AB-Endonezya Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması* karşılıklı bağları daha da sağlamlaştıracaktır.

3.6.2.4.4. Afganistan’daki AB Polis Görevi – EUPOL Afganistan

Başlangıç: 15 Haziran 2007

Kuruluş: 30 Mayıs 2007 tarihli AB Konseyi Kararı.⁵²⁹

⁵²⁷ The Council of the European Union: “EU Monitoring Mission in Aceh (Indonesia)”, Background, 15 December 2006, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BackgruondAcehDec2006.pdf>, 28.05.2008.

⁵²⁸ The Council of the European Union: “EU Monitoring Mission in Aceh (Indonesia)”, Background, 15 December 2006, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BackgruondAcehDec2006.pdf>, 28.05.2008.

⁵²⁹ “Council Joint Action 2007/369/CFSP of 30 May 2007 on Establishment of the European Union Police Mission in Afghanistan (EUPOL AFGHANISTAN)”, **Official Journal of the European Union**, 31 May 2007.

Onay: 23 Mart 2007 tarih ve 1746 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı ve 16 Mayıs 2007 tarihinde Afganistan Hükümeti tarafından yapılan talep.

AB Konseyi Şubat 2007'de, Afganistan'da hukukun üstünlüğünün daha kapsamlı olmasıyla bağlantılı olarak, polisiye alanda bu ülkeye yönelik bir AGSP görevi için kriz yönetimi kavramını kabul etti. Bu çerçevede Afganistan'a karşı geniş kapsamlı bir yaklaşım benimseyen AB, Afganistan'da bir *AB Polis Görevi - EU Police Mission in Afghanistan (EUPOL Afghanistan)* - yürütmektedir. Görev uluslararası polise katkı sağlayanların tümünü, BM'yi ve Afgan Hükümeti'ni girişimlerinde ilk kez eşgüdüm sağlamak için bir araya getiren, *Uluslararası Polis Eşgüdüm Kurulu'na (International Police Co-ordination Board)* katılmaktadır. 15 Haziran 2007'de başlayan görevin ana amaçları şöyle özetlenebilir:

- Afganistan'da uluslararası standartlara göre sürdürülebilir ve etkin polisiye düzenlemeler yapılmasına katkıda bulunmak;
- Hukukun üstünlüğünü ve güvenliği arttırmaya yönelik uluslararası girişimlere katkıda bulunmak;
- Afganistan Hükümeti'nin hukukun üstünlüğü alanındaki yeteneğini yükseltmek. Görev daha özelde, Afganistan İçişleri Bakanlığı ve diğer Afgan yönetimleri, bölgeler ve iller düzeyinde gözetim ve danışmanlık yapmakta, önerilerde bulunmaktadır.

EUPOL Afganistan *Alman Polis Proje Bürosu'nun - German Police Project Office (GPPO)* - ve polis ile hukukun üstünlüğü alanındaki diğer uluslararası oyuncuların çalışmaları üzerine kurulmuştur. Görev ilgili Topluluk etkinliklerini gerektiği gibi göz önüne alarak, AB şemsiyesi altında ayrı ayrı ulusal girişimleri de beraberinde getirmektedir. Topluluk etkinlikleri Afganistan'ın tümünü kapsamaktadır.⁵³⁰

EUPOL Afganistan merkez (Kabil), bölgeler (bölgesel polis şefleri) ve iller düzeyinde (*İl Yeniden İmar Timleri* aracılığıyla taşrada görevlendirilen) yerleşik bulunan yaklaşık 230 polis, hukuku güçlendirme uzmanı ve adli uzmandan oluşmaktadır. EUPOL

⁵³⁰ The Council of the European Union: "EUPOL AFGHANISTAN", <http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?id=1268&lang=en&mode=g>, 28.05.2008.

personeli baştanbaşa tüm ülkede görev yapmaktadır. En az 3 yıllık bir süre için düzenlenen bu görev, 16 Ekim 2007’de atanan Tuğgeneral Jürgen Scholz (Almanya) tarafından yönetilmektedir. Eylül 2008’e kadarki dönemde kullanılmak üzere, görev için 43,6 milyon Avro’luk bir bütçe ayrılmıştır.⁵³¹

AB’nin 2007–2010 dönemine yönelik yeni yardım stratejisi, idare (Afganistan Yeniden İnşa Kredi Fonu aracılığıyla Afgan bütçesine destek, polis, adalet, sınır yönetimi), kamu sağlığı ve tarımsal gelişme üzerine odaklanarak, Afganistan için en az 610 milyon Avro’luk bir AT fonu öngörür. Afganistan konusundaki Roma Konferansı’nda, AT bu dönemde hukukun üstünlüğü alanı için 200 milyon Avro’luk bir taahhüdü onaylamıştır. Bu çerçevede, AT EUPOL Afganistan’la birleşecek şekilde, Afganistan adli kurumlarına yönelik bir reform programı başlatmıştır.⁵³²

AB, AT ve AB Üye Devletleri *Hukuk ve Düzen Kredi Fonu’na - Law and Order Trust Fund (LOTFA)* - katkıda bulunan önemli katılımcılardır. AB LOTFA sayesinde Afgan Ulusal Polisi’ne destek vermeyi sürdürecektir. 2002’den 2008’in ikinci yarısına dek, AT polis maaşları için LOTFA’ya tek başına 160 milyon Avro’dan fazla kaynak aktarmıştır. Taşralardaki idare ve yeniden inşa çalışmalarını güçlendirme yolunda, AT ülkenin farklı kesimlerindeki Avrupa ortaklıklarıyla beraber, İl Yeniden İmar Timleri aracılığıyla gerçekleştirilecek projeleri desteklemek amacıyla yaklaşık 10 milyon Avro ayırmıştır.⁵³³

EUPOL Afganistan, AB Özel Temsilcisi Francesc Vendrell tarafından sağlanan yerel siyasi yönlendirmeleri de içeren eşgüdümlü bir AB girişiminin, Afganistan’a yönelik bütün AB taahhütlerinin ve özellikle Kabil’deki Avrupa Komisyonu heyeti aracılığıyla idare edilen yeniden inşa çalışmalarının bir parçasıdır. 2002–2006 döneminde, AB uluslararası toplum tarafından sağlanan üçüncü bir yardım hesaba katıldığında, en büyük ikinci katkı sağlayıcı

⁵³¹ The Council of the European Union: “EU Police Mission in Afghanistan (EUPOL AFGHANISTAN)”, Factsheet, April 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080107EUPOL_AFGHANISTAN.pdf, 28.05.2008.

⁵³² The Council of the European Union: “EU Police Mission in Afghanistan (EUPOL AFGHANISTAN)”, Factsheet, April 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080107EUPOL_AFGHANISTAN.pdf, 28.05.2008.

⁵³³ The Council of the European Union: “EU Police Mission in Afghanistan (EUPOL AFGHANISTAN)”, Factsheet, April 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080107EUPOL_AFGHANISTAN.pdf, 28.05.2008.

olarak, Afganistan'a yardım doğrultusunda toplu şekilde (AT bütçesi ve AB Üye Devletleri) 3.7 milyar Avro kaynak aktarmıştır. Bu tutarın yaklaşık 1.1 milyar Avro'luk kısmına AT bütçesi aracılığıyla katkıda bulunulmuştur.⁵³⁴

EUPOL Afganistan Afgan Ulusal Polisi'nin vizyonu ve stratejisi, daha geniş bir hukukun üstünlüğü alanıyla ilgili bağlantılar dâhil İçişleri Bakanlığı'nın kurumsal gelişimi, bir ceza soruşturması stratejisi, ulusal bir eğitim stratejisinin geliştirilmesi ve sınır idaresi üzerine yoğunlaşmaktadır. Görev, çalışmalarda eşgüdümü sağlamak için getirdiği önerilerle, İçişleri Bakanlığı ve Afgan Ulusal Polisi'ne destek olan ortaklarla etkin olarak çalışmasını sürdürmektedir.

Polis reformuna kayda değer bir katkıda bulunacak ve kilit alanlarla birleşecek geniş kapsamlı bir Eylem Planı hazırlanmıştır. EUPOL İçişleri Bakanlığı ve ortaklarla birlikte, Afgan Anlaşması'nın Ortak Eşgüdüm ve Gözetim Kurulu tarafından önerildiği gibi, *Uluslararası Polis Eşgüdüm Kurulu*'nun himayesi altında, İçişleri Bakanlığı'na destek için ortak bir plan ortaya çıkarmak amacıyla bu süreci mercek altına almıştır.⁵³⁵

Bu sürece bağlı olarak, Uluslararası Polis Eşgüdüm Kurulu Sekreterliği Afganistan için tam zamanlı bir Polisiye Plan'ın geliştirilmesine öncülük edecek Afgan Polisi'ne yönelik bir "vizyon" ortaya koymuştur. Bunlara ek olarak, EUPOL yasamaya, ceza soruşturmasının operasyonel reformuna, davalara ve polis-savcı işbirliğine destek girişimleri dahil, ceza yargısı alanındaki etkinliklerin takviye edilmesi yönünde çalışmaktadır. AB uluslararası toplumun Afganistan'daki daha geniş kapsamlı çalışmaları üzerine kurulan EUPOL Afganistan sayesinde, Afgan Hükümeti ve *Afganistan'daki BM Yardım Görevi*'ne (UNAMA) destek vermeyi sürdürmekte, başta UNAMA, ISAF ve ABD olmak üzere, uluslararası mali kuruluşlar dahil diğer anahtar oyuncularla yakın işbirliği içinde çalışmaktadır.

⁵³⁴ The Council of the European Union: "EU Police Mission in Afghanistan (EUPOL AFGHANISTAN)", Factsheet, April 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080107EUPOL_AFGHANISTAN.pdf, 28.05.2008.

⁵³⁵ The Council of the European Union: "EU Police Mission in Afghanistan (EUPOL AFGHANISTAN)", Factsheet, April 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080107EUPOL_AFGHANISTAN.pdf, 28.05.2008.

IV. BÖLÜM

AVRUPA SAVUNMASI ABD VE TÜRKİYE

4.1. AVRUPA GÜVENLİK SİSTEMİ

4.1.1. Avrupa Kimliğinin Sınırları

Avrupa kavramının kökleri her ne kadar Antik Yunan Dönemi'ne dek uzansa da siyasal gerçeklik olarak "Avrupalılık" kavramı daha çok modern zamanlarda ortaya çıkmıştır.⁵³⁶ Antik Yunan ve Latin Uygarlıkları bugünkü Avrupa'nın dışındaki toprakları kapsar ve Avrupa tarihinden daha eskilere dayanır. Hristiyanlık ise Asya'dan gelmiştir ve Avrupa'da yayılabilmesi Asya'da ortaya çıkışından yaklaşık bin yıl sonra mümkün olmuştur. Dolayısıyla Avrupa'yı Avrupa'dan yola çıkarak anlamak zordur ve Avrupa'nın değişken yapılı birçok yönü vardır.⁵³⁷ Avrupa Birliği'ni halklar, kültürler, sınıflar ve devletler arasındaki karşılıklı ilişkiler oluşturmuştur.

Tarihsel süreçte Avrupa'yla özdeşleşen ne belirgin bir "kültürel aidiyet alanı" ne de değişmez bir "uygarlık mekânı" görülür. Avrupa kimliği tarihin hiç bir döneminde belli bir alana ait olmamıştır.⁵³⁸ Ancak, Avrupa kendisinin daima uygarlık merkezine yakın hatta onun odak noktasında olacak biçimde yer alması için çok çaba göstermiştir. Tüm bu çabalar günümüzde Avrupa Birliği gibi bir uluslarüstü sistemde ifadesini bulmuştur. Bu çerçevede kimi zaman birbiriyle çelişen, değişik coğrafi mekânlarda kökleri olduğu varsayılan bir Avrupa kimliği sözkonusudur.⁵³⁹ Belli bir mekân içinde farklı jeopolitik özellik ve kültürel değerlerle donanmış bir Avrupa kimliği oluşturulmak istenmektedir.

Ortaçağ'da Avrupa'nın kendi içine kapanık bir Hristiyan skolastiğine itilmesinde, İslam uygarlığının gelişip Avrupa topraklarına kadar yayılmasının büyük etkisi olmuştur. Ayrıca, Avrupa'nın Hristiyanlık bayrağı altında ilk kez birleşerek haçlı seferleri sırasında

⁵³⁶ Esin Yurdusev, "Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türk Kimliği", Atilla Eralp (haz.), **Türkiye ve Avrupa**, Ankara, İmge Yay., 1997, ss. 45-55.

⁵³⁷ Veysel Bozkurt, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Bursa, Uludağ Üniv. Güçlendirme Vakfı Yay., 2001, s. 13.

⁵³⁸ İbrahim Canbolat, **Savaş ve Barış Arasında Dünya**, İstanbul, Alfa Yay., 2003, s. 211.

⁵³⁹ Canbolat, a.g.e., s. 212.

birlikte hareket etmesinde, İslam'ın yayılmasının payı büyüktür.⁵⁴⁰ Bir kimlikten söz ederken zorunlu olarak “başkası” ya da “öteki” de sözkonusu olacaktır. Çünkü kimlik kendisini diğerlerinden ayırt eden özellikleri de ortaya çıkarır. Doğu her dönemde Avrupa'nın ihtiyaçlarına göre yorumlanmıştır. Dolayısıyla Doğu; dini, dili, hukuk kuralları ve mirasıyla Avrupa'nın yani Batı'nın kendi kimliğini bulmasını kolaylaştırmıştır.⁵⁴¹

Batı'nın Doğu'ya yaklaşımını tanımlamak için kullanılan bir kavram olan Oryantalizm, coğrafi bir mekânı değil Avrupalı olmayan insan düşüncesini, kültürünü yansıtan ve dolayısıyla ideolojik bir yönü olan düşünce sistematığıdır. Doğu-Batı terimleri de kendisini uygarlık merkezinde gören Avrupa toplumlarına göre oluşmuştur. Doğu'nun neresi olduğu, kime göre ve neye göre Doğu dendiği “Avrupa merkezilik” anlayışıyla ilgilidir.

Japonya, Çin ve Hindistan ABD'nin batısında yer almasına rağmen Uzak Doğu, Yakın Doğu gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Avrupa kendisini merkeze alıp Avrupa kimliğini inşa etmeye çalışmaktadır. Doğu'ya yüklenen imaj şöyleydi: Doğu geridir, değişime kapalıdır, statiktir, barbardır, düşüncesizdir. Buna karşın Batı ise erdemlidir, olgundur, sürekli gelişme ve ilerlemeyi savunur, demokrattır.

Avrupa kimliği ve Avrupalılık kavramı tarihsel süreç içerisinde her çağın kendine özgü toplumsal ve siyasal koşullarına uygun olarak zamana, kişilere ve ülkelere göre farklılıklar göstermiştir. Napoleon “Avrupa Pirennelerde başlar” diyerek Pirennelerin diğer tarafındaki Endülüs Emevi Devleti'ni Avrupalı saymazken; Metternich Avrupa'yı Viyana'da başlatmış, Viyana'nın ötesindeki Asya topraklarını “Landstrasse” (yaşam alanı) olarak nitelendirmiş ve Viyana önlerindeki Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa sınırlarının dışında kabul etmiştir.⁵⁴² Soğuk Savaş sırasında ise Avrupa'nın ötekilerle sınırı Polonya'da başlatıldı. Soğuk Savaş sonrası dönemde Avrupa'nın ötekilerle olan sınır anlayışı değişti. AB, Avrupa'yı tehdit eden komünist tehlike ortadan kalkınca Ukrayna, Beyaz Rusya, Moldova ve bazı eski Yugoslavya Cumhuriyetleri hariç Doğu Bloğu ülkelerini bünyesine alarak, onları da Avrupa kimliğine dâhil etti.

⁵⁴⁰ Bozkurt, a.g.e., s. 14.

⁵⁴¹ Edward Said, **Oryantalizm**, N. Uzel (çev.), İstanbul, Pınar Yay., 1982, ss. 110–114.

⁵⁴² Canbolat, a.g.e., s. 214.

Günümüzde birbirinden farklı Avrupa tanımları yapılmaktadır. En şiddetli ayırım ise, eski Almanya Şansölyesi Gerhard Schröder ile Almanya Şansölyesi Angela Merkel tarafından yapılmaktadır. Schröder liderliğindeki Sosyal Demokratların ve Liberallerin benimsediği Avrupa anlayışına göre, Avrupa kimliği kültürel farklılık, çeşitlilik, demokrasi, insan hakları, sekülerizm ve ortak bir gelecek ilkelerine dayanır. Bu anlayışa göre, Türkiye ve İslam gibi klasik anlamda Batılı olmayan kültürel ve dinsel unsurlar Avrupalı sayılabilir.⁵⁴³

Hristiyan Demokrat Partili Merkel ve Muhafazakârlar ise, Avrupa'yı tanımlarken daha çok Hristiyanlık, ortak bir gelenek ve geçmiş ile kültürel öğelere vurgu yaparak, kültürel karışıma sahip bir Avrupa anlayışını reddeder ve Türkiye ile İslam'a bu tanım içinde yer vermez.⁵⁴⁴ Başka bir deyişle, Sosyal Demokrat ve Liberaller "Avrupa" ve "Avrupalılık" anlayışını belli bir coğrafya ve dar bir kimlik anlayışıyla sınırlı tutmayıp, aksine inşa edilen, değişen, dinamik ve sürekli bir Avrupa tanımı geliştirirken; Muhafazakârların yaptığı Avrupa tanımında dinsel, kültürel ve etnik açıdan değişmeyen sınırları çizilmiş bir Avrupa'dan söz edilir.

Maastricht Antlaşması'nda hedeflenen Avrupa Vatandaşlığı, Ortak Güvenlik ve Dış Politika, Ortak Göç Politikası, Ekonomik ve Parasal Birlik ile ortak askeri politikalar dikkate alındığında, aşağıdan yukarıya değil yukarıdan aşağıya doğru dayatılan bir Avrupa kimliği oluşturma çabası göze çarpar. Buradaki amaç ortak değeri tarihte aramak değil, geleceği kurgulamaktır. Türkiye'den bakıldığında, Batı Avrupa'nın homojen bir coğrafya olarak algılanmasına rağmen, burada ne göçmenler ne de yerli halklar açısından belirgin bir Avrupa kimliğinden bahsetmek çok zordur. Avrupa'da AB genellikle bürokratik bir topluluk olarak algılanmaktadır. Bu anlamda, Avrupa Vatandaşlığı Avrupa Komisyonu tarafından bir toplum mühendisliği kapsamında gerçekleştirilmek istenen hedefi yansıtmaktadır.⁵⁴⁵ Avrupa kimliği ulaşılmaya çalışılan bir hedeftir.

⁵⁴³ Ayhan Kaya, "Avrupa Birliği, Avrupalılık ve Avrupa Türkleri", http://www.turkiyeavrupavakfi.com/haber_detay20.asp?hid=223, 13.09.2007.

⁵⁴⁴ Kaya, a.g.m., http://www.turkiyeavrupavakfi.com/haber_detay20.asp?hid=223, 13.09.2007.

⁵⁴⁵ Kaya, a.g.m., http://www.turkiyeavrupavakfi.com/haber_detay20.asp?hid=223, 13.09.2007.

4.1.2. Avrupa Güvenlik Sisteminin Temelleri ve ABD'nin Rolü

Avrupa Birliği'ni oluşturma fikri ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ciddi bir fikir olarak gündeme geldi. Bu düşünce kısmen Fransa ve Almanya arasında uzun zamandır süregelen mücadeleyi ortadan kaldırmaya, kısmen gelecekte Almanya'yı kontrol altında tutmaya, kısmen de Komünizm ve Sovyetler Birliği tehdidine karşı mücadele etmeye yönelik bir çabaydı. Bir Avrupa işbirliğinin/birliğinin oluşturulması fikri, büyük ölçüde ABD tarafından *Marshall Planı* aracılığıyla gerçekleştirilmek istenen hatta dayatılan bir fikirdi.

Amerikalılara göre, İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği büyük yıkım Avrupa'da kargaşa yaratmış, bu nedenle komünistler ve dolayısıyla SSCB yükselişe geçmişti. SSCB yayılması karşısında Avrupa maddi ve manevi olarak güçlendirilmeliydi. Avrupa ekonomik olarak kendi ayakları üstünde durabilirse, siyasal olarak da bağımsızlığını koruyabilirdi. ABD bu noktada İngiltere, Almanya ve Fransa'yı ve sonra tüm Avrupa'yı artan bir biçimde siyasal ve ekonomik olarak işbirliği içine sokmak, böylece bütünleşmiş bir Avrupa yaratarak Sovyet ilerlemesini durdurmak istiyordu. Alım gücü sınırlanan Avrupa ABD üretimini ve ekonomisini de etkilemekteydi.⁵⁴⁶

Bu amaçla, Haziran 1947'de ABD Dışişleri Bakanı George Marshall'ın adıyla anılacak olan plan uygulamaya geçirildi. Marshall'a göre, ABD dünyanın ekonomik sağlığına kavuşması için elinden gelen tüm yardımı yapmalıydı. Aksi takdirde siyasal istikrar ve devamlı bir barıştan söz etmek mümkün değildi.⁵⁴⁷ Marshall Planı'nda, Türkiye ve Yunanistan'a askeri ve ekonomik yardım öngören *Truman Doktrini*'nden farklı olarak, sadece ekonomik tamir üzerine vurgu yapılmaktaydı.

Yeni politika açlık, yoksulluk ve kargaşayla mücadeleye yönelmişti. Dolayısıyla herhangi bir askeri yardım söz konusu edilmeyecekti. Aynı zamanda, Fransa'nın ve aslında İngiltere'nin Almanya'yı yeniden askeri bir rolde görme konusundaki isteksizliğini aşmasına

⁵⁴⁶ Çağrı Erhan, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran (ed.), **Türk Dış Politikası**, Cilt I, İstanbul, İletişim Yay., 2003, s. 538.

⁵⁴⁷ Erhan, a.g.m., s. 538, 539.

yardımcı olacaktı. ABD Almanya'nın yeniden askeri bir rol oynamasına, Sovyetlere karşı bir Avrupa gücünün sağlanması açısından büyük önem veriyordu.⁵⁴⁸

Marshall Planı'yla birlikte, daha önce Türkiye ve Yunanistan örneğinde olduğu gibi tek tek ülkelere yardım ilişkisine giren ABD bu politikasını değiştiriyordu. Yardımlar artık ulusal düzeyden bölgesel düzeye, yani tüm Avrupa kıtasına çıkarılmıştı.⁵⁴⁹ Planda göze çarpan diğer önemli nokta da bu girişimi engellemeye çalışacak olan hükümetler, siyasi partiler ya da grupların, Amerika'nın direnişiyle karşılaşacağını ifade edilmesiydi. Çünkü komünistler ve Avrupa solunu oluşturan diğer pek çok grup, Almanya'nın yeniden eski gücüne ulaşarak kendilerini tehdit etmesinden endişe ediyorlardı.⁵⁵⁰

Bu açıdan, Avrupa solu Avrupa Birliği tartışmalarına kuşkuyla hatta düşmanlıkla yaklaşmaktaydı. ABD tüm bu olası tepkileri dikkate alarak, SSCB'ye ve Batı Avrupa'daki tüm komünist partilere yönelik açık bir ihtar vermekten çekinmemişti. Ancak bu durum, 1960'lı yılların sonlarıyla 1970'li yılların başlarında değişmeye başladı. Temel farklılaşma Batı Avrupa'nın gücünün gittikçe artmasından, dolayısıyla da Avrupalıların dünya sahnesinde otomatik olarak ABD'nin peşinde sürüklenme rolünü terk etme arzusu beslemeye başlamalarından kaynaklanıyordu.

Avrupa'nın siyasi ve ekonomik olarak giderek güçlenmesi ve Avrupa Topluluğu şemsiyesi altında siyasi bir birlik haline dönüşmeye başlaması, Avrupa-ABD ilişkilerini ABD'nin vesayetinden büyük ölçüde kurtarıp ekonomik, siyasi ve daha az ölçüde askeri olarak, Avrupa'yı Amerika karşısında güçlü bir müttefik haline dönüştürdü.⁵⁵¹ Avrupa'nın çıkarlarının her zaman Amerika'ninkilerle özdeş olmadığı fikirlerinin etkili olduğu en önemli alan, Avrupa'nın SSCB'yle kurduğu ilişki oldu.

Federal Almanya'nın *Yeni Doğu politikası (Ostpolitik)* çerçevesinde, Başbakan Sosyal Demokrat Willy Brandt'in girişimleriyle, Doğu Almanya ve Doğu Avrupa ülkeleriyle

⁵⁴⁸ Immanuel Wallerstein, "Avrupa Birliği Neyi Değiştirebilir ?", [http://ab.kemalist.org/modules.php?name=Article=12, 13.09.2007](http://ab.kemalist.org/modules.php?name=Article=12,13.09.2007).

⁵⁴⁹ Erhan, a.g.m, s. 539.

⁵⁵⁰ Wallerstein, a.g.m., [http://ab.kemalist.org/modules.php?name=Article=12, 13.09.2007](http://ab.kemalist.org/modules.php?name=Article=12,13.09.2007).

⁵⁵¹ TÜSİAD ABD Temsilciliği Değerlendirme Raporu, **Türk-Amerikan İlişkilerine Bakış: Ana Temalar ve Güncel Gelişmeler**, Ocak 2003, s. 12.

işbirliğini öngören bir yumuşama politikasına yönelmesi ve 1980’li yılların başında SSCB’den Batı Avrupa’ya uzanması planlanan Trans-Avrupa doğalgaz boru hattının inşası gibi girişimler, Avrupa-Amerikan ilişkilerinin dikkatli ama kesin biçimde gevşetilmesine neden oldu.⁵⁵²

Batı Avrupalılar Sovyetler var olduğu sürece, ABD’nin Avrupa’dan bütünüyle çekileceğinden korkuyordu. Bu nedenle de ABD’yle çok ters düşmemeye özen gösterdiler. Buna karşılık, Avrupalılar ABD’den bağımsız davrandıkça ABD de Avrupa’nın birleşmesine olan hevesini yitirdi.⁵⁵³ Avrupa-Amerikan ilişkilerindeki bu dönüşüm, 1990’da sonuçlandırılan *Atlantik Ötesi Bildirisi* ile yeni bir ortaklık mekanizmasına yansıtıldı ve ikili ilişkiler Avrupa-ABD zirveleri etrafında ele alınmaya başlandı.⁵⁵⁴

11 Eylül saldırılarını izleyen yıllarda, ABD’nin Afganistan ve Irak’ı işgal etmesinin ardından NATO ve AB içinde çatlakların ortaya çıkması, özellikle Fransa ve Almanya’nın ABD’ye karşı tavır alması sonucu, iki blok arasındaki ilişkilerde düşmanca bir ayrılık olmasa da uzaklaşmaya neden oldu. Günümüzde uzun vadeli bir oluşum süreci sonunda, sahneye nispeten birleşik bir Avrupa oyuncusu çıkmıştır ve bu oyuncu şimdi ekonomik gücüne denk düşen politik mekanizmalar yaratmanın yollarını aramaktadır. Dolayısıyla Avrupa’nın kendi özerk askeri gücünü yaratması ve siyasi işbirliğini daha da derinleştirilmesi, ABD ile rekabet edebilme yeteneği açısından zorunludur.

4.2. TÜRKİYE - AB İLİŞKİLERİNDE ABD FAKTÖRÜ

4.2.1. Türkiye’nin Avrupa’daki Konumu

Türklerin Avrupa ile ilişkileri yaklaşık bin yıllık bir geçmişe sahiptir. Türkler Avrupa toplumlarıyla savaşarak tanışmıştır ve Avrupalıların tanıdığı Türk imajı da büyük ölçüde bu durumdan etkilenmiştir. Dolayısıyla, bu imaj Avrupalıların Türkleri “karşıt kimlik” unsuru olarak nitelendirmelerine yol açmıştır. Ancak Ortaçağ’ın skolâstik düşüncesini terk eden, Rönesans ve Aydınlanma devrimlerini yaşamış olan Avrupa, kendini tanımlamak için farklı

⁵⁵² İbrahim Canbolat, *Almanya ve Dış Politikası*, İstanbul, Alfa Yay., 2003, s. 123.

⁵⁵³ Wallerstein, a.g.m., <http://ab.kemalist.org/modules.php?name=Article=12>, 13.09.2007.

⁵⁵⁴ TÜSİAD ABD Temsilciliği Değerlendirme Raporu, s. 12.

modern kavramlar geliştirmiştir. Modern çağlara yaklaştıkça Hristiyan kilisesi toplumsal ve siyasal alandaki etkinliğini kaybetmeye başlamış, sonuçta Hristiyanlık arka plana itilerek hakim önceliği bilim, özgürlük, akıl, ulusal kimlik ve Avrupa kimliği gibi modernitenin simgesi olan başka etkenlere bırakmıştır.

Bu kapsamda, Türkler özellikle II. Mahmut döneminde Prusya, İngiltere, Fransa gibi Batılı devletleri örnek alarak askeri, kültürel ve toplumsal alanlarda değişimi amaçlamış, bu süreç Cumhuriyet döneminde Atatürk devrimleriyle devam etmiş ve Batılı tarzda modern bir toplum yaratılmak istenmiştir. Bu yüzden Türkiye için “çağdaşlaşmak” ile “Batılılaşmak” aynı şeyi ifade eder hale gelmiştir.⁵⁵⁵

Diğer yandan özellikle İşlam dünyasındaki istikrarsızlıktan duyulan korku, Türkiye'nin Avrupa'daki varlığını derinden etkileyecek ve AB'nin coğrafi sınırlarının belirlenmesinde önemli rol oynayacaktır. Bu durum AB'nin güvenlik kurumlarının yeniden yapılandırılmasını da gündeme getirecektir. AB'nin bugünkü üyeleri özellikle Fransa ve Almanya, Türkiye'nin tam üyeliği konusuna Avrupa'nın sınırlarının Suriye, Irak ve İran'a da uzanacak olması nedeniyle temkinli yaklaşmaktadır. Dinsel ve milliyetçi baskıların yaşandığı, ayrılıkçı terörün var olduğu Türkiye, Avrupa'ya sorunlu bir ülke görünümünü vermektedir. Avrupa açısından sorun Ortadoğu'daki kargaşanın Avrupa'da yaratacağı güvenlik riskleridir.

Avrupalılar Türkiye'yi daha çok bir bariyer olarak görme eğilimindedirler. Onlara göre, Türkiye Avrupa sisteminin bir parçasıdır ancak tam anlamıyla Avrupalı değildir. Türkiye'deki yaygın kanıya göre ise, Türkiye'nin stratejik rolü Müslüman Doğu ile Batı ve Ortadoğu ile Avrupa arasında bir köprü işlevi görmesi olmalıdır.⁵⁵⁶ AB Anadolu coğrafyasını jeopolitik açıdan Avrupa'nın bir parçası olarak görür. Türkiye-AB ilişkilerini tarihte Türklerin Avrupa ile ilişkilerinden ayrı değerlendirmek mümkün değildir. Türkler aslında 1071'de

⁵⁵⁵ Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, İstanbul, Yapı Kredi Yay., 2004, ss. 19-23.

⁵⁵⁶ Graham Fuller ve Ian Lasser, **Kuşatılanlar: İşlam ve Batı'nın Jeopolitiği**, Özken Arıkan (çev.), İstanbul, Sabah Yay., 1996, ss. 59-62.

sadece Anadolu'ya değil, aynı zamanda bir Avrupa devleti olan Bizans İmparatorluğu'nun topraklarına girmiştir.⁵⁵⁷

Anadolu'dan Doğu Akdeniz'e sıçrayan Türk hakimiyetini Avrupalılar kabullenmek istememiştir. Türklüğün Selçuklu ve Osmanlı hanedanlarının yönetiminde olan Avrupa'ya doğru 700 yıllık ilerleyişini, Avrupa'dan sürekli geri çekiliş ile geçen 150 sene izlemiştir.⁵⁵⁸ Avrupa Türksüz bir Anadolu'yu tartışmasız olarak Avrupa'nın bir parçası kabul eder. 15 yıl içinde nüfusu 80 milyonu aşması beklenen ve genç bir nüfus yapısına sahip olan Türkiye, aynı zamanda uzun yıllardır terörle mücadeleden kazandığı deneyimle, Avrupa'nın sınır ötesi harekât yapma gücü yüksek ve en güçlü ordularından birine sahiptir.

Coğrafi konum olarak Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu bölgesel alt sisteminde yer alan Türkiye, ayrıca Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında yer alır. Hazar ve Ortadoğu enerji havzalarını Avrupa'ya bağlayan bir köprü işlevi görür. Coğrafi konumu Türkiye'ye Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu'daki jeostratejik dengeleri etkileme yeteneği de vermektedir.⁵⁵⁹ Öte yandan sanayi ve ticareti gelişmiş bir ülke olan ve Yunanistan, Bulgaristan, Azerbaycan, Gürcistan, Irak, İran ve Suriye gibi sınırdaş olduğu ülkelerde yaklaşık 50 milyona yakın soydaşının yaşadığı Türkiye, AB'nin içine alınıp kontrol edilebilecek bir ülke değildir. 1071–1922 arasındaki 850 yıllık bir süreci oluşturan tarihsel arka plan derinlemesine incelenmeden, Türkiye-AB ilişkilerinin tam olarak anlaşılması imkansızdır.

Türkiye kendi tarihsel birikimi ve mevcut jeopolitik, askeri ve toplumsal potansiyeli ile Avrupa kimliğinin oluşumuna katkıda bulunabilecektir. Bunu yalnızca binlerce yıllık Anadolu uygarlıklarının mirasçısı olduğu için değil, en az dört yüzyıl Avrupa kıtasının yarısında siyasal otorite sahibi olmuş ve Avrupa güçler dengesini yönlendirmiş tecrübeli bir devletin ardılı olarak yapabilir.⁵⁶⁰ Bu noktada Türkiye'nin Avrupalılığı kendine özgü bir Avrupalılıktır. Eski Dışişleri Bakanı İsmail Cem'e göre Türkiye yedi yüzyıldır Avrupalıdır.

⁵⁵⁷ Ümit Özdağ, “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Jeopolitik Bir İncelemesi”, <http://ab.kemalist.org/modules.php?name=News=Article=18>, 10 Nisan 2007.

⁵⁵⁸ Özdağ, a.g.m., <http://ab.kemalist.org/modules.php?name=News=Article=18>, 10 Nisan 2007.

⁵⁵⁹ Nejat Eslen, **Küresel Hamleler Anahtar Stratejiler**, İstanbul, Truva Yay., 2005, s. 59.

⁵⁶⁰ Canbolat, a.g.e., s. 215.

Ancak günümüzde Avrupa eski kutsal ittifakların yapıldığı Avrupa değildir. Avrupa'nın siyasal değerlerinde ciddi değişimler yaşanmıştır.

Avrupa kendisini “çeşitlilik” ile “homojenlik” tartışmaları arasında sürekli bir tehdit altında görmektedir. Dolayısıyla AB genişleme sürecinde bütünleşme sorunları kadar, Bosna Hersek ve Kosova krizleri ile Türk-Yunan uyuşmazlığı gibi bölgesel sorunlar da Avrupa kimliği için önemlidir.⁵⁶¹ Türkiye bugün Trakya dışında ne coğrafya olarak Avrupa'nın içindedir ne de Avrupa politikalarını etkileyip yönlendirmektedir. Bu etkenlerin de etkisiyle, Türkiye Avrupa'daki bazı hükümetler ve siyasi partiler tarafından AB'ye tam üye olarak değil, AB'nin yakın çevresinde işbirliği potansiyeli olan bir ortak olarak görülmek istenmektedir.

4.2.2. Türkiye'nin Avrupa Güvenliğindeki Rolü

Türk dış politikasının iki temel ilkesi, Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye'nin Avrupa güvenliğindeki rolüne yön verdi: Statükoculuk ve Batıcılık. Cumhuriyetin ilk yıllarında Batı tipi devlet sistemi ve hukuk düzenini benimseyen Türkiye, Batılılaşmanın ikinci aşamasında, hedefini Batı merkezli uluslararası örgütlenmeler içerisinde yer almak şeklinde belirledi.⁵⁶² İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Türkiye Avrupa'nın başlattığı bütün örgütlenmelere katılmayı amaçladı. Askeri ve ekonomik işbirliği çabalarına ilgi duydu. Bu kapsamda, öncelikle 1949'da Avrupa Konseyi'ne daha kuruluş aşamasındayken üye oldu. Ardından kuruluşundan üç yıl sonra Yunanistan'la aynı anda NATO ittifakına katıldı.

Mart 1957'de AET'in ve Ocak 1960'ta İngiltere öncülüğünde *Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi*'nin (*EFTA*) kurulmasından sonra, Türkiye bu iki örgütten hangisini tercih edeceğini kararlaştıramadı. Daha sonra Türkiye'ye bu konuda net bir fikir veren Yunanistan oldu.⁵⁶³ Türkiye Yunanistan'ın kendisinin taraf olmadığı oluşumlara girerek, ekonomik ve siyasal alanda kendisine karşı güçlenmesini istememekteydi. Bu çerçevede Yunanistan'ın AET'ye karşı benimseyeceği tutumu yakından izledi. Temmuz 1959'da Yunanistan'ın AET'ye başvurması üzerine, Türkiye de bundan iki hafta sonra yine Temmuz ayı içinde aynısını yaptı.

⁵⁶¹ Iver Neumann, “Avrupa Kimliği, AB Genişlemesi ve Entegrasyon/Dışlama Bağlantısı”, İsa Afacan (çev.), *Avrasya Dosyası*, Kış 1999, Cilt: 5, Sayı: 4, s. 10.

⁵⁶² İrfan Kaya Ülger, *Avrupa Birliği'nin ABC'si*, Ankara, Sinemis Yay., 2005, s. 101.

⁵⁶³ Ülger, a.g.e., s. 101.

Sonuçta Türkiye'nin özellikle Cumhuriyetin kurulmasından bu yana, Batılılaşma ile çağdaşlaşmayı eş tutması ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyadaki siyasi konuşlanmada tercihini Batı Bloğu'ndan yana kullanması, Türkiye'yi Avrupa kıtasında veya onu merkez alarak kurulan siyasi ve güvenlik oluşumlarının tümüne katılmaya yöneltti. Buna bağlı olarak AET'ye başvuru yapan Türkiye, Avrupa Konseyi ve NATO'yla birlikte OECD ve AGİK'e de katıldı. Tarihsel olarak Avrupa ile bütünleşme, Türkiye için ekonomik olmasından daha çok siyasi amaçlı ve çağdaşlaşma ile özdeşleşen bir hedef olarak kabul edildi.⁵⁶⁴

Türkiye Soğuk Savaş'ın ikinci döneminden itibaren, Avrupa ile yakın ilişkiler içine girdi ve 1960'lı yıllarda başlayan süreç ile AB içerisinde yer alabilmenin çabası içinde oldu. Türkiye-Avrupa ilişkileri her dönemde Osmanlı-Avrupa ilişkilerinin günümüzdeki devamı niteliğinde seyretti. Uluslararası ortam, tarihsel arka plan, jeopolitik ve uluslararası sahnedeki stratejik rekabet, Türkiye-Avrupa ilişkilerine doğrudan yansdı ve bu ilişkilerin özellikle güvenlik, siyaset ve ekonomi alanlarında sürekli olarak inişli çıkışlı bir durum göstermesine yol açtı.⁵⁶⁵

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının yol açtığı belirsizlik ve siyasal boşluk, Avrupa'yı Yugoslav iç savaşında yaşanan etnik çatışmalarla karşı karşıya bıraktı. Bu güvenlik boşluğu, Avrupa'nın toprakları üzerindeki krizi çözebilmek için gereken kaynaklara, ortak bir Avrupa ordusuna ve ortak bir enerjiye sahip olup olmaması gerektiğini tartışmaya açtı. Avrupa siyasal düzeni bu potansiyel tehlikelerin üstesinden gelebilmek için, daha fazla bağımsızlığa yöneldi ve güvenlik konuları bağımsızlık açısından ele alındı. 1990'lı yıllardaki sistem değişiklikleriyle birlikte, Türkiye bu güç çatışmasında ön plana çıktı.⁵⁶⁶

Türkiye Soğuk Savaş sırasında Avrupa güvenlik düzenlemelerinde özel bir role sahipti. Soğuk Savaş'ın bitişinden itibaren, Türkiye'nin NATO ve AGİT gibi uluslararası örgütlerde oynadığı rol değişti. Diğer bir değişiklik de Türkiye'nin 1991 Körfez Savaşı ve Bosna Krizi gibi uluslararası siyasal krizlerde oynadığı rolde oldu.⁵⁶⁷ Türkiye'nin siyasal,

⁵⁶⁴ Enis Coşkun, **Bütünleşme Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, Cem Yay., 2001, s. 209, 210.

⁵⁶⁵ Anıl Çeçen, "Avrupa Türkiye'yi Neden Almaz ? Ya da Önce Uyum Sonra Unut", **Stratejik Analiz**, Temmuz 2003, s. 62.

⁵⁶⁶ Baç, a.g.e., s. 208.

⁵⁶⁷ Baç, a.g.e., s. 208.

ekonomik ve toplumsal örgütlenmesinde 1980'lerde yaşadığı yapısal dönüşümle birlikte, Türk dış politikasının hedefleri de değişti. Türkiye'nin rolündeki bu değişim, gerek iç gerekse dış etkenlerdeki değişimin bir sonucuydu.

Turgut Özal tarafından hayata geçirilen yeni liberal ekonomi planının (24 Ocak 1980 Kararları) sonucu olarak, Türkiye GSMH'sını 2,1 kat arttırınca, üretimdeki artışı akıtabileceği Avrupa dışı yeni dış pazarlar aramaya başladı ve Orta Doğu'ya yöneldi.⁵⁶⁸ Orta Doğu'ya yöneliş, Türkiye'nin cumhuriyetin kuruluşundan itibaren izlediği tarafsızlık ve Ortadoğu ülkelerine karışmama politikasını tersine çevirdi. Türkiye'nin Ortadoğu'yla geliştirdiği ekonomik bağlar, Avrupa'nın gözündeki Türkiye imajını da etkiledi.

Türkiye'nin NATO'daki konumunun Sovyetler'e coğrafi yakınlığına bağlı olarak tanımlanmasına benzer şekilde, Soğuk Savaş sonrası konumu da eski Sovyet toprakları üzerindeki yeni bağımsızlığını kazanmış ülkelere ve kritik bir bölge olan Orta Doğu'ya yakınlığıyla belirlendi.⁵⁶⁹ Türkiye 1990'dan itibaren, Orta Asya Cumhuriyetlerinin AGİT gibi kuruluşlara katılmalarını sağlamak için girişimlerde bulundu.⁵⁷⁰ Böylece, Türkiye bir anlamda Orta Asya'da bağımsızlığını yeni kazanmış eski Sovyet uydularının, Batı değerlerini ve kanunlarını benimsemesi ve Batı kurumlarıyla temasa geçmesi için kılavuzluk yapmış oldu. Diğer yandan, Türkiye 1992 Roma Bildirisi'yle Batı Avrupa Birliği'ne Ortak Üye oldu. 1996'da Berlin kararları ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin NATO içinde geliştirilmesine karar verildi ve ertesi yıl Türkiye gibi Ortak Üye statüsündeki NATO üyesi ülkelerin, NATO olanaklarının kullanıldığı BAB harekâtlarında karar verme mekanizmasında tam üye hakları ile katılımı kabul edildi.⁵⁷¹

İzleyen yıllarda, Türkiye AGSK'ya katılma amacı doğrultusunda, çeşitli yıllarda gerçekleştirilen NATO Konseyi toplantılarında alınan AGSK'nın geliştirilmesi ile ilgili

⁵⁶⁸ Baskın Oran, "Dönemin Bilançosu", Baskın Oran (ed.), **Türk Dış Politikası**, Cilt 2, İstanbul, İletişim Yay., 2003, s. 16.

⁵⁶⁹ Baç, a.g.e., s. 209.

⁵⁷⁰ Baç, a.g.e., s. 209.

⁵⁷¹ Hikmet Erdoğan, **Avrupa'nın Geleceğinde Türkiye'nin Önemi ve NATO İttifakı**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yay., 2004, s. 200.

kararların destekleyicisi ve takipçisi oldu.⁵⁷² Kasım 2000’de Türkiye Savunma Bakanları toplantısında, gerekli hava ve deniz unsurlarıyla destekli bir tugay seviyesindeki gücü, AB öncülüğündeki operasyonlara tahsis edebileceğini bildirdi.⁵⁷³ Bu çerçevede, AB’nin Avrupa kıtasındaki güvenliğini sağlamak için oluşturma aşamasında olduğu Avrupa Acil Müdahale Gücü’ne, harekâtlarının karar mekanizmalarına katılımı koşuluyla katkıda bulunabileceğini teklif etti ancak teklifi kabul edilmedi.⁵⁷⁴

Türkiye AB üyesi ülkelerin AGSK çerçevesinde, harekâtların planlanması aşamasında NATO olanak ve yeteneklerine sınırsız erişimine karşı çıkıyordu. Aralık 2000 NATO Dışişleri Bakanları toplantısında, Türkiye AGSK konusunda AB’ye aşağıdaki ilkeleri bildirdi:⁵⁷⁵

- Oluşacak AB gücü, AB üyesi olmayan NATO üyelerine karşı kullanılmasın;
- AB’nin NATO olanaklarını kullanarak yapacağı müdahalelerde Türkiye her aşamada karar mekanizmasında yer alsın;
- AB’nin NATO olanaklarını kullanmadan müdahalede bulunacağı bölge, Türkiye açısından hayati önem taşıyan bir bölge ise, Türkiye’nin katılmaması konusunda bir konsensus oluşmadıkça karar mekanizmasında Türkiye de yer alsın.

Alınan kararlar doğrultusunda, Türkiye AB güçlerinin NATO üyesi ülkelere karşı kullanılmaması fikrini kabul ettirdi ve bir hareketin askeri büyüklüğünün %15’ine kadar olan kısmına katılırsa, bu hareketlerde Türkiye’nin oylamada yer alması ve kararların nitelikli oy çoğunluğuyla alınması kararlaştırıldı.⁵⁷⁶

Türkiye Avrupa’nın güvenliğinde bir bağlantı noktasıdır. Avrupa’nın güvenlik gereksinimleri Türkiye olmadan tam anlamıyla ve güvenilir biçimde tatmin edilemez. Coğrafi açıdan Türkiye sadece kısmen Avrupalıdır ancak Avrupalı bir ülke olarak siyasal ve askeri

⁵⁷² Reşat Turgut, “AGSK’deki Gelişmeler”, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği**, Sempozyum Bildirileri, Hak. Yay., 2001, s. 181, 182.

⁵⁷³ Erdoğan, a.g.e., s. 201.

⁵⁷⁴ Erdoğan, a.g.e., s. 201.

⁵⁷⁵ Milliyet, 3 Aralık 2001.

⁵⁷⁶ Erdoğan, a.g.e., s. 202.

konumu Batı Avrupa güvenliği açısından belirleyicidir.⁵⁷⁷ Avrupa güçlerinin harekât alanı, yalnızca Avrupa değil aynı zamanda Kafkaslar, Balkanlar ve Orta Doğu gibi potansiyel çatışma alanlarına kadar uzanmıştır. Avrupa'nın karşılaşacağı muhtemel krizlerin, Türkiye'nin civarındaki bölgede ortaya çıkma ihtimalinin yüksek olduğu düşünülürse, AB önderliğindeki kriz önleme harekâtlarının Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve askeri çıkarlarını etkileme ihtimalinin yüksek olduğu açıktır.

Türkiye olası AB harekâtlarının harekâta yönelik karar alma sürecine katılabilecek ancak belli müdahalelerin yapılıp yapılmamasıyla ilgili karar alma sürecine AB üyesi olmadığı için katılamayacaktır.⁵⁷⁸ Dolayısıyla Türkiye harekâta katılsa bile, hiçbir rolü olmadan önceden çizilmiş siyasi ve stratejik bir çerçeve içinde kalarak söz sahibi olacaktır ve ancak taktik kararlara katılabilecektir. Türkiye'yi siyasi ve stratejik karar verme sürecinden dışlayan böyle bir AB müdahalesi, Kafkaslar ya da Balkanlara yapıldığında Türkiye'yi zor durumda bırakabilecektir. AB'nin Türkiye'nin Avrupa Acil Müdahale Gücü'ne bir Tugay büyüklüğündeki kuvvetle katılma teklifini reddetmesinin nedeni olarak, Türkiye'nin karar mekanizmalarında görev almasını engelleme ve AB askeri gücünü Kıbrıs'a konuşlandırma düşüncesi gösterilmiştir.

Avrupa güvenliğinde diğer bir önemli nokta da AGİT'tir. AGİT'in gelecekte Avrupa güvenliğinde oynayabileceği olası rol, Türkiye açısından da önemli bir gelişme olacaktır. Şimdiye dek Doğu-Batı ilişkileri çerçevesinde, uluslararası müdahale dışı kalmış pek çok coğrafi alan ve konu AGİT gündemine girmiştir.⁵⁷⁹ AGİT eski Doğu ve Batı Bloklarını birleştiren tek güvenlik örgütü olması sebebiyle, Türkiye'nin Orta Asya Cumhuriyetleri ve Rusya'yla ilişkilerinde önemli bir faktördür. Türkiye AGİT'e teşkilatın kurulduğu 1975'te girmiş, Helsinki Nihai Senedi'ni, 1990 Paris Şartı'nı ve 1991 Ulusal Azınlıklar Bildirisi'ni imzalayarak insan hakları konusunda özgür iradesiyle ulusal egemenliğini sınırlamıştır.⁵⁸⁰ Türkiye'nin Avrupa güvenliğindeki rolünün diğer bir boyutu da Balkanlardaki jeostratejik

⁵⁷⁷ Baç, a.g.e., s. 209.

⁵⁷⁸ Erdoğan, a.g.e., s. 203.

⁵⁷⁹ Erdoğan, a.g.e., s. 205.

⁵⁸⁰ Erdoğan, a.g.e., s. 205.

ağırlığıyla yakından ilgilidir. Türkiye'nin Balkanlardaki rolü, 1992-95 Bosna Krizi'nin ve 1998-99 Kosova Krizi'nin çözümünde açıkça görülmüştür.

Türkiye NATO'nun Bosna'daki *Uygulama Gücü (Implementation Force - IFOR)* ve *İstikrar Gücü*'ne (*Stabilisation Force – SFOR*) bir adet piyade taburu (1300 subay ve er) ve yine Bosna'daki BM görevine (UNMIBH) 26 polis memuru ile katkıda bulunmuş, Kosova'da Almanya'nın komutası altındaki *Çokuluslu Prizren Tugayı*'nın (KFOR) bir parçası olarak 940 subay ve erden oluşan bir tabur ile destek vermiştir.

NATO kapsamında Türkiye'nin Kosova ve Afganistan'a gönderdiği barış gücü, Türkiye'nin jeostratejik önemini ortaya koyarken, barışı desteklemede ciddi anlamda bu görevleri başarıyla yerine getirebileceğini göstermiştir. NATO'nun içinde bulunduğu Soğuk Savaş sonrası yumuşama ve genişleme döneminde, umulanın aksine Türkiye Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu üçgeninde önemini arttırmıştır.⁵⁸¹ Türkiye'nin AB'ye dahil edilmesinin ODGP açısından sayısız yararı olacaktır. Türkiye'nin ODGP'ye katkısı askeri olanaklarından ve Orta Doğu, Balkanlar, Kafkaslar ve Hazar Bölgesi'ndeki rolünden kaynaklanırken, AB hareketleri için oybirliği ile karar alan NATO Konseyi'ndeki oy hakkı aracılığıyla da etkili olacağı gerçektir. Türkiye'nin katılmadığı AB hareketlârinin başarı şansı azalacaktır.

4.2.3. Türk – Amerikan İlişkilerinin Güvenlik Boyutu

ABD'de Türkiye'nin AB üyesi olmasının ABD çıkarlarına hizmet edip etmeyeceği sürekli tartışma konusu olmuştur. Özellikle ABD Senatosu ve Temsilciler Meclisi üzerinde büyük ağırlığı olan Yunan, Rum ve Ermeni lobileri, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkan bir blok oluşturdu. Buna rağmen, hem Bill Clinton ve George W. Bush hem de Barack H. Obama yönetimleri Türkiye'nin AB üyeliğine tam destek verdi. ABD'deki temel düşünce, Türkiye'nin Batı'nın demokratik sistemleri ve kurumlarına islam değerlerinin girişi açısından başarılı bir model oluşturabileceği ve bir islami demokrasinin Batı ile birleşmesi durumunda, bunun Arap ve genel olarak müslüman dünyasının başka toplumları için de ilham verebileceği yönündedir.

⁵⁸¹ Mesut Hakkı Çaşın ve Beril Dedeoğlu, “ Yeni Avrupa Güvenlik Kimliğinde Stratejik Arayışlar”, **Avrasya Dosyası**, Cilt: 5, Say: 4, s. 310.

Diğer yandan, Türkiye Truman Doktrini'nden beri Orta Doğu, Kafkaslar ve Balkanlar coğrafyasında bir kavşak ülke olarak, ABD'nin stratejik müttefiki sayılmaktadır. Ancak ABD'de tamamıyla AB'ye ait olan bir Türkiye'nin, gelecekte ABD'nin politikasına değil de Almanya ya da İspanya'nın politikasına daha yakın olan bir dış politika izleyebileceği kuşkusuna da vardır. Bu durum, ABD'de Avrupa'ya daha yakın olan Türkiye'yi önümüzdeki yıllarda stratejik müttefik olarak kaybetme korkusuna yol açmıştır.

4.2.3.1. İttifak İlişkileri ve Stratejik Ortaklık

ABD'nin Türkiye'nin AB üyeliğine verdiği tam desteğin nedenlerini, yaklaşık 60 yıllık bir geçmişi olan stratejik müttefik ilişkilerinde aramak gerekir. Türkiye ve ABD'nin sıkı müttefik ilişkileri savunma alanında işbirliği ile başladı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, yerini ABD'nin önderliğini üstlendiği Batı Bloğu içerisinde belirleyen Türkiye, “stratejik önem” ve “jeopolitik konum” özellikleriyle ABD için önemli ve sadık bir müttefik olma özelliğini bugüne kadar korudu.

Türkiye'nin 1952'de NATO'ya katılmasıyla birlikte, savunma ilişkileri kurumsal bir düzene oturdu ve Türkiye'nin NATO'nun güney kanadında üstlendiği rol, ABD'yle ilişkilerinde de daima ön plana çıktı. Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra, ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı silah ambargosunun ardından savunma ve güvenlik ilişkileri sekteye uğrasa da bu durum kısa sürdü.⁵⁸² 1980'lerde Turgut Özal'ın başbakanlığı ve cumhurbaşkanlığı döneminde, Türkiye ABD'ye daha yakın bir dış politika izledi.

Özellikle 1990 sonrasında SSCB dağılınca, ABD Türkiye'nin bölgedeki boşluğu doldurması için girişimlerde bulundu. 1980'lerin sonunda, Türkiye ABD ve diğer Batı ülkelerinin gözünde stratejik önemi azalan bir ülke olarak görülmeye başlansa da önce Ağustos 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgali, ertesi yıl Ağustos 1991'de SSCB'de gerçekleşen darbe ve sonrasında da Aralık 1991'de SSCB'nin dağılması, Türkiye'nin önemini yeniden gündeme getirdi.

⁵⁸² TÜSİAD ABD Temsilciliği Değerlendirme Raporu, s. 16.

1991'den itibaren ABD'nin küresel hamleleri içinde Türkiye daha da önem kazandı. ABD'nin Türkiye'yle işbirliğine ihtiyaç duyması, ABD yönetimine yakın yazarlar ve strateji uzmanlarının da ilgisini çekti ve ABD'de sık sık Türkiye'nin önemiyle ilgili değerlendirmeler yapılmaya başlandı. Örneğin ABD'li strateji uzmanı Brzezinski'ye göre, Türkiye NATO'nun güneydoğu kanadında Rusya'yı Kafkaslarda dengeleyen, radikal islama karşı bir blok oluşturan, Karadeniz'den Akdeniz'e geçişi kontrol eden ve bölgedeki istikrarın güvencesi olan bir "jeopolitik eksen" ülkeydi.⁵⁸³

1992'de, ABD Türkiye'yi "güçlendirilmiş ortak" ve bağımsızlıklarını yeni kazanmış olan Kafkasya ve Orta Asya ülkeleri için "örnek" ülke olarak gördüğünü açıkladı. 1999'da ise ikili ilişkiler "stratejik ortaklık" olarak tanımlandı. Bu dönemde Başkan Clinton, Başbakan Ecevit ve Cumhurbaşkanı Demirel arasındaki karşılıklı ziyaretlerle iki ülke arasındaki yakınlık ve işbirliği daha da pekişti. 1990'lar boyunca iki ülke arasındaki "stratejik ortaklık", Türkiye'de sık sık değişen hükümetlerden bağımsız olarak varlığını sürdürerek daha da derinleşti.⁵⁸⁴ ABD için Türkiye, kritik bölgelerde işbirliği yaptığı sıkı bir müttefikken, Türkiye için ABD de bu bölgelerde desteğini aldığı bir hegemon güçtü ve Avrupa Birliği de bu işbirliği alanlarından biri olacaktı.

Ekim 1998'de terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye'den çıkartılmasıyla sona eren süreçte, Suriye'nin ikna edilmesinde ABD'nin payı vardı. Öcalan'ın Moskova, İtalya ve Yunanistan'a gitmesi üzerine, olayın uluslararasılaşma sürecinin engellenmesi için Avrupa ülkelerinin ikna edilmesinde yine ABD devreye girdi.⁵⁸⁵ Son olarak, bu olay tam olarak aydınlanmadığından büyük olasılıkla denebilecek bir biçimde, Öcalan'ın Kenya'da bulunduğunu saptayan ve Öcalan'ın içinde olduğu otomobili gizlendiği Yunanistan Büyükelçiliği'nden yola çıkan konvoydan alarak, Türk uçağına kadar getirip Öcalan'ı teslim eden yine ABD hükümetiydi. Böylece terör örgütü lideri Şubat 1999'da Türkiye'nin eline geçiyordu. Türkiye'nin bu operasyonu, uydular aracılığıyla dünyadaki tüm elektronik iletişim ve cep telefonu konuşmalarını izleyebilen ABD gibi bir hegemon gücün yardımı olmadan gerçekleştirmesi zordu.

⁵⁸³ Zbigniew Brzezinski, **Büyük Satranç Tahtası**, İstanbul, Sabah Yay., 1998, ss. 15-25.

⁵⁸⁴ İlahn Uzgel, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", s. 253.

⁵⁸⁵ Baskın Oran, a.g.m., s. 230.

2000'lere gelindiğinde, ABD Hazar petrolünün Bakü-Ceyhan boru hattıyla Türkiye üzerinden pazarlanmasını desteklediğini göstermeye devam etti. Ayrıca Türkiye'nin 1992'de BAB'a Ortak Üye olmasında, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde ve AGSK konularında da Türkiye'ye daima destek verdi. ABD insan hakları konusunda ise Türkiye'yi hiçbir zaman Avrupa gibi sıkıştırmadı. Türkiye ile ABD'nin AGSP'ye yaklaşımı genelde birbirine yakındı. ABD de açıkça bu oluşuma karşı çıkmamakla birlikte, Avrupa'nın tamamen NATO'dan ayrı bir güvenlik yapılanması geliştirmesinden rahatsızlık duymuştu. Hatta Amerikalı yetkililer, Avrupa'nın bir uzlaşma olmadan kendi ordusunu kurmasının NATO'nun sonu olacağını söylemişlerdi.⁵⁸⁶

Sonuçta Soğuk Savaş'tan sonra NATO'nun görevinin ve gerekliliğinin tartışılır hale gelmesiyle, Türkiye'nin stratejik öneminin ABD politikalarındaki yeri sorgulansa da özellikle 1991 Körfez Krizi ve 11 Eylül saldırılarının ardından, Türkiye-ABD arasında savunma alanında işbirliğinin arttırılması tekrar gündeme geldi. NATO'nun görevinin yeniden tanımlanması çerçevesinde Türkiye'nin üstleneceği rol yeniden şekillenmeye başladı. Ancak ABD ve NATO'nun diğer ülkelerinin, özellikle Kıbrıs konusunda ve Türkiye'nin diğer hayati çıkarları söz konusu olduğunda anlaşılmaz bir şekilde Türkiye aleyhinde tutum takınması, tarihsel süreçte Türk-Amerikan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen faktörlerden biri oldu.⁵⁸⁷

4.2.3.2. Irak Savaşı ve Bunalım Dönemi

ABD Türkiye'yle olan stratejik müttefik ilişkilerine dayanarak, Irak'taki Saddam rejimini devireceğini dünyaya duyurmaya başladığından itibaren Türkiye'yi gündemine aldı. ABD Ankara ve Washington'da Türk heyetlerine brifingler vererek, Saddam rejiminin devrilerek yerine demokrasinin getirilmesi, kitle imha silahlarının varlığı ve Irak yönetiminin terörle bağlantısı olduğu gerekçesiyle düzenlenecek harekâta Türkiye'den destek istedi.

Aralık 2002'ye gelindiğinde, ABD Irak'a düzenleyeceği harekâtın ana lojistik üssünün Türkiye'de olmasında ısrar ettiği mesajını verdi. Kara harekâtını Türk topraklarından yönetmeyi planlayan ABD, bunun için 250.000 Amerikan askeri ve 20.000 Türk askerinin

⁵⁸⁶ Uzgel, a.g.m., s. 315.

⁵⁸⁷ Erdoğan, a.g.e., s. 443.

görev almasını öngörmüştü.⁵⁸⁸ Bunun karşılığında, Türkiye'ye 6-7 milyar Dolar'ı bulan askeri borçlarının silinmesi, Kerkük petrollerinden pay verilmesi ve Irak'ın Kuzeyi'ndeki güvenlik konularında Türkiye'nin de söz sahibi olması önerilmişti.⁵⁸⁹

Ancak 2003'te bu stratejik ortaklığa gölge düştü ve Türk-Amerikan ilişkileri önemli bir yol ayrımına geldi. Şubat 2003'te, TBMM'nin ABD teknik askeri personelinin Türkiye'de bulunmasına karar vermesiyle normal seyrinde devam eden Türk-Amerikan ilişkileri, Türk askerlerinin Irak'ın Kuzeyi'ne gönderilmesi ve ABD askerlerinin 6 ay süreyle Türkiye'de bulunması için verilen 1 Mart Başbakanlık Tezkeresi'nin TBMM'de reddedilmesiyle, tarihin en büyük krizlerinden birini yaşadı.

Tezkerenin geçmemesi, tüm planlarını 1 Mart Tezkeresi'nin TBMM'den geçişine göre yapan ABD'de soğuk düş etkisi yaratmıştı.⁵⁹⁰ Daha önce 5.000 Amerikan personeli ve askeri teçhizatı İskenderun Limanı'na gelmiş ve gelmekte olan Amerikan güçleri, tezkere reddedilince Türkiye'yi terk etmek zorunda kaldı.⁵⁹¹ Bunun üzerine, bir de Temmuz 2003'te Süleymaniye'de Amerikan askerlerinin 11 kişilik Türk irtibat timini başına çuval geçirerek tutuklaması da eklenince, askerler bir yana sivil vatandaşlar bile Türk askerlerine yapılan bu hareketi hazmedemedi. Bu olay ister istemez "stratejik ortaklık bitti mi" sorusunu akıllara getiriyordu. Dönemin Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök de olayı "iki ülke arasındaki en büyük güven bunalımı" olarak değerlendirdi.

Bu gerginliğe rağmen, Türkiye ve ABD dönem dönem karşı karşıya gelseler de stratejik işbirliğine devam etmek zorundaydılar. Türk-Amerikan ilişkilerinin bütünüyle bozulması istenmediğinden, öncelikle ABD'nin Irak Harekâtı'nı başlattığı gün olan 20 Mart'ta TBMM yeni bir tezkere kabul ederek, Türk hava sahasında ABD'ye tahsis edilecek hava koridorlarını belirledi. Ardından Ekim 2003'te, Türk askerlerinin Irak'a gönderilmesi için TBMM'de yeni bir tezkere daha kabul edildiyse de ABD yönetimi Dışişleri Bakanı Colin Powell aracılığıyla, "Irak'ta koşullar değişti, gelinen bu noktada asker istemiyoruz" şeklinde

⁵⁸⁸ Cumhuriyet, 3 Aralık 2002.

⁵⁸⁹ Cumhuriyet, 3 Aralık 2002.

⁵⁹⁰ Tayyar Arı, **Geçmişten Günümüze Orta Doğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi**, İstanbul, Alfa Yay., 2004, s. 625.

⁵⁹¹ Mustafa Balbay, **Irak Bataklığında Türk-Amerikan İlişkileri**, İstanbul, Cumhuriyat Yay., 2004, s. 156.

bir açıklama yaparak Türk askerlerinin Irak'a gönderilmesine karşı çıktı. Türkiye'nin ABD'yle ilişkileri yeniden 1 Mart öncesindeki duruma getirme yönündeki girişimleri, Türk basınında "tamirat başladı" şeklinde yorumlanıyordu.⁵⁹²

Bunu izleyen yıllarda İstanbul'da yapılan NATO zirvesi, Başkan Bush ve Başbakan Erdoğan'ın karşılıklı ziyaretleri, Aralık 2004 ve Ekim 2005'te yapılan Brüksel ve Lüksemburg AB Bakanlar Konseyi Zirvelerinde ABD'nin Türkiye'nin AB üyeliğine verdiği somut destek ve Aralık 2005'te CIA Başkanı Porter Goss'un Ankara ziyareti, ikili ilişkilerin yeniden 1 Mart öncesindeki stratejik işbirliğine dönmeye başladığının ilk belirtileri oldu.

Özetle, 2003 yılında Türk-Amerikan ilişkilerinde gelinen noktada bir çok yeni sayfa açıldı. Türkiye ile ABD'nin son zamanlarda ilk defa hem böylesine yan yana hem de karşı karşıya gelmesine rağmen, yukarıda sayılan gelişmeler ve özellikle CIA Başkanı Porter Goss'un Irak'ta Türk istihbarat birimleriyle iş birliği yapmak için Ankara'ya gelmesi, iki ülkenin de bölgede birbirlerine ne kadar gereksinim duyduğunu kanıtlamıştır.

4.2.4. Türkiye'nin AB Üyeliği İçin ABD'nin Diplomatik Girişimleri

Türkiye'nin hem AB hem de ABD'yle ilişkileri açısından bakıldığında, AB üyeliği konusunda ABD'nin tavrı her dönemde merak edildi. Türkiye'nin Batı Avrupa ülkeleri ve AB'yle ilişkileri, ABD'yle ilişkilerine göre 90'lı yıllarda çok daha sorunlu oldu. AB'nin Türkiye'yi tam üye olarak bünyesine almak için hiçbir umut vermemesi ve insan hakları, demokrasi, Kıbrıs ve Ege konularında sürekli sıkıştırması sonucu, Türkiye bir parçası olduğu Avrupa'dan siyasal olarak uzaklaştı.

Oysa ABD Türkiye'yi ne insan hakları, ne Kıbrıs ve Ege ne de azınlıklar konusunda hiç bir zaman Avrupa gibi sıkıştırmamıştı. 1990'lı yılların başında, AB ülkeleri AGİK'in silah hibesi uygulamasıyla verdikleri zırhlı personel taşıyıcıların bile Güneydoğu'da kullanılmasını protesto ederken, ABD uzun zamandır vermeyi reddettiği Cobra helikopterlerini Türkiye'ye

⁵⁹² Yasemin Çongar, "Tamirat Başladı", **Milliyet**, 24 Haziran 2003.

vererek PKK terör örgütünün bölgede askeri olarak yenilmesini kolaylaştırdı. ABD'nin sonucunu bilerek Cobra'ları vermesi çok önemliydi.⁵⁹³

Daha geriye gidilecek olursa, Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra ABD'nin aldığı Türkiye'ye ambargo uygulanması kararı bile, Başkan Gerald Ford'un ABD Kongresi'nin aldığı ambargo kararını iki defa veto etmesine ve Dışişleri Bakanı Henry Kissenger'in güçlü direnişine rağmen, Rum ve Yunan lobilerinin etkisi altındaki Kongre'nin baskısıyla zor bir süreçten geçilerek onaylanabildi. Zaten yaklaşık üç buçuk yıl uygulanan ambargo, ABD yönetiminin Kongre üzerindeki etkisini tekrar kazanmasına paralel olarak kaldırıldı.

ABD 1990'lar boyunca Türkiye'nin AB üyeliğini destekledi ve gerek Başkan Clinton ve George W. Bush gerekse başta Condolezza Rice ve Colin Powell olmak üzere ABD Dışişleri Bakanları, AB yetkilileriyle yaptıkları görüşmelerde bu konuyu gündeme getirdiler. ABD bu konudaki girişimlerini, 1995'te Türkiye'nin AB ile Gümrük Birliği'nin onaylanması sırasında ve AB'nin Aralık 1997'deki Lüksemburg ile Aralık 1999'daki Helsinki Zirvelerinden önce Türkiye'nin aday ilan edilmesi sürecinde de sürdürdü.⁵⁹⁴ Ardından ABD'nin verdiği bu destek, Aralık 2004 Brüksel ve Ekim 2005 Lüksemburg Zirvelerinde Türkiye'yle müzakerelere başlanması tartışmalarında artarak devam etti.

Üstelik ABD Türkiye'nin AB üyeliğini sadece desteklemekle kalmayıp, doğrudan girişimlerde de bulundu. ABD'li yetkililer bazen Avrupa Parlamentosu'nun önde gelen üyeleriyle görüşerek, bazen de ABD Büyükelçileri aracılığıyla girişimlerde bulunarak kulis faaliyetleri yaptılar. Diğer yandan, ABD'nin AB zirvelerinde yaptığı bu girişimler içinde 1997 Lüksemburg Zirvesi'nde istediği sonuca ulaşamaması, AB'nin kendi çıkarlarıyla uyuşmadığında Washington'dan gelen telkinlere uymayacağını göstermesi açısından önem taşıyordu.⁵⁹⁵ Avrupalı yetkililerin ABD'nin Türkiye'nin AB üyeliği için somut girişimlerde bulunmasına sert tepki göstermesine rağmen, ABD yönetimi ısrarla Türkiye'ye tam destek vermeye devam ederek, bu konuyu her platformda Avrupa Parlamentosu ya da Avrupa Komisyonu Başkanlarıyla konuşmaktan çekinmedi.

⁵⁹³ Oran, a.g.m., s. 230.

⁵⁹⁴ Uzgel, a.g.m., s. 277.

⁵⁹⁵ Uzgel, a.g.m., s. 277.

Öyle ki Haziran 2004'te, Türkiye'nin AB üyeliği Başkan Bush ile Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac arasında sert tartışmalara yol açtı. İstanbul'da yapılan NATO zirvesinde görüşen ve zaten Irak konusunda da anlaşamayan Bush ve Chirac arasındaki tartışma, Bush'un Türkiye'nin AB'ye üye olması gerektiğini söylemesiyle başladı.⁵⁹⁶ Chirac, Bush'un bu girişimini "Bush yalnızca çok ileri gitmedi, aynı zamanda kendisine ait olmayan bir alana ayak bastı" diye değerlendiriyor ve "Bush'un AB ile ilgili herhangi bir yol göstermeye veya herhangi bir emir vermeye hakkı yoktur. Bu, aynı şekilde benim ABD'ye Meksika'yla ilişkilerini nasıl yöneteceğini açıklamam gibi bir şeydir" diyerek Bush'a sert tepki gösteriyordu.⁵⁹⁷

Chirac'ın uyarılarını umursamayan Başkan Bush, daha sonra İstanbul ziyareti sırasında yaptığı bir konuşmada "ABD bir Avrupa gücü olarak Türkiye'nin AB'de yeri olduğunu düşünüyor. Bu üyelik Müslüman dünya ve Batı arasındaki ilişkilerde büyük bir ilerleme sağlayacaktır" diyerek, "Türkiye'yi AB'ye dâhil etmek, AB'nin tek bir dini kabul eden özel bir kulüp olmadığını ve medeniyetler çatışmasının aşılmış olduğunu gösterecektir" şeklinde bir değerlendirme yapacaktır.⁵⁹⁸

Bush bu sözleriyle Türkiye'ye Türkiye'nin demokratik, hür ve terörizmle mücadele konusunda sıkı bir müttefik olduğu ve ABD'nin desteğine güvenebileceği ancak son kararı yalnızca Avrupalıların belirleyeceği mesajını veriyordu. Türkiye'nin AB üyeliği için ABD yönetiminin en doğrudan müdahalesi ise, 3 Ekim 2005'te başlayan ve çetin pazarlıklara sahne olan tarihi Lüksemburg Zirvesi'nde gerçekleşecektir. Lüksemburg'da Türkiye'yle müzakerelere başlanması için uzlaşmaya varılmasında, ABD Dışişleri Bakanı Condolezza Rice'ın müdahalesi önemli rol oynamıştır.⁵⁹⁹

Condolezza Rice müzakere çerçeve belgesi üzerindeki pazarlıklara da dahil olarak Avrupalı diplomatları şaşkınlığa uğratmıştır. Rice zirvedeki pazarlıklar sırasında, İngiltere Dışişleri Bakanı ve aynı zamanda AB Dönem Başkanı Jack Straw ve Başbakan Erdoğan'la görüşerek, Türkiye'ye verilen en güçlü desteğin Washington-Londra-Ankara ekseninde

⁵⁹⁶ AFP Haber Ajansı, 29 Haziran 2004.

⁵⁹⁷ AFP Haber Ajansı, 29 Haziran 2004.

⁵⁹⁸ AFP Haber Ajansı, 29 Haziran 2004.

⁵⁹⁹ Independent, 5 October 2005.

yapılmasını sağladı.⁶⁰⁰ Türkiye'nin Kıbrıs Rum Yönetimi'nin NATO üyeliğine izin vermek zorunda kalabileceği endişesi üzerine, Rice Kıbrıs Rum Yönetimi Cumhurbaşkanı Tasos Papadopoulos'tan NATO'ya katılma niyetleri olmadığı konusunda güvence aldı ve NATO'yla ilgili kararların Avrupa Birliği'nde değil NATO'da alınacağı güvencesini verdi.⁶⁰¹

Rice bununla birlikte, AB'nin içişlerine müdahale olarak görülebileceği düşüncesiyle, zirve boyunca Türkiye ile müzakerelere başlamasına en çok karşı çıkan ancak Hırvatistan'ın AB'ye girmesini en çok isteyen Avusturya ve Fransa'nın Dışişleri Bakanlarını aramamıştı.⁶⁰² Türkiye'yle müzakerelere başlanması kararının alındığı zirvenin ardından, Rice'ın Türkiye müdahalesi Avrupa basınında geniş yer bulacaktır. AB'nin üst düzey yetkililerinden bir kısmı, İngilizlerin kendilerinden önce Türklere ve Amerikalılara danıştığını ve bu üç ülke arasında ne tür pazarlıklar yapıldığını AB Bakanlarının bile bilmediğini savunarak, Rice'ı eleştiren açıklamalar yaptılar.⁶⁰³

Avrupa basınında, Amerikan müdahalesinin boyutlarına bakarak Türkiye'nin AB içinde Amerikalılar ve İngilizlerin Truva atına dönüşmesinden endişe edildiği yorumları yapılırken, Başkan Bush ile AB Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barroso, Washington'da yaptıkları görüşmede Türkiye'nin AB sürecini ele almışlardı. Ancak Barroso Avrupa basınıyla aynı fikirde olmadığını, ABD Dışişleri Bakanı Condolezza Rice'ın 3 Ekim kararı öncesinde, Başbakan Erdoğan ve Rum Yönetimi lideri Papadopoulos'la telefon görüşmeleri yapmasının AB'nin içişlerine müdahale olarak görülmemesi gerektiğini vurgulayacaktır.⁶⁰⁴

4.2.5. AGSP Ekseninde Türk - Amerikan İlişkileri

ABD'nin AB yolunda Türkiye'ye verdiği destek yalnızca "perde arkası yoğun diplomasi" yoluyla gerçekleştirilmedi. ABD aynı zamanda NATO, BAB ve AGSP gibi savunma ilişkileri konusunda da Türkiye'nin arkasında yer aldı ve AB'nin olası harekâtlarında Türkiye'yi dışlamaması için çaba sarfetti. Türkiye NATO'nun Nisan 1999'da düzenlenen

⁶⁰⁰ Financial Times, 5 October 2005.

⁶⁰¹ Financial Times, 5 October 2005.

⁶⁰² Independent, 5 October 2005.

⁶⁰³ Financial Times, 5 October 2005.

⁶⁰⁴ Elefterotipia, 22 November 2005.

Washington Zirvesi öncesinde ve bu zirve sırasında, NATO üyelerine AB'nin olası harekâtlarının Kuzey Atlantik Konseyi'nin onayına tabi olmasında ısrar ediyordu.⁶⁰⁵

Buna ek olarak, Türkiye AB'nin NATO'dan yaptığı her bir talebin incelenmesinde ısrar ederek, NATO Konseyi'ni AB'ye NATO'nun olanaklarından otomatik olarak yararlanma hakkını vermemesi konusunda etkilemeye çalışmıştı.⁶⁰⁶ ABD ise Türkiye'nin yaptığı tüm girişimleri destekledi ve AGSP'nin AB'ye üye olmayan devletlere karşı ayrımcılık yapmaması ve NATO savunma yapılarını kopyalamaması gerektiğini ileri sürdü.⁶⁰⁷

ABD yönetimi AB'nin olası harekâtlarında, uygulama ve karar alma mekanizmasında Türkiye'yi dışlamasının maliyetinin yüksekliği konusunda daima AB'yi ikna etmeye çalıştı. ABD AGSP oluşumuna açıkça karşı çıkmamakla birlikte, Avrupa'nın tamamen NATO'dan ayrı bir güvenlik yapılanması geliştirmesinden rahatsızlık duyuyordu.⁶⁰⁸ Temmuz 2000'de Brüksel'de yapılan NATO toplantısında, Türkiye'nin AB'nin her operasyon girişimi için NATO'nun olanaklarını kullanmadan önce NATO'dan onay istemesi ve yetki talebinde bulunması koşulunu kabul ettirmesi sürecinde, Türkiye'nin yoğun çabası kadar ABD'nin de Türkiye'yi desteklemesi önemli rol oynadı.⁶⁰⁹

Türkiye eğer AGSP'den dışlanması sürerse, BAB'ın ve dolayısıyla AGSP'nin NATO olanaklarını kullanmasını veto edeceğini açıkladı. Ancak AB AGSP'ye hız verirken, Türkiye'ye karar mekanizması içinde yer vermemekte diretiyor ve Türkiye'yi yalnızca danışma mekanizmasında tutmayı tercih ediyordu. AB gerek Yunanistan vetosu nedeniyle gerekse kendi iradesiyle NATO'dan uzaklaşıp kendi ayakları üzerinde durmaya çalışırken, Atlantik ötesi bağın vurgulanması hoşuna gitmediği için, Türkiye'yi AGSP'nin dışında tutmayı kararlaştırmıştı.

⁶⁰⁵ Baç, a.g.e., s. 189.

⁶⁰⁶ Baç, a.g.e., s. 189.

⁶⁰⁷ Baç, a.g.e., s. 190.

⁶⁰⁸ Evren Güldoğan, "İttifak'ın 50. Yılında Türkiye-NATO İlişkileri", <http://www.milliyet.com.tr/ozel/nato/evren.htm>, 12.12.2007.

⁶⁰⁹ Uzgel, a.g.m., s. 316.

Ayrıca Türkiye bu dönemde ABD'yle yakın ilişkiler içinde bulunduğundan, AB Türkiye'yi AGSP içinde Washington'un bir uzantısı olarak görüyordu.⁶¹⁰ Türkiye'nin şiddetli bir direnç göstermesi ve İngiliz ve ABD üst düzey yetkililerinin Ankara'ya gelerek Türkiye'yi ikna etmeye çalışmaları, Türkiye'nin 2001 başındaki ekonomik bunalım dönemine denk gelse de Türkiye bu ortamda bile direnmişti. Bu direnç Türkiye'nin konuya ne kadar önem verdiğini gösteriyordu.

Türkiye, AB NATO olanaklarını kullanmadığında da olayın kendi güvenliğini ilgilendirdiği ölçüde karar mekanizmasında yer almak istiyordu. Türkiye'ye yönelik baskılar da bu noktada yoğunlaşmıştı. AB ve Türkiye'nin yaklaşımlarını uzlaştırmaya çalışan ABD ve İngiltere, Türkiye'ye coğrafi yakınlığı olan harekâtların kararına değil yönetimine katılmayı önermişti.⁶¹¹ AGSP konusundaki anlaşmazlıklar, Aralık 2002'de yapılan AB Kopenhag Zirvesi'nde alınan kararlarla son buldu. Bu zirvede, Türkiye Avrupa'nın AGSP konusundaki isteklerine karşı sürdürdüğü itirazlarından vazgeçecek, karşılığında da AB ülkeleri, Türkiye'nin hassas olarak değerlendirdiği Ege ve Kıbrıs bölgesinde AGSP'yi kullanmayacağına dair güvence verecektir.⁶¹²

4.2.6. ABD'nin Türkiye'nin AB Üyeliğini Desteklemesinin Nedenleri

Herşeyden önce ABD'nin Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemesi, üstelik AB zirvelerinde doğrudan girişimlerde bulunması, ABD'de partiden partiye ya da başkandan başkana değişen bir dış politika olmamıştır. Bill Clinton ABD Başkanı olduğu dönemde “Türkiye'yi Batı'ya bağlamak için makul olan herşeyi yapmamız gerektiğine inanıyorum. Ülkenin genişliğine, neyi engelleyip neye kapı açacağına bakacak olursanız oldukça önemli olduğunu görürsünüz” derken, George W. Bush da Türkiye'nin AB üyeliği için Haziran 2004'te Jacques Chirac'la İstanbul'da tartışmaya girmiştir.⁶¹³

⁶¹⁰ Uzgel, a.g.m., s. 317.

⁶¹¹ Robert Chase, Emily Hill ve Paul Kennedy, **Eksen Ülkeler: Gelişen Dünyada ABD Politikasının Genel Hatları**, Belkıs Dişbudak (çev.), İstanbul, Sabah Yay., 2000, s. 54.

⁶¹² TÜSİAD ABD Temsilciliği Değerlendirme Raporu, s. 19.

⁶¹³ Robert W. Pearson, “A Vision of the Turkish-US Partnership”, <http://www.usemb-ankara.org.tr/ambassadr/pea0402.htm>, 12.12.2007.

Aynı şekilde, Barack Obama Haziran 2009'da Fransa'da Nicolas Sarkozy'yle yaptığı basın toplantısında, "Türkiye önemli bir müttefikimizdir. Afganistan üzerinde büyük etkisi olan Türkiye NATO çatısı altında önemli bir rol oynamaya devam ediyor... Medeniyetler İttifakı'na öncülük ediyor... Bunlar da gözönüne alındığında Türkiye'nin AB'ye kabul edileceğini umud ediyorum" ifadesini kullanarak, Türkiye'nin üyeliğine açık bir destek vermiştir. Sarkozy ise "Başkan Obama'yla Türkiye'nin AB üyeliği konusunda anlaşamıyoruz" sözleriyle karşı görüşünü yinelemiştir. Sarkozy tam üyelik yerine, Türkiye ile Rusya'yı AB'nin yakın çevresinde çok sıkı bir işbirliği potansiyeli olan iki komşu ülke olarak görmek istediklerini ve AB-Rusya-Türkiye arasında özel bir komşuluk ilişkisinin kurulması gerektiğini ifade etmiştir. ABD'nin Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemesinin nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:⁶¹⁴

- AB içerisinde güçlü transatlantik bağların olmasından yana bir Türkiye, AB-ABD ilişkilerinin uzun dönemdeki evrimi için olumlu bir etki yapacaktı.

- AB için hazırlanmak ve üye olmak, Türkiye'nin laik ve Batılı anlamda demokratik bir ülke olması yönünde kendi evrimi için de olumlu bir etki yaratacaktı.

- AB'ye tam üyelik Türkiye'nin Batı bağlantısını kesinleştirecekti. ABD Türkiye'de radikal islamcı bir rejimin kurulmasını ya da Türkiye'nin Avrupa'dan daha da uzaklaşmasını istemiyordu. Böyle bir gelişme, Ortadoğu'daki tüm dengeleri alt üst edeceği gibi Orta Asya ve Kafkasya ile Batı arasındaki bağlantı da kesilecek ve enerji hatlarının geleceği ile ABD'nin buradaki etkinliği tehlikeye düşecekti.

- Avrasya'da bölgesel çatışmaların artması ve özellikle Balkanlarda insan haklarının ihlal edilmesi sonucu NATO "alandışı"na yayılınca, ABD Balkanlarda ve dolayısıyla AB tepkisini önlemek için AB içinde sıkı bir müttefiğe ihtiyaç duydu. ABD'nin Balkanlarda

⁶¹⁴ Bu bölüm Zalmay Khalilzad, "Türk-Batı İlişkileri İçin Stratejik Bir Plan", Z. Khalilzad, Ian O. Lesser, F. Stephen Larrabe, **Türk Batı İlişkilerinin Geleceği: Stratejik Bir Plana Doğru**, Işık Kuşçu (çev.), Ankara, ASAM Yay., 2001, ss. 96-99; İlhan Uzgöl, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Basın Oran (ed.), **Türk Dış Politikası**, Cilt II, İstanbul, İletişim Yay., 2003, ss. 274-276, Tahsin Fendoğlu, "Güvenlik Boyutu Bağlamında AGİT", **Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu Elazığ 17-19 Ekim 2001 Bildiri Kitabı**, Orhan Kılıç ve Mehmet Çevik (der.), Elazığ, Deren Yay., 2002, ss. 349-353 ve Arthur M. Schlesinger, "America and the World", <http://www.ciaonet.org/oljourfrm.html>'den hareketle hazırlanmıştır.

desteklediği ve yanında yer aldığı taraflar, Türkiye'nin de desteklediği ve ilişkilerinin iyi olduğu Boşnaklar, Arnavutlar ve Makedonya gibi ülke ve halklardı. Dolayısıyla, bu durum ABD için Türkiye'yi son derece uygun bir bölgesel ortak haline getirmişti.

- Türkiye'yle ABD'nin tarihsel, kurumsal ve siyasal olarak işbirliği gelenekleri vardı ve Türkiye tıpkı Orta Doğu'da olduğu gibi coğrafi konum ve sahip olduğu siyasal, insani ve kültürel bağlar açısından, ABD'nin işbirliği yapması için çok uygun bir müttefikti. Üstelik ikili ilişkiler 1990'larda daha da yoğunlaşmıştı. Bunun da kısa sürede değişmesi olanaklı değildi. ABD kendisine bu kadar yakın bir müttefikin AB içinde yer almasını desteklemeyi çıkarlarına uygun görüyordu. ABD Türkiye'nin de tam üye olmasıyla, İngiltere'den sonra kendisiyle çok yakın ilişkileri olan bir ülkenin daha AB'de bulunmasını sağlayabilecek ve bu bütünleşme hareketiyle bağlarını arttırabilecekti.

- Türkiye kendi yaşamsal çıkarlarını fazla tehdit etmediği sürece ABD'ye karşı çıkması zor bir ülkeydi. O dönemde hassas durumda olan ve IMF'ye sıkıca bağlı olan ekonomisi ABD etkisindeydi. Ayrıca, sürümcemede kalan bir Orta Doğu barış sürecinde İsrail'e bölgede destek olması için Türkiye'ye gereksinim vardı.

- Türkiye'nin üyeliği gerçekleşirse AB'nin homojen yapısı kaybolacak, alanı ve kapsamı genişleyecek, böylece homojen tek bir blok olma özelliğinden uzaklaşacaktı.

- ABD NATO'dan uzaklaşma eğiliminde olan AGSP'yi, İngiltere'nin yanında Türkiye aracılığıyla denetlemek istiyordu. Çünkü Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği, onun AGSP içinde de yer almasını sağlayacaktı. ABD özellikle savunma alanında işbirliği yaptığı Türkiye'nin BAB içinde bulunmasını istiyordu. Böylece BAB ya da onun yerine geçecek bir Avrupa savunma yapılanmasıyla NATO arasındaki bağlantı daha sıkı olabilecekti.

Bu amaçlarla Türkiye'nin AB üyesi olmasını arzulayan ABD'nin diplomatik girişimleri, AB'nin Türkiye'yi tamamen dışlamasını önleyen en büyük faktör oldu. ABD'nin diplomatik girişimler yoluyla Türkiye'yi Avrupa'ya bağlamak istemesinin en büyük nedeni, kendine özgü özel konumu nedeniyle, Brzezinski gibi Amerikalı stratejistlerin "jeopolitik

mihver” ve “jeostratejik aktör” olarak tanımladığı Türkiye’nin, AB içinde Amerikan çıkarlarını dengeleyebilecek bir potansiyele sahip olmasıdır.

V. BÖLÜM

AB KRİZ YÖNETİMİNİN GELECEĞİ VE TEMEL HEDEFLER

5.1. TEMEL HEDEF 2010

Temel Hedef 2010 17 Mayıs 2004'te Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi tarafından benimsenmiş ve 17–18 Haziran 2004'te Brüksel Avrupa Konseyi tarafından onaylanmıştır. İlk kez “2010 Temel Hedefi’ne Doğru” adlı bir Fransız girişimiyle ortaya koyulmuştur. Bu öneri bir İtalyan Başkanlık Raporu ile yine uygulama üzerinde duran ve “2010’a Uzanan Yol” adlı bir İngiliz girişimiyle ayrıntılandırılarak daha ileri bir aşamaya taşınmıştır. Temel Hedef 2010’da Birlik’in bu hedefe neden ulaşmak istediği ve kriz yönetimi görevlerinin kapsamının nerelere uzanacağı şöyle ifade edilmektedir:

*“Avrupa Güvenlik Stratejisi’nin Aralık 2003’te Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmesiyle birlikte, AB, BM içindeki etkin çok ulusluluğa dayalı bir uluslararası düzeni destekleyerek dünya çapında oynamak istediği rolü belirlemiştir. Yeni tehlikeler ve bunun yanında yeni fırsatlar çerçevesinde, Üye Devletlerin genişleyen AB’ye verecekleri taahhütler, Avrupa ve dünya çapındaki bir iyi yönetilen ülkeler halkasında güvenlik ve istikrara büyük bir katkı yapacak araçlar, her zamankinden daha güçlüdür. AB bu yeni tehditlerin çok yüzölçümlü doğasıyla yüz yüze gelmesi gereken sivil ve askeri çatıya sahiptir. Askeri yönü dâhil etkili araçların hazır bulunması krizlerin başlangıcında, gelişiminde veya çatışma öncesi evrede çoğu kez kritik bir rol oynayacaktır.”*⁶¹⁵

“Üye Devletler bu nedenle kendilerine Avrupa Güvenlik Stratejisi’ni, teknolojinin ve stratejik ortamın evrimini yansıtan yeni bir hedef koymayı kararlaştırmıştır. AB idaresindeki operasyonlardan çıkarılan dersler ayrıca hesaba katılacaktır. Helsinki Temel Hedefi’nin tesisinin, yetenek amaçlarının ve var olan eksiklikleri belirlemenin yönlendirilmeye gereksinimi vardır. Üye Devletler 2010’a dek, Avrupa Birliği Antlaşması tarafından korunan kriz yönetimi operasyonlarının tüm yönlerine, bütünüyle uyumlu bir yola başvuracağı acil ve

⁶¹⁵ European Commission: “Headline Goal 2010”, http://ec.europa.eu/comm/external_relations/cfsp/intro/gac.htm#cfsp170504-02, 25.05.2008.

kararlı eylemle karşılık verebilmeyi taahhüt etmeye karar vermiştir. Bu eylem “insani görevler ve kurtarma görevleri”, “barışı sağlama”, “barışı koruma görevleri” ve “kriz yönetimindeki muharebe kuvvetlerinin görevlerini” kapsar. Avrupa Güvenlik Stratejisi’nin işaret ettiği gibi bu ayrıca “ortak silahsızlanma harekâtlarını”, “terörizmle mücadele” ve “güvenlik alanı reformu konusunda üçüncü ülkelere desteği” kapsar. AB bir kriz cereyan etmeden önce harekete geçebilmeli ve önleyici savaş bir durumun kötüleşmesini engelleyebilmelidir. AB aynı anda farklı muharebe düzeylerinde birkaç harekâtı sürdürmek için, eşzamanlı harekâtları idare edebilme yeteneğini elinde bulundurmak zorundadır.”⁶¹⁶

Bu hedeflere ulaşmak gayesiyle, Avrupa Acil Müdahale Gücü’nün yerine kurulan AB Muharebe Grupları, Temel Hedef 2010’da ifade edildiği şekliyle “hızlı konuşlanabilir”, “sürdürülebilir” ve “çok uluslu şekilde işlev görebilir” olmalıdır. Bu niteliklere ek olarak, Kasım 2004 Avrupa Askeri Yetenekler Bildirisi ile ortaya koyulan ve ilk kez Mart 2005’te kabul edilen bir “standartlar ve kıstasları yakalama hedefi” belirlenmiştir. Böylece Muharebe Grupları’nın “hazır bulunma”, “görevlendirilebilirlik ve konuşlandırılabilirlik”, “hızlılık”, “esneklik”, “birleştiricilik”, “sürdürülebilirlik”, “hayatta kalabilme”, “tıbbi güç koruması” ve “karşılıklı uygulanabilirlik” niteliklerine sahip olması amaçlanmıştır.⁶¹⁷ Temel Hedef 2010’da özellikle karşılıklı uygulanabilirlik, konuşlandırılabilirlik ve sürdürülebilirlik niteliklerine vurgu yapılmıştır.

5.1.1. Karşılıklı Uygulanabilirlik

“Karşılıklı uygulanabilirlik” karmaşık teknik bir konu olsa da en sade anlamıyla kara, hava ve deniz kuvvetlerinin iletişim kurmak ve diğer birlikler ve ülkeler arasında harekâta katılmak amacıyla - bu bir ülkenin içindeki ortak kara, deniz ve hava harekâtları açısından eşit derecede önemlidir - bir grup oluşturabilme yeteneği şeklinde tanımlanabilir. Bu ölçüt modern silahlı kuvvetler için kilit bir hedeftir. AB, NATO ya da BM gibi örgütlerin bünyesinde bulunan çok uluslu kuvvetlerin yanı sıra, yakın dönemde Irak ve Afganistan’da

⁶¹⁶ European Commission: “Headline Goal 2010”, http://ec.europa.eu/comm/external_relations/cfsp/intro/gac.htm#cfsp170504-02, 25.05.2008.

⁶¹⁷ The Council of the European Union: “Capability Commitments Conference”, Brussels, 22 November 2004, <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/MILITARY%20CAPABILITY%20COMMITMENT%20CONFERENCE%2022.11.04.pdf#search=%22november%202004%20capability%20commitments%20conference%22>, 05.05.2008.

olduğu gibi, gönüllü özel koalisyonlarda yer alma niyetinde olan Üye Devletler için de büyük önem taşır. Karşılıklı uygulanabilirlik Muharebe Grupları ile yakından ilgilidir çünkü bir “çatı ülke” ya da “Üye Devletlerin çok uluslu bir koalisyonu” tarafından meydana getirilirler.⁶¹⁸

NATO askeri standartlar ve STANAGS diye bilinen düzenlemeler konusundaki anlaşmalara daha ileri bir boyut kazandırarak, uygulanabilirliğin Avrupa ve Atlantik ötesi zorluklarını aşma yolunda öncülük etmiştir. Bunlar AB Üye Devletlerinin karşılıklı uygulanabilirlik müzakerelerinin esasını şekillendirecektir. Bunun yanında, birlikte eğitim ve çalışmaya alışık olmayan farklı üye devletlerden gelen askeri birimlerin etkileşimde bulunması yüzünden, özellikle Muharebe Gruplarına yönelik önemli tehlikeler ortaya çıkabilmektedir. Uygulanabilirlik araç gereçleriyle ilgili zorluklar da artabilir.

Temel Hedef 2010 ayrıca bu geliştirme dönemi boyunca, iletişim alanında Avrupa uygulanabilirliğini iyileştirme yolunda bir hedef belirlemiştir. Temel Hedef 2010 amaca uygunluğun ve hem dünyevi hem de uzaya yönelik tüm iletişim araçları için iletişim ağı bağlantılarını geliştirmek suretiyle, 2010’a dek tüm AB operasyonları seviyesinde iletişimin daha iyi hale getirilmesini ifade eder.⁶¹⁹

Çok uluslu güçlerin konuşlandırılması konusunda, karşılıklı uygulanabilirlik sorunlarının çözülmesi bakımından diğer bir anahtar unsur ön konuşlandırma eğitimidir. AB düzeyinde bir “Çok Uluslu Muharebe Grupları İçin Standart Eğitim” konusunda, Üye Devletlerin fikir birliği içinde olamamasına rağmen, ulusal düzeydeki eğitimler sayesinde, her bir Muharebe Grubu’nun içindeki karşılıklı uygulanabilirliğin geliştirilmesi konusunda anlaşılmıştır. Bunun dışında, Temel Hedef 2010 konuşlandırılabilirlik ve çok uluslu eğitim alanlarındaki Temel Hedef doğrultusunda, Üye Devletlerin taahhüt edilen ulusal kuvvetler için sayısal nitelik ve kıstasların geliştirilmesini taahhüt ettiğini eklemektedir.⁶²⁰

⁶¹⁸ Quille, “The EU Battlegroups”, s. 6.

⁶¹⁹ European Commission: “Headline Goal 2010”, http://ec.europa.eu/comm/external_relations/cfsp/intro/gac.htm#cfsp170504-02, 25.05.2008.

⁶²⁰ Quille, “The EU Battlegroups”, s. 6.

5.1.2. Konuşlandırılabilirlik ve Sürdürülebilirlik

Bir harekâtı başlatan Konsey kararını izleyen “10 gün içinde konuşlandırılma” kıstasını yakalamak için önceden belirlenen ve taahhüt edilen kuvvetler ve varlıklar gereklidir. Ayrıca Muharebe Grupları, ilk müdahaleyi 120 güne kadar uzatabilmek için gereken nitelikteki varlıklarıyla birlikte, 30 gün süreyle sürdürülebilir olmalıdır. Bu nedenle Muharebe Gruplarının “kara, hava ve deniz unsurları için stratejik köprü ve lojistik destek gibi önceden belirlenmiş operasyonel ve stratejik olanaklara” sahip olması gerekir.⁶²¹

Buna benzer anahtar olanakların hazır bulunması açısından, özellikle stratejik hava köprüsü konusunda bazı eksiklikler olmasından dolayı, Üye Devletler, 1 Ocak 2007’den sonra kullanıma hazır olması için her Muharebe Grubuna gerekli olanakları sağlamayı taahhüt etmişlerdir. Temel Hedef 2010 bu süreç boyunca, Üye Devletlerin aşağıdaki taahhütleri aracılığıyla, olanaklardaki eksikliklerle ilgili koşulları iyileştirmeye yönelik hedefleri kapsamaktadır:⁶²²

– 2010’a dek, stratejik köprü (kara, hava ve deniz) konusunda tam yeterlik ve etkililiğe ulaşma doğrultusunda bir adım olarak, 2005’e dek stratejik köprüde AB ortak eşgüdümünü sağlamak;

– 2004’te, *Avrupa Hava Köprüsü Eşgüdüm Hücresi*’ni (*European Airlift Coordination Cell*) *Avrupa Hava Köprüsü Merkezi*’ne (*European Airlift Centre*) dönüştürmek ve 2010’a dek bazı Üye Devletler arasında Avrupa hava köprüsü idaresi oluşturmak;

– 2007’ye dek, uygun bir stratejik köprünün, sürdürülebilirliğin ve kara varlıklarının kesinleştirilmesi dâhil AB Muharebe Gruplarının kurulmasını tamamlamak;

– 2008’e dek, bir uçak gemisinin hava filosu ve korumasıyla birlikte hazır bulunmasını sağlamak;

⁶²¹ The Council of the European Union: “Capability Commitments Conference”, Brussels, 22 November 2004, <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/MILITARY%20CAPABILITY%20COMMITMENT%20CONFERENCE%2022.11.04.pdf#search=%22november%202004%20capability%20commitments%20conference%22>, 05.05.2008.

⁶²² Quille, “The EU Battlegroups”, s. 7.

Bunlara ek olarak, bir Muharebe Grubuna katkıda bulunamayan ya da ek katkı yapmak isteyen ülkeler göz önüne alınarak, Muharebe Gruplarına değer katacak uygun yetenekler için bir veri tabanı geliştirilmesi kararlaştırılmıştır.

5.1.3. Karar Alma

Muharebe Grubu Kavramı, Kriz Yönetimi Kavramı'nın Konsey tarafından onaylanmasını izleyen 5 gün içinde, bir harekâtı başlatma konusunda bir karar alınmasını ifade eder. Amaç bir harekâtı başlatan Konsey kararını takiben, 10 gün içinde kuvvetleri sahada konuşlandırmaktır. Muharebe Grubu Kavramı, Muharebe Gruplarının 5 günden 10 güne kadarki hazırlık süresinde, olanak ve yetenekleri bir araya getirmesini gerektirir. İlk gereksinim en az 30 gün (dönüşümlü olarak 120 güne kadar uzatılabilir) sürdürülebilir olması gereken kuvvetler içindir.⁶²³

Muharebe Grupları AB, BM, Afrika Birliği ya da başka bir örgütün komutası altında, uzak kriz bölgelerindeki harekâtları acilen üstlenecek şekilde, yeterince esnek olmalı ve oldukça sert doğa koşullarında (dağ, orman, çöl v.b.) muharebe görevleri yürütebilmelidir. Eğer başta BM olmak üzere diğer örgütlerin ya da Üye Devletlerin yürüteceği daha büyük ve daha geleneksel bir harekâtın ilk aşaması şeklinde konuşlandırılmışlarsa, daha sonra bu görevi devralacak olan barışı koruma güçlerine zemin hazırlamalıdırlar.

5.2. SİVİL TEMEL HEDEF 2010

Sivil kriz yönetimi AGSP çatısı altındaki önemli bir araçtır. AB'nin uluslararası güvenliğe desteğinde sivil kriz yönetiminin rolü büyümeye devam etmektedir. AGSP hareket alanını daha uzağa ve derine taşımıştır (Batı Balkanlardan Güney Kafkaslar, Afrika, Orta Doğu ve Asya'ya kadar) ve operasyonlar özünde çok çeşitliliğe sahiptir (Polis güçlendirme eylemleri ve daha ötesinde hukukun üstünlüğü alanı, sınır gözetleme ve barış anlaşmaları). Özellikle, Güvenlik Alanı Reformu'na büyüyen bir talep söz konusudur.

⁶²³ Quille, "The EU Battlegroups", s. 7.

AGSP uzağı göze aldığı ve görevlerini eşitlendirdiğinden dolayı, bir kriz yönetimi yetenekleri organı geliştirmeye ve yerini alacak başka bir senaryoyu içerecek Şekilde, kriz yönetimi görevlerinin tüm yönlerine en uygun cevabı vermek amacıyla, AB'nin eldeki tüm olanakları kullanmasını sağlamaya gereksinim duyulmaktadır. *Sivil Temel Hedef 2008 (STH 2008)* erevesinde, *STH 2008 Sonuç Raporu*'nda ayrıntılı olarak belirtildiği gibi bu konuda kayda değer bir çalışma yapılmıştır.⁶²⁴ Ancak daha ilerisi ve daha odaklanmış eylem için niyet vardır. Bu yüzden AB Bakanları yeni bir Sivil Temel Hedef benimsemeyi kararlaştırmıştır.

Buna göre yeni Sivil Temel Hedef'e 2010 sonuna dek ulaşılmalıdır. Hedef kriz yönetimi görevlerine etkin olarak karşılık vermek için AB'nin sivil yeteneklerini geliştirmektir. STH 2008'in sonuçlarını ve AGSP'nin kriz yönetimi deneyiminin büyüyen yapısını bir araya getirme yoluyla, STH 2010, yüksek nitelikli sivil kriz yönetimi yeteneklerini kullanarak, kısa sürede ve yeterli kalitede gerekli destek unsurları ve teizatıyla, AB'nin kriz yönetimini Avrupa Güvenlik Stratejisi doğrultusunda idare edebilmesini sağlamaya yardım etmelidir. Daha zelde, STH 2010 şunları sağlamaya yardımcı olmalıdır.⁶²⁵

– Kriz durumunda sivil varlığın talep edildiği sahada ahenkli bir sivil varlık oluşturmak ve böylelikle AB'ye olanak vermek amacıyla, sivil AGSP ncelikli alanlarında kullanılmak üzere ve görev desteği için yeterli sayıda iyi nitelikli personel hazırdr;

– Planlama, yeteneklerin idaresi, araç gereç, usuller, eğitim ve kavramlar gibi AGSP yetenekleri geliştirilmiş ve gereksinime göre güçlendirilmiştir. Sonuçlardan biri, etkili tedarik usullerini içerecek Şekilde araç gereç, lojistik ve diğer mevcut yeteneklerin görevlerin gereksinimini karşılaması olacaktır;

– Kriz yönetimi görevlerinin tüm yönlerine uyumlu olarak karşılık vermek için, AB, sivil ve askeri AGSP'yi kapsayacak Şekilde, nc sütuna bağlı Avrupa Topluluğu unsurlarını, bağlantılarını ve bütün mevcut varlığını kullanabilir;

⁶²⁴ The Council of the European Union: "Final Report on the Civilian Headline Goal 2008", 19 November 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Final_Report_on_the_Civilian_Headline_Goal_2008.pdf, 20.08.2008.

⁶²⁵ The Council of the European Union: "Civilian Headline Goal 2010", 19 November 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Civilian_Headline_Goal_2010.pdf, 20. 05.2008.

– Sivil yeteneklerin geliştirilmesi Üye Devletlerin yanında AB'nin siyasi rolünü de arttırmıştır;

– AB dış oyuncularla özel eşgüdüm ve işbirliğini güçlendirmektedir.

5.2.1. Hedefler

STH 2010'da ulaşılmak istenen hedefler aşağıdaki gibi belirtilmiştir.⁶²⁶

AB sivil yetenek planlama ve geliştirme için sivil AGSP görevi deneyimi ve beklenen en acil tehlike ve tehditlerin yapılan değerlendirmesini bir araya getirerek, net bir tanımlayıcı çerçeve çizmeli ve buna göre yetenek hedeflerini belirlemelidir. STH 2008'e göre sıralanan gerekli yeteneklerin listesi ilk kaynak olarak kullanılmalıdır. Kavramlar, planlama, yeteneklerin idaresi, araç-gereç ve eğitimi içeren ek AGSP yetenekleri de ayrıca göz önüne alınmalıdır.

STH 2008'e göre başlamış olan yeni sivil AGSP yetenekleri üzerindeki çalışmalar STH 2010'a göre takip edilmelidir. Acil eylem alanı önceden aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

– *Sağlam ve sistematik bir ders alma süreci;*

– *Yeni AGSP yeteneklerinin gerekli olduğu yerlerde, eylem buna göre yeni kavram ya da usulleri belirlemek amacıyla başlatılmalıdır. Yeni personel sınıflandırmasına göre, eylem ayrıca gerekli yeni eğitim fırsatları ve alanları yaratmayı kapsamalıdır;*

– *Zamana göre ileri düzenlemeler, yapıların geliştirilmesi ve AGSP konuşlandırmasına ön tedarik için personelin yanı sıra görevlere tam destek, tedarik, güvenlik ve lojistik;*

– *Amaca uygun istihbarat sağlamanın da dâhil olduğu gelişmiş saha güvenliği;*

⁶²⁶ The Council of the European Union: "Civilian Headline Goal 2010", 19 November 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Civilian_Headline_Goal_2010.pdf, 20. 05.2008.

– Polis ve daha geniş bir hukukun üstünlüğü alanı arasında ileri bir arayüzün geliştirilmesi;

– Hemfikir olunan kavramlar doğrultusunda, AGSP eğitim anlayışı çerçevesinde ve uyumlu olan Bütünleşmiş Polis Birimleri - Integrated Police Units (IPU) - ve Şekillenmiş Polis Birimleri - Formed Police Units (FPU) - için bir Avrupa eğitim ölçütünün yaratılmasını da içerecek şekilde, polis unsurlarını, özellikle IPU and FPU'yu acil konuşlandırmanın geliştirilmesi;

– Sivil Müdahale Ekipleri'nin (SME) - Civilian Response Teams (CRT) - işlevlerinde değişim, SME uzmanlar havuzunun tamamlanması, SME sistemini geliştirme ve SME'yi daha operasyonel hale getirmeye yönelik somut adımların tanımlanması ve atılması;

– İnsan hakları ve cinsiyet ayrımcılığı konusunda ileri girişimler ve STH 2010 sürecinin idaresi.

Operasyonel gereksinimler için eğitim çalışmalarının hedeflenmesi, AB sivil kriz yönetimi yeteneklerinin kalitesini arttırmak için bir anahtardır. Bu nedenle eşgüdüm ve eğitim çalışmalarının hedeflenmesi; uluslararası örgütler, AB üyesi olmayan ülkeler ve hükümet dışı kuruluşların deneyimleri göz önüne alınarak, Üye Devletler, Avrupa Komisyonu ve Konsey Sekreterliği'ni de kapsayacak şekilde kurumsal temelde önemli ölçüde arttırılmalıdır.

Üye Devletler, belirlenen gereksinimleri temel alarak, AGSP görevlerine katkıda bulunmak için mevcut hazırlık düzeylerini düzenli olarak gözden geçirmeye davet edilmelidir. Gereksinimleri karşılayacak araçlar STH 2010'a göre geliştirilmelidir.

Arka plan, geçmişteki gereksinimler, devam eden ve başlamak üzere olan görevleri içerecek şekilde sivil AGSP'yle ilgili güncelleştirilmiş bilgiler, geniş ölçüde hazır tutulmalıdır.

STH 2008 çerçevesinde özel dikkat istenen AGSP için görev alabilecek sivil personeldeki artış, STH 2010 çerçevesinde de korunmaya devam etmelidir. Özellikle polis ve hukukun üstünlüğü alanı gibi sivil AGSP müdahaleleri genişletilmelidir.

Tüm eylem aşamalarında AB yeterliliğini arttırmak, daha fazla destek vermek ve görevleri yürütmek amacıyla kullanışlı/teknolojik uygulamaların geliştirilmesi olanağı vardır. Çalışmalar özellikle şu konularda ileriye taşınmalıdır:

- Sivil Yetenek Yönetimi Aracı (STH 2008 çerçevesinde başlatılan gelişme);*
- Bilgi paylaşımı gereksinimleri (halen devam eden bütünleşmiş kurumlar arası askeri-sivil projeler);*
- Sivil konularda ders alma süreci (yönetim mekanizmasının geliştirilmesi);*
- İlgili sivil AGSP görevi hakkında istihbarat sağlama yeteneğini de kapsayacak şekilde görev güvenliğini artırma (personelin korunması).*

Kriz yönetimi yetenekleriyle ilgili bağlantılar tanınmalı, Brüksel düzeyinin yanı sıra sahada da en yüksek uyumluluğu yakalamak üzere, üçüncü sütun oyuncularıyla birlikte sivil-askeri AGSP ve Avrupa Topluluğu arasında da tam manasıyla kullanılmalıdır. Saha güvenliği sorunu, eğitim, lojistik ve tedarik hesaba katılmalıdır. Güvenlik Alanı Reformu gibi, ortak bir açıklayıcı senaryonun oluşturulmasıyla ilgili acil eylem alanı önceden tanımlanmıştır.

Avrupa Topluluğu için mevcut yeteneklerin yanında, sivil ve askeri AGSP yetenekleri için döküm çıkarma çalışmaları STH 2010'un sonuna doğru bitirilmelidir.

Üçüncü sütun oyuncularıyla (EUROPOL ve EUROJUST gibi AB yapıları) bağlantılar daha ileri düzeyde kurulmalıdır. Üçüncü sütun oyuncularıyla olan bu eşgüdüm AB Polis Şefleri Görev Gücü'nü de (EU Police Chiefs Task Force) içermelidir.

STH 2010; AB'nin tam bağımsız karar alması ve benimsenen ilkeler doğrultusunda, uluslararası örgütler, bölgesel örgütler, AB üyesi olmayan ülkeler ve hükümet dışı kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sivil toplum gibi diğer büyük oyuncuları da içerecek şekilde, sivil kriz yönetimindeki diğer oyuncularla mümkün olan bağlantıları belirlemeli ve kullanılmalıdır. Dolayısıyla, AB üyesi olmayan oyuncuların katkıları bütünleyici bir parça olmaktan ziyade, AB'nin tam yeterliliği için ek olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

5.2.2. Uygulama

STH 2010 operasyonlardan alınan dersleri ve yeni koşulları hayata geçiren, AB yasaması ve kurumsal gelişmelerle ilgili olan canlı bir süreçtir. Bir *Sivil AGSP Yetenek Planlama Süreci* benimsenmiştir. Bu tablonun kılavuzluğunda, STH 2010'nun açıklayıcı senaryoları gözden geçirme, gerekli yetenekleri belirleme ve sivil yetenekleri inceleme çalışmalarıyla birlikte, 2008'de başlaması öngörülmüştür. STH 2010'da bu süreci uygulama esasları aşağıdaki gibi belirtilmiştir:⁶²⁷

Buna göre Sivil AGSP Yetenek Planlama Süreci yıllık olarak şu sıraya göre izlenecektir:

- *Bakanlık İlkeleri / Sivil Yetenek Hedefleri;*
- *Açıklayıcı Senaryoların Gözden Geçirilmesi;*
- *Gerekli Kaynakların Belirlenmesi;*
- *Sivil AGSP İncelemesi;*
- *Sivil AGSP Hazırlığı Hakkındaki Rapor.*

Sivil AGSP hazırlığı hakkındaki rapor, Üye Devletlerin elindeki AGSP sivil kriz yönetimine yönelik mevcut kaynaklar; AB'nin kriz yönetimi araçlarının amaca uygun kullanımındaki ilerleme; AB sivil kriz yönetimi yapılarının yeterliliğinin belirlenmesi (operasyonların planlama ve idaresi, güvenlik, tedarik ve finans gibi unsurlara yönelik); Bakanlık İlkeleri / Sivil Yetenek Hedefleri'nin en son uygulanma durumu gibi ölçütler kıstas alınarak, Kasım 2008'de Bakanlara bildirilecektir.

Ardından, 2008'de ilk kez gerçekleşen iki aşama, yani "Sivil Hazırlık Hakkındaki Rapor" Ekim 2009'da, "Sivil Yetenek Hedefleri" ise Kasım 2009'da tekrarlanacaktır. 2010'a

⁶²⁷ The Council of the European Union: "Civilian Headline Goal 2010", 19 November 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Civilian_Headline_Goal_2010.pdf, 20. 05.2008.

dek izleyen yıllarda, yeni Sivil AGSP Yetenek Planlama Süreci tarafından öngörölmüş olarak aşamalar birbirini takip edecektir.

Bakanlar hareket koşullarını belirlemek, ilerlemeyi izlemek ve sivil AGSP alanındaki geleceğe yönelik çabalara yol göstermek amacıyla yıllık bir konferans düzenleyecektir. Bakanlık İlkeleri STH 2010 sürecinin sonunda bildirilecektir.

SONUÇ

Siyasi ve ekonomik kimliği üzerinde yükselen Avrupa Birliği'nin bu özelliklerine bir de askeri kimlik eklemesi, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın etki alanını güçlendirip genişleterek, Birlik politikalarında köklü bir değişim sürecini başlatmıştır. AB askeri yeteneklerinin yanında sivil müdahale yeteneklerinin de geliştirilmesi, AGSP'nin ciddiyetini ve barışa karşı tehditlere yönelik caydırıcılığını arttırmaktadır. AB'nin askeri kimliği özetle şu temel esaslar çerçevesinde geliştirilmeye devam etmektedir:

- Herşeyden önce, askeri yapılanma süreci kalıcı bir ordu kurmaya yönelik değildir. AB Barış Güçleri genellikle, “acil ve insani müdahaleler” ya da “çatışma sonrası barışın tesisi” doğrultusunda görev yapmaktadırlar. Ayrıca görevin niteliğine göre, AB'nin askeri ve sivil görevleri birleştirilebilmektedir. Hem askeri hem de sivil görevliler birarada görev yapabilmektedirler.

- Sanılanın aksine, AGSP Avrupa'nın askerileştirilmesi süreci değildir. Diplomatik, insani, ekonomik ve ticari kaynakların yanında askeri kaynakların da kullanılması suretiyle, AB'nin dünya politikasındaki etkinliğinin artırılması hedeflenmektedir.

- AB'nin tüm askeri ve sivil operasyonları için kesin karar alma düzenlemeleri, “uluslarüstü” değil “uluslararası” bir niteliğe sahiptir. AB Üye Devletlerinin askeri egemenliği uluslarüstü bir AB organına devredilmemiştir. Dolayısıyla, dünyanın herhangi bir yerinde AB askerlerinin ve sivil görevlilerinin konuşlandırılması konusunda, Üye Devletlerin yetki devri söz konusu değildir. Güvenlik ve savunmaya ilişkin diğer hassas konularda olduğu gibi, bu konularda da kararlar oybirliğiyle alınır. Hiçbir ülke kendi isteği dışındaki askeri ya da sivil operasyonlar için, güçlerini kullandırmaya ve operasyon masraflarını karşılamaya zorlanamaz.

- AB Muharebe Gruplarının NATO'ya alternatif olarak değil, NATO Mukabele Gücü ve İttifak organlarıyla karşılıklı güçlendirme yoluyla, NATO'yu tamamlayan bir güç olacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte, bu yeteneğin NATO'yu tamamlayıcı bir unsur olarak mı yoksa NATO'ya rakip bir güç olarak mı gelişeceği yönündeki en önemli soru hala cevaplanmamıştır. Bu sorunun çözümü, Atlantik ötesi ilişkilerin gelecekte nasıl bir seyir

alacağına ve AB Üye Devletlerinin Birlik'in İttifak'tan ne derece bağımsız olacağına ilişkin ortak bir politika zemininde buluşabilmesine bağlıdır. AB Barış Güçlerinin hangi durumlarda kullanılabileceği konusundaki belirsizlik, ancak AB üyelerinin gelecekte kabul edeceği ve kriz yönetimi ile savunma hükümleri içeren bir anayasa ya da anlaşma aracılığıyla açıklık kazanabilir.

- AB askeri yeteneklerinin gelişiminde, NATO Mukabele Gücü gibi NATO girişimleriyle karşılıklı güçlendirme esas alınır. Küresel ve bölgesel barışa karşı tehdit durumunda, her ne kadar AB Üye Devletleri arasında bu konuda bir fikir birliği olmasa da NATO'nun AGSP'ye karşı önceliği bulunur. AB karar alıcıları Atlantik ötesi ilişkilerde yeni bunalımlara sebep olma ve NATO'yla karşı karşıya gelme riskini göz önüne alarak, AGSP'nin gelişimini belli sınırlar içinde tutmaya özen göstermektedirler.

- Savunma politikası konusunda, AB ülkeleri hala birbirinden çok farklı kimi zaman da tamamen zıt görüşlere sahiptir. AB ülkeleri arasında Fransa'nın yönlendirdiği "Avrupacı", İngiltere'nin yönlendirdiği "Atlantikçi" ve diğer "bağlantısız ülkeler" olarak nitelenen bir kümeleşme bulunmaktadır. Bazen de bir takım uyuşmazlıklar aynı ülkeyi ve o ülkenin kurumlarını bölebilmektedir. Birçok Savunma Bakanı Atlantikçi iken, Dışişleri Bakanları ise çoğunlukla Avrupacı ve bütünleşme taraftarı olmaktadır.

AGSP'nin işleyişine esneklik kazandırmak ve ABD-Avrupa hattında krize yol açmamak için; 27 ülkenin oybirliğinin zorunlu olup olmadığı, bir "Çekirdek Avrupa" grubu oluşturulması, yapıcı çekimserlik ve geliştirilmiş ve yapılandırılmış işbirliği gibi yeni kavramlar tartışmaya açılmıştır. ABD'ye karşı bir ortak politika belirlemek, gelecekte AGSP'nin karşılaştacağı en büyük zorluklardan biri olacaktır.

Avrupa-Amerikan ilişkilerinde yaşanan gerilimler, Avrupalıları NATO'dan ayrılma düşüncesine sevk etmemiş, tersine Irak'ta çokuluslu bir koalisyonun konuşlandırılmasında olduğu gibi, Amerikalıları NATO'dan uzaklaşmaya yöneltmiştir. İngiltere'ye göre, savunma tamamen NATO'nun sorumluluğunda olmalıdır. ABD'yle rekabet değil işbirliği içinde yürütülecek bir AGSP'ye gereksinim vardır. Avrupa askeri reformları AGSP ve NATO'nun

Avrupa ayağının güçlendirilmesi için bir gerekliliktir. Ancak bu reformlar İttifak'ın varlığını tehlikeye atacak kırmızı çizgileri aşmamalıdır.

İngiltere ABD ve Avrupa Devletlerinin askeri yetenekleri arasındaki büyük dengesizliğin sürmesi halinde, Atlantik İttifakı'nın esas temelini tehlikeye atılacağını dikkate almaktadır. İngiltere'nin görüşlerine benzer şekilde, İrlanda ve Avusturya AB içerisinde bir askeri bütünleşmeye pek olumlu yaklaşmamaktadır. İrlanda ve Avusturya AB çatısı altında herhangi bir Muharebe Grubu'nda rol almayı onaylamamıştır. Bununla birlikte, nasıl bir rolün tarafsız ülkeler olarak bu ülkelerin geleneksel statülerini etkileyebileceği konusundaki tartışmalar sürmektedir. Fransa ise, her ne kadar Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin girişimiyle NATO'nun askeri kanadına tekrar dönse de aslında İngiltere'yle zıt kutupları temsil etmektedir. Fransa'ya göre, AB'nin NATO'dan özerk harekâtlar düzenlemesi ve kendi barış gücü harekâtlarını yine kendi harekât karargâhlarından yönetmesi artık vazgeçilmez bir hale gelmiştir. AB'nin NATO'dan ne derece özerk davranacağı konusu NATO'nun iradesine bağlanmamalıdır.

Fransa'yla kurduğu yakınlık sonucu, AB projesinin gerçekleşmesinde anahtar rol oynayan Almanya da bu ülkeyle aynı görüşleri paylaşmaktadır. Aslında AB'nin NATO'dan özerk davranıp davranamayacağıyla ilgili süregelen tartışmalar, gerçeklerin gerisinde kalmış teorik tartışmalardır. AB ilk defa KDC'deki Artemis Harekâtı'nda olduğu gibi, Afrika'da birkaç kez NATO olanak ve yeteneklerine başvurmaksızın harekâtlar yürütmüştür.

Belçika'nın Alman-Fransız uzlaşmasına ve Avrupa'da askeri bütünleşme çabalarına verdiği koşulsuz destek ise, geçmişte bu ülkenin Alman-Fransız çatışması yüzünden arada kalarak, Almanya tarafından iki kez işgal edildiği düşünüldüğünde daha iyi anlaşılabilir. Belçika askeri bütünleşme de dahil Avrupa bütünleşmesinin olabildiğince gelişmiş ve bağımsız uluslarüstü kurumları içermesi için çaba göstermeyi sürdürmektedir. Belçika'nın komşusu Lüksemburg da "Avrupacı" olarak nitelenen ülkelere dendir. Lüksemburg Almanya, Belçika ve Fransa'yla birlikte, 2003'te Tervuren'de bağımsız bir AB askeri karargâhı kurulmasını öneren ülkeler arasında yer almıştır.

Ek olarak İtalya ve İspanya AGSP'nin gelişimi için birçok öneri ortaya atmıştır. Avrupa Jandarma Gücü ve EUROFOR gibi iki önemli Avrupa barış gücünün karargâhı İtalya'da (Vicenza ve Floransa) yer almaktadır. İspanya diğer AB ülkeleri arasında, oluşturulmak istenen karşılıklı savunma hükümlerinin ve güvenlik garantilerinin en büyük destekçilerinden biridir. AB'nin terörle mücadele ilkelerini vurgulayan 2002'deki Sevilla Bildirisi'nin kabul edilmesinde, İspanya önemli bir rol oynamıştır.

Komşusu İspanya'yla aynı çizgide bulunan Portekiz de Avrupa'da askeri yapılanma sürecine başından beri katkı sağlayan ülkelerdendir. Portekiz Fransa, İtalya ve İspanya'yla birlikte, Lizbon Bildirisi'yle kurulan acil müdahale gücü EUROFOR ve deniz gücü EUROMARFOR'un kurucularındandır. Benzer şekilde, Finlandiya ve İsveç AB üyesi olmalarının hemen ardından, AGSP'nin gelişimi için önemli katkı sağlamışlardır. Finlandiya ve İsveç tarafından 1996'da sunulan ortak teklifle, Petersberg Görevleri AB Antlaşması'na dahil edilmiştir. Buna paralel olarak Finlandiya tarafsızlık politikasından vazgeçmiştir.

Bununla birlikte, Polonya "Avrupacı" ülkelerden farklı görüşleri savunmaktadır. Polonya'ya göre, AB gelecekte resmi bir belgeyle kendine ait karşılıklı savunma hükümleri oluştursa bile, Polonyalılara ve komşularına gerçek savunma garantisi verebilecek tek örgüt NATO'dur. Polonya'nın AB ülkelerinin karşılıklı savunma konusunda vereceği teminatlar açısından şüpheleri vardır. Ancak Polonya'nın şüpheciliği, AGSP'nin tutarlılığı ve caydırıcılığının artmasına paralel olarak giderek azalmaktadır. Polonya'nın şüphelerinin temelinde, geçmişte kendi ülkelerini işgal eden Hitler ve Stalin'e karşı Batı Avrupa ülkelerinin sessiz kalması yatmaktadır.

Danimarka ise diğer AB ülkelerinden farklı bir politika izleyerek, AB'nin savunmayla ilgili hükümlerine karşı bir tavır almasa da kendisi katkıda bulunmayı istemedikçe bu politikayı uygulamaktan muaf tutulmayı istemiştir. Danimarka Amsterdam Antlaşması'na eklenen bir protokolle, sivil kriz yönetimi ile kurumsal ve prosedürel diğer kararlar hariç, savunmayla ilgili tüm yükümlülüklerden otomatik muafiyet elde etmiştir.

Avrupa Birliği küresel güvenliğin sağlanmasında üzerine düşen sorumluluk payını üstlenmeye hazır küresel bir oyuncudur. AB'nin askeri alanda attığı adımlar açısından gözden

kaçırılmaması gereken nokta, AB'nin bir "sert güç" niteliğine sahip olmayı hedeflememesidir. AB'nin sahip olduğu "yumuşak güç" nitelikleri, küresel bir oyuncu olarak oynadığı asıl rollerden biridir. Avrupa Jandarma Gücü ve Avrupa Polis Teşkilatı'nın kurulmasıyla, AB'nin yumuşak gücü daha etkin hale getirilmiştir. AB'nin dış politikada oynadığı rolü arttırmak amacıyla Ocak 2006'da kurulan Avrupa Jandarma Gücü, kriz bölgelerinde yapılacak bir askeri harekâtın ardından istikrarın sağlanması için konuşlanabilecek yeteneğe sahiptir ve Temmuz 2006'dan itibaren tam operasyoneldir.

Başta Siyasi ve Güvenlik Komitesi, AB Harekât Merkezi, AB Askeri Komitesi, AB Askeri Personeli, Durum Merkezi ve Avrupa Savunma Ajansı olmak üzere siyasi-askeri organların kurulması; St-Malo Bildirisi; Berlin Ek Düzenlemeleri; AB Muharebe Grupları Kavramı ve Birlik'in ilk kez Avrupa topraklarının dışında ve NATO'dan bağımsız olarak kriz yönetimi operasyonları yürütmesi Avrupa askeri reformlarının esasını oluşturur.

Bu reformlara benzer şekilde, bundan yaklaşık 50 yıl önce, AKÇT'yi kuran Altılar Avrupası bir Avrupa Ordusu (Avrupa Savunma Topluluğu) kurma girişiminde bulduysa da öneri Fransa Ulusal Meclisi'nde reddedilmiştir. Böylece 1950'li yıllarda, Avrupa'da askeri alanda ulaşılmak istenen en büyük hedef olan ve günümüze dek yapılan Avrupa askeri reformlarının da ötesine geçen bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bunun en büyük nedeni, AST'nin "uluslararası" değil "uluslarüstü" bir yapıya sahip olmasının benimsenmesidir.

Uluslarüstü yönetimin başına bir Almanın gelmesi olasılık dahilindeydi ve o dönemde bir Alman komutanın Fransız ordusuyla ilgili bir konuda karar alması ya da bu orduya komuta etmesi, Fransızların kolaylıkla kabul edeceği bir gelişme değildi. Ayrıca, Fransa Almanya'nın tekrar kontrolsüz bir şekilde silahlanmasını kabul etmeye hazır değildi. AST'nin reddedilmesi, Avrupa Siyasi Topluluğu'nun kurulmasını da engellemiştir. Avrupa'yı askeri ve siyasi açıdan eş zamanlı olarak kurma girişimleri Fransız direnişiyle ortadan kalkmıştır. Ek olarak, AST projesinin gerçekleşmemesi Batı Avrupa'da ABD askeri varlığının kurulmasına neden olmuştur.

Aralık 1998'deki İngiliz-Fransız Zirvesi'nde benimsenen St. Malo Bildirisi, AGSP ve Avrupa askeri reformları açısından bir dönüm noktasıdır. St. Malo sürecinin temel eksikliği Helsinki Temel Hedefi'nin tanımıyla ilgilidir. Askeri araçlar ağırlıklı olarak Bosna ve Kosova krizlerinden alınan derslerle ve 1990'lı yılların güvenlik ve savunma stratejilerine göre tasarlanmıştır. Helsinki Temel Hedefi kapsamında Birlik'in kazandığı askeri boyut, esas olarak Balkanlar'daki krizler için kullanılacağı düşünülürse fazlasıyla başarılı ancak 11 Eylül saldırıları sonrası değişen stratejik şartlar ve uluslararası terörle mücadele düşünüldüğünde hatalı tasarlanmıştır. Bu nedenle hızlı bir dönüşüm içinde olan uluslararası ortamda, Birlik'in yeni dünya dengelerine ilişkin amaçlarını açıklayacağı bir stratejik çerçeveye gereksinim duyulmuş ve Aralık 2003'te bir Avrupa Güvenlik Stratejisi benimsenmiştir.

Aralık 1999 Helsinki Avrupa Konseyi'yle başlayan Helsinki Temel Hedefi süreci, Aralık 2003 Brüksel Avrupa Konseyi'yle sona ermiştir. Ancak AB güçlerinin belirlenen hedefe ulaşabilmesi için, askeri yeteneklerin geliştirilmesi yolunda daha birçok adımın atılması gereklidir. Brüksel Avrupa Konseyi AGSP'nin gelişimini belirli bir çerçeve içine alan Avrupa Güvenlik Stratejisi'ni benimsemiş ve aynı zamanda, Helsinki Temel Hedefi'nin beklentileri karşılayamamasından hareketle, 2010'a dek ulaşılması öngörülen yeni bir Temel Hedef belirlenmesine zemin hazırlamıştır.

Helsinki Temel Hedefi ağırlıklı olarak Kosova Savaşı'na bağlı olarak şekillendirilmiştir. Temel Hedef 2010 ise, 11 Eylül sonrası oluşan yeni stratejik ortamın koşullarına uygun olarak ve Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde vurgulandığı şekliyle, gerekirse “önleyici savaş” olmasa bile “önleyici hareket” ile müdahalede bulunmak da dâhil olmak üzere, yeni ve alışılmadık tehditlere karşılık verebilme amacı doğrultusunda hazırlanmıştır. AB 60.000 kişilik Avrupa Acil Müdahale Gücü yerine, ondan daha küçük ama çok daha etkili ve esnek olan Muharebe Grubu Kavramı'nı geliştirmiştir. Ayrıca Temel Hedef 2010 çerçevesinde, “kriz yönetiminde asker-sivil işbirliği”, “çatışma sonrası yeniden imar”, “ulus kurma”, “yerel polise destek” ve “sınır koruma” gibi barışın tesis edilmesinden sonraki süreçte yönelik görevlerde, Birlik faaliyetlerinin artırılması hedeflenmiştir.

Bir krize karşılık olarak, yüksek hazırlık derecesinde kuvvet birimleri konuşlandırmaya yönelik AB yeteneği, AGSP'nin gerekli bir yönü ve AB'nin askeri

yeteneklerinin gelişimi ile Temel Hedef 2010'nun anahtar bir unsurudur. Bu yetenek, NATO ve NATO Mukabele Gücü gibi NATO girişimleriyle ortak güçlendirme ve tam bir bütünlük içinde geliştirilmektedir. İlk olarak, Şubat 2003'te Le Touquet'teki ikili Fransız-İngiliz zirvesinde geliştirilmesi önerilen AB Muharebe Grubu Konsepti, ilk operasyonel yeteneğe Ocak 2005'ten itibaren, tam operasyonel yeteneğe ise Ocak 2007'den itibaren ulaşmıştır.

Muharebe Grupları ile AB yalnız yürüteceği harekâtlar ya da daha büyük harekâtların ilk aşaması için özerk acil müdahale harekâtları üstlenebilmektedir. Bir Muharebe Grubu karma silahlardan, yaklaşık 1.500 askere sahip tabur seviyesindeki çok uluslu kuvvetten oluşur ve muharebe destek unsurlarıyla takviye edilir. Bir “çatı ülke” öncülüğünde ya da “Avrupa devletlerinin çokuluslu bir koalisyonu” şeklinde oluşturulabilir. Her Muharebe Grubu bir kuvvet karargâhına bağlıdır ve özellikle nakliye ve lojistik unsurları önceden belirlenmektedir.

Muharebe Gruplarının kuvvet katalogları tartışmaları için “kâğıt üzerindeki ordular” ya da kriz yönetimi için konuşlandırılacak gerçek yetenekler olup olmayacağı konusu, 2003–2006 yılları arasında yapılan tartışmaların odak noktasındaydı. Bununla birlikte, AB üyesi ülkeler 2007–2013 dönemine yönelik ileri bir adım atarak ve kesin taahhütler vererek önceden yapılan eleştirileri reddetmiştir. Üye Devletler özgün Helsinki Temel Hedefi'nde yer alan ve 60.000 askeri kapsayan Acil Müdahale Gücü Kavramı'nı, Muharebe Gruplarının daha küçük ama daha gerçekçi ve konuşlandırılabilir olan yetenekleriyle tekrar gözden geçirip değiştirmiştir.

Doğal olarak Üye Devletlerin başarısı konusundaki kesin sonuçlara, Muharebe Gruplarının konuşlandırılacağı ve belki de bir krize acil müdahalede kullanılacağı 2007–2013 arasındaki tam operasyonel dönemde ulaşılabilecektir. Muharebe Grubu Kavramı'nın Haziran 2004'te benimsenmesinden beri AGSP açısından çok şey kazanılmıştır. Kavram, AB'nin acil müdahaledeki hareket yeteneğinin yükseltilmesine katkıda bulunmuştur ve aynı şekilde katkıda bulunmaya devam edecektir. Muharebe Grupları askeri araçlar ve siyasi karar alma açısından katkıda bulunan her bir ülkenin yetenekleri konusundaki karşılıklı bilgi paylaşımını artırır. Dolayısıyla, AB üyesi ülkeler ve diğer katkıda bulunan ülkeler arasındaki askeri işbirliğinin geliştirilmesi için bir fırsattır. AB politikalarında oynamakta olduğu rol

bakımından Muharebe Grubu Kavramı, somut bir tutum olarak AB'nin askeri kimliğini pekiştirecektir.

Barışa destek olan barışı koruma operasyonları ve diğer operasyonlar arasında bir ayırım yapılmalıdır. NATO'nun Kosova Savaşı'na müdahalesi gibi girişimler aslında barışa zorlama (peace enforcement) yolundaki barışı koruma operasyonlarıdır. Bu girişimler, NATO'nun barışa zorlama uğraşlarından dolayı barışı korumadan daha önemlidir ve “barışı koruma” değil bilakis “barışı sağlama”dır.

Barışı koruma çözülmemiş çatışmalar bırakıldığı için eleştirilmektedir. Barışı koruma uzun vadede kaçınılmaz olarak bozulacak istikrarsız bir statükonun korunmasından etkilenebilir. Bununla birlikte hemen kalıcı bir çözüm bulmanın yolunu göstermek barışı koruma güçlerinin işi değildir. Hedef, politikacılar ve diplomatlara kalıcı bir barış sağlama şansı vermek için durumu dengede tutmaktır. Bu kavramlar barışı koruma harekâtlarıyla eşgüdüm halinde çalışmak amacıyla geliştirilmiştir; barışı koruyanlar istikrarlı bir ortam yaratırken, barışı tesis edenler ve barışı sağlayanlar uzun vadeye, diplomatik yöne, sürdürülebilir barış için gerekli koşulların yaratılmasına yardım etmeye odaklanır.

1999'da başlayan AB ve NATO arasındaki işbirliği, 2002 sonlarındaki Türk ve Yunan vetosunun geri çekilmesinin ardından çok hızlı ilerlemiştir. Bu gelişmeler iki kurum arasındaki işbirliği için hukuki ve siyasi bir çatı kurmuş olan Berlin Ek Düzenlemelerine öncülük etmiştir. Buna rağmen, her ne kadar gerçek bir savunma politikası edinme yolunda dev adımlar atsa da AB esasen sivil bir kurum iken, NATO'nun bir toplu savunma ve güvenlik örgütü olmasından dolayı, sorunlar varlığını devam ettirmektedir.

İki kurum arasındaki işbirliği, Birlik'in kendi komutası altındaki ilk askeri harekât olarak NATO'dan komutasını devraldığı, Mart 2003'te Makedonya'da AB tarafından başlatılan Concordia Harekâtı gibi bir somut olayla, giderek verimli hale gelmeye başlamıştır. Bununla birlikte, AB hala Petersberg Görevleri'nin en çok gereksinim duyulan “barışa zorlama” kısmını üstlenmekte yetersiz kalmaktadır ve bu gelecekte bir takım problemlere yol açabilecektir.

Birlik üstlendiği görevlerde “aşamalı ilerleme” yaklaşımıyla hareket etmiştir. İlk polis görevi olan Bosna-Hersek'teki EUPM, istikrarlı bir ortamda birlik üyesi olmayan ülkelerle de işbirliği içinde çalışarak başlatılmıştır. Birlik'in ilk askeri harekâtı, EUPM devam ederken başlatılan Makedonya'daki Concordia Harekâtı'dır. Concordia kısıtlı olanaklara sahip bir ortamda ve Berlin Ek Düzenlemeleri kapsamında NATO olanak ve yeteneklerinden yararlanılarak yürütülmüştür.

Concordia'yı takiben başlatılan Artemis Harekâtı'nın en önemli özelliği, Birlik'in Avrupa topraklarının dışında konuşlandığı ilk harekât olmasının yanı sıra, NATO olanak ve yeteneklerine başvurulmadan yürütülen ilk özerk AB askeri harekâtı olmasıdır. Artemis, diğer harekâtlara oranla az sayıda AB ülkesinin askeri personelle katkıda bulunduğu ve dar kapsamda yürütülen bir görev olmuştur. 2003 sonunda başlatılan ve dördüncü AGSP görevi olan Proxima ise Makedonya'daki askeri görevin yerini alan bir polis görevidir. Proxima, Birlik'in harekât sahasındaki gereksinimlere göre görevin niteliğini değiştirebilme yeteneğine sahip olduğunun kanıtı olmuştur.

Afrika kıtası günümüzde halen ekonomik gelişme ve salgın hastalıklarla mücadele konusunda daha fazla desteğe gereksinim duymaktadır. Acil müdahale gerektiren bölgeler ise kuşkusuz hala istikrara kavuşmamış olan Somali, Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve büyük trajedilerin günümüzde de yaşanmaya devam ettiği Sudan/Darfur'dur. Bu nedenle Avrupa, Afrika ülkelerinin bu sorunlarla baş edebilmeleri için yardımcı olmaya her zamankinden daha fazla kararlıdır.

Hem Moldova hem de Ukrayna tarafından benimsenmiş olan Avrupa Komşuluk Eylem Planlarında belirtilen sınır işbirliği, Transdinyester bölgesindeki dondurulmuş çatışmaya bir çözüm bulma girişimleri, diğer yandan Moldova ve Ukrayna'ya AB Sınır Yardımı Görevi'nin başlatılması, Avrupa Komşuluk Politikası'nın istikrarın sağlanmasında ve dondurulmuş çatışmaların çözülmesindeki rolünü göstermektedir. Bunların dışında Birlik, Güney Kafkasya bölgesinde (Gürcistan'daki AB Hukukun Üstünlüğü Görevi EUJUST THEMIS ve AB Gözetim Görevi EUMM), Aceh/Endonezya'da (Aceh Gözetim Görevi) ve Afganistan'da (EUPOL Afganistan) çeşitli kriz yönetimi görevlerini başarıyla yürütmüştür.

AB Kosova sorununu yönlendirmek amacıyla, AB Planlama Ekibi gibi müdahaleleri yoluyla girişimlerde bulunmuştur. Ancak uluslararası onay ve Sırp onayı olmaksızın bağımsız bir Kosova'yı tanıyıp tanımama konusunda kısmen bölünmüştür. Kosova'nın bağımsızlığını kazanmasını takiben ilk aşamada Romanya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, İspanya ve Slovakya Kosova'nın bağımsızlığını tanımazken, Yunanistan ve Portekiz çekimser kalmıştır. İspanya Kosova'daki BM idaresinin yerine, AB idaresindeki EULEX Kosova görevinin nasıl geçeceği konusundaki yasal sorunlar çözülene dek, bu görevde yer almayacağını açıklamıştır.

AB Orta Doğu barış girişimlerinde de ön planda yer almıştır ve BM, ABD ve Rusya'dan oluşan dörtlü ortağın etkili bir oyuncusudur. Arap-İsrail çatışmasının çözümü AB'nin stratejik önceliğidir. Bu yüzden AB, Orta Doğu Barış Süreci Özel Temsilcisi'nin yanı sıra, özellikle dış politikada ana oyuncularını kapsayan düzenli toplantılar, AB liderleri tarafından Orta Doğu'ya yapılan ziyaretler ve ODGP Yüksek Temsilcisi'nin girişimleri sayesinde, Orta Doğu barış sürecinin temel öğelerinden biri haline gelmiştir. Birlik'in Filistin'de (EU BAM Rafah ve EUPOL COPPS) ve Irak'ta (EUJUST LEX) devlet inşası çalışmaları çerçevesinde yürüttüğü sivil görevler, Orta Doğu'da sürdürülebilir bir barışın tesisi doğrultusunda atılmış somut ve önemli bir adımdır.

Avrupa'nın etkin bir savunma politikasına kavuşabilmesi, benimsenecek ortak bir anayasada savunma ve dış politika kurallarına açıklık getirilmesine bağlıdır. Avrupa'nın bürokratik yapısı mevcut haliyle ortak politikalara olumsuz etkide bulunmaktadır. Her ne kadar, AB Avrupa hükümetlerini askeri yeteneklerini acilen geliştirme konusunda ikna edemediyse de Avrupa'daki askeri reform süreci devam edecektir. Ek olarak, Avrupa askeri yeteneklerini artırma doğrultusunda, AB Savunma Bakanları tarafından başlatılan bazı büyük teçhizat yatırımları gelecek yıllarda hizmete girecektir. Yetenek eksiklerini tamamlamaya dönük olan bu yatırımlar şu projeleri kapsar: Airbus A400M uzun menzilli nakliye uçakları; Airbus A330 tanker uçakları; Eurofighter ve F-35 Şimşek II (Joint Strike Fighter) yeni nesil savaş uçakları ve Fransız-İngiliz uçak gemileri.

Askeri reformlar AB'nin kendi ordusuna sahip olacağı anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte, Avrupa silahlı kuvvetleri arasında daha büyük bir bütünleşmeye olanak tanır. Çokuluslu askeri birimler ordunun yanı sıra bütçeyle ilgili eğilimleri de etkiler. Bu birimler

birlikte eğitim yaptıkları ve aynı teçhizatı kullandıkları için, farklı ülkelerden gelen askerlerin sahada birlikte daha iyi çalışmasına zemin hazırlar. “Muharebe Grupları”, “kuvvet havuzları” ve “yetenek eksiklerini tamamlama projeleri” gibi askeri reformlar, Avrupa hükümetlerini daha büyük bir askeri işbirliğine teşvik edecek girişimlerdir.

Muharebe Grupları eğer başarılı olursa, AB Savunma Bakanlarını gelecekte daha tutkuyla ortak güç birimleri geliştirmek için ikna edebilecektir. Örneğin İtalya, Fransa, İspanya, Yunanistan ve Portekiz’in, bir Akdeniz Fırkateyn Filosu kurmak amacıyla bir araya gelmesi öngörülebilir. Fransa ve Almanya halen kendi Tiger helikopter pilotlarını birlikte eğitmektedir ve var olan aynı muharebe helikopteri birimlerini kullanmaları da mümkün olabilir.

Bütün AB ülkelerinin aynı görüşe sahip olmadığı ve silahlanma konusunda ülkeler arasında geleneksel birtakım farklılıklar bulunduğu göz önüne alındığında, kurulduğu tarihte tam işlevsel olmasa da Avrupa Savunma Ajansı’nın iki yılda kurulmuş olması etkileyici bir başarıdır. Atlantik ötesi savunma sanayi işbirliği açısından, girişim gücü ağırlıklı olarak ABD tarafındadır. Silah teknolojisinin Atlantik üzerinden akışını ve Avrupa silah pazarının ABD pazarına erişimini engelleyen esasen ABD’dir. Buna karşılık Avrupa pazarı Amerikalılara oldukça açıktır. Almanya, İngiltere, İspanya ve İtalya’dan oluşan Eurofighter savaş uçağı konsorsiyumu, ABD öncülüğündeki bir savaş uçağı konsorsiyumu olan F-35 Şimsek II ile Avrupa piyasasında sıkı bir rekabet içerisinde. ABD savunma konusunda Avrupa’ya oranla çok daha fazla para harcamaktadır ve bu nedenle savunma ve özellikle silah teknolojisiyle ilgili konuları, bu güçlü konumu açısından ele almaktadır.

AGSP İngiltere tarafından hala, Avrupa’nın askeri yeteneklerini arttıracak ve Atlantik ötesi bağları güçlendirecek bir yol olarak görülmektedir. Buna karşılık Fransa, uzun dönemde Avrupa’nın bağımsız ve güçlü bir silahlı kuvvete sahip olabileceğine ve olması gerektiğine inanmaktadır. ABD ise AB’nin potansiyel gücünden çok askeri zayıflığından kaygı duymuştur. ABD her ne kadar NATO’dan bağımsız olarak gelişen AB askeri gücü konusunda bazı endişeler duyuyorsa da daha uyumlu ve güçlü bir Avrupalı ortak ABD’nin çıkarına olacaktır. Günümüzde Atlantik’in iki yakası arasında Avrupa savunmasıyla ilgili yaşanan gerilimlerde esas sorun, Avrupa’nın büyüyen askeri gücünü Amerikan çıkarlarına ters

düŖecek bir Ŗekilde kullanması değil, Avrupa'nın hem ABD hem de Avrupa tehdit algılamalarına karŖılık verebilecek tam donanımlı ve etkili bir askeri güce sahip olmamasıdır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ANDREANI, Gilles, BERTRAM Christoph and GRANT Charles, **Europe's Military Revolution**, Centre for European Reform Publications, London, 2001.

ARI, Tayyar, **Geçmişten Günümüze Orta Doğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi**, İstanbul, Alfa Yay., 2004.

....., **Uluslararası İlişkiler**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1997.

....., **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002.

BALBAY, Mustafa, **Irak Bataklığında Türk-Amerikan İlişkileri**, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2004.

BERKES, Niyazi, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

BOZKURT, Veysel, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları, Bursa, 2001.

BRZEZINSKI, Zbigniew, **Büyük Satranç Tahtası**, Sabah Yayınları, İstanbul, 1998.

CANBOLAT, İbrahim, **Savaş ve Barış Arasında Dünya**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003.

....., **Almanya ve Dış Politikası**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003.

CHASE, Robert, HILL, Emily ve KENNEDY, Paul, **Eksen Ülkeler: Gelişen Dünya'da ABD Politikasının Genel Hatları**, Belkıs Dışbudak (çev.), Sabah Yayınları, İstanbul, 2000.

COŞKUN, Enis, **Bütünleşme Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, Cem Yay., 2001.

ÇOMAK, Hasret, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Anlayışları ve Türkiye**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

ESLEN, Nejat, **Küresel Hamleler Anahtar Stratejiler**, İstanbul, Truva Yay., 2005.

FULLER, Graham ve IAN Lesser, **Kuşatılanlar: İslam ve Batı'nın Jeopolitiği**, Özkan Arıkan (çev.), Sabah Yayınları, İstanbul, 1996.

GARTEN, Jeffry, **Soğuk Barış**, Sarmal Yayınları, İstanbul, 1994.

GEHLER, Michael, **Avrupa**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2005.

GENÇ, Mehmet, **Birleşmiş Milletler ve Uzmanlık Örgütleri**, Uludağ Üniversitesi Yayını, Bursa, 2002.

GIUSTI, Serena ve LOCATELLI, Andrea (ed.) , **L'Europa Sicura, Le Politiche di Sicurezza dell'Unione Europea**, Egea Edizioni, Milano, 2008.

GRANT, Charles (ed.), **A European Way of War**, Centre for European Reform Publications, London, 2004.

GÜVEN, Ertuğrul, **Stratejik İstihbarat**, Stratejik Analiz Eki, ASAM Yayınları, Ankara, 2006.

HART, B. H. Liddell, **Strateji Dolaylı Tutum**, Cemal Enginsoy (çev.), ASAM Yayınları, Ankara, 2003.

KEEGAN, John, **Savaş Sanatı Tarihi**, Sabah Yayınları, İstanbul, 1995.

Lexikon Institut Bertelsmann, **Deutsche Geschichte**, Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh, 1989.

MANISCALCO, Maria Luisa (ed.), **Tra Pace e Sicurezza, l'Incerta Europa delle Elites Italiane**, FrancoAngeli Edizioni, Milano, 2006.

OETINGER, Bolko von, VON GHYCZY, Tiha ve BASSFORD, Cristopher, **Clausewitz ve Strateji**, BZD Yayın ve İletişim Hizmetleri, İstanbul, 2002.

Report of the International Commission on the Balkans, **Unfinished Peace**, Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C., 1996.

RONZITTI, Natalino (ed.), **Le Forze di Pace dell'Unione Europea**, Rubbettino Edizioni, Roma, 2005.

SAID, Edward, **Oryantalizm**, N. Uzel (çev.), Pınar Yayınları, İstanbul, 1982.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, **Türkiye-Yunanistan İlişkileri & Büyük Güçler**, Der Yayınları, İstanbul, 2000.

TODD, Paul ve BLOCH, Jonathan, **Küresel İstihbarat**, Truva Yayınları, İstanbul, 2006.

United Nations Peace Keeping, UN Publications, New York, 2000.

ÜLGER, İrfan Kaya, **Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2002.

....., **Avrupa Birliği'nin ABC'si**, Ankara, Sinemis Yay., 2005.

YILDIZ, Yavuz Gökalp, **Stratejik Vizyon Arayışları ve Türkiye**, Der Yayınları, İstanbul 2001.

YILMAZ, Sait, **21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2006.

MAKALELER

AHTISAARI, Martti, "Çok Taraflılığın Akılcılığı", Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

APPATHURAI, James, "Yetenekler Arasındaki Farkı Kapatmak", **NATO Dergisi**, Sonbahar 2002.

ARBUCKLE, James V., “Askerin Görevi mi?”, **NATO Dergisi**, Sonbahar 2007.

ATAÇ, Akça C., “Güçlü Avrupa Arayışı”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=421&sayfa=18>, 15.07.2007.

“Avrupa Birliği Askeri Personel Direktörü Korgeneral David Leakey İle Söyleşi”, **NATO Dergisi**, Yaz 2007.

AYBET, Gülnur, “NATO’s Developing Role in Collective Security”, <http://www.mfa.gov.tr/grupa/ac/acad/02/05.htm>, 11.03.2008.

BEN-DAVID, Calev, “Analyze This: Waiting for the Call to Return to Rafah”, **The Jerusalem Post**, 21 April 2008.

BENDIEK Annegret, “Avrupa Birliği’nin Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası”, **Deutschland**, Aralık/Ocak 2006, Sayı 6.

BROK, Elmar ve GRESCH, Norbert, “Aktörler ve Tanıklar”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

BOYER, Yves ve SCHMITT, Burkard, “Avrupa Yetenekler Arasındaki Farkı Kapatabilir mi? Kapatmalı mı?”, **NATO Dergisi**, Sonbahar 2002.

BROWN, Derek, “The European Rapid Reaction Force”, **The Guardian**, 11 April 2001.

BUCKLEY, Edgar, **Britain And France Must Poll Parts of Their Defence**, Centre for European Reform Bulletin, Issue: 49, London, August/September 2006.

CAMERON, Fraser ve MORAVCSIK, Andrew, “Avrupa Birliği NATO’nun Her Yaptığını Yapabilmeli Mi?”, **NATO Dergisi**, Sonbahar 2003.

CAŞIN, Mesut Hakkı ve DEDEOĞLU Beril, “Yeni Avrupa Güvenlik Kimliğinde Stratejik Arayışlar”, **Avrasya Dosyası**, Cilt: 5, Sayı: 4.

CHAPMAN, John, **Closing Ranks: What Future for European Defence?**, Report of the New Defence Agency, Brussels, 21 November 2005.

CODUR, Burak, “Eurofighter’ın Kabuğunun Altında”, <http://www.milscint.com/yazar.asp?id=80&yid=6>, 01.05.2008.

ÇONGAR, Yasemin, “Tamirat Başladı”, **Milliyet**, 24 Haziran 2004.

DEMPSEY, Judy, “Aktörler ve Tanıklar”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

DI PAOLA, Giampaolo, “Güvenlik Vizyonumuzu Değiştirmek”, **NATO Dergisi**, Sonbahar 2006.

DITTRICH, Monika, “AB Savunmada Etkin Olmak İstiyor”, Karl von Wogau’nun Ekim 2006 Berlin Güvenlik Konferansı’nda yaptığı konuşma, **Deutsche Welle**, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,2520348,00.html>, 25.07.2008.

ERHAN, Çağrı, “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, ORAN, Baskın (ed.), **Türk Dış Politikası**, Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

FENDOĞLU, Tahsin, “Güvenlik Boyutu Bağlamında AGİT”, KILIÇ, Orhan ve ÇEVİK, Mehmet (der.), **Türkiye’nin Güvenliği Sempozyumu Elazığ 17-19 Ekim 2001 Bildiri Kitabı**, Ceren Yayınları, Elazığ, 2002.

GERGORIN, Jean-Louis ve BETERMIER, Jean, “Aktörler ve Tanıklar”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

GIELER, Wolfgang ve CERNICKY, Jan, “Uluslararası Bir Aktör Olarak Avrupa Birliği’nin Afrika’daki Varlığı ve Beklentileri”, Atilla Sandıklı ve Kenan Dağcı (ed.), **Büyük Orta Doğu Projesi: Yeni Oluşumlar ve Değişen Dengeler**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2006.

GNESOTTO, Nicole, “AGSP: Sonuçlar ve Beklentiler”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

GRANT, Charles, **EU Defence Takes A Step Forward**, Centre for European Reform Briefing Note, London, December 2003.

....., **Resolving the Rows Over ESDP**, Centre for European Reform Opinion Note, London, October 2003.

GÜLDOĞAN, Evren, “İttifak’ın 50. Yılında Türkiye-NATO İlişkileri”, [http:// www.milliyet.com.tr/ozel/nato/evren.htm](http://www.milliyet.com.tr/ozel/nato/evren.htm), 12.04.2007.

HAINÉ Jean Yves, “AGSP ve NATO”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

....., “Tarihsel Bir Perspektif”, GNESOTTO, Nicole (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

HAY, William Anthony and SICHERMAN, Harvey, **Europe’s Rapid Reaction Force: What, Why, and How?**, A Newsletter of Foreign Policy Research Institute, Volume 2, Number 2, February 2001.

HEALY, Alison, “Warns On Battle Groups Plan”, **The Irish Times**, 28 January 2005.

HEISBOURG, François vd., **European Defence: Making It Work**, Paris, WEU Institute for Security Studies, 2000.

HOWORTH, Jolyon, **European Integration and Defence: The Ultimate Challenge**, Institute for Security Studies of WEU, Chaillot Paper No.43, Paris, November 2000.

....., “Britain, France and the European Defence Initiative”, **Survival**, Vol: 42, No: 2, Summer 2000.

KAYA, Ayhan, “Avrupa Birliği, Avrupalılık ve Avrupa Türkleri”, <http://www.turkiyeavrupavakfi.com/haber-detay20asp?m=223>, 10.04.2007.

....., **Europe's New Defence Agency**, Centre for European Reform Policy Brief, London, June 2004.

....., **The Way Forward for European Defence**, Centre for European Reform Bulletin, Issue: 31, London, August/September 2003.

KHALILZAD, Zalmay, "Türk-Batı İlişkileri İçin Stratejik Bir Plan", KHALILZAD, Zalmay, LESSER Ian O. ve LARRABE, F. Stephen, **Türk-Batı İlişkilerinin Geleceği: Stratejik Bir Plana Doğru**, Işık Kuşçu (çev.), ASAM Yayınları, Ankara, 2001.

KIRBY, Frank, "EUPOL COPPS Project Proposals 2008", http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms Upload/BOOKLET_cover.pdf, 28.05.2008.

LINDSTROM, Gustav, "Harekât Alanında: AGSP Operasyonları", Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

MALEY, William, "Afganistan'da İl İmar Timleri: Nasıl Oluştular ve Nereye Gidiyorlar", **NATO Dergisi**, Sonbahar 2007.

MARQUINA, Antonio and RUIZ, Xira, "A European Competitive Advantage? Civilian Instruments for Conflict Prevention and Crisis Management", **Journal of Transatlantic Studies**, vol. 3, no.1, 2005.

MARTINEZ-CONDE, Federico Trillo-Figuero, "Avrupa'nın Havada Yakıt İkmali Yeteneğinin Geliştirilmesi", **NATO Dergisi**, İlkbahar 2003.

MILKOREIT, Manjana, "Güvenliğin Sivil Boyutunun Ciddiyeti: Çatışma Sonrası Yeniden İmar Örgütü Olarak NATO", **NATO Dergisi**, Sonbahar 2007.

MISSIROLI, Antonio, "AGSP-Nasıl İşler", Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

....., "EU-NATO Cooperation in Crises Management: No Turkish Delight for ESDP", **Security Dialogue**, Vol: 33, No: 1 March 2002.

....., **From Copenhagen to Brussels: European Defence**, Core Documents, Volume: 4, Chaillot Paper 67, EU Institute for Security Studies, Paris, December 2003.

NAVARRO, Alberto, “Aktörler ve Tanıklar”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

NEUMANN, Iver, “Avrupa Kimliği, AB Genişlemesi ve Entegrasyon Dışlama Bağlantısı”, İsa Afacan (çev.), **Avrasya Dosyası**, , Cilt: 5, Sayı: 4, Kış 1999.

“Nick Witney ile Söyleşi: Avrupa Yetenekleri”, **NATO Dergisi**, İlkbahar 2005.

ORAN, Baskın, “Dönemin Bilançosu”, Baskın Oran (ed.), **Türk Dış Politikası**, Cilt II, İstanbul, İletişim Yay., 2003.

ORTEGA, Martin, **Military Intervention and the European Union**, Chaillot Paper 45, Institute for Security Studies of WEU, Chaillot Paper, Paris, March 2001.

....., “Petersberg’in Ötesi: AB Askeri Kuvvetleri’nin Misyonları”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

ÖZDAĞ, Ümit, “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Jeopolitik Bir İncelemesi”, <http://ab.kemalist.org/modules.php?name=Name=Article=18>, 10.04.2007.

ÖZNAL, Erdoğan, “ABD Gelecekte Tek Başına Savaşacak”, **Ulusal Strateji**, Nisan 2003, Sayı: 34.

PALOKAJ, Augustin, "EULEX Will Cover All the Territory of Kosovo", Interview by Chief of EU Mission For Justice and Police, Yves de Kermabon, 12 March 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Eulex-Kosovo3-12.03.08.pdf>, 28.05.2008.

PALMER, Diego A. Ruiz, “NATO’nun Dönüşümünde Operasyonların Etkisi”, **NATO Dergisi**, Kış 2006.

PEARSON, Robert W., “A Vision of the Turkish-US Partnership”, <http://www.usemb-ankara.org.tr/ambassadr/pea.htm>, 10.04.2007.

PONSARD, Lionel, “Güvenlikte Yeni Bir Dönem”, **NATO Dergisi**, Sonbahar 2004.

POP, Adrian, “NATO ve Avrupa Birliği: İşbirliği ve Güvenlik”, **NATO Dergisi**, Yaz 2007.

PUBANTZ, Jerry, ve MOORE, John Allphin, “Zamanların En İyisi Zamanların En Kötüsü: Birleşmiş Milletler’in Ortadoğu Kaderi”, ARAS, Bülent (der.), **Irak Savaşı Sonrası Ortadoğu**, TASAM Yayınları, İstanbul, 2004.

QUILLE, Gerrard, “Battle Groups to Strengthen EU Military Crisis Management?”, **European Security Review**, April 2003.

....., “The EU Battlegroups”, Note, European Parliament Directorate-General for External Policies of the Union Directorate B – Policy Department, 12 September 2006.

REÇBER, Kamuran, “Avrupa Savunma ve Güvenlik Perspektifinde Türkiye-Bulgaristan İlişkileri”, **Balkanlardaki Türk Kültürü’nün Dünü-Bugünü-Yarını Uluslararası Sempozyum Bildiri Kitabı**, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yay., Bursa, 2001.

....., “Batı Avrupa Birliği’nde Karar Alma Süreci”, **Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 3, Güz Dönemi, Ekim 1998.

....., “Batı Avrupa Birliği’nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol”, **Balıkesir Üniversitesi Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Ocak 2001.

....., “Türkiye-Batı Avrupa Birliği İlişkilerine Hukuksal Bir Bakış”, **Prof. Dr. Nurhan Akçaylı’ya Armağan**, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 2000.

SANTOS, Juan Manuel, “Afganistan’ın Sorunları – Kolombiya Örneğinden Alınabilecek Dersler”, **NATO Dergisi**, Sonbahar 2007.

SCHLESINGER, Arthur M., “America and the World”, <http://www.ciaonet.org/oljourfrm.html>, 10.04.2007.

SCHMITT, Burkard, “Avrupa’nın İmkânları: Kaç Tümen Sağlanabilir?”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

SCHUWIRTH, Rainer, “Gelişmeler ve Gelecek – Bazı Yansımalar”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

SKLEBAR, Christina, “European Common Foreign and Security Policy and NATO: Can They Co-Exist?”, <http://www.basicint.org/pubs/Notes/ECFSP-NATO.htm>, 18.09.2007.

SOLANA, Javier, “Kongo’ya Yeni Bir Avrupa Operasyonu ve Türkiye”, <http://www.zaman.com.tr/include/yazdir.php?bl=yorumlar&trh=20060712&hn=306575>, 20.05.2008.

SOMMER, Theo, “Aktörler ve Tanıklar”, Nicole Gnesotto (ed.), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2005.

SPINANT, Dana, “French General Calls for EU to Develop ‘Eurozone for Defence’”, **European Voice**, Vol: 9, No: 12, 27 March 2003.

TSETUNG, Mao, “What is Guerilla Warfare”, Robert L. Pfaltzgraff, (ed.), **Politics and the International System**, 2nd ed., J. B. Lippincott Company, New York, 1972.

TURGUT, Reşat, “AGSK’deki Gelişmeler”, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği Sempozyum Bildirileri**, Hak Yayınları, İstanbul, 2001.

UZGEL, İlhan, “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, ORAN, Baskın (ed.), **Türk Dış Politikası**, Cilt II, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

VALASEK, Thomas, “Genişlemenin Anlamı” <http://www.nato.int/docu/rewiev/2004/issue/turkish.htm>, 03.04.2007.

VAN HAM, Peter, "Europe's Common Defence Policy: Implications for the Transatlantic Relationship", **Security Dialogue**, Cilt: 31, No: 2, Haziran 2000.

VERSHBOW, Alexander, "The American Perspective on ESDI/ESDP", *Perceptions*, Vol: 5, No: 3.

VUCHEVA, Elitsa, "EU Kosovo Mission Unacceptable For Serbia", **EU Observer**, 17 December 2007.

WALLERSTEIN, Immanuel, "Avrupa Birliği Neyi Değiştirebilir?" <http://ab.kemalist.org/modules.php?Article=12>, 03.04.2007.

WATKINS, Amadeo, "NATO ve Balkanlar: Daha Geniş Entegrasyonun Önemi", **NATO Dergisi**, Yaz 2007.

WEXLER, Simon Collard, "Integration Under Anarchy: Neorealism and the European Union", **European Journal of International Relations**, Vol. 12, No. 3, 2006.

YURDUSEV, Esin, "Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türk Kimliği", ERALP, Atilla (haz.), **Türkiye ve Avrupa**, İmge Yayınları, Ankara, 1997.

DIĞER YAYINLAR

"Council Decision 2003/432/CFSP of 12 June 2003 on the Launching of the European Union Military Operation in the Democratic Republic of Congo", **Official Journal of the European Union**, 14 June 2003.

"Council Decision 2006/412/CFSP of 12 June 2006 on the Launching of the European Union Military Operation in Support of the United Nations Organisation Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUC) During the Election Process (Operation EUFOR RD Congo)", **Official Journal of the European Union**, 15 June 2006.

“Council Decision 2008/134/CFSP of 18 February 2008 implementing Joint Action 2005/797/CFSP on the European Union Police Mission for the Palestinian Territories”, **Official Journal of the European Union**, 19 February 2008.

“Council Decision 2008/101/CFSP of 28 January 2008 on the Launching of the European Union Military Operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic (Operation EUFOR Tchad/RCA)”, **Official Journal of the European Union**, 30 January 2008.

“Council Decision 2003/432/CFSP of 12 June 2003 on the Launching of the European Union Military Operation in the Democratic Republic of Congo”, **Official Journal of the European Union**, 14 June 2003.

“Council Decision of 22 January 2001 Setting Up the Military Committee of the European Union”, **Official Journal of the European Communities**, 30 January 2001.

“Council Decision of 22 January 2001 Setting Up the Political and Security Committee (2001/78/CFSP)”, **Official Journal of the European Communities**, 30 January 2001.

“Council Joint Action 2002/210/CFSP on the European Union Police Mission (11 March 2002)”, **Official Journal of European Union**, 13 March 2002.

“Council Joint Action 2003/92/CFSP on the European Union Military Operation in the Former Yugoslav Republic of Macedonia (27 January 2003)”, **Official Journal of the European Union**, 11 February 2003.

“Council Joint Action 2003/423/CFSP of 5 June 2003 on the European Union Military Operation in the Democratic Republic of Congo”, **Official Journal of the European Union**, 11 June 2003.

“Council Joint Action 2004/570/CFSP of 12 July 2004 on the European Union Military Operation in Bosnia and Herzegovina”, **Official Journal of the European Union**, 28 July 2004.

“Council Joint Action 2006/319/CFSP of 27 April 2006 on the European Union Military Operation in Support of the United Nations Organisation Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUC) During the Election Process”, **Official Journal of the European Union**, 29 April 2006.

“Council Joint Action 2007/677/CFSP of 15 October on the European Union Military Operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic”, **Official Journal of the European Union**, 17 October 2007.

“Council Joint Action 2002/210/CFSP on the European Union Police Mission (11 March 2002)”, **Official Journal of the European Union**, 13 March 2002.

“Council Joint Action 2003/681/CFSP on the European Union Police Mission in the Former Yugoslav Republic of Macedonia (EUPOL Proxima)”, (29 September 2003), **Official Journal of the European Union**, 1 October 2003.

“Council Joint Action 2005/826/CFSP of 24 November 2005 on the Establishment of an EU Police Advisory Team (EUPAT) in the Former Yugoslav Republic of Macedonia (FYROM)”, **Official Journal of the European Union**, 25 November 2005.

“Council Joint Action 2005/776/CFSP of 7 November 2005 Amending the Mandate of the European Union Special Representative for Moldova”, **Official Journal of the European Union**, 8 November 2005.

“Council Joint Action 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO”, **Official Journal of the European Union**, 16 February 2008.

“Council Joint Action 2006/304/CFSP of 10 April 2006 on the Establishment of an EU Planning Team (EUPT Kosovo) Regarding a Possible EU Crisis Management Operation in the Field of Rule of Law and Possible Other Areas in Kosovo”, **Official Journal of the European Union**, 26 April 2006.

“Council Joint Action 2008/228/CFSP of 17 March 2008 Amending and Extending Joint Action 2006/304/CFSP on the Establishment of an EU Planning Team (EUPT Kosovo) Regarding a Possible EU Crisis Management Operation in the Field of Rule of Law and Possible Other Areas in Kosovo”, **Official Journal of the European Union**, 18 March 2008.

“Council Joint Action 2004/847/CFSP of 9 December 2004 on the European Union Police Mission in Kinshasa (DRC) Regarding the Integrated Police Unit (EUPOL Kinshasa)”, **Official Journal of the European Union**, 14 December 2004.

“Council Joint Action 2005/355/CFSP of 2 May 2005 on the European Union Mission to Provide Advice and Assistance for Security Sector Reform in the Democratic Republic of the Congo (DRC)”, **Official Journal of the European Union**, 3 May 2005.

“Council Joint Action 2005/557/CFSP of 18 July 2005 on the European Union Civilian-Military Supporting Action to the African Union Mission in the Darfur Region of Sudan”, **Official Journal of the European Union**, 20 July 2005.

“Council Joint Action 2007/405/CFSP of 12 June 2007 on the European Union Police Mission Undertaken in the Framework of Reform of the Security Sector (SSR) and Its Interface With the System of Justice in the Democratic Republic of the Congo (EUPOL RD Congo)”, **Official Journal of the European Union**, 13 June 2007.

“Council Joint Action 2008/112/CFSP of 12 February 2008 on the European Union Mission in Support of Security Sector Reform in the Republic of Guinea-Bissau (EU SSR Guinea-Bissau)”, **Official Journal of the European Union**, 14 February 2008.

“Council Joint Action 2005/190/CFSP of 7 March 2005 on the European Union Integrated Rule of Law Mission for Iraq, EUJUST LEX”, **Official Journal of the European Union**, 9 March 2005.

“Council Joint Action 2005/889/CFSP of 12 December 2005 on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EU BAM Rafah)”, **Official Journal of the European Union**, 14 December 2005.

“Council Joint Action 2008/379/CFSP of 19 May 2008 Amending Joint Action 2005/889/CFSP on Establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)”, **Official Journal of the European Union**, 20 May 2008.

“Council Joint Action 2005/797/CFSP of 14 November 2005 on the European Union Police Mission for the Palestinian Territories”, **Official Journal of the European Union**, 17 November 2005.

“Council Joint Action 2004/523/CFSP of 28 June 2004 on the European Union Rule of Law Mission in Georgia, EUJUST THEMIS”, **Official Journal of the European Union**, 29 June 2004.

“Council Joint Action 2005/643/CFSP of 9 September 2005 on the European Union Monitoring Mission in Aceh (Indonesia) (Aceh Monitoring Mission — AMM)”, **Official Journal of the European Union**, 10 September 2005.

“Council Joint Action 2007/369/CFSP of 30 May 2007 on Establishment of the European Union Police Mission in Afghanistan (EUPOL AFGHANISTAN)”, **Official Journal of the European Union**, 31 May 2007.

“Council Joint Action 2008/736/CFSP of 15 September 2008 on the European Union Monitoring Mission in Georgia, EUMM Georgia”, **Official Journal of the European Union**, 17 September 2008.

“Declaration on European Defence”, British-French Summit, Saint Malo, 3–4 December 1998.

“Enter the EU Battlegroups”, Institute for Security Studies, Chaillot Paper no: 97, February 2007.

“EU Visas and the Western Balkans”, **ICG**, European Report No:168, 29 November 2005.

European Commission: “ESDP: Commission Proposes Rapid Reaction Facility to Mobilise Civilian Crisis Instruments” Brussels, 11 April 2000, http://ec.europa.eu/comm/externalrelations/news/2000/0400/ip_00_365.htm, 21.09.2007.

European Commission Conflict Prevention and Crisis Management Unit: “Rapid Reaction Mechanism End of Programme Report Afghanistan” Public Document, December 2003, <http://ec.europa.eu/comm/externalrelations/cfsp/cpcm/rrm/rrmafghan.03.htm>, 25.09.2007.

European Commission: “Headline Goal 2010”, http://ec.europa.eu/comm/external_relations/cfsp/intro/gac.htm#cfsp170504-02, 25.05.2008.

European Commission: “The Battlegroup Concept”, http://ec.europa.eu/comm/external_relations/cfsp/intro/gac.htm#esdp260404, 20.06.2008.

“Introducing CPCC”, **ESDP Newsletter**, July 2008.

“Marsilya BAB Bakanlar Konseyi Sonuç Bildirgesi”, <http://www.weu.int/documents/001113en.pdf>, 12.01.2008.

“Memorandum of Understanding Between the European Commission, the Government of the Republic of Moldova and the Government of Ukraine on the European Commission Border Assistance Mission to the Republic of Moldova and to Ukraine”, Palanca, 7 October 2005, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?id=1060&lang=en&mode=g>, 28.05.2008.

“Memorandum of Understanding Between the Government of the Republic of Indonesia and the Free Aceh Movement”, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?id=1078&lang=en&mode=g>, 28.05.2008.

NATO Supreme Headquarters Allied Powers Europe: “EU Operation Althea Structure”, http://www.nato.int/shape/issues/shape_eu/altheastruc.htm, 15.05.2008.

“Nice AB Konseyi Sonuç Bildirgesi”, <http://www.ue.eu.int/Newsroom/Load.Doc.asp?BID=76&DID=64245&from=&LANG=1>, 12.01.2008.

“Petersberg Bildirisi”, [http:// www.weu.int/documents/920619peten.pdf](http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf), 30.08.2007.

Presidency Conclusion, Cologne European Council, 3–4 June 1999.

Presidency Conclusion, Helsinki European Council, 10–11 December 1999.

Presidency Conclusion, Nice European Council, 6–12 December 2000.

Presidency Conclusion, Santa Maria da Feira European Council, 19–20 June 2000.

Report of the European Defence Agency, **An Initial Long-Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs**, Brussels, 3 October 2006.

“Roma Bildirisi”, <http://www.weu.int/documents/841024en.pdf>, 30.08.2007.

“Strengthening European Cooperation In Security and Defence Declaration”, Franco-British Summit, London, 24 November 2003, http://www.fco.gov.uk/Files/kfile/UKFrance_DefenceDeclaration,0.pdf, 5.06.2008.

The Council of the European Union: **A Secure Europe in A Better World: European Security Strategy**, Brussels, 12.12.2003.

The Council of the European Union: “Briefing by the Head of Mission on the Successful Conclusion of EUJUST THEMIS, EU Rule of Law Mission to Georgia ”, Background, 22 July 2005, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BackgroundThemisJul2005.pdf>, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “Capabilities Commitment Conference 2000 and Capabilities Improvement Conference 2001”, <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/Capabilities%20Improvement%20Conference%202001-%20HR%20SOLANA.pdf>, 13.07.2008.

The Council of the European Union: “Capability Commitments Conference”, Brussels, 22 November 2004, <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/MILITARY%20CAPABILITY%20>

COMMITMENT%20CONFERENCE%2022.11.04.pdf#search=%22november%202004%20 capability%20commitments%20conference%22, 5.05.2008.

The Council of the European Union: “Civilian Capabilities Improvement Conference 2006”, Ministerial Declaration, 13 November 2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/civilian_crisis_management_20.11.pdf, 20.02.2008.

The Council of the European Union: “Civilian Capabilities Improvement Conference 2007”, Ministerial Declaration, 19 November 2007, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/97166.pdf, 20.08.2008.

The Council of the European Union: “Civilian Crisis Management”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1346&lang=en&mode=g#, 20.02.2008.

The Council of the European Union: “Civilian Crisis Management Capability Conference at Ministerial Level”, November 2002 (Speaking Points of Javier Solana) <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/73285%20-%20Solana.pdf>, 11.10.2008.

The Council of the European Union: “Civilian Headline Goal 2010”, 19 November 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Civilian_Headline_Goal_2010.pdf, 20.05.2008.

The Council of the European Union: “Civilian Planning and Conduct Capability (CPCC)”, http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1487&lang=EN&mode=g, 17.10.2008.

The Council of the European Union: “Council Establishes EU Mission in Support of Security Sector Reform in Guinea-Bissau”, Information Document, 12 February 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background-23.5.05.en.pdf>, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “Declaration on EU Military Capabilities”, External Relations Council, May 2003, <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Declaration%20on%20EU%20Military%20Capabilities%20-%20May%202003.pdf>, 13.07.2008.

The Council of the European Union: “DRC Election 2006”, Background, <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/EUsupporttotheDRCduringtheelectionprocessfinal.pdf>, 20.05.2008.

The Council of the European Union: “ESDP Presidency Report”, Annex I, Headline Goal 2010, Brussels, 17–18 June 2004, <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010HeadlineGoal.pdf>, 25.05.2008.

The Council of the European Union: “ESDP Structures”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1039&lang=en&mode=g, 19.07.2008.

The Council of the European Union: “EU Battlegroups”, Factsheet, February 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups_February_07-factsheet.pdf, 25.05.2008.

The Council of the European Union: “EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine Legal Basis/Mandate”, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?id=1060&lang=en&mode=g>, 25.05.2008.

The Council of the European Union: “EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine”, Factsheet, December 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Factsheet_EUBAM_eng.pdf, 25.05.2008.

The Council of the European Union: “EU Engagement in Somalia”, Factsheet, December 2008, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1521&lang=en>, 31.03.2009.

The Council of the European Union: “EU Integrated Rule of Law Mission for Iraq (EUJUST LEX)”, <http://www.consilium.europa.eu/showpage.asp?id=1072&lang=en&mode=g>, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “EU Military Committee”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1065&lang=en&mode=g, 02.02.2008.

The Council of the European Union: “European Union Military Coordination of Action Against Piracy in Somalia (EU NAVCO)”, Factsheet, 19 September 2008, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:252:0039:0042:EN:PDF>, 31.03.2009.

The Council of the European Union: “EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic (EUFOR TCHAD/RCA) - January 2008”, Background, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressData/en/misc/98416.pdf, 22.05.2008.

The Council of the European Union: “EU Military Operation in Bosnia and Herzegovina (Operation EUFOR - Althea)”, Factsheet, December 2007, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071203-Althea-update9.pdf>, 15.05.2008.

The Council of the European Union: “EU Military Staff”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1041&lang=en&mode=g, 20.07.2008.

The Council of the European Union: “EU Mission in Support of Security Sector Reform in the Republic of Guinea-Bissau (EU SSR Guinea-Bissau)”, Background, February 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background-23.5.05.en.pdf>, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “EU Monitoring Mission in Aceh (Indonesia)”, Background, 15 December 2006, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/BackgruondAcehDec2006.pdf>, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “EU Operations Centre”, Factsheet, February 2007, http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/070228-EU_OpsCentre.pdf, 19.07.2008.

The Council of the European Union: “EU Operations Centre”, http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1211&lang=EN&mode=g, 17.07.2008.

The Council of the European Union: “EU Police Advisory Team (EUPAT) in the Former Yugoslav Republic of Macedonia”, Factsheet, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Factsheet_EUPAT_fYROM_051215.pdf, 25.05.2008.

The Council of the European Union: “EU Police Mission in Afghanistan (EUPOL AFGHANISTAN)”, Factsheet, April 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080107EUPOL_AFGHANISTAN.pdf, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “EU Response to the Crisis in Darfur”, Factsheet, July 2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/060714-Darfur_Update2.pdf, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “EU Rule of Law Mission for Iraq”, Background, April 2008, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/IraqRuleLawREV6Apr2008.pdf>, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “EU Support to the African Union Mission in Darfur – AMIS”, Factsheet, January 2008, <http://www.consilium.europaeu/uedocs/cmsUpload/080109-Factsheet8-AMISII.pdf>, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “EUBAM: European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine”, Brochure, Ocak 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/EUBAM_brochure_eng.pdf, 25.05.2008.

The Council of the European Union: “EUBAM Still Operational”, Factsheet, December 2007, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071211-Factsheet.pdf>, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “EUFOR TCHAD-RCA”, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1366&lang=en&mode=g, 22.05.2008.

The Council of the European Union: “EULEX KOSOVO”, Fact Sheet, February 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080216_EULEX_Kosovo_en.pdf, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “EUPOL AFGHANISTAN”, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?id=1268&lang=en&mode=g>, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “EUPOL-KINSHASA The First European Police Mission in Africa”, Press Document EUPOL-Kinshasa October 2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071008-EUPOL-KINSHASA_Factsheet.en.pdf, 29.05.2008.

The Council of the European Union: “European Security and Defence Policy: The Civilian Aspects of Crisis Management”, Factsheet, May 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background_JPO_2007/Civilian_aspects_compressed.pdf, 22.02.2008.

The Council of the European Union: “European Union Monitoring Mission (EUMM) in Georgia”, Factsheet, 16 October 2008, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1513&lang=en>, 01.04.2009.

The Council of the European Union: “European Union Monitoring Mission (EUMM)”, Factsheet, 29 September 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/CV_HABER_220908.pdf, 01.04.2009.

The Council of the European Union: “European Union Police Mission for the Palestinian Territories (EUPOL-COPPS)”, Factsheet, January 2008, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080107_EUPOLCOPPS.pdf, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “Final Report on the Civilian Headline Goal 2008”, 19 November 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Final_Report_on_the_Civilian_Headline_Goal_2008.pdf, 20.08.2008.

The Council of the European Union: “Kosovo: Council Establishes An EU Rule of Law Mission, Appoints An EU Special Representative”, (Presse 43), Brussels, 16.02.2008.

The Council of the European Union: “Military Capabilities”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1349&lang=EN&mode=g, 19.07.2008.

The Council of the European Union: “Military Operation of the EU (EU NAVFOR) in Somalia”, Factsheet, December 2008”, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1521&lang=en>, 31.03.2009.

The Council of the European Union: “Policy for Write-off and Disposal of Operation Althea European Union Property and Equipment”, <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/Disposalspolicyfinal.pdf>, 15.05.2008.

The Council of the European Union: “Sudan/Darfur - Council Extends EU Civilian-Military Supporting Action”, 2755th General Affairs Council Meeting Luxembourg, 17 October 2006, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/060714-Darfur_Update2.pdf, 28.05.2008.

The Council of the European Union: “Taking Charge at the EU Military Staff”, http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1042&lang=en&mode=g, 13.06.2008.

The Council of the European Union: “The EU Battlegroups and the EU Civilian and Military Cell”, Factsheet, February 2005, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups.pdf>, 20.02.2008.

The Council of the European Union: “The European Union's Engagement Towards Stability and Security in the Democratic Republic of Congo (DRC)”, Background, 23.05.2005, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background-23.5.05.en.pdf>, 29.05.2008.

The Council of the European Union: “The EUSEC RD Congo Mission Information Document”, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071008EUSEC_FACT_SHEET.EN.pdf, 28.05.2008.

TÜSİAD ABD Temsilciliği Değerlendirme Raporu, **Türk Amerikan İlişkilerine Bakış: Ana Temalar ve Güncel Gelişmeler**, Ocak 2003.

UK Foreign & Commonwealth Office: “ESDP Operations”, <http://www.fco.gov.uk/servlet/Servlet?Pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1077042145284>, 13.03.2008.

“UNIFIL Maritime Task Force Transfer of Authority”, <http://www.lebanonwire.com>, 13.09.2008.

United Kingdom Parliament: “Battlegroup Concept: Letter from Rt Hon Geoffrey Hoon MP, Secretary of State, Ministry of Defence to the Chairman”, 19 February.2005, <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldselect/ldcom/16/16100.htm>, 12.07.2007.

United Nations: “UN Peacekeeping Operations”, Background note: 30 November 2007, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm>, 11.02.2008.

United Nations: “UNIFIL Maritime Task Force Changes Command”, Press Release, 29 February 2008, <http://www.un.org/depts/dpko/missions/unifil/index.html>, 13.09.2008.

United Nations Development Programme: “BM Barış Gücü”, http://undp.un.org.tr/unic_tursss_baris_gucu.htm, 11.02.2008.

United Nations Security Council: “An Agenda for Peace Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping”, **Report of the Secretary-General Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992**, <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>, 11.02.2008.

GAZETE VE DERGİ KAYNAKLARI

“Birleşmiş Milletler Barış Gücü”, **M5 Savunma ve Silah Sistemleri**, Eylül 1984, Sayı: 6.

“EU 2005 Operations and Missions”, **EuroFuture**, Winter 2005.

“EU Backs Elite Battle Group Plan”, **BBC News**, 17 Mayıs 2004.

“EU Mulling Over Timing of Police Mission to Kosovo”, **People's Daily**, 28 January 2008.

“Suçla Mücadelede Etkin Ağ”, **Deutschland**, Aralık/Ocak 2006, Sayı 6.

“NATO Bosna Operasyonunu Devrediyor”, **BBC Turkish**, 28 Haziran 2004.

“Son On Yılın Savaşları Hakkında Stratejik ve Taktik Değerlendirmeler”, **M5 Savunma ve Silah Sistemleri**, Aralık 1984, Sayı 9.

“Suçla Mücadelede Etkin Ağ”, **Deutschland**, Aralık/Ocak 2006, Sayı 6.

Cumhuriyet, 3 Aralık 2002.

Elefterotipia, 22 Kasım 2005.

Financial Times, 5 Ekim 2005.

Independent, 5 Ekim 2005.

Le Monde, 8 Kasım 2002.

Milliyet, 3 Aralık 2001.

İNTERNET KAYNAKLARI

“AB Acil Müdahale Gücünü Onayladı”, BBC World, 23 Kasım 2004, http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2004/11/041123_eu_rapid_reaction.shtml, 25.05.2008.

“Amerika Barış Enstitüsü: 21’inci Yüzyıl’da Barış Operasyonları”, <http://www.voanews.com/turkish/archive/2007-03/2007-03-04-voa3.cfm>, 11.01.2008.

Aceh Monitoring Mission: “Homepage”, <http://www.aceh-mm.org>, 28.05.2008.

“Avrupa Jandarması Göreve Hazır”, http://www.abhaber.com/haber_sayfasi.asp?id=966421, 23.08.2007.

"British Troops Arrive In Kosovo", <http://ukpress.google.com>, 24.05.2008.

Czech Republic: The Official Website of the Czech Republic, “Czechs, Slovaks Start Preparing Joint Military Unit”, http://www.czech.cz/zpravy/news_detail.aspx?id=4708-Czechs,-Slovaks-start-preparing-joint-military-unit, 25.07.2008.

“EU Battlegroups”, <http://www.euractiv.com/en/security/eu-battlegroups-archived/article-150151>, 21.10.2007.

EUFOR: “EU Military Operation In Bosnia and Herzegovina”, <http://www.euforbih.org/mission/mission.htm>, 1.10.2007.

EUFOR: “Mission”, http://www.euforbih.org/eufor/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=28, 15.05.2008.

EUFOR: “Organisation”, http://www.euforbih.org/eufor/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=30, 15.05.2008.

EUJUST THEMIS: “Facts on EUJUST THEMIS”, www.eujust-themis.org, 28.05.2008.

EUMM Georgia: “EUMM's Mandate is Georgia-wide”, http://www.eumm.eu/css/main_en.css, 05.03.2009.

Eurocorps: “Eurocorps' History”, <http://www.eurocorps.net/history>, 01.06.2008.

“Eurocorps”, <http://uiportal.net/ABsozluk/e.html>, 02.06.2008.

“Eurocorps”, <http://www.diplomatie.be/EN/default.asp>, 02.06.2008.

Eurocorps: “Operations”, <http://www.eurocorps.net/mission>, 01.06.2008.

Eurofor: “Historical Background”, <http://www.eurofor.it/mission.htm>, 03.06.2008.

“EUROMARFOR”, http://www.defense.gouv.fr/defense/contents_in_english/news/10th_anniversary_of_euomarfor#, 13.09.2008.

“European Battlegroups: A New Stimulus for European Security”, www.euractiv.com/en/security/european-battle-groups-new-stimulus-european-security/article-134085-38k, 21.05.2007.

European Gendarmerie Force: “Ceremony of Full Operational Capability in Sarajevo (BiH)”, <http://www.eurogendfor.org>, 22.05.2008.

European Gendarmerie Force: “Editorial”, <http://www.eurogendfor.org>, 20.05.2008.

European Gendarmerie Force: “EGF Frequently Asked Questions”, <http://www.eurogendfor.org/egfpages/fag.aspx>, 20.05.2008.

European Gendarmerie Force: “Mission”, <http://www.eurogendfor.org/egfpages/missiontasks.aspx>, 20.05.2008.

European Gendarmerie Force: “Strategic Level”, <http://www.eurogendfor.org/egfpages/strategiclevel.aspx>, 20.05.2008.

European Gendarmerie Force: “Tactical Level”, <http://www.eurogendfor.org/egfpages/tacticallevel.aspx>, 20.05.2008.

European Gendarmerie Force: “Tasks”, <http://www.eurogendfor.org/egfpages/missiontasks.aspx>, 20.05.2008.

European Union Border Assistance Mission in Rafah: “Mission”, <http://www.eubam-rafah.eu/portal%22=20>, 28.05.2008.

Europol: “Management and Control”, <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=mgmtcontrol>, 15.05.2008.

Europol: “Factsheet on Europol 2008”, <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=facts>, 15.05.2008.

“Finns Taking Part in Exercise for Tri-nation EU Battle Group in Germany”, <http://www.hs.fi/english/article/Finns+taking+part+in+exercise+for+trination+EU+battle+group+in+Germany/1135222805526>, 04.06.2007.

“Greece Prepares Military Exercise With Bulgaria, Cyprus, Romania”, EUBusiness, 22.11.2005, http://www.eubusiness.com/news_live/1177934401.61, 21.06.2008.

“Inauguration of the Nordic Battle Group Headquarters”, www.mil.se/index.phplang=E&c=news&id=32771-27k.htm, 25.09.2007.

"New Mission For British Troops In Kosovo", <http://www.guardian.co.uk>, 25.04.2008.

"Nordic Battle Group Svenskledd Styrka Till EU:s Snabbinsatsf Försvarsmakten", <http://www.mil.se/article.php?id=12793>, 25.07.2008.

"Reactivation of WEU", <http://www.weu.int/History.htm>, 07.03.2008.

"Report on United Nations", <http://www.fordfound.org>, 10.01.2008.

"Ten EU Governments Launch New EDA Initiative to Fill Air-to-Air Refuelling Gap", <http://www.eda.europa.eu/news/2005-10-13-0.htm>, 22.09.2007.

"The EU Battlegroup Concept and the Nordic Battlegroup Government Office of Sweden", <http://www.sweden.gov.se/sb/d/9133/a/82276;jsessionid=a1Cr-JF98ROf>, 24.06.2008.

Western European Armaments Group: "<http://www.weu.int/weag>", 14.04.2008.

Western European Armaments Organisation: <http://www.weao.weu.int/site/index.php=20>, 12.04.2008.

Western European Union: "Operational Role", www.weu.int/History.htm&4A, 12.08.2007.